CONSTANTIN BACALBAŞA

BUCUREŞTII DE ALTĂ DATĂ

1871-1884

VOL. I — EDIŢIA II

— BUCUREŞTI —
EDITURA ZIARULUI „UNIVERSUL" S. A.
Strada Brezoianu Nr. 23—25
— 1935 —

O LĂMURIRE

Pe lângă atâtea reprezentări noui, războiul cel mare — nu știu de ce — a deșteptat impulsivitatea publicărei „Memoriilor“.

In fiecare zi la vitrina librăriilor din marile centre, vedem un nou volum de „Memorii“. Oameni politici, generali, ziariști, femei, — cu și fără ciorapi albaștri, — capete odinioară încoronate, artiste intrate în vârsta critică, frumuseți perimate, toate și toți sunt cuprinși de frenezia publicărei „Memoriilor“.

Cele mai multe din aceste monografii, sunt auto-apărări. Foști monarhi, diplomați, generali, bărbați de stat simt parcă nevoia de a se justifica în fața eternului tribunal al opiniei publice. Faptele lor, fie că au fost înfrângeri, fie că au fost izbânzi, sunt scuzate, apărate, tălmăcite sau numai amintite spre a fi scoase de sub praful uitării sub care erau amenințate să fie înmormântate.

Femeile din câmpul artei, al literilor sau chiar numai al galanteriei, sunt și ele mușcate de prea cunoscutul șarpe al deșertăciunii. „Memoriile“ femeilor dornice de a deveni celebre împodobesc vitrinele, și astfel nesfârșitul domeniu al cunoștințelor umane este îmbogățit, astăzi, cu un bagaj de nimicuri agreabile și chiar de lucruri intime, pe care pudoarea femeiască se silea altă dată să le ascundă cu îngrijire indiscreției profanatoare a vileagului.

Astăzi toate aceste precauțiuni nu mai sunt lucruri „la pagina“ zilei.

Astăzi fiecare vrea să scrie cât mai mult despre dânsul pentru ca lumea să aibă zilnic gura plină cu numele său.

Oamenii vor să se perpetue, cel puțin să se prelungească cât mai mult în cercul conștient al omenirei, de aci dorința veșnic deșteaptă de a nu fi uitați. Și atunci când simt că fu-

gaciul timp a întors pagina pe care era înscris numele lor, și că nimenea nu mai vorbește despre ei, se grăbesc să amintească că trăesc încă.

Dorul eternizărei. care este un atribut al materiei veșnic în transformare și veșnic nemuritoare, și care a născut religia vieței viitoare, este acela care a pus la modă intensa publicitate a „Memoriilor".

Cartea însă, pe care o public astăzi, nu are nimic din acest caracter egoist. In volumul de față, ca și în toate cele ce vor urma, vorbesc numai despre alții, despre mine foarte rar, foarte pe scurt și numai atunci când interesul povestirei reclama.

Apoi preocuparea mea de căpetenie a fost să fiu nepărtinitor și veridic. Stilul, m'am silit să reprezinte felul în care vorbesc.

Imi dau seama că altă racilă postbelică este și sportul, în adevăr atletic, al unor scriitori, de a face „stil". Și nu odată m'am întrebat, în clipele când citirea oarecăror știliști chiaburi în adjective, mă amenința cu înăbușirea, la ce severitate de sudație se supun acești scriitori când scriu pentru publicitate.

Acest fel de a scrie este și el o poză, adică un atentat la bunul simț în interesul originalităței. Dacă molima nu se va abate din calea civilizației noastre, suntem amenințați cu o bogăție nouă : fiecare scriitor va avea în viitor, pe lângă pantaloni, ghetele sau pălăria sa și „stilul" său particular și brevetat. Marca de fabrică, de altfel, a oricărui scriitor mare.

Cărticica de față este scrisă fără „stil". Am scris tot așa cum vorbesc: simplu, limpede, precis și fără înflorituri. Am scris pentru ca să informez și pentru ca lumea să mă înțeleagă.

Cel mai frumos stil este acela pe care îl pricepe ușor, de la cel mai cult până la cel mai incult. Scrisul nu este nici un mister, nici o știință rezervată priceperei specialiștilor, este numai o unealtă de reprezentare a cugetărei. Acel scriitor care știe să redea în chipul cel mai ușor de înțeles lucrul pe care îl spune, acela este scriitorul cel mai mare. Adaosurile de înflorituri seamănă cu acele ștucării care, sub cuvânt de a înfrumuseța, încarcă și îngreunează.

Linia simplă este, în literatură, ca și în arhitectură, cea mai estetică. Negreșit, cu condiția ca acel care o trage să fie însuflețit de sentimentul artistic.

Pornind de la această credință, am scris paginile ce vor urma, precum spuseiu, simplu, fără meșteșugire căutată, le-am scris, cum se spune „pe înțelesul tuturor".

A doua preocupare mi-a fost să nu spun neadevăruri.

Negreșit preocupare mi-a fost să fi înregistrat, toate faptele petrecute de la 1870 la 1914, fără să fi uitat pe unele. Memoria unui om, chiar completată cu consultări ulterioare de documente ale vremurilor, are slăbiciunile ei firești. De aceea previu că lipsuri trebue să fie în volumul pe care îl pun acum sub ochii cititorului, neadevăruri însă nu.

Faptele, câte le-am înregistrat, mi le-a pus la îndemână numai memoria, dar actele autentice cât și stabilizarea cronologică mi le-au procurat colecțiile ziarelor din răstimpul acestor 55 de ani. Nici o îndoială, deci, asupra veracității.

Pentru ușurarea scurgerei în public a lucrărei ținând seama de marea scumpete a hârtiei, cernelei, a mânei de lucru și a operației tipăritului în general, „Bucureștii de altă dată" va apare în mai multe volume.

Volumul al 2-lea va apare cât mai curând.

Sunt un povestitor. Astfel n'am avut altă grijă decât să scriu adevărul asupra trecutului fiind cât mai complet despre fapte și cât mai nepărtinitor despre oameni.

CONSTANTIN BACALBAŞA

IN BUCUREŞTI

La sfârșitul lui August 1871 tatăl meu mă aduse din Brăila la Bucureşti.

Născut în Capitală la 21 August 1856, pe Dealul Spirei (mai târziu „calea 13 Septembrie" și acum „strada Uranus") în casa care poartă astăzi No. 32, aveam atunci 15 ani împliniți. Copilăria, clasele primare și 3 clase gimnaziale le absolvisem în Brăila ; acum eram adus să fiu înscris în clasa IV-a a unui liceu din București.

Am tras la hotel Concordia-Veche, de pe strada Germană, astăzi strada Smârdan. Era pe seară. Am prânzit la restaurantul hotelului iar a doua zi dimineața am dejunat la birtul lui Hristodor, cel dintâi birt din București pentru bucătăria zisă orientală. Coana Uța, soția sa, femee frumoasă și cu virtute intransigentă, bucătăreasă de mâna întâi, mâna dreaptă a bărbatului pentru cârmuirea fondului de comerț și prietenă de mâna stângă pentru mulți clienți pe alese, era îngerul tutelar al acestui local gastronomic. Acest birt era instalat într'o căsuță joasă pusă în colțul stradei Râureanu cu calea Victoriei, atunci „Podul Mogoșoaiei". Astăzi casa nu mai este, în locul ei s'a clădit o casă cu etaj în care e instalată librăria Herț.

Când am intrat înăuntru am rămas în admirație în fața unui nesfârșit galantar așezat în mijlocul sălei pe care erau așezate tăvi și farfurii lungi cu movile de raci fierți, pilaf de raci, pui fripți, fructe și alte felurite bunătăți.

O zi mai târziu tatăl meu mă instalează în Pensionatul Bucholțer. In fundul unei mari curți se afla casa, dărâmată acum, care era pensionatul. In dreapta era pensionatul de fete Gachstater, fost Manalotti, în stânga Curtea de apel. Toate aceste au dispărut spre a face loc Palatului de justiție și stradei din dosul său.

Toată regiunea aceea de pe vremuri a dispărut și a lăsat locul unor radicale transformări.

Dâmbovita necanalizată, îngustă, joasă, murdară, trecea tot mai jos de biserica Domnița Bălașa, însă albia ei era mai

apropiată de strada Carol, apoi cotea la stânga în dosul liceului Sf. Sava și uda grădina din dos a institutului Bucholtzer. Acolo era și un vad de unde luau sacagii apă, iar noi elevii ne scăldam vara.

Cheiurile Dâmboviței nu existau, grădina Bisericei Domnița Bălașa nu exista, spitalul și ospiciul nu erau clădite. Palatul de justiție nu exista.

Pe marginea gârlei, cam pe terenul pe unde trece astăzi albia ei, era o casă măricică, în care era instalat institutul de băeți Șeicaru.

Când am intrat în Pensionat m'am pomenit în altă lume decât aceea în care trăisem. Amestecul de tot felul de elevi, lipsa unei discipline severe, licența și absența simțului moral la mulți dintre colegi, îmi făcu, de odată, o rea impresie. Dar m'am deprins. Eram la vârsta repedei convertiri.

Am admirat repede spiritul de inițiativă și de șiretenie al multora dintre colegi. Eu eram o perfectă mazetă care nici odată nu m'aș fi priceput să rezolv cu atâta destoinicie atâtea probleme de-ale noastre.

Iată o dovadă de șiretenie:

Elevii erau obligati să vorbească în timpul recreațiilor numai în limba franceză. Acela care era prins că vorbea românește primea o bilă de lemn pe care trebuia s'o poarte până ce prindea pe un alt elev vorbind în limba română spre a i-o trece. Elevul care avea bila, fie la dejun, fie la masa de seară, pierdea dreptul la un fel de mâncare.

Dar s'a găsit repede mijlocul de a se eluda măsura. Anume s'a întocmit o listă în care toți elevii s'au înscris cu felul de mâncare ce nu le plăcea și la care renunțau de bunăvoe. Cu o jumătate de oră înainte de fiecare masă ne informam la bucătărie despre felurile de bucate. Era de pildă, cartofi cu carne, ne uitam pe listă și găseam că acest fel de mâncare nu place lui Vasilescu. Ei bine, Vasilescu primea bila la prânzul acela.

Apoi erau elevii bucureșteni pe care părinții îi luau acasă Sâmbătă seara și-i aduceau înapoi Luni dimineața. In totdeauna bila era la unul din elevii care plecau acasă. Bineînteles că, ne mai fiind bila în pensionat, toată lumea vorbea românește.

Insă nici odată direcțiunea institutului nu s'a gândit că e păcălită, de și sistematic bila era în totdeauna la un elev care pleca acasă Sâmbătă seara.

Și astfel toată lumea vorbea acum românește fără nici o sfială.

Cu toate acestea, însă, între elevi era mare solidaritate și

multă bună credință. Nici odată complotul n'a fost trădat și niciodată un elev, surprins că vorbește românește, nu a contestat faptul și nu a refuzat să primească bila.

Totuși spiritul de abnegație și de cavalerism nu prea era răspândit. Dela vârsta aceasta tânără spiritul de conservare și un fel de diplomație șireată caracterizau pe cei mai mulți.

Faptele următoare vorbesc:

De mai multă vreme un vânt de nemulțumire sufla printre elevi din cauza proastei calității a mâncărei. Eu, personal, nu eram nemulțumit, fiindcă la vârsta aceea — nu aveam de cât 15 ani — nu dam nici o importanță hranei. Dar, din spirit de solidaritate și împins de acel imbold, care m'a animat în totdeauna de a nu-mi părăsi tovarășii de luptă, am intrat cu entuziasm, în mișcare. Era vorba să se găsească cineva care să redacteze o plângere către director și să semneze cel dintâi în capul celorlalți.

Inițiatorii ideei, cari erau din clasele superioare deci mai vârstnici decât mine, se codeau. Le trebuia unul care să scoată castanele din foc și să ia răspunderea. Atât de tineri și totuși aveau acel simt de conservare care, în viata de mai târziu, se numește „dibăcie" și „deșteptăciune".

Omul fu găsit, acela eram eu. Incă de atunci am avut curajul faptelor ce săvârșeam și nu mi-a plăcut să fiu în dosul paravanelor. Spiritul de revoltă începea să mă însufletească. Deci am scris plângerea și am semnat-o cel dintâi. Apoi am dus-o singur domnului director Bucholtzer.

Seara, înainte de culcare, era obiceiul ca toți elevii să se adune în holul de jos și să facă rugăciunea. Unul o spunea și ceilalți, sub privigherea pedagogilor, făceam crucile. Din când în când apărea în capul scărei si bătrânul Bucholzter care asista.

In seara zilei în care i-am dat petiția, Bucholtzer apare și, după ce sfârșim rugăciunea, face semn cu mâna că vrea să vorbească.

Bucholtzer ne domina de sus, din capul scărei, cu statura lui erculeană și, fiindcă era domnul director. Apoi cu glasul său de bas adânc începe:

— Cine e Bacalbașa ?

Es din rânduri și mă arăt.

— Eu, domnule director.

— Tu ai scris petiția asta ?

— Eu.

— Tu ai compus-o ?

— Da, eu.

— Cine te-a îndemnat ?

— Nimenea, dar am fost toți de părere.

Aci nu spuneam adevărul fiindcă ideea nu era a mea ci fusesem îndemnat

— Care va să zică tu ești capul bucatelor, tu faci revoluție în pension ; până a fi venit tu toți erau mulțumiți de mâncare și acuma ție îți pute. Dar la tat-tu acasă ce ai mâncat ? Zici că nu aveți pâine destulă, dar pâinea multă nu e bună, face scrofule ; întreabă pe doftor ! Fiindcă tu ești capul bucatelor și îndemni pe ăilalți la revoluție, n'ai să ieși patru Duminici ! Amin.

M'am uitat împrejur, dar n'a mișcat nimeni, nici un gest de solidaritate !

De și eu fusesem îndemnatul, eu treceam drept îndemnătorul. Deși eu nu mă plânsesem niciodată împotriva mâncărei, eu eram cel căruia mâncarea îi pute.

In loc să găsesc la ceilalți compătimire, am găsit zeflemeaua. Care mai de care mă lua în râs:

— Ai cam pățit-o ! Te-a luat dracul ! Te-a luat Bucholtzer la ochi ! etc., etc.

Ași fi putut să denunț pe adevărații instigatori, mai ales că petiția era acoperită de multe semnături, dar consideram lucrul ca rușinos.

De multe ori mai târziu, m'am gândit la această întâmplare. Si instruit de faptele vieței, am înțeles că mai nici odată cei cari stau în capul mișcărilor nu sunt adevărați conducători. Masele nu sunt conduse nici odată din fată ci totdeauna din dos.

Sefii politici sunt ca și generalii ; comandă acoperiți.

Conducătorii aparenți, cei cari au onorurile rândului dintâi, sunt, de cele mai multe ori instrumentele

Moralitatea acestui tineret lăsa foarte mult de dorit. De altfel vina venea și de la desăvârșita incapacitate și nepăsare morală a direcțiunei.

Intr'o zi îmi vine de-acasă o ladă cu de-ale mâncărei, mai ales lucruri dulci. Elevii au simțit și i-au pus gând rău.

Alături de sala de meditație unde ne preparam lecțiunile, era odaia cuferelor. In această cameră erau așezate toate cuferele elevilor și tot această cameră era fumătorul școalei. După dejun ca și după masa de seară ne adunam acolo, toți cei mai mari și fumam.

Dar fiindcă nu toți aveam, în totdeauna, tutun și parale, se introdusese sistemul *abonamentului*. Adică cel care n'avea tutun se înscria la țigara celui care avea și care fuma. Aceasta nu avea dreptul să fumeze țigara întreagă ci, după ce consuma două, trei părți, o trecea abonatului No. 1. Fiindcă de multe ori

erau înscriși câte doi și trei abonați, cel din urmă de-abia dacă mai prindea mucul cu vârful degetelor și nu mai avea decât un singur fum de tras.

De și acest fumător era cu totul public, niciodată direcția pensionatului nu a intervenit.

In această sală era și lada mea cu bunătăți.

Intr'o Duminică am simțit că se pregătește ceva. După dejun elevii eșeau în permisie, dar văzui că unii granguri se plimbau prin curte. In sfârșit am eșit, iar când m'am întors m'am dus drept la camera cu lăzile. Lada mea era complet golită, nu mi se lăsase nici de poftă.

Bine înțeles am reclamat imediat, însă d. subdirector Radu mi-a răspuns că :

— Ce vrei să le fac ? Păzește-ți lucrurile mai bine altădată!

Aceasta era a doua decepție. Venisem de acasă cu alte principii, cu ideia că orice faptă rea, că, mai ales furtul, trebue aspru pedepsit ; dar aci, într'un institut de educațiune, furtul nu era nici măcar urmărit.

Aveam printre colegi chiar hoți de profesie. Imi aduc aminte de unul care avea un belciug cu vre-o patruzeci de chei de toate mărimile și pentru toate felurile de broaște. Ori unde găsea o cheie și-o adjudeca, apoi opera toate lăzile și pupitreie colegilor, de unde fura mai ales lucrurile de mâncare.

Dar era ceva și mai rău. Printre pedagogi aveam pe un oarecare „Musiu Wiess", un evreu elvețian roșu la păr și la față, care avea vitiul rușinos de a masturba elevii. Nu era din dormitorul meu, ci din cel de alături. Când mi s'a spus lucrul nu am vrut să-l crez ; dar când mi-a fost confirmat de mai mulți, am pus la cale o mică revoltă. De rândul acesta am fost eu instigatorul. Intr'o dimineață dormitorul nostru s'a revoltat și Musiu Wiess a fost bătut cu pernele. Cazul a ajuns la urechile lui Bucholtzer și Musiu Weiss a fost concediat.

In asemenea împrejurări am făcut cunoștință cu Bucureștii și cu moravurile lui.

— Dimineața, la orele 7 jum., puși pe două rânduri, elevii de liceu erau conduși la liceul Sf. Sava. Treceam pe strada Carol, unde se găsea cofetăria lui Iorgu Constantinescu. Această cofetărie era foarte cunoscută pentru lipsa de priveghere. Intr'adevăr, elevii din diverse școli, și mai ales cei din școala militară, veneau aci la prăjituri, mâncau câte patru sau cinci dar nu plăteau decât una sau două. Sistemul era cunoscut în tot Bucureștiul. Și prăjitura costa numai 15 bani.

La liceu fac cunoștnță cu profesorii mei.

La religie părintele Veniamin Catulescu, preot cult și respectabil, foarte iubit de elevi.

La franceză d. Tănăsescu, gras, rotund și roșu ca un rac. Era cunoscut că bea în toate zilele multă bere la berăria Grebert, mai târziu Oswald, în strada Câmpineanu.

Ilie Benescu, profesorul de elină, un om foarte de treabă dar cu totul agramat. Nu avea decât o singură lecție : cercul vocalelor. Se știa, însă, că bea în toate serile vin roșu la Pisica Neagră, în casa care înconjura biserica Zlătari.

Anghel Dumitrescu, tânăr profesor, sosit de curând din Germania, unde avusese o bursă. Era respectat fiindcă era serios și își cunoștea materia. Preda geografia și istoria.

Doctorul Racoviceanu, profesor de fizico-chimice. Fiindcă era foarte slab și mititel, era supranumit „Pițurcă". Se spunea că, cu câțiva ani mai înainte, a fost bătut de elevii clasei a treia.

D. Iacomi preda latina. Era simpatic. Un bătrân iubit, fără a se putea spune că era un foarte bun profesor.

Pentru matematici era Zefir Herescu, profesor bun și mai ales foarte serios și extraordinar de sever. Cu omul acesta nu puteai să te joci.

In cursul superior, unde am trecut anul următor, iată profesori:

Ion Maxim pentru latină. Bun profesor dar începând să fie atins de cruda boală a paraliziei generale ce i-a răpus zilele. Om de caracter și cu un sănătos fond moral. Adevărat pedagog. Iată o dovadă.

In ajunul zilei Sf. Sava, patronul liceului, hotărîm să nu intrăm în clasă după prânz. Era tocmai ora lui Maxim. De ce am luat această hotărâre, numai Dumnezeu știe. Nu am tras la fit — cum era expresia — pentru ca să mergem la vre-o petrecere, ci numai din spirit de împotrivire. Ploua cu găleata, iar noi, vre-o 70—80 de elevi, am stat tot timpul în curte cu umbrelele deschise. In clasă n'au intrat decât trei elevi: Barbu Păltineanu, un evreu Greif Frantz și un bursier al cărui nume l-am uitat.

Maxim, când a intrat în clasă și a văzut camera goală, a înțeles. Dar liniștit a scos catalogul și a făcut apelul. A pus absențe tuturor celor cari lipseau, apoi adresându-se celor trei de față, le spuse :

— Voi de ce n'ați *asta* solidari cu colegii voștri ? Vreți să vă recomandați mie ? *Asta* nu se *asta* caracter. Lor le *asta* absentă, vouă nota 3 la purtare.

Bietul Maxim pierduse verbele pe cari le înlocuia invariabil cu vorba *asta*.

După eșirea lui Maxim am intrat în clasă. Unul din ai noștri care ascultase la ușă, auzise lecția profesorului. Bine în-

țeles cei mai zvăpăiați au pus mantalele în capul celor trei „trădători" și le-au tras un număr de pumni.

Respectul nostru pentru Maxim a crescut considerabil. O dovadă puternică a înrâurirei pedagogului asupra sufletelor tinere. O dovadă mai mult că profesorul trebue să fie nu numai învățător ci și pedagog.

Conul Alecu Borănescu era pentru matematici. Dar nu prea se prăpădea cu firea. Foarte vanitos de nașterea lui boerească, în clasă perora mai mult despre altele decât despre știință.

Una caracteristică.

Intr'o bună dimineață vine ordin dela minister ca profesorii de matematici să înceapă a se sluji și de instrumente pe cari, de ani nenumărați, le rodeau praful într'un cabinet. Conul Alecu trebui să scoată și el Teodolitul. Dar habar nu avea de Teodolit. Nu pusese poate niciodată mâna pe el. In sfârșit Teodolitul fu așezat în curte și, înconjurat de cei 6 elevi ai clasei a 7-a, începu să peroreze pretinzând că explică măsurarea distanțelor zenitale. La un moment puse mâna pe un șurub fix, despre care credea că e mobil. Și începu :

— Precum vedeți, dacă punem mâna pe acest șurub, vedem că se învârtește, se învârtește, se învârtește...

Dar cu toate că conul Alecu făcea sforțări desperate ca să-l sucească, șurubul nu se mișca de loc. Și atunci conchise :

— ...se învârtește, *într'un mod imperceptibil !*

Cu o vorbă de spirit conul Alecu a scăpat de rușine.

La franceză un foarte cult și distins profesor Antoniu Roques, căruia, însă, elevii îi făceau tot felul de zile amare, fiindcă era străin

La științele naturale Ananescu, un conștiincios profesor și foarte serios care nu putea pronunța nici pe ce, nici pe ge. De exemplu în loc de geografie zicea gheografie și în loc de măciucă pronunța măchiucă. Se spunea că este armean.

La filozofie Dimitrie Laurian, un foarte distins dascăl.

La istorie Dragomir, cea mai impunătoare figură a liceului. Admirabil explicator, orator de valoare, o podoabă a învățământului.

Aceștia mi-au fost profesorii.

— Incă din liceu un sentiment se deșteaptă în noi și un număr de oameni ne atrag către ei. Acest sentiment este politica, iar oamenii cari ne atrag sunt corifeii liberalismului : Ion Brătianu, Mihail Cogălniceanu, Costache Rosetti. Nicolae Ionescu, etc., sunt oamenii cari înflăcărează tineretul și pregătește generația de mâine.

Din punct de vedere politic : Bucureștiul este liberal.

— La Brăila, ca și la București, erau unele moravuri și deprinderi de care nici că ne putem da seama astăzi.

Fiecare familie mai răsărită avea medicul ei curant plătit cu abonament anual. Prețul abonamentului era 1 galben pe an.

Fiecare familie avea și preotul său plătit tot cu abonamentul de 1 galben anual, preotul trebuia să vină în fiecare Sâmbătă să facă slujba „pentru copii". Aceasta era sparaclisul.

Copii erau siliți să stea îngenunchiați sub patrafirul preotului care le citea slujba. Părinții nu participau niciodată. Dar aceste Sâmbete, cu tot aparatul lor, n'au deșteptat de loc simțul meu religios.

Pe lângă aparatul religios, copii erau domesticiți și cu inscenări de spaimă. Unul din servitori se îmbrăca într'un cearșaf alb și sosea în odaie spunând cu glas răgușit vorbe amenințătoare. Aceasta, când copii făcuse „nebunii". Apariția înfricoșătoare se numea „Joimărița".

Sistem de educațiune absurd, la îndemâna oamenilor inculți, care contribuia să înmoaie curajul copilului, să-l facă fricos și laș și să-l dezarmeze în viață.

Mai era și descântecul ; când un copil avea durere de cap sau altă indispoziție, se aducea un pahar cu apă și un cărbune aprins. Copilul trebuia să sufle asupra cărbunelui care era, apoi, aruncat în pahar spre a se stinge.

Aceasta era în parte, viața românească de familie, educație cu totul străină de metodele moderne și de pedagogia științifică. Nici un precept pentru desvoltarea fizicului prin sporturi, copii creșteau pe mâna și în tovărășia slugilor de la care contractau vicii precoce. Din acest punct de vedere cred că astăzi, când mamele își petrec întregul timp afară din casă, este poate și mai rău.

Pe vremea copilăriei mele atracțiile publice fiind aproape neexistente, toate petrecerile se făceau în familie.

BUCUREȘTIUL IN 1871

Politica

— La guvern era partidul conservator. Ministerul era astfel compus : Lascar Catargiu, președinte de consiliu și ministru de interne, generalul Christian Tell la culte și instrucția publică, general Ion Em. Florescu la război, Gheorghe Costa-Foru la externe, Nicolae Crețulescu, justiție și interim la lucrări publice, Petre Mavrogheni la finanțe.

Acest minister a venit la putere, adus de Prințul Carol Domnitorul, în urma evenimentelor petrecute la București în seara de 11 Martie 1871.

Războiul franco-german fusese fatal Franței. Colonia germană din București, în urma victoriilor hotărîtoare ale armatelor germane pune la cale un banchet de veselie. Membrii acestei colonii se adună în seara de 11 Martie în sala Slătineanu, actuala casa Capșa. Pe când petrecerea era în toiu, șampania curgea și toasturile slăveau gloria armelor germane, o ploaie de pietre se abate, din stradă, asupra geamurilor.

Geamuri făcute țăndări, germani loviți înăuntru, consulul Germaniei, d. de Radovitz, lovit și el, chiamă prefectul de poliție, Simion Mihăilescu, și-i ordonă, bătând din picior, ca să restabilească ordinea.

La guvern era o fracțiune a partidului liberal iar primministru Ion Ghica. Domnitorul cheamă pe șeful guvernului și-i cere să-l puie în curent cu cele petrecute. Ion Ghica răspunde că poporul Capitalei s'a revoltat iar guvernul nu mai poate fi stăpân pe revoltă. Domnitorul răspunde că va abdica, dar că nu va abdica decât în mâinile locotenenților domnești, aceleași mâini cari i-au trecut tronul la 1866. Locotenenții domnești : Lascar Catargiu, general Golescu și colonel Haralambie sunt chemați îndată la Palat. Lascar Catargiu ia atunci răspunderea situației, sfătuește pe rege să nu abdice, asigură că poporul capitalei stă liniștit, că dezordinea este opera numai a câtorva sute de studenți și de școlari instigați de liberali, în sfârșit garantează pentru repedea potolire a spiritelor, fără vărsare de sânge și fără nici o greutate.

In realitate faptele erau cam așa cum le arătase Lascar Catargiu.

De și poporul Capitalei era mai mult ostil Domnitorului, totuși la neorînduelile de la 11 Martie n'au luat parte decât un număr de școlari și de studenți, la care s'au adăugat oamenii de stradă obicinuiții tuturor acestor mișcări.

Dar cine a pus la cale atacul germanilor dela sala Slătineanu ? Partidele politice au aruncat vina unul asupra celuilalt, iar adevărul n'a putut fi precizat nici odată. Adevărul este că oameni din amândouă partidele, cu simpatii franceze, au împins tinerimea asupra germanilor. Atât s'a putut ști cum că cele dintâiu întruniri și conciliabule studențești s'au adunat la școala de medicină a doctorului Davila.

Ministerul Lascar Catargiu s'a prezentat în fața Camerei la 12 Martie. Camera era în majoritate liberală iar președinte N. Pâcleanu.

De cum se arată în Cameră noul minister este interpelat și i se contestă origina cum că nu ar fi constituțională. Dezbaterea asupra acestei interpelări durează 2 zile. Lascar Catargiu înțelege că nu va putea lucra cu această Cameră însă

îi trebuia un motiv pentru ca s'o dizolve. De aceea la sfârșitul zilei de a doua cere Camerei să închidă discuția asupra interpelărei și pune chestia de încredere. Cu 66 voturi contra 57 Camera votează prelungirea discuției. In urma acestui vot Catargiu cere Domnitorului dizolvarea Camerei care i se acordă.

Dar evenimentul de la 11 Martie — atât atacarea germanilor la sala Slătineanu cât și amenințarea Domnitorului cu revoluția poporului spre a-l sili să abdice, — aveau o origină mai depărtată. După căderea cabinetului Ion Brătianu la 1868 în contra Domnitorului s'a pornit o campanie vehementă și de multe ori injurioasă; cu încetul Domnitorul devenea tot mai nepopular.

Oare care evenimente au contribuit ca această nepopularitate să prindă rădăcini. Să ne întoarcem, dar, înapoi aruncând o privire asupra situației și întâmplărilor politice.

In anul 1870 legenda cuzistă nu se stinsese încă. Patru ani trecuse numai dela detronarea lui Alexandru Ion I Cuza și spectrul cuzist era agitat de unii politiciani. La începutul anului 1870, sub ministerul Alexandru Golescu (Arăpilă), candidatura lui Cuza este pusă la colegiul al IV-lea, care era colegiul țăranilor, în județele Dolj și Mehedinți.

Cine îi pusese candidatura? Pentru ca să nu fie bănuiți că este opera lor, liberalii — *roșii* după cum li se spunea atunci iar *albii* erau conservatorii — liberalii opun în Dolj candidatura lui Ion Brătianu candidaturei lui Cuza. Ion Brătianu este ales. Dar la Mehedinți triumfă candidatura lui Cuza.

In Cameră alegerea lui Cuza este contestată, dar nu se găsesc 55 deputați cari să susțină contestația; singuri doi deputați roșii, Sefendache și Scafeș, amândoi mehedințeni, o susțin. Cuza este validat. Iar președintele Camerei îi trimite următoarea telegramă la Viena:

Principe Alexandru Cuza.

Colegiul al IV-lea de Mehedinți alegând pe Alteța Voastră deputat al său la Camera deputaților, comisiunea pentru verificarea titlurilor și Camera întreagă a validat alegerea. In consecință am onoare să rog pe Alteța Voastră să binevoiască a veni să-și ia locul în Adunare.

Președintele Adunărei *Gr. Bals*

Termenii acestei telegrame dovedesc, nu numai respectul pentru fostul Domnitor, dar ceva mai mult: mulți priveau pe Carol de Hohenzolern ca pe un Domnitor vremelnic și nu erau

puţini aceia cari întrevedeau reîntoarcerea lui Alexandru Ion I pe tronul perdut la 11 Februarie 1866.

Dar Cuza declarase categoric şi de repeţite ori că numai are nici o ambiţiune şi că niciodată nu va turbura liniştea ţărei cu aspiraţia de a relua tronul. De aceea el refuză să primească locul din Cameră

In şedinţa de la 27 Februarie preşedintele dă citire următoarei scrisori:

Domnule Preşedinte.

Am primit depeşa din 1/13 a lunei acesteia prin care d-voastră aţi binevoit ami vesti cum că Camera deputaţilor României a întărit votul cu care mă trimite în reprezentaţia ţărei, ca alesul său, colegiul IV de Mehedinţi.

Această încunoştiinţare m'a pătruns, d-le preşedinte, şi mai întâiu de toate vă rog să arătaţi Camerei simţirile mele de recunoştinţă şi să primiţi pentru d-voastră, prin al cărui organ îmi vine. viile mele mulţumiri.

Puternice temeiuri, însă, mă opresc a primi acest onor, mie făcut de colegiul al IV-lea Mehedinţean ; cu toate că scump îmi este a vedea în votul său şi a lui întărire că ţara, în a sa neatârnare ştie aşi revărsa dreptatea asupra urei şi a orbirei patimilor. Mai este aceasta o dovadă că, dacă am putut face ceva pentru ţară, ea nu a uitato si tot crede că, de departe ca şi de aproape nici o înconjurare nu-mi poate stinge adânca dorinţă de a o vedea fericită şi în înflorire.

Primiţi domnule preşedinte, încredinţarea înaltei mele consideraţiuni.

A. I. Cuza

Dar Camera a primit aproape cu indiferenţă citirea acestui răspuns.

Ziarul cuzistului Cesar Bolliac *Trompeta Carpaţilor* jubila de manifestaţia ţărănimei mehedinţene. In numărul său de la 19 Februarie acest ziar scria :

„Un mare act de justiţie s'a săvârşit zilele acestea în România de către poporul plugar român, de către guvern, de către Domnitor şi de către Camera legislativă toţi împreună".

Cuvintele „de către Domnitor" ar putea părea stranii, căci ce amestec putea avea el în alegerea lui Cuza ? Aceste cuvinte se referă de vorbele rostite de Carol de Hohenzollern când ministrul preşedinte i-a raportat că fostul Domnitor a fost ales. Carol de Hohenzollern a declarat atunci că această alegere nu-l supără de loc, că-l bucură, din potrivă, fiindcă vede că

poporul român știe să fie recunoscător pentru cei care-i fac binele. Iar în lealitatea prințului Cuza are toată încrederea.

Dar în cercurile partidului roșu, în opoziție atunci, alegerea lui Cuza n'a fost plăcută, căci deși dovedea slăbiciunea guvernului și o lovitură dată Domnitorului, totuși reîntoarcerea lui Cuza ar fi însemnat suprimarea februariștilor ca partid de guvern.

Ziarul *Românul*, ziarul lui C. A. Rosetti, ziar roșu prin urmare, scria asupra alegerei dela Dolj și dela Mehedinți.

„Care să fie cauza că principele Cuza reînvie de o dată și devine la modă în colegiile electorale din România ?

D-l Dumitru Ghica, fiind președinte al Ministerului, a zis în Cameră că această alegere este „un avertisment", de către cine și cui se dă acest avertisment?".

Totuși nepopularitatea Domnitorului creștea.

In public se răspândește zvonul cum că prințul Carol s'ar fi arătat nemulțumit de modicitatea listei civile, iar guvernanții s'ar fi arătat gata ca să propună Camerei votarea unei dotațiuni anuale de 300.000 lei.

Ziarul *Românul* deschide focul și atacă guvernul pe această chestiune.

Ziarul *Trompeta Carpatilor*, povestește astfel :

„La Concordia (Hotel Concordia strada Smârdan N. A.) se țin de două ori pe săptămână, seara, adunări de deputați. Intr'una din aceste adunări d. Ceaur Aslan propune următorul proiect de lege :

ART. I. — Se fixează pentru Măria Sa Doamna Elisabeta o dotațiune anuală de 300.000 franci (cititorul nu va perde din vedere că la acea epocă toată lumea întrebuința vorba „franc" în loc de „leu"), plătibili în tot timpul vieței sale și chiar când ar rămâne văduvă.

ART. II. — Când moștenitorul tronului va ajunge etatea de 18 ani împliniți i se va fixa o dotațiune prin o lege specială. Asemenea se va urma și cu ceilalți fii ai Domnului.

ART. III. — Una sau două din moșiile Statului cu venit anual de 30.000 franci, se declară domeniu al Coroanei și va fi pus la dispoziția exclusivă a Domnului.

A fost mare într'adevăr surprindere în toți auzind propunerea proiectată. Nimeni nu s'ar fi gândit ca un amic sincer al dinastiei, un sprijinător înfocat al stabilităței precum ne place să credem că este domnul Aslan, să vină cu o așa propunere, care era de natură a ridica blăsteme în loc de binecuvântări meritate junei dinastii.

In stupefacțiuni generale, d-l Cesar Bolliac care ocupa fotoliul de președinte, se ridică și, în câteva cuvinte în sen-

sul de mai sus, protesta contra acestei propuneri pe care o și respinge cu indignare ca amic leale și stabile al stabilităței, în aplauze mai unanime, după care voește să plece îndată dar, este reținut și rugat de către deputați să-și reia locul de președinte.

După d-l Bolliac ia cuvântul d-l Constantin Boerescu ca să sprijine propunerea d-lui Aslan. Insă în mijlocul perorațiunei sale, președintele d. Bolliac neputând suferi această tentațiune (!) de a se compromite prestigiul dinastiei, aruncă clopoțelul din mână protestând din nou și gătindu-se să iasă cât mai curând din Adunare în care simțea o atmosferă asfixietoare".

După alte considerațiuni ziarul urmează astfel:

„Fatalitatea făcu să cadă în una din zilele săptămânei trecute în mâna d-lui Massim un peticel de hârtie pe care era scrisă întocmai propunerea în cuprinderea de mai sus. Câțiva deputați curioși ca și d. Massim care o ridicase de jos, îl înconjură, unul pune mâna pe dânsa ca să citească mai bine, recunoaște scrisul d-lui ministru Boerescu (Vasile). Etc., etc.".

In sfârșit în Cameră propunerea semnată de 65 deputați este prezentată de către colonelul Grigore Sturza, însă deputații semnatari declară că au semnat numai de formă fiindcă de fapt Doamna va refuza dotația. Si, în adevăr, după ce colonelul Sturza a citit propunerea, primul ministru a luat cuvântul și a refuzat dotația în numele Principesei.

Este ușor de înțeles că Doamna a refuzat dotația numai în urma furtunei ridicată de către propunerea guvernului. Fiindcă în realitate guvernul o propunea. 15 ani mai târziu sub guvernul liberal al lui Ion Brătianu, parlamentul instituia Domeniul Coroanei.

In sfârșit și actul acesta a contribuit la creșterea nepopularităței *„Neamțului care a venit să se înțolească în România"*.

REVOLUȚIA DIN PLOESTI

Curentul antidinastic creștea. In ziua de 8 August isbucnește revoluția dela Ploești. La guvern era Manolache Costache Epureanu, cu ministerul lui compus din debutanți, minister numit „Cloșca cu pui". In adevăr Epureanu nu mai era tânăr căci prezidase Constituanta dela 1866, dar ceilalți miniștri e-reau toți începători și anume: Petre Carp la externe, Constantin Grădișteanu la finanțe, colonelul Gheorghe Manu la rezbel, Gr. Triandafil la justiție, Vasile Pogor la culte, George Gr. Cantacuzino la lucrări publice. Când a izbucnit revoluția

din Ploești, Pogor și Triandafil eșise din guvern iar la justiție se afla Alexandru Lahovary.

Revoluția din Ploești a fost, — dacă o examinăm acum, — o simplă copilărie ca execuție ; dar răsturnarea dinastiei și proclamarea republicei arătau că în țară este un curent împotriva Domnitorului.

In fruntea revoluției găsim pe Alexandru Candiano-Popescu, fost căpitan de artilerie, unul dintre ofițerii cari au participat la detronarea lui Cuza. Demisionând din armată s'a dus în Franța unde a luat doctoratul în drept. Apoi s'a stabilit la Ploești avocat.

Din actele dosarului găsim că Candiano Popescu a proclamat Republica numind ca *regent* pe generalul Nicolae Golescu iar ministru de rezbel pe Ion Brătianu. Pe el s'a numit prefect de Prahova.

La dosar s'au găsit următoarele acte, câteva telegrame cu acest cuprins :

„D-lui căpitan Georgescu, comandantul punctului Predeal.

„Principele Carol răsturnat, guvernul provizoriu instalat având de cap pe generalul N. Golescu ca regent ; sunt prefectul districtului numit de guvernul provizoriu. Concentrați imediat grănicerii și în 24 ore dacă se poate, să fiți în Ploeșci. Aștept dela patriotismul d-voastră și dela energia d-voastră acest serviciu

Candiano Popescu

Jurnalului „Albina" la Pesta :

Principele Carol este răsturnat, guvernul provizoriu înființat sub titlul de regență. In Ploeșci mare entuziasm.

Candiano Popescu

Apoi următoarea telegramă trimisă maiorului Polizu cu comanda batalionului de infanterie din locailtate.

București, 8 August 7 ore 10 minute M. D.

D-lui maior Polizu la Ploești

Vă fac cunoscut că Prințul Carol I s'a detronat astă noapte de către popor. In numele guvernului provizoriu vă ordon a lua comanda garnizoanei și pe dată a supune armata la jurământ pentru noul guvern. Totdeodată vă veți pune la ordinile prefectului Alexandru Candiano Popescu, veți menține ordinea iar de urmare veți raporta pe dată.

Ministru de rezbel ad-interim *Ion Brătianu*

Bine înțeles această telegramă a fost plăsmuită la Ploești de către Candiano Popescu cu complicitatea altora.

Maiorul Polizu n'a voit să dea crezământ acestei telegrame, s'a închis cu trupa în cazarmă și s'a împotrivit revoluționarilor foarte puțini la număr, câți-va hamali, câți-va pompieri și un număr de mahalagii.

Complotul a fost descoperit mulțumită șefului oficiului telegrafic din Predeal și telegrafiștilor punctului care, prinzând telegrama trimisă ziarului „Albina" la Budapesta cât și aceea adresată comandantului grănicerilor, au comunicat faptul la București.

Revoluția dela Ploești, deși executată copilărește, deși prăbușită după câteva ore era rezultatul sentimentului ce creștea împotriva Domnitorului. Informațiuni cunoscute cu mult mai târziu au spus că ceeace s'a petrecut la Ploești în ziua de 8 August trebuia să izbucnească de odată în mai multe orașe din Moldova și Muntenia, însă Ploeștenii nerăbdători sau având ambițiunea de a fi început ei cei dintâi, au pornit mai înainte de vreme.

Valul antidinastic creștea. Ministerul Manolache Costache Epureanu primește la Cameră un vot de neîncredere pe la jumătatea lui Decembrie, iar Domnitorul, de voie de nevoie, însărcinează pe liberalul Ion Ghica cu formarea cabinetului. Ministerul cel nou se prezintă înaintea Camerelor în formația următoare: Ion Ghica președinția și internele, Dimitrie Sturza finanțele, N. Gr. Racoviță cultele, instrucția și interim la externe. Dumitrie Berendeiu la lucrări publice, D. Cariagdi justiția, colonel Pencovici războiul.

SCRISOAREA CATRE AMBRON

Sub acest minister care a trăit mai puțin de trei luni, dela 22 Decembrie 1870 la 11 Martie 1871, a apărut într'un ziar, din străinătate o scrisoare a prințului Carol adresată unui bun prieten al său din Germania numit Ambron. In această scrisoare principele Domnitor se plânge de condițiile în care este silit să domnească în România și își exprimă dorința vie de a se putea reîntoarce în iubita lui patrie, Germania. Această scrisoare a fost exploatată multă vreme de ziarele liberale, în special de ziarele umoristice care, pe sub mână, erau tot ziare liberale.

Iată scrisoarea ·

Stimabile amice.

Mult timp am trăgănit până să-ți dau iar semn de viață. Ași voi să te văd numai o oră în locul meu ca să te pătrunzi cât de sfărâmată îmi este existența, și de câte lucrări. de câte griji si decepții este plină.

Sunt aproape cinci ani de când am luat hotărîrea statornică a mă pune în capul acestei țări atât de săracă și cu toate acestea atât de cu îmbelșugare dotată de natură.

Și, când îmi întorc privirea către acest period ce s'a scurs, scurt în viața unui popor, dar lung în aceea a unui om ale cărui aspirațiuni tind neîncetat spre progres, trebuie să-mi zic că n'am putut face decât prea puțin pentru această frumoasă țară.

Mă întreb adesea a cui e vina? A mea care nu am cunoscut caracterul poporului, sau a lui care nu voește să se lase guvernat sau nu știe să se guverneze?

Prin numeroasele mele călătorii în ambele principate și prin diversele mele relațiuni cu toate clasele societăței, am dobândit convingerea că aceste imputări nu trebuesc adresate nici poporului în general, nici mie personal, ci mai ales acelora cari, născuți chiar în Principate, au pus mâna pe guvernul lor. Acești oameni cari, uitând situațiunea patriei lor, s'au dus să-și facă educațiunea politică și socială în străinătate, n'au alta în gând decât să aplice la dânșii si fără discernământ, niște idei admise acolo și învestite într'o oare care formă utopistă.

Astfel această nenorocită țară, care a trăit mereu în cea mai aspră servitute, a trecut fără nici o tranziţiune dela un guvern despotic la Constituțiunea cea mai liberală, — o Constituțiune cum nu mai posedă nici un alt popor în Europa. Consider aceasta, după experiența mea proprie, ca o nenorocire cu atât mai mare cu cât Românii nu se pot măguli că posedă virtuțile domestice indispensabile unei Constituțiuni quasi-republicane. De nu mi-ași fi pus toată inima la interesele acestei mărețe țări, căreia s'ar putea prezice în alte circumstanțe viitorul cel mai strălucit, ași fi pierdut de mult răbdarea.

Am făcut acum cea din urmă cercare prin care, trecând drept nepăsător la prosperitatea Principatelor, nu voi fi compromis numai în ochii partidelor și ai promotorilor programei Marei Românii, dar încă, sacrificându-mi simțimintele personale, mi se va nimici cu totul popularitatea.

Ar fi fost, însă, o neglijență din cele mai de osândă să mai ascund răul învechit care ne roade și să părăsesc viitorul țărei

în voia coteriilor. Cel ce într'o oare care pozițiune are curajul să spună adevărul și să numească lucrurile pe adevăratul lor nume, negreșit că se vede imediat părăsit propriilor sale forțe, însă cu această diferență în avantajul meu, că conserv libertatea de *a mă întoarce în scumpa mea patrie și a duce acolo* în sânul unei fericiri domestice fără pereche, un traiu. e existență *independentă și scutită de griji.*

ACEASTA PUTERNICĂ IUBIRE DE PATRIE n'a încetat niciodată, chiar în mijlocul asprelor încercări la care am fost supus, a-și exercita asupră-mi influența.

Regret numai, din toată inima, că bunele mele intențiuni au fost nesocotite și primite cu atâta ingratitudine. Insă precum soarta aceasta îmi este comună cu a tuturor muritorilor, voi ști să mă mângâi și să uit, încetul cu încetul, în mijlocul schimbului intelectual și întăritor al societăței voastre, vechiul scop al silințelor mele.

CAROL

CURENTUL FRANCOFIL

Curentul contra Domnitorului era hrănit și de sentimentul francofil al publicului. Victoriile armatelor germane departe de a înfrânge acest sentiment, îl îndârjea încă și mai mult, iar partidul liberal se folosea de această dispoziție a spiritului public, spre a lovi în Domnitor.

Prin grădinile de petreceri, prin celelalte localuri publice, lumea cerea lăutarilor să cânte Marsilieza. Era o adevărată frenezie. Lăutarii atacau cântecul revoluției franceze, aplauze furtunoase urmau și strigătele de : Trăiască Franța !, izbucneau din toate piepturile. In urma observațiunilor reprezentantului Prusiei, guvernul fu silit să interzică cântarea Marsiliezei prin localurile publice.

Chiar și preoțimea se dedea la manifestație în favoarea Franței.

Când preoții veneau cu botezul la zi întâi cântau :

Mântuește, Doamne, norodul tău
Și blagoslovește moștenirea lui
Biruință *națiunei franceze*
Asupra celor protivnici, dăruește ! etc.

Toate aceste fapte și imprejurări au contribuit ca evenimentul de la 11 Martie să se producă.

POLITICIANIZMUL

— Când am intrat în cercul camarazilor m'am mirat de pasiunea cu care făceau politică. Mai toți erau liberali sau, mai bine zis, roșii.

Mai era și „Fracțiunea liberală și independentă" din Moldova. Acest partid format din profesorii Universității din Iași : Nicolae Ionescu, Andrei Vizanti, frații Ștefan și Alexandru Șendrea, Petre Suciu, etc. și care recunoaștea de șef pe Nicolae Ionescu, era un partid liberal, cu program liberal și democrat. Dar nu toți liberalii moldoveni erau fracționiști. Mai erau și liberali de nuanța lui Mihail Cogălniceanu. Cogălniceanu, însă, nu mai avea partid, și odată cu detronarea lui Cuza, cogălnicenizmul pierise. Pe franctioniștii conservatori din București, adică „albii", îi numeau : roși din Moldova.

Fruntașii celor două partide în luptă erau : Din partea conservatorilor de nuanțe diferite, o puternică pleiadă compusă din : Prințul Dumitrie Ghica, (Beizade Mitică), Lascar Catargiu, general Chr. Tell, Petre Mavrogheni, general I. Em. Florescu, Gheorghe Costa-Foru, Nicolae Crețulescu, Vasile și Const. Boerescu, Manolaki Costaki Epureanu, Ion Strat, Petre Carp, Gheorghe Cantacuzino, Titu Maiorescu, Alexandru Lahovary, colonel Gheorghe Manu, Ion Cantacuzino, etc.

Liberalii, — iarăși de mai multe nuanțe — aveau în frunte pe : Frații Golescu, Ion și Dimitrie Brătianu, C. A. Rosetti, Mihail Cogălniceanu, Ion Ghica, Nicolae Ionescu, etc.

Intre partide erau câteva personalități însemnate precum jurisconsultul și profesor universitar Constantin Bosianu un independent, dar mai mult liberal, Gheorghe Vernescu de aceiași nuanță precum și alte personalități, de pildă : B. P. Hașdeu și V. A. Urechie cari, de și liberali, nu aparțineau partidului liberal sau roșu.

Un număr de tineri : Petre Grădișteanu, Eugen Stătescu, Nicolae Leva, Pake Protopopescu începeau.

Personalități cu importanță în politica bucureșteană erau doi preoți, unul liberal și celalt conservator. Preotul liberal era Grigore Mușceleanu, preotul conservator era Popa Take.

Preotul Grigore Musceleanu era un fanatic liberal, om cu oarecare cultură, era autor a oarecăror cărți religioase, redacta și un ziar de literatură specială intitulat *Biserica Română*. Liberal ireductibil din vechea școală era și organizator electoral plin de pasiune. De aceea albii îl numeau : Cap de bande. In realitate popa Grigore nu era un bătăuș.

In schimb Popa Take al conservatorilor era un adevărat comandant al bandelor.

De o statură erculeană, un gât de taur, o frunte de 2 degete, Popa Take era o brută. Lipsit cu totul de inteligență, lipsit cu totul de simț moral, cinic, Popa Take organiza bandele de ciomăgași și petrecea nopțile prin cârciumi în tovărășia lor. Din cauza purtărei sale nedemne, Mitropolia l-a ras și i-a luat dreptul de a oficia. Acum trăia numai din subvențiile ce primea pentru a organiza bandele și din sansarlâcuri pe la autorități.

— Epoca în care am venit în București era epoca bătăușilor. Un vestit cap de bandă era Ilie Geambașu zis și Ilie Tabacu.

Foarte sprinten, foarte ager, foarte îndrăzneț era un tip excepțional. Nu înalt de talie, uscățiv, încăleca calul și însoțit de tovarăși călări, pornea prin mahalale după aventuri și orgii, intra călare prin cârciumi, chiuind și trosnind din biciu, galopa în fruntea bătăușilor săi, iar lumea speriată fugea din fața lui. Când pornea Ilie Geambașu la petrecere prin stradele mărginașe se răspândea teroarea. Căci, dacă întâlnea vre-un adversar sau pe unul pe care avea pică îl znopea în bătăi.

Apoi erau femeile. Nenorocire pentru aceea pe care punea ochiul Ilie Geambașu. Trebuia s'o aibă cu orice preț. Viola domiciliurile, spărgea ușile, intra pe ferestre, lua femeia de lângă bărbații terorizați, zmulgea fetele din casa părinților. Și trebuia să le necinstească.

Un contimporan povestea cum odată acest celebru bătăuș a răpit pe tânăra și frumoasa soție a unui cârciumar. A intrat călare în cârciumă însoțit de tovarăși călări, a zmuls femeea de la tejghea, a trântit-o pe gâtul calului și a eșit în stradă. Apoi cavalcada a pornit chiuind de bucurie, slobozind pistoale și caii, în fugă nebună, scoțând schintei din caldarâm.

O astfel de „fantazie" era cu putință în Bucureștiul de la 1871.

Timp de ani de zile a stăpânit marginile orașului, a îngrămădit asupra lui urile nenumărate până ce a fost ucis ca un câine la alegerile pentru Cameră în 1875.

Datorită acestor fapte, conservatorii erau priviți ca niște reacționari primejdioși.

PETIȚIA DELA IAȘI

In ziua de 2 Mai 1871 un grup de oameni politici conservatori, în cap cu prințul Grigore Sturza și cu toți fruntașii *Junimei* literare : Petre Carp, Titu Maiorescu, Iacob Negruți, N. Pogor, D. Cornea, etc., se constitue la Iași în partid și elaborează un program numit „petiție-program".

Iată această „Petiție-Manifest", adresată Corpurilor legiuitoare :

Domnilor senatori,

Domnilor deputați,

Noi subscrișii, alegătorii domniilor-voastre aflăm de a noastră datorie să vă propunem câteva măsuri, a cărora neapărată trebuință este simțită de toată lumea.

Mai întâi credem, că veti găsi foarte legitim pasul nostru : căci ca unii, ce sunteți mandatarii noștri, aveți de datoria a ține seama de nevoile țăriei și a lua măsurile legislative neapărate pentru vindecarea suferințelor ei.

Sunt acuma cinci ani de când se aplică noua constituțiune. Acesta este un timp foarte scurt în teorie ; iar în practică, când lucrurile merg rău, cinci ani de anarhie sunt îndestul pentru a dezorganiza și a pierde o țară întreagă.

Cine ar putea zice că aceasta este o exagerare ? Oare nu am văzut momentul unde principele Domnitor era să părăsească tronul, fiindcă licența și anarhia domnea în țară ?

Oare puterile mari garante, cari au dat patriei noastre atâtea probe de bună-voință și ne-au încuviințat toate cererile noastre, oare aceste puteri nu vor pierde în fine răbdarea, văzând reaua întrebuințare făcută de drepturile ce ni le-au consacrat, și nu vor hotărî ocuparea țărei cu armate străine, la cea dintâi turburare care ar mai urma la noi ?

Oare o asemenea stare de lucruri nu pune în pericol chiar existența noastră națională? Ar trebui cineva să fie orbit de patime sau trădătorul țărei, ca să o tăgăduiască.

Noi, cari nu aveam altă ambițiune, decât a trăi liberi ca cetățeni Români în patria noastră, și a vedea onoarea, viața și averea fiecăruia garantate prin instituțiunile țărei ; noi, cari ne-am săturat a vedea, că datoriile Statului sporesc în aceeași proporțiune, în care sporesc și dările ce ne sunt impuse, suntem nu numai în tot dreptul a vă cere vindecarea răului, dar suntem tot odată în pozițiunea cea mai favorabilă, pentru a vedea și a judeca lucrurile cu nepărtinire și aceasta pentru următoarele cuvinte :

Adunările noastre legiuitoare până acuma au consumat cea mai mare parte a puterilor lor cu lupte de partid și țintiri personale, cari în adunarea din urmă și sub ministerul care avea încrederea majorității ei, au fost ajunși la un așa grad de înverșunare, în cât dacă nu urma disolvarea ei și depărtarea acelui minister. se făcea în țara noastră o răsturnare, a

cărei consecințe ar fi fost în București copiarea Comunei din Paris, iar în Iași separatismul.

In fața unor împrejurări atât de grave, avem nu numai dreptul, dar și datoria de a vă propune, domnilor deputați și domnilor senatori, noi alegătorii domniilor-voastre. măsurile. cari le judecăm neapărate pentru vindecarea răului și cerem de la domnia-voastră, să vă însușiți aceste propuneri și să le prefaceți în legi, dacă voiți a avea și pe viitor încrederea noastră.

Pentru a propune remediul, trebue mai întâi a constata răul. Să vedem dar, domnilor, cari sunt relele cele mai mari cari rod până la os țara noastră.

Mai întâi ne aflăm față cu un fapt foarte grav, care trebue să facă obiectul cel dintâi a propunerei noastre. Vocea publică bănuește, că unii din foștii deputați, au luat mită de la concesiunea drumului ferat, a d-lui Strusberg. O asemenea inculpare lovește în modul cel mai grav caracterul și demnitatea reprezentațiunii noastre naționale. Noi cerem, dar, de la domnia-voastră, să orânduiți o anchetă parlamentară, care să cerceteze cu pătrundere, dacă în adevăr vreunul din foștii deputați a înjosit până la așa grad caracterul de mandatar al țărei. Căci înaintea unei bănueli atât de grele, sau trebuește a dovedi că ea este neîntemeiată, sau dacă sunt culpabili, să fie supuși la toată asprimea legei.

Să venim acum la răul cel mai mare, care dezorganizează cu totul țara noastră : acest rău este lipsa de dreptate. Oricare societate civilizată, pentru a trăi, are neapărată trebuință mai întâi de toate de două lucruri : de libertate, căci fără ea nu se poate desvolta, și de dreptate, căci fără ea se disolvă. Egalitatea este o ramură a dreptății, de aceea ea este bună numai întru cât este dreaptă, precum egalitatea înaintea legii ; îndată însă ce este nedreaptă, este rea. Astfel este nedrept, ca cel ce nu are nimica, să voteze impozite pe spinarea aceluia care are ceva, și de aceea această egalitate este rea.

Așa dar, nu ne trebue faimoasa trilogie revoluționară : libertatea, egalitatea și fraternitatea, cu atât mai vârtos că atunci când s'a proclamat fraternitatea, s'au făcut despuierile cele mai nerușinate și măcelurile cele mai crunte ; ci ne trebue mai presus de toate libertatea și dreptatea. Acolo unde dreptatea nu există, libertatea degenerează în licență Acesta este cazul la noi. Dreptatea înfrânătoare lipsește și impunitatea este garantată tuturor delictelor și tuturor crimelor.

Astfel a ajuns la noi licența presei până a fi un adevărat scandal. Noi nu zicem aceasta pentru a cere în contra presei vreo măsură preventivă, căci noi suntem pentru libertatea ab-

solută a rostirii ideilor, dar o zicem, pentru că voim ca injuriele personale, defăimările și calomniile și batjocurile făcute prin presă, să fie judecate nu de juriu, care le achită totdeauna și agravează prin aceasta încă injuria făcută persoanei atacate, ci să fie judecate de tribunalele corecționale, ca în țările civilizate.

Pentru ca să adopți această măsură binefăcătoare, este îndestul să vă amintiți atacurile infame făcute de o parte a presei noastre nu numai în contra persoanei Domnitorului, dar și în contra familiei sale, până și în contra copilului din fașă. Prin urmare, propunem ca alineatul al 2-lea din articolul 24 al constituțiunii, care rostește : „Delictele de presă sunt judecate de juriu", să fie interpretat în acest înteles.

Să trecem acuma la delicte și crime de o altă natură. Din 96 de delapidatori de bani publici, 92 s'au achitat de juriu. Prin urmare propunem ca funcționarii prevaricatori să fie judecați de Curtea de Casațiune.

Uciderile cele mai crunte. asasinatele cele mai semete s'au înmulțit la noi într'un grad amenințător pentru societate, de când s'a ridicat pedeapsa morții și de când juriul, prin indulgența sa, le asigură impunitatea. Astfel am văzut într'un sat aproape de Iași o familie întreagă, tatăl, mama și trei copii. între cari și un copil de trei sau patru ani, uciși cu toporul. Traupmann nu a făcut mai mult, însă la noi crima a rămas nepedepsită.

Un membru al clerului mai înalt, un archimandrit, vine la capul său spiritual, la mitropolit, cu un revolver în buzunar și descarcă patru focuri în Prea Sfinția Sa [1]), cu premeditațiunea cea mai semeață. Juriul achită pe acest paricid, căci osânda la închisoare corecțională de doi ani nu se poate privi ca o pedeapsă serioasă pentru o așa crimă. Și pentru a pune vârf inichității, îl achită, după ce asasinul a fost apărat în fața juriului și a publicului cu calomnii aruncate asupra victimei sale. Conștiința publică se revoltă în contra unor nedreptăți atât de monstruoase.

Un alt fapt de o însemnătate foarte gravă, și care dovedește simptome foarte periculoase pentru țara noastră, este următorul : Un revoltat încearcă cu arma în mână a face o lovire de Stat și proclamă la noi republica, pe când forma legală a Statului nostru este monarhia constituțională. Acel criminal este achitat de juriu și în urmă, nu numai primit în sânul său de fosta Adunare, dar încă îngăduit de a o reprezenta înain-

---

[1]) Asupra Mitropolitului Primat Nifon se făcuse o încercare de asasinat pentru motive intime.

tea Domnitorului, ca membrul comisiunii însărcinate cu răspunsul la mesagiul tronului. Ni se pare, că impunitatea și nerușinarea nu pot să meargă mai departe [1])

Pentru asemenea cazuri, siguranța Statului și a Constituțiunii reclamă neapărat de a se proclama „starea de asediu“ De aceea cerem ca să se introducă în Constituțiune un asemenea articol, care săi răspundă la această mare trebuință a oricărei societăți constituite.

De când s'a introdus juriul și s'a ridicat pedeapsa morții pentru asasini, prădăciunile și omorurile au luat la noi o întindere înspăimântătoare și se produc cu o semeție neauzită. Astfel am văzut formânduse bande de douăzeci de hoți chiar prin reședința ținutală, și ceeace este încă mai grav, acele bande s'au recrutat în parte chiar printre agenții puterii publice, cari sunt chemați a apăra societatea în contra făcătorilor de rele.

In timpul Principelui Mihail Sturza, după ce s'a spânzurat câțiva hoți, securitatea persoanelor a devenit absolută și nu s'a mai produs nici o prădăciune, nici un omor. Experiența este aci mai presus decât niște teorii a căror consecințe la noi au fost omorîrea celor buni și asigurarea impunității celor rău.

Și apoi oare toate statele civilizate, Anglia, Franța, Germania, Italia, Belgia, nu au astăzi pedeapsa morții ?

Și dacă în viitor națiunea română va cunoaște, că poate ridica cu totul pedeapsa morții, fără pericol pentru societate, oare nu poate s'o ridice prin o anume lege, oricând va voi ? Insă până atunci propunem să se modifice art. 18 din Constituțiune în chipul următor : „Pedeapsa morții nu se va putea reînființa, afară de cazurile prevăzute în codul penal militar și pentru asasinat“

Cât pentru juriu, având în vedere răul ce l-a produs la noi până acum, măsura cea mai rațională este de a-l suspenda, până când se va forma la noi un spirit public mai conștiincios. Atunci va fi ușor adunărilor a reînființa juriul prin o anume lege. Iar dacă nu s'ar hotărî acum adunarea la desființarea timporară a juriului, apoi trebue să adopte pentru îndreptarea lui cel puțin următorul corectiv : „Când procurorul general apelează la Curtea de Casație în contra verdictului juriului. atunci această Curte are facultatea. sau de a casa verdictul numai în interesul legei, sau de a trimite cauza spre o nouă judecare, înaintea secțiunilor unite a unei „Curți de apel“.

---

[1]) Candiano Popescu, ales deputat, căzuse la sorț să reprezinte Adunarea deputaților când a fost dusă la Palat Adresa. Era o sfidare pentru Domn din partea ultimei camere dizolvată de Catargiu.

Să trecem acum, domnilor deputați și domnilor senatori, la legea electorală înscrisă în Constituție. Acea lege, după ce sancționează un principiu salutar, adică acela de a fi reprezentate în adunare toate interesele legitime și vitale ale țării, pentru care sfârșit împărțesc corpurile electorale în patru colegii, apoi în dispozițiunile sale falsifică acest principiu.

Il falsifică, fiindcă în colegiul întâi, care trebue să întrunească pe marii proprietari, pune și pe acei cu venit de șapte sute galbeni, care este o proprietate abia de mijloc.

Legea electorală mai falsifică încă acel principiu, fiindcă sub cuvânt de venit funciar vâră între proprietarii de moșii și pe acei, cari au un venit de la o bina sau de la o întreprindere industrială, când locul cuvenit al acestora nu este nici de cum între proprietarii de moșii. Pe de altă parte pe posesori, (arendași), ale căror interese sunt strâns legate cu proprietatea îi pune să voteze în colegiul orașelor.

Pe urmă dă legea electorală din Constituție colegiului al treilea al orașului un drept abusiv, fiindcă nesocotind cu totul pe proprietarii și industriașii mari și mijlocii de prin orașe, lasă toată alegerea în mâna celor mai puțin impuși. Pentru a se face o justă repartițiune a drepturilor electorale de prin orașe, ar trebui ca aceste trei clase de contribuabili să aibă o deopotrivă înrâurire asupra alegerii deputaților orașelor. Pentru acest sfârșit vă propunem mai jos măsuri, cari le cunoaștem cu toții că vor fi foarte eficace.

Vom mai observa în ceeace privește numărul de deputați ai orașelor, că el este prea mare în proporțiune cu interesele ce le reprezintă. Astfel ar fi destul ca Bucureștii să dea patru deputați, Iașii trei, Craiova, Galați, Focșani, Bârlad și Botoșani câte doi ; iar celelalte orașe câte unul.

Pentru aceste cuvinte vă propunem, domnilor deputați și domnilor senatori, următoarele modificațiuni la legea electorală înscrisă în Constitutiune :

„Articolul 59. Fac parte din întâiul colegiu proprietarii de moșii, al căror câștiu anual este dela șapte sute de galbeni în sus.

„Articolul 60. Fac parte din al doilea colegiu proprietarii de moșii al căror câștiu anual este de la șapte sute galbeni în jos până la două sute galbeni inclusiv.

„Fac parte din acest colegiu și toți posesorii (arendasii) pământeni cari fără a avea vreo proprietate, țin în posesie moșii, al căror câștiu anual este dela cinci sute galbeni în sus.

„Articolul 61. Colegiul al treilea al orașelor este alcătuit din trei case de alegători.

„Fac parte din clasa întâia toți proprietarii de case, a căror chirie ar fi dela o sută galbeni în sus. Asemenea fac parte

din această clasă si toți comercianții şi industriașii, cari plătesc patentă de clasa întâia.

„Fac parte din clasa a doua toți proprietarii de case. a căror chirie ar fi dela o sută galbeni în jos până la 20 inclusiv. In această clasă intră și toți industriaşii și comercianții cari plătesc patenta de clasa a doua.

„Fac parte din a treia clasă comercianții și industriasii cari plătesc către Stat o dare de 30 lei noi cel puțin. Sunt scutiți de cens în această clasă toate profesiunile libere, ofițerii în retragere, preoții și pensionarii Statului.

„La orasele unde are a se alege numai un deputat sau doi. aceste trei clase de alegători ai colegiului al treilea aleg fiecare câte un candidat; aceşti trei candidați convin în unanimitate, cari din ei să fie deputatul colegiului acela: iar dacă nu se unesc, sorțul decide".

„La orașele unde sunt de ales trei deputați, fiecare clasă din colegiul al treilea își alege deputatul său. Iar unde sunt patru deputați de ales, a treia clasă alege doi deputați și celelalte fiecare câte unul.

„Articolul 62. Aceste trei colegii aleg direct:

„Cele două dintâi câte un deputat fiecare, iar cel de-al treilea, precum urmează:

„București patru; Iași trei; Craiova, Galați, Ploești, Focșani, Bârlad, Botoșani câte doi; iar celelalte câte unul; peste tot patruzeci şi patru.

„Toate orașele unui district formează un singur colegiu cu orașul de reședință"

Să trecem acum la alcătuirea Senatului. In toate țările constituționale, Senatul trebuie să fie un corp conservator și ponderator între tron și adunare. Pentru a răspunde la acest scop, trebuie ca atât alegătorii, cât și aleșii să aibă o avere teritorială însemnată și un număr oarecare de senatori trebuie să fie numiți, cu anume condițiuni de admisibilitate, direct de către Domn. Acest drept îl au și Suveranii din Englitera, care este tara cea mai constitutională.

Pentru aceste cuvinte, vă propunem, domnilor, următoarele modificațiuni la secțiunea II-a din Constituțiune, care tratează despre Senat:

„Articolul 68. Membrii Senatului se aleg câte unul de fiecare judeţ de proprietarii de moșii, a căror câștiu anual este cel puțin dela una mie galbeni în sus".

„Venitul se dovedește prin rolurile de contribuțiune".

Articolele 69, 70 și 71 să se suprime ca unele ce nu mai înseamnă nimic, dacă se modifică articolul 68. după cum îl propunem.

Articolele 72 și 73 trebuie să rămână cum sunt, iar la articolul 74, punctul al 5-lea, care hotărâște ce avere să aibă cineva, spre a putea fi ales la Senat, trebuie modificat în chipul următor:

„5) A fi proprietar de moșie cu câștiu anual cel puțin de una mie galbeni".

„Articolul 75. Domnul are dreptul de a numi direct șascsprezece senatori dintre persoanele cari întrunesc însușirile arătate la articolul precedent, sau și dintre persoanele mai jos însemnate, cari sunt dispensate de acel cens:

„a) Președinții sau vicepreședinții vreunei adunări legislative.

„b) Deputații cari au făcut parte din trei sesiuni.

„c) Generalii.

„d) Colonelii cari au o vechime de trei ani.

„e) Cei ce au fost miniștrii sau agenți diplomatici ai țării.

„f) Cei ce vor fi ocupat în timp de un an funcțiunile de președinte de Curte, de procurori generali, de consilieri la Curtea de Casațiune".

Să vă vorbim acum, domnilor, de un articol interesant pentru desvoltarea noastră agricolă.

Articolul 3 ar trebui modificat în chipul următor: „Nu se poate face nici o colonizare cu populațiuni străine în teritoriul României, decât în puterea unei anume legi".

Noi socotim, că ar fi foarte de folos pentru sătenii noștri Români, să aibe sub ochii lor exemplul salutar ce le-ar da câteva colonii germane, precum sunt în Basarabia. Asemenea colonii laborioase și în căutarea vitelor, dacă ar fi așezate pe unele din moșiile sterpe ale Statului, ar produce un mare bine la noi.

Iar cât pentru pericolul de a se înmulți prea tare la noi asemenea colonii cu populațiuni de gintă străină, el nu există deloc, de vreme ce adunarea și Senatul au deciziunea în mâna lor la fiecare caz de colonizare.

Articolul 131, care desființează consiliul de Stat, ar trebui suprimat. Experiența ne-a dovedit că nici miniștrii, nici adunarea, nu au timpul și liniștea trebuitoare pentru a elabora, după cum se cuvine, proiecte de legi. Prin aceasta noi nu voim a zice, ca să li se ia inițiativa legislativă, ci din contra acel mare drept trebuie să le rămână în toată întregimea sa; dar un consiliu de Stat compus din oameni capabili, cu misiunea specială, de a elabora proiectele de legi prezentate de guvern, ar înlesni mult lucrările legislative și ar produce un adevărat bine.

Acum ne rămâne, domnilor, să vă mai facem încă o propunere.

După legea comunală în vigoare, alegerile consiliilor comunale sunt date cu totul pe mâna mulțimii. Acest sistem rău și nedrept a produs la noi cele mai rele rezultate. Consiliile comunale de prin orașe au devenit privilegiul unei clice și au tras după sine demoralizarea și feluri de abuzuri. Iar consiliile rurale de prin sate, compuse numai din săteni fără învățătură și fără o pozițiune socială mai înaltă, sau sunt inerte, sau dacă voiesc a exercita o acțiune proprie, atunci caută a lovi interesele cele mai legitime ale proprietății mari. Această rea stare de lucruri decurge dela o nedreptate flagrantă.

Principiul echitabil, care cere ca toate interesele vitale ale țării să fie reprezentate, acest principiu salutar care s'a respectat în compunerea corpurilor legiuitoare, este încălcat în compunerea consiliilor comunale.

Pentru aceste cuvinte vă propunem; domnilor deputați și senatori, următoarea dispozițiune legislativă:

„Consiliul comunal se compune în următorul mod: O treime se alege de către proprietarii de case, cari ar justifica o chirie de cel puțin una sută galbeni. In această clasă intră și comercianții și industrialii cari plătesc o patentă de clasa întâia. A doua treime se alege de către proprietarii de case cari justifică o chirie de 99 de galbeni până la 20 inclusiv. In această clasă intră și comercianții și industrialii cari plătesc patentă de clasa a doua. A treia treime se alege de către proprietarii, comercianții și industrialii cari plătesc Statului o dare de treizeci lei noui cel puțin. Sunt scutiți de cens în această clasă toate profesiunile liberale, ofițerii în retragere, preoții, profesorii și pensionarii Statului".

In acest chip, toate elementele vitale vor fi reprezentate în consiliile comunale ca și în adunare.

Primarii trebuie să fie numiți de-a dreptul de Domn, pentru ca să aibă și guvernul reprezentantul său în acest consiliu, dela care atârnă atât de mult liniștea și prosperitatea orașelor.

Cât pentru comunele rurale, ca să fie reprezentată în ele și proprietatea mare, trebuie a se adopta următoarea dispozițiune:

„In comunele rurale, acela care are singur în proprietatea sa atât pământ cât toți ceilalți locuitori ai comunei împreună, acela este de drept membru al consiliului comunal. El se poate reprezenta prin delegațiune".

D-lor senatori și d-lor deputați,

Noi vă facem aceste propuneri cu deplina încredere, că le veți lua în serioasă considerațiune și le veți introduce în instituțiunile și în legile noastre. Dacă însă ele nu s'ar admite, noi alegătorii vom face o propagandă activă, pentru a nu mai fi realeși pe viitor acei deputați, cari nu vor fi susținut propunerile noastre. In acest chip sperăm că vom dobândi în fine o adunare, care să răspundă la trebuințele țării.

Iar dacă veți adopta, d-lor senatori și d-lor deputați, aceste măsuri legislative, cari singure pot scăpa țara noastră de anarhie și de pieire, atunci veți dobândi recunoștința publică pentru binele ce veți fi făcut patriei noastre.

Gr. M. Stourdza, D. Korne, Petru Rosetti Bălănescu, L. Cantacusinu, Costaki D. Stourdza, Generalul G. Ghyka, Iancu Prăjescu, Gen. N. Mavrocordat, Șt. Mavrody, C. Haritonescu, Dr. G. Sachellari, Neculai Burchi, A. Baronzi, Colonel Pavlov, K. Sion, M. Mihalachi, L. Mihalachi, C. Carp, Gr. Carp, Gr. Dimachi, Panaiot Papadopolu, A. Chiselev, Iancu Cațichi, Theodor Aslan, Andrei Millo, I. Tăutu, A. Gusti, Anastase Ciulei, D. Trifanu, I. Holbanu, M. Hriste, C. Angonescu, Șt. Iamandi, Colonel Affendule, Alexandru Dr. Șuțu, D. Castroeanu, I. Korne, C. Pavlov, Gregorescu, K. Pancrati, G. Mircea, C. Bossie, I. Negruși, Anastase Leon, M. Cerchezu, G. C. Negruzzi, I. P. Stourdza, A. Cerne, G. Schiletti, I. Constantin, Lascar N. Oprișanu, I. G. Becher, D. M. Gavrilescu, Avram Ioanu, G. Tironu, G. Pralle, D. K. Luppu, C. Paraschivescu Naiman. Alexandru Sofianu, I. Costinescu, Gheorghe Palladi, Stăgărescu, D. Mangirovu, Dumitru Ioan, G. Neculau, I. Kodreanu, I. Ștefanov, Dumitru Coste, Vasile Gheorghiu, Maftei Popovic, Vasile Maftei, Ioan Chițu, D. Zotta, C. Botezu, A. Nicolau, Gh. Păun, Iancu Kosmescu, N. Sutzo, V. Braniștanu, D. Gherghel, I. Albinețu, E. Filipescu, V. Gheorghiu, Ștefăniu, M. Hagiu, Samuil Popa, I. Pandelea, Sc. Tăutu, T. A. Vrabie.

Subscrișii deputați, unindu-ne cu tendința acestei petitițiuni, o vom prezenta adunării legislative.

C. D. Stourdza, V. Pogor, M. Kostaki. General M. Mavrocordat, Iacob C. Negruzzi, G. Stourdza, Gh. Racoviță, T. Maiorescu, Dimitrie Korne.

Acest program, care a purtat numele de „Petiția dela Iași", a stârnit o mare agitație și a fost aprig combătut de către liberali. De câte ori liberalii se ciocneau cu Petre Carp, cu Titu Maiorescu sau cu vreun altul dintre subscriitorii Programului, întotdeauna le reamintea că sunt partizanii pedepsei

cu moartea, ai colonizării țării cu Nemți, ai desființării juriului, ai restrângerii drepturilor electorale, etc.

Toate aceste fapte întrunite, originea guvernului Lascăr Catargiu, — pe care liberalii îl acuzau că este esit de sub bătaia din picior a Consulului prusian Radovitz — orgiile bandelor electorale, petiția reacționară dela Iasi și propaganda virulentă a liberalilor, contribuiau ca, încă din anul constituirii sale, ministerul conservator să fie atacat de o mare nepopularitate.

Aceasta era situația și atmosfera politică când am venit în București.

Dar, ciudățenie a lucrurilor și putere a fatalității, peste 55 de ani, partidul liberal votează a compoziție a Senatului și o lege electorală comunală în care unele din principiile de căpetenie ale „Petițiunei dela Iași" sunt adoptate.

LITERATURA

Părintele literaturi române, Ion Heliade Rădulescu era în declin. Avea încă numeroși admiratori, dar nu mai putea produce. Trăia numai pe trecut, iar influența lui se resimțea asupra limbei scrise, care păstra încă formele degenerate ale eliadismului în agonie.

La 1870, Ion Heliade Rădulescu inaugurează un nou fel de petrecere literară; el începe, în ajunul anului nou 1870, seratele sale literare, cu *104 oracoli* după tradiția evree. Acești oracoli au fost instituiti de Moise și emiși de marele preot al lui Israel. Oracolii erau răspunsurile pe care zeii păgâni le dedau celor cari le puneau întrebări

Bineînțeles că nu voi da aci explicația acestor oracoli; când oracolul era consultat, el răspundea la următoarele cerințe, după cum spunea Heliade: Speranță, fortună, maritagiu sau mire, geniu, reușită, satisfacțiune, fericire.

Oracolul se putea formula în modul acesta:

„Ai speranță spre o norocire, prin împlinirea unui maritagiu strălucit cu un june plin de geniu și că va aduce toată satisfactiunea și fericirea".

Iată câțiva din acești oracoli scriși, bineînțeles, de Heliade:

Oracolul căzut unui tânăr:

De nu ți-ar lipsi banii, precum ai geniu, minte
Ai fi un drac de frunte, cum place la femei,
A spune la-aventure ca Evea în Didone
Și la ospățul mare ți-ar da și plumbutingu...

Altul:

Ori mire ori călugăr vezi de te fă odată
Căci soarta ți-e propice și'n dreapta și în stânga.
De nu poti strânge-avere în țara ta amată
Te du în lumea mare că Pluta te așteaptă.

Transcriu de pe *Trompeta Carpaților* și cu ortografia eliadistă a ziarului acesta, oracolii lui Vasile Boerescu și Constantin Esarcu·

Lu B. BOERESCU

Discretu dupe natura când soarta-a decretatu
Cădutu-ția in parte callu totu ce-odinioară
In Mizraim se dete la Basilogrammai.
Cancelierul mare cum eșci tu, bunioară,
Trecàndu șciința dreptului s'alle mare trepte
Adjunge-vei ministru pre căile mai drepte
Ci vedi că'n evul nostru lui Christ și lui Platon
Suntu cetățeni miniștrii nu servi lui Pharaon.

II

O Basilogrammate organisându dreptatea
Să treci l'agricultură, la publice lucrări,
Să faci binele țărei, să 'mpingi prosperitatea
Multindu cornele plugului, fecundele brăsdări
Commerciul și 'ndustria să faci să înflorească.
Prin construiri gigantice să nalți Architectura
Cu alte pyramide, mărimea românescă;
S'o eternisese 'n seculi întocmai ca scriptura,
Să alluneci pe callea ce-ei dicu diplomatie
Cu două fecie talleru, ce'i dicu și limbutie
Să nu te 'mpingă 'n cursă s'ajungi Mamamuși
Ci las'o l'alde Cornea a o cagălași.
S'o facă cu papară
Unde 'și înțarcă puii preste hotaru din țérră
Etc.. etc

VII

Ai ânima deschisă și characteru voiosu
Di albu e albulu, frumosului frumosu
Ci di și negru 'n negru, hidosului hidos.

Lu C. ESARCU

Intelligența, amorulu de arte, de șciințe
Și erudiție, plus ardentele dorințe
De studiuri profunde voru face a te distinge
In lumea sapienței și 'nvidioși a 'nvinge.

II

Currendu și hymeneulu te chiamă să dai mâna
Unei copile blânde ce'a învățatu să stime
Și arta, și șciința și limba ei română
Și care-a pusu în tine speranțe legitime

III

In viața conjugale, în viața sociale
In cerculu sapiențiloru, în cursu ierachiei
Ți-e scrisu să fii ferice cu-ună sorte speciale
Si numele-ți celebru în fastele istoriei
S'onore România
Câtu te-amă poesia

Este destul să citim aceste câteva rânduri spre a ne încredința că Heliade atinse pragul decadenței, căci în lipsa producției valoroase, pentru care pierduse înzestrarea, se deda acum la aceste copilării menite numai să distreze pe obicinuiții seratelor sale.

Dacă Heliade scobora, către Zenit se înălța steaua lui Hașdeu.

Hașdeu criticul, Hașdeu istoricul, Hașdeu filologul, Hașdeu literatorul, Hașdeu autorul dramatic, era puternicul scriitor și polemist în toată plenitudinea darurilor sale creiatoare atunci.

Bogdan Petriceicu Hașdeu lupta pe două fronturi: lupta, pe deoparte ca filolog și glosist, împotriva seratei lui Heliade, care apunea fiindcă era nefirească, lupta, pe de altă parte, împotriva Junimei dela Iași, în special împotriva influenței culturii germane.

Heliadismul avea la obârșie marele motiv național de a curăți limba de influența de demult a slavonismului; dar Heliade mersese prea departe. Exagerația a omorât heliadismul.

Lupta împotriva Junimei dela Iași avea acelaș motiv. Hașdeu, ca și toți cei cari se puneau de-a curmezișul școalei ieșene, luptau împotriva reîntoarcerii la un archaism pe care ei îl socoteau exagerat dintr'o parte și contrar atât geniului limbei cât și marilor interese politice ale neamului, din altă parte.

Când am venit la București, era la ordinea zilei și se făcea mare haz în cercurile școlare, de păcălitura pe care Hașdeu o administrase Junimei. Iată articolul publicat și semnat de Hașdeu. Articolul este intitulat: *Un rămășag*.

„La 3 Iunie, în ajunul marei serbări naționale în onoarea lui Tudor Vladimirescu, mai mulți amici se întruniseră seara la mine, dintre cari mi-aduc aminte pe d-nii Alexandru Lupașcu, dr. Vlădescu, Gregoriu Tocilescu, T. Rădulescu, N. Popovici și Scurtescu.

In acel moment mi se aduse numărul *Convorbirilor Literare* în care d-l Titu-Livius[1]) Maiorescu, bătându-și joc de Barnuțiu, de Șincai, de Cichindel, de Cipariu, de Sion, de Bolintineanu, de toate somitățile cugetărei române și mai ales de poeți, celebrează cu emfază așa numita *Noua Direcție* inaugurată — risum teneatis — de d-nii Bodnărescu, Eminescu, Iacob Negruți și *tutti quanti*.

Pentru a arăta cât de ridicule sunt criticile în bine și în rău ale d-lui Titu-Livius Maiorescu, eu propusei atunci un rămășag afirmând cu certitudine că nu este nici o galimatie pe fața pământului, în proză sau în versuri, pe care *Convorbirile Literare* să nu se grăbească a le primi în sânul lor, cu singura condițiune esențială, ca să nu cuprindă nimic românesc.

Drept probă luai condeiul și improvizai pe loc următoarea frivolitate rimată:

EU ȘI EA

(Din Gablitz)

Ca o liră fără sunet
Ca un fulger fără tunet
Ca un râu fără murmur
Ca o pasăre tăcută
Ca o casă ce stă mută
Și pustie împrejur
Astfel sunt și eu, vai mie!
Formă fără melodie,
Pur spectacol făr' idei!
De când dânsa nu-i sub soare
Și puterea-mi cântătoare
A perit cu moartea ei.

M. I. ELLIAS

---

[1]) Pe Maiorescu îl chema numai Titu; adăogirea „Liviu" era o răutate a lui Hașdeu.

Observați bine că, dela cea dintâi și până la ultima literă, totul este vag, absurd, rece, mistificat, fără creer și fără inimă, o adunătură de silabe, sonore.

Titlul „Eu și Ea“ ne face a râde din capul locului.

Gablitz este un poet care n'a existat nicăieri și niciodată; inventând acest sunet nemțesc, eu avui în vedere predilecțiunea *Convorbirilor Literare* pentru tot ce se .aduce de pe la Berlin.

Subscrierea M. I. Ellias este un nume evreiesc creiat într'adins pentru a măguli simpatiile și aspirațiunile israelite ale d-lui Titu-Livius Maiorescu.

Primul vers : „Ca o liră fără sunet“ este tot ce poate fi mai comic prin echivocitatea de a desemna tot așa de bine o harpă ca și o monetă turcă falsă.

Apoi „un fulger fără tunet“, „o formă fără melodie“, o putere cântătoare“, tot vorbe în vânt, fără nici un înțeles.

In fine un „vai mie !“ era necesar, pentru a complecta timpul sinagogic al acestei bufonade.

Am câștigat rămășagul !

Era destul o fantasmagorie evreo-nemțească, un Gablitz în cap, un Ellias în coadă și un înșiră-te mărgărite la mijloc, dar nici o idee, nici o simțire, nici o inspirațiune românească, pentru ca „Eu și Ea“ să placă d-lui Titu-Livius Maiorescu, etc., etc.

Iată-vă Noua Direcție.

Hașdeu

Altă dată Hașdeu a întrebuințat într'o scriere cuvântul „Vergură“. Dar *Convorbirile Literare* a criticat pe Hașdeu spunându-i că vorba nu este românească, că nici odată un țăran român nu va întrebuința cuvântul Vergură, fiindcă românul nu cunoaște decât cuvântul „fecioara“ care este și mult mai eufonic decât „Vergura“.

Hașdeu răspunde :

Mai întâi citează din cronicari și texte religioase unde se găsește cuvântul „Vergur“. Dacă este în vechea limbă Vergur la masculin de ce n'ar fi românesc și Vergură la femenin ? Apoi, adaogă Hașdeu cu umorul său sclipitor. Dacă e vorba de eufonie :

De cât cu *Cioara*
De la *fecioara*
Mai bine *gură*
De la *Vergură*

Este fără contestație că limba românească suferise multe alterațiuni și fusese oprită în desvoltareà ei firească de către unii reformatori, atât din cauza influenței lui Heliade, în epoca decadenței, cât și din cauza dascălilor ardeleni. Acești reformatori au contribuit ca limba română scrisă să nu mai fie, câtva timp, limba vorbită. Era numai o limbă de compoziție și de tendință.

Cu mai mulți ani în urmă se scria o românească mult mai eufonică și logică decât limba scrisă pe la 1871 când am venit în București. Iată, de pildă, o satiră, scrisă pe la 1838 de către C. Bălăcescu care avusese mare răsunet la vremea ei și care era încă citată de către cei mai în vârstă. Această satiră era o șarjă împotriva nouei pături de *ciocoi* care se ridica, ciocoi cari, ca toți parveniții din toate epocile, erau nesuferiți. Fiindcă fiecare transformare socială și fiecare revoluțiune ridică la întâietate pături noui nefasonate în destul pentru exercițiul nouei lor funcțiuni.

Satira lui C. Bălăcescu este intitulată : *„Fămă, tată, să-ți seamăn sau Căftănitul de țară la București”.*

Iată câteva strofe :

Un străvechiu mazil de țară,
De multe pilde 'nboldit,
Se hotărî, într'o vară,
A fi și el un călit.
Și, voind să mai descoasă
Pe fiul său din Porcești,
Părăsindu-și plug și coasă,
Plecară la Bucuresti.

Ca să-l facă să privească
Lumea mare cu ai săi,
S'aibă ce să povestească
Și el l'alți mai nătărăi,
Să nu mai poată zapciul
A'l tracta de bădăran
Nici Kir Trandafir hangiul
A nu-i da 'ndator la han.

Aci, dară, cum sosiră
Imbucând câte cevaș,
Se cârpiră, se'nțoliră
Si porniră prin oraș.

Ascultă-mă, Ioniță,
(Zicea bătrânul mereu)
Ce casci gura pe uliță?
Bagă seama, fătul meu!
Ca-i să vezi lucruri ciudate
Clădiri frumoase și mari
Niște întocmiri minunate,
Oameni străluciți și tari.
Nu te speria deodată
Nici sta ca un blăndărău
Ci, cum ți-am mai zis eu, tată,
Fă cum vezi că fac și eu.

Vezi această casă lungă
Ca pătulul de la noi?
Aici, cu puțin în pungă,
Lezne te scapi de nevoi.
Curtea judecătorească,
Lăsata de Dumnezeu,
Pe mari și mici să-i umbrească!
Ia'ți căciula, fătul meu!

Dreptatea aici lucește,
Aici este cuibul ei,
Milă nu se pomenește
Scrie bun cât ai să iei.
Dar ai să'i dai?... Și mai bine
Că nimeni nu-ți dă vre-un zor,
Plătești când ți-o veni bine
Mai ales d'ei fi d'al lor.

— Taică, dar o văd pustie,
— Reglementul așa vrea
Până pe la Sântă Mărie
Nimeni p'aci să nu dea...
Așa e făcut boerul,
Nu poate lucra mereu...
Dar iată domnul graferul!
Ia'ți căciula, fătul meu!

Asta vezi, este teatru
Aci afli lucruri mari,
Cum a băut împăratul,
Cum s'au certat doi măgari,

Fetele cum să iubească,
Flăcăii, iarăși mereu,
Cum să le tot amăgească!
Ia'ți căciula fătul meu!
. . . .
Aici s'adună și sfatul
Domnului de ajutor.
Care cârmuește Statul
Așa bine și ușor.
Iată Vornicul cel mare,
Al doilea Dumnezeu,
Știi câtă putere are?...
Jos la pământ, fătul meu!

Nimic nu se mișcă'n țară
De n'o fi prin știrea lui
Ș'asta nu e o povară
De grumajii fi-te cui.
Trebuie o minte mare
Să poată dăinui mereu,
Pe toate să le impresoare
Nu e glumă, fătul meu!...

Etc., etc.

Această satiră este scrisă într'o limbă pură lipsită de neologisme, lipsită de rătăcirile heliadismului, lipsită de slavonisme supărătoare, o limbă în care s'ar putea exprima și astăzi orice scriitor de seamă.

Dar pe când la 1838 Bălăcescu scria precum am văzut iar Hașdeu la 1871 întrebuința limba literară, în care se scrie astăzi la anul 1927, iată cum scriau, la aceeași epocă, ultimii admiratori ai heliadizmului, însă mult mitijat.

Reproduc următorul pasagiu din cel mai bine scris ziar de la 1871:

„Vorŭ fi observatŭ *lectorii* noștri că s'aŭ petrecutŭ multe allegeri *generali* și *parțiali* chiar la *municipalitate* și noi *n'am* disă nici-uă vorbă despre candidați. Amŭ resistatŭ chiar și *totor* întrebărilorŭ ce ni s'aŭ făcutŭ fie *pre facia,* fie în particularŭ.

. . . .

Credemŭ că venind cu o așa *ideă* dupe ce amŭ isprăvitŭ lucrulŭ. nu pòte bănui *nime* că venimŭ să combatemŭ cutare sau cutare candidatură și avem martori pre numeroasele persoane cari ne-au făcutŭ onoarea să ne totŭ întrebe dilele acestea pre cine să allégă deputatŭ în locul D-lui Cost. Negri, că

către *nime* nu amŭ rostitŭ acéstă ideă pre care o socoteamŭ de prisos să o spunemŭ la începutulŭ lucrului, și pre care o credeamŭ de prisos să o spunemŭ acum cândŭ s'a sfârșitŭ lucrulŭ".

Ortografia și mai ales construcția frazei, puse alături de fraza lui Hașdeu, din aceleași an arată inferioritatea și marea eroare a heliadizmului întârziat.

In București, pe lângă Hașdeu și tendința lui, mai era și cenaclul literar al celor grupați, câțiva ani mai târziu, în jurul *Revistei Contimporane*. Numele lor erau cunoscute, aceste nume sunau : Petre Grădișteanu, Ciru Economu, Mihail Zamfirescu, Nicolae Ținc, Nicolae Scurtescu, D. Petrino și alții. Caracteristica acestui cenaclu, dezbrăcat cu totul de școala Heliade, era lupta împotriva Junimei dela Iași.

Câți au mai rămas azi dintre toți aceștia ?

Dela Junimea au rămas Eminescu și Maiorescu, însă de dincoace nimeni afară de Hașdeu.

Totuși era un mare progres dela Enăchiță Văcărescu până la Heliade.

Progresele făcute de limba vorbită ca și de limba scrisă în trecerea unui secol sunt foarte mari. Limba de acum o sută de ani, nu o mai cunoaștem. Influențați, fie de greci, fie de slavi, scriitorii Români nici măcar nu aveau la îndemână o limbă literară în care să se poată exprima.

Este interesant să arăt cititorilor care era limba lui Iănăkiță Văcărescu. Iată cum se exprimă în cartea sa : *Prima gramatică Română :*

„Ce este gramatica ? și pentru împărțeala slovelor și pentru părțile cuvântului.

Gramatica este meșteșugul cuvântului care arată construcția sau syntaxis, adică alcătuirea părților cuvântului și ortografia cu care să poată nescine scriere bine și meșteșugește. Aceasta se împarte în părțile cuvântului care la noi sunt nouă. Deci până a nu arăta de aceste părți prin carele se alcătuește fieste cuvânt, arată să arăt întâi pentru slove și pentru împărțeala lor fiindcă acestea sunt acelea ce făcând adunare într'una, arată și termenii și cuvântul la vedere".

Etc., etc.

CHESTIUNEA EVREE

In țară era un puternic curent antisemit care creștea. Motivul era că, de câte ori se ivea prilejul în totdeauna evreii se adresau Puterilor streine ca să intervină în România spre a rezolva cu autoritate chestiunea evree.

Când, după detronarea lui Cuza, Constituanta, sub presiunea streinătăței, a voit să introducă la art. 6 principiul acordărei drepturilor politice tuturor evreilor, adversarii acestor drepturi au răsculat Bucureștii. Poporul din mahalale, s'a sculat, cu mic cu mare, a înconjurat Camera și, prin atitudinea lui hotărâtă, a impus Constituantei revotarea art. 6. Apoi. răspândindu-se prin cartierele evreești, a săvârșit devastațiuni iar sinagoga din str. Sf. Vineri a asaltat-o, i-a spart geamurile și i-a stricat mobilierul.

Cremieux, evreu francez republican, scrie o broșură în care cere intervențiunea Puterilor în România pentru ca să ia apărarea evreilor și să impună încetățenirea lor. Această broșură este trimisă tuturor cabinetelor și tuturor ziarelor europene. Când a fost cunoscută în România, ura împotriva evreilor a început să crească.

Unul din cele mai principale ziare franceze : *Le Constitutionel* scria la 8 Februarie 1870 :

„Primirăm zilele acestea scrisoare de la d-l A. Cremieux relativă la situațiunea Israeliților în România. D. Crémieux, fidel generoasei misiuni ce a împlinit în curs de mulți ani, apără cauza și interesele coreligionarilor săi din Principatele danubiene. El este în rolul său și opiniunea publică din Franța va fi totdeauna cu dânsul, pe cât timp va căuta să susțină principiile de libertate religioasă și de egalitate a cetățenilor înaintea legei, contra spiritului de netoleranță.

Insă când vine d. Crémieux să ceară intervențiunea puterilor streine în chestiunea Israeliților Români, cată să ne înțelegem. Franța și celelalte puteri mari, pot să procedeze pe calea consiliilor, aceste consilii vor fi totdeauna, suntem siguri, în sensul progresului și al *libertăței confesionale.* Decât *aceste consilii nu pot fi decât confidențiali și de natură amicală.*

D. Crémieux invoacă în favoarea tezei sale art. 46 din convențiunea dela 1858, dar uită preambulul statului dela 1864 care zice :

„Principatele-Unite pot în viitor să modifice și să schimbe „legile relative la administrațiunea lor interioară, cu concursul „legal al tuturor Puterilor stabilite, și *fără nici o intervențiune.* „Numai în virtutea acestei clauze România a adoptat Consti- „tuțiunea din 1866, care înlocuește, în tot ce privește afacerile „interioare ale României, Convențiunea din 1858"

De aci rezultă, cum am arătat că puterile garante pot consilia, ca amice, pe guvernul român, *dar că n'au dreptul după cum doreste d. Cremieux, să dea ordine ministerului din București".*

In aceiaşi chestiune ziarul parisian *La Patrie*, scria tot în ziua de 8 Februarie 1870, un articol din care reproducem următoarele rânduri :

„Noi am fost întotdeauna de părere că cea mai bună propagandă ce ar putea face apărătorii israeliţilor, în favoarea coreligionarilor lor din România, ar fi să civilizeze pe aceşti din urmă, să-i pună la nivelul exigenţelor moderne şi să ia astfel Românilor dreptul de a reclama în contra invaziunei unei rase străine. Ar fi mai bine, credem, a proceda astfel. decât a mai inăspri spiritele prin nişte *pretinse persecuţiuni religioase şi prin necontenitul apel la intervenţiunea streină. totdeauna dezagreabilă, dacă nu periculoasă în nişte asemenea cazuri*".

In urma devastărei sinagogei din Bucureşti evreii au reluat agitaţia în streinătate acuzând ţara de netoleranţă : atunci alianţa israelită s'a pus în mişcare şi a trimis în ţară pe un evreu influent numit Armand Levy.

Armand Levy soseşte în Bucureşti înarmat cu protecţiuni tari, susţinut de masonerie şi de unele puteri streine. El pretinde guvernului ca să aibă libertatea de a cutreera Moldova şi de a studia situaţia evreilor la faţa locului. In epoca aceea în 1869, guvernul era prezidat de Beizade Mitică Ghica iar ministrul de interne era Mihail Cogălniceanu. Toate aceste influenţe tari silesc mâna lui Cogălniceanuu, care dă trimisului Alianţei israelite următoarea scrisoare de liberă trecere prin ţară :

Ministerul de Interne

„Sunt invitate toate autorităţile administrative şi comunale de a da tot ajutorul de care vor avea trebuinţă d-nii M. Armand Levy din Paris şi M. Antoniu Levy, rabin predicator la Bucureşti, cari merg în partea României de peste Milcov pentru a studia la faţa locului starea de cultură a israeliţilor şi plângerea locuitorilor în contra lor spre a-şi forma o cunoştinţă deplină si constiincioasă".

Ministru, *M. Cogălniceanu*

De îndată ce a fost cunoscută această scrisoare o mare agitaţie se porneşte în toată ţara. Un deputat moldovean Ioan Codrescu din Bârlad, membru al fracţiunei liberale din Moldova, interpelează pe ministru de interne. Dar interpelarea era făcută nu atât contra ministrului pe cât înpotriva Alianţei israelite.

In răspunsul său ministrul spune :

„Vă asigur că nu a făcut nimeni mai mult rău jidanilor din România decât Alianţa israelită ; şi câtă vreme se vor a-

dresa la streini ei vor fi un popor care, — precum a zis d. Codrescu — se tine la pândă ca să ne lovească în momentul cel mai greu".

Și mai departe :

„Când am intrat în minister, peste trei zile m'am trezit cu o persoană care a cerut audiență spunând că este rabinul Levy. Acest domn a venit la mine și s'a adresat astfel : „Sunt însărcinat de Alianța israelită să-ți fac întrebarea : care e politica ce dumneata ești hotărît să păzești în chestiunea israeliților ?" La această întrebare, — ertațimi expresiunea — am pus mâinile în buzunare și am răspuns : *Nu cunosc alianța israelită.* (Aplauze unanime).*Ea nu face parte din acele puteri garantate care au dreptul...* (Aplauze zgomotoase).

Când toate aceste fapte și declarațiuni au fost cunoscute în țară curentul antisemit a crescut.

Fierbere mare a produs, mai ales, tonul arogant al evreilor cari veneau din afară ca reprezentanți ai Alianței israelite. Tonul acesta a crescut când Mihail Cogălniceanu a luat două măsuri, întâia o circulară adresată prefecților prin care le cerea să oprească invazia evreilor la sate și să le interzică de a fi cârciumari, a doua o adresă către prefectul de Bolgrad ca să adune pe evrei într'o colonie și să-i oblige la munca câmpului.

In răspunsul dat interpelărei lui Ioan Codrescu, Cogălniceanu a mai spus că evreii veniți de peste graniță și aglomerați în județul Vaslui, au dat naștere boalei biblice : elefantiasis. Și a cerut apoi votarea unei legi sanitare care să oprească aglomerarea oamenilor prin locuințe.

Ingrijorarea mare era invazia neîncetată a evreilor din Rusia și mai ales din Polonia. Zilnic intrau în țară mase de evrei, se strecurau printre pichete, veneau peste munți și cotropeau orașele și începeau să se infiltreze la sate. In parlament fierberea era foarte mare. Mulți deputați cereau ca evreii să fie goniți din țară și trimiși înapoi de unde au venit. Cogălniceanu a răspuns că în adevăr sunt acum în România 400.000 jidani însă nu-i poate scoate din țară fiindcă nici Turcia, nici Rusia, nici Austria, nimenea nu vrea să-i primească. Deși evreii făceau să răsune Europa cu doleanțele lor, deși Alianța israelită mijlocea la toate cabinetele marilor puteri ca să intervie în România și să impue țărei pe evrei, totuși aceștia fugeau din celelalte țări și-și căutau adăpostul tot pe pământul României netolerante. (?)

Din cauza circulărilor sale împotriva evreilor și din cauză că a sfidat Alianța israelită, Cogălniceanu cade dela putere peste două luni.

La sfârșitul lui 1870, când am sosit în București, situația nu mai era aceiași. Luptele mari dintre partide canalizase toate nemulțumirile împotriva guvernului Lascar Catargiu, însă sentimentul anti-evreu stăruia. Românii nu puteau să uite amestecul arogant al streinilor care rănea demnitatea națională.

FINANȚELE

Situația financiară a țărei era foarte rea. Veniturile nu mai acopereau cheltuelile, datoria flotantă creștea, serviciile publice nu mai puteau fi întreținute decât cu emisiuni repetate de bonuri de tezaur

Iată, de pildă. care era bugetul și situația financiară pe 1869.

Venituri : 69.230.000 lei :
Cheltueli : 79.002.000 lei ;
Deficit · 11.172.000 lei :
Datoria flotantă : 46.303.553 lei :
Datoria externă : 116.577.964 lei.

Mai târziu Petre Mavrogheni, noul ministru de finanțe, a restabilit situația financiară. a creat însemnate resurse nouă și a ridicat creditul României în streinătate.

TEATRUL

La Teatrul Național sau „Teatrul cel Mare" trona M. Pascaly. Pascaly era directorul trupei sale, căci pe vremea aceea nu exista încă Compania dramatică de astăzi.

Repertoriul era compus din foarte puține piese originale majoritatea pieselor erau traduceri și mai ales melodrame. Genul melodramatic era genul cel mai plăcut al lui Pascaly.

Dar și în comedia de salon acest actor se distingea. Avea un mare aer de distincție și purta fracul cu o rară eleganță.

Matei Millo, cel mai mare actor al României de atunci. nu era administrator, de aceea toate trupele înjghebate de el s'au dizolvat repede. Millo juca mult prin orașele din țară iar în București, juca, când avea trupă, în mica sală Rossel, astăzi dispărută. Totuși câte odată Millo juca și la Teatrul Național la vre-o reprezentație extraordinară cu aprobare specială.

Am dinainte câteva afișe din anul 1871. Iată-le :

TEATRULU NAȚIONALU

Cu autorizațiunea onor. Comitet instituit de guvern
Reprezentație extraordinară

Se va da în beneficiul
D-lui M. FELBARIAD
Piesa
LIPITORILE SATELOR
Vodevil național de V. Alexandri și d-l Millo
PERSOANELE

Chir Jani Avdelas	D-nul Felbariad
Jupîn Moise	Comino
Vântură țérră	Gestian
Ion Teslaru	G. Botez
Catrina femeea lui	D-na Dimitrescu
Nițu copilulu loru	D-nul Fraivalt
Gavril Sîrbu	D-nul Magheru
Marinca orfana	D-na F. Sarandi
Jupînésa Luxandra	* * *
Subprefectulu	D-l Protto
Un terranu	D-l Mihăilescu
Martin păduraru	D-l Deleanu

Țărani, țărance și soldați.
Scena se petrece la moșia Haramului.

Beneficientulu se crede datoru a mulțămi domniloru și doamneloru artiste pentru concursul grațiosu ce au datu la această reprezentațiune.

Asemenea mulțămeste d-nei F. Sarandi că a primitu să joace din complesență rolul Marinchei.

Preciurile: Benoarele și loja I 24 lei nuoi, loja II 12 lei, stalu I 4 lei, stalu II 3 lei, stalu III 2 lei, galeria 1 leu nuoi.

TEATRULU BOSSEL

Duminică la 7 Mai 1871
Reprezentațiune extraordinară
dată de d-șoara
ALBINA DI RHONA
prima subretă și dănțuitoare a teatrului St. James din Londra
Cu concursul d-lui
COMINO
Se va reprezenta
CAMILA
Farçe en 1 acte melée de danses
PERSOANELE

Otto Photographe	D-lu G. Magheru
Lorens son domestique	D-l Kyrițescu

Lupesco directeur de theatre D-l Freval
Camila Cameriste d-na Albina di Rhona

In timpul piesei d-na ALBINA DI RHONA
Va executa
FERMECAREA ȘERPILOR
Danț Egiptean

Cu costum național de Harem, executat pentru prima oară înaintea M. S. Sultanului și Vice Regelui din Egipet.

GURA CASCATA

Canțonetă comică de d-nul Alexandri executată de d-l Comino.

Spectacolul se va fini cu
UN TATA IN INCURCATURI
Comedie en un acte exécute en langue Française et Roumaine

Morcovescu deputat d-nul G. Magheru
Gurguța fiul său practicant la minister Michaelescu
Charlota Duval dănțuitoare d-ra Albina di Rhona
Lisette camerista d-ra Georgesco

In cursul piesei d-șoara Albina di Rhona va executa următoarele danțuri:

PARODIE-POLCA
HIGLAND-FLING
Dans național scoțian executat în costum național
PAS DE DEUX COMIC
Executat de d-șoara *Albina di Rhona* și domnu G. Magheru
PRECIURILE LOCURILORU

O lojă 3 galbeni, Stal I 4 franci, stal II 3 franci, stal III 2 franci, galeria 1 franc.

Atragem atențiunea asupra obiceiului vremei de a se amesteca vorbele franceze printre cele române.

Albina di Rhona a fost o foarte frumoasă dănțuitoare, de ea s'a amorezat Ion I. Heliade Rădulescu făcând escese până ce a căzut în demență. Pentru dânsa a scris o poezie, ce a stârnit multă curiozitate atunci, poezie în care declinul marelui literat era foarte accentuat.

Această poezie începea cu versul :
„Esci bellă Seraphito, bellisimă'ntre toate". Etc., etc.

SALA ATENEULUI
Societatea Filarmonică Română
Anul allu II-lea
Duminică la 18 Aprilie 1871
al 5-lea Concert Symphonicu

PROGRAMMA

Partea I

1. Uvertura din Prometeu — Beethoven
5. Sarghetto (din Simf. No. 2). — Beethoven
d-l L. Wiest — Mendelsohn
3. Allegretto Scherzando din Simfonia No. 8 Beethoven

Partea II

4. Uvertura din Răpirea din Serail — Mozart
5. Sarghetto (din Simf. No. 2) — Beethoven
6. Simfonia No. 4 în re major — Haydn
a) Adagio-pressto.
b) Andante.
c) Menuetto.
d) Vivace.

Orchestra va fi dirijată de d. *Eduard Vachmann*, capulu orchestrei Societăței.

Preciurile locurilqru: Locul I 7 sfanți, locul II 3 sfanți.

Grand Theatre de Bucharest
Mardi 26 (28 Fevrier) 1871
Representation extraordinaire
En faveur
Des paysans et des ouvriers francais
Victimes de la Guerre
Pour les blesses

Ouverture de *Fra-Diavolo* d'Auber executé par l'orchestre de l'Opéra sous la direction de Mr. L. Wiest.

Pour les blessés

Un oficier francais blessé — M. Ulysse de Marsillac
Une infirmiére — Melle Smaranda Cantacuzéne

Deuxiéme Partie

Ouverture de la *Dame Blanche de Boieldieu.*

La Comédie chez soi
Comedie en 1 acte de Méry

Le Comte — M. I. A. Cantacuzéne
La Comtesse — M-me Catherine Polyso
Brigitte — Melle Maria Rosetti

Troisiéme Partie

Fragments de l'Opéra Romeo et Juliette de Gounod

LE BONHOMME JADIS
Comedie en acte d'Henry Murger

M. Jadis — Mr. Ulysse de Marssillac
Octave — M. Emmanuel Florescu
Jacqueline — Melle Smaranda Cantacuzéne

Prix des places

Lojes de premier et de second rang soixante francs, loges de troisiéme rang trente francs, fauteuils d'orchestre vingt francs, stales de parterre dix francs, galerie un franc. (On commençera a 8 heures et demie très precises).

In 1871 Mihail Pascaly obține autorizarea de a juca, cu începere din luna Septembrie, în teatrul Național, adică i se acordă concesiunea. Atunci el adresează ziarelor următoarea scrisoare :

Domnul meu.

Nefericita și nemeritata pozițiune în care se află Teatrul Național al României vă este deja destul de cunoscută.

Artist al țărei în 24 de ani de lucru, de studiu și de devotament, fără nici-o recompensă, fără nici-o perspectivă decât profesiunea artei mele, forțat să lucrez ca om, dator să perseverez ca artist, am obținut dreptul de a juca la Teatrul cel Mare, în limitele regulamentului promulgat de minister și aprobat de Domnitor. In aceste condițiuni, lipsit de mijloace ca să țin ușile teatrului cât se va putea mai mult timp deschise. voiu continua reprezentațiunile stagiunei de iarnă regulate. exacte, îngrijite, cu toată devotațiunea ce am pentru artă, cu tot respectul ce am probat că am pentru publicul român.

Ași fi fericit dacă suferințele, sacrificiile, devotamentul și amorul artei cu care se va prezenta Teatrul român în prezența publicului, în interesul dezvoltărei noastre morale, ași fi fericit zic, dacă toate acestea, vor putea să atingă o fibră din inima Românilor și să-i facă să se uite cu mai multă iubire, cu mai mult dor la Teatrul Național, simbol de cultură, de poleire și de mărire, pentru o națiune mare, poleită și cultă.

Presa, care este lumina conducătoare a popoarelor, scutul cel mai putinte al instituțiunilor naționale, presa să-și îndrepte privirea mai afabilă, mai benevolă, mai frățească la această amară încercare : un cuvânt de încurajare, un strigăt de deșteptare și teatrul Național va fi salvat, teatrul Național va fi restabilit.

M. Pascaly
Artist Comedian

Acesta era sistemul reclamei teatrale acum mai bine de o jumătate de secol, iar Pascaly abuza de el. Genul plângător. apelurile desperate la public, și declarația sărăciei sale era genul său ; declamația jalnică îl caracteriza.

Dar, firește, ceasul „teatrului" nu sunase încă în România.

La aceeaș epocă, în Septembrie 1871, venise și marea tragediană italiană, Adelaida Ristori. Dar iată cum scria Cesar Bolliac că a fost primită:

„Tragediana care a vrut să ne dea și nouă din plăcerile ce a dat în viata ei, celorlalte capitale ale Europei, cred că nu s'ar fi așteptat la o primire așa de rece a talentului său arzând. într'un oraș de mai bine de două sute de mii suflete, rasă latină, italieni de sânge și francezi de educațiune[1] (?).

A se vedea gentilul teatru ce a primit pe marea artistă, gol, când se știa că joacă Ristori pe Phedra, pe Phedra pe care a mânzălito Racine manieratul și etichetosul de pe cum a creiato Europides în Hypolyt, a se vedea teatrul nostru gol când Ristori ridică pe Phedra la creiațiunea ei, etc. etc., este a dovedi că bucureștenii nu sunt pentru altceva decât pentru farse din vodeviluri și pentru bastarda teatrului; opera, pe care n'o înțeleg în limbagiul său cel metafizic, dar fac haz când văd pe scenă, între machinării și costume, că-și dau oamenii bună dimineața cântând, se gâlcevesc cântând, se ceartă și se omoară cântând".

Teatrele făceau, toate, afaceri foarte rele, publicul era puțin, clasa aristocrată nu se ducea decât la operă, niciodată o familie boerească nu s'ar fi compromis într'o loje la teatrul românesc; și, dacă nu mergeau boerii, cum era să se compromită burghezii?....

Ceilalți, mahalalele, nu ieșeau pe vremea aceea ca să pătrundă până la... Teatrul cel Mare!...

Dar era Opera, teatrul aristocrației, care, din cauza aceasta atrăgea și pe celălalt public amator

In anul 1871, impresa o avea tot vechiul impresar italian Papa Francheti cel care avea meșteșugul să aducă în totdeauna câteva elemente de mâna întâia. In anul acela adusese, printre alții, pe un foarte reputat tenor, numit Patierno. Patierno mai fusese în Bucuresti, așa că a debutat în mijlocul nesfârșitelor aplauze.

TARGUL MOȘILOR

Cei cari au scris despre Târgul Moșilor spun că este răspândit prin toată România, dela Nistru și până la Mureș, fiind mai slab peste Cerna și peste Prut, din cauza dominațiunei străine. Târgul începea peste tot Lunea, înainte de Sâmbăta

[1] Boliac vorbea, negreșit, nu de cei 200.000 locuitori ai orașului, ci numai de clasa restrânsă aristocrată.

morților și ținea până Sâmbătă, când se împărțeau lucrurile cumpărate în târgul Moșilor. Aceasta era tradiția.

La 1871, târgul începea să degenereze.

Tradiția era să se împartă Sâmbătă următoarele lucruri: 1) O oală nouă roșie, nesmălțuită, cu vin; 2) O doniță nouă cu apă; 3) Un colac; 4) O lumânare de ceară galbenă, aprinsă: 5) O strachină nouă, cu pâsat fiert cu lapte. Aceste lucruri dăruite, constituiau pomana.

„Pomana, sau *po-manea,* ne spune Cesar Bolliac, este darul pentru sufletul celor morți, pentru *zeii mani,* cari după tradiția păgână nu sunt decât sufletele celor morți din familie cari, transformați în spirite, aveau influență și în bine și în rău asupra membrilor familiei rămași în viață pe pământ. E semnificativ că, precum Romanii aveau 3 zile pe an pentru celebrarea *zeilor mani,* tot astfel Românii au 3 Sâmbete ale mortilor".

Târgul Moșilor este, prin urmare, *Târgul strămoșilor,* el se aduna în preziua uneia din Sâmbetele morților, anume în cea din luna Mai, pentru ca să se facă pomenile.

La 1871, precum am spus, Târgul începea să degenereze și, afară de asta, era foarte rău îngrijit. De unde, la mijire, nu veneau în târg decât acei cari vindeau lucrurile destinate pomanei, precum olarii și dogarii, acum târgul era un bâlciu ca oricare, unde se vindeau toate felurile de mărfuri. Apoi, târgul era instalat într'un câmp noroios, fără strade, fără pavaje, murdar și neluminat.

Vechii comercianți străini, cari făceau și ei originalitatea târgului, nu mai veneau.

Nu mai veneau orientalii cu mărfuri fabricate în Persia. la Smirna, în Egipt. Nu mai veneau elvețienii cu lucruri fabricate din lemn. Și alții și alții. Și nu mai veneau fiindcă, pe deoparte era mizerie materială, iar pe de alta taxele comunale erau din ce în ce mai mari.

Astăzi, desi Târgul Moșilor este încă și mai departe de tradiție, cel puțin este în mare progres, și moral, și material.

TRAGEREA LA SEMN

Poporul român a fost întotdeauna un popor iubitor de sporturi.

Danturile naționale atât de numeroase, jocurile, precum: oina, poarca și altele, vânătoarea, întrecerile călări, etc., sunt atâtea dovezi că românul are mari aptitudini pentru aplicările sportive.

In București, o veche tradiție făcea ca în ziua de Sf. Toa-

der să se facă la Tei întrecerea sau încurarea cailor, dar tradiția a slăbit până ce a pierit.

Exercițiul armelor era iarăș în obiceiuri ; îmi amintesc, de pe timpul când eram copil, bunul obicei al tragerilor la semn, pe județe, cu premii. Dar și aceste concursuri au fost părăsite.

In 1871, pentru întâia oară, se organizează la Societatea de tragere la semn, trageri în ținte militare. Aceste trageri au fost organizate de către generalul Ion Emanoil Florescu, ministrul de război, și la ele a participat și Domnitorul.

Tragerile s'au făcut în zilele de 23 și 24 Iulie :

Ofițeri, cu arma Peabody :

Distanța mare, 300 metri :

I-ul. Maiorul Constantin Crutescu, din I-ul de geniu, medalia de aur.

2-lea. Locotenent Celăreanu, din dorobanți, dublă medalie de argint.

3-lea. Sublocot. Poenaru din Călărași, medalia de argint.

Distanța mică 176 metri.

1. Ionescu Constantin, sublocotenent, batalion 9 grăniceri, medalia de aur.
2. Maior Crutescu din 1-ul Geniu, medalie de argint.
3. Sublocotenentul Dosache George din bat. 4 vânători, medalie de argint.

Pistol, 25 metri.

1-iul. Colonel Lupu George, 1 linie, medalie aur.

2-lea. General Ion Florescu, ministrul de război, medalia argint.

3-lea. Maior Peretz Alexandru din regimentul Călărași, med. argint.

Apoi urmează tragerea oamenilor din trupă, cu aceleași premii, numai cu pușca la 300 și 176 metri.

Osebit de medalii s'au împărțit premianților și daruri: ceasornice, truse, butoni, etc. oferiți de Domnitor și de juriu. Apoi oamenilor din trupă li s'au distribuit bani, iar alții nepremiați citați în *Monitorul Oastei.*

REZULTATELE LA 24 IULIE

Ofițeri cu arma Peabody

Distanța mare, 300 metri.

1. Sublocotenent Dănescu din 2 artilerie medalia de aur.
2. Sublocotenent Lerescu din 1 linie medalia de argint.

Distanță mică 176 metri.

1-iul. General Ion Florescu ministrul de război med. aur.

2. Carol I Domnitorul României med. argint.

Pistol 25 metri :

1. Căpitan Dumitrescu Dimitrie din stabilimentul artileriei med. aur.

Oamenilor din trupă li s'au distribuit ca premii obiecte și bani.

Apoi, Generalul Florescu rosti următoarea cuvântare :

Prea Inălțate Doamne,

Deprinderea la arme, care din timpii cei mai vechi a fost considerată ca cea mai nobilă și mai bărbătească continue în timpii noștri, a fi încurajată nu numai de guvern dar și chiar de fiecare cetățean. In adevăr, fiecare simte cât este de sacră datoria de a se pregăti la apărarea țărei sale, cu acea conștiință și cu acea inteligență ce se cere astăzi de progresul artei militare și de perfecțiunea armelor de foc.

La concursul militar de dare la semn, în acest an, au luat parte reprezentanții întregei puteri armate a țărei. In numele lor am, prea înălțate Doamne, marea onoare de a exprima Măriei Voastre cea mai vie recunoștință pentru înalta bunăvoință ce ați avut de a încununa împreună roadele silințelor noastre :

Să trăiți, Măria Voastră !

Să trăiască România !

Domnitorul a răspuns câteva cuvinte, apoi, cu propria-i mână a prins medaliile pe pieptul premianților. Când i-a venit rândul, Domnitorul a înaintat iar colonelul Lupu din juriu i-a pus medalia pe piept.

ORAȘUL

Bineînteles, nu voiu descrie orașul întreg, fiindcă nici nu intra în mijloacele mele ca, la vârsta de 15 ani să-l fi cunoscut pe tot ; afară de asta, o amănunțire prea mare nici n'ar fi interesantă. Mă voi mărgini, dar, a vorbi numai de cartierul si stradele centrale cât și de marile lucrări edilitare realizate în cursul vremurilor.

Am spus mai sus că Dâmbovița nu era nici canalizată, nici rectificată pe vremea aceea. Puțin adâncă, șerpuind într'o albie la nivelul stradeĭ, murdară, fără cheiuri, cu poduri de lemn prost întretinute, alergând în zigzaguri întortochiate, avea numeroase vaduri de unde sacagii scoteau apă.

Fiindcă acum 50 de ani, apa nefiind introdusă la domi-

ciliu, era vândută de sacagii, fie că o aduceau abonaților pe prețul mediu de 50 bani sacaua, fie că o vindeau pe străzi, strigându-și marfa, la fel cu toți ceilalți vânzători ambulanți.

Ori pe ce stradă locuiai, auzeai, sacagii strigând :

— Apă ! Apă ! Haap !...

Mai era și obiceiul — o reminiscență a păgânismului — ca urmașii unui mort să dea apă de pomană. Aceștia plăteau apa din saca și obligau pe sacagiu să o impartă gratuit la lume. Și atunci sacagiul pornea pe străzi strigând :

— De pomană ! Apă ! Apă ! Aaap !

Acum stradele. Nu existau pe acea vreme nici unul din bulevardele actuale. Nu exista decât crâmpeiul de bulevard al Academiei între calea Victoriei și strada Colței.

Dacă plecai dela Dâmbovița spre șoseaua Kiseleff, Calea Victoriei — pe atunci Podul Mogoșoaiei — avea cu totul un alt aspect. Cititorii vor judeca.

Pe stânga, casa Barbu Păltineanu nu exista, în locul pe care e clădită, era liceul Sf. Sava.

Casa din colțul stradei Râureanu, în care se află instalată librăria Ignatz Hertz, nu exista, In loc era o căsuță joasă fără etaj, în care se afla cel mai bun birt de mâncări orientale, vestitul pe atunci birt Hristodor, cum am mai spus.

Casa Prager era, pe atunci, o veche casă boerească, casa baronului Barbu Belu. N'avea prăvălii, era un mic palat particular, reședința baronului rămas vestit prin aceea că, sub domnia lui Cuza Vodă, ucisese în duel cu pistolul pe un ofițer.

Marele edificiu în care este instalat magazinul Universel, nu exista. Locul făcea parte din curtea caselor baronului Belu.

In locul actualului edificiu al Casei de Depuneri, era un alt edificiu mai mic în care era instalată aceeași instituție.

Grand Hotel nu era clădit, dar exista „Hotel de France“, o mică clădire cu un etaj vopsit în coloare galbenă. Sus era hotelul compus din câteva camere, și jos cafeneaua în care intrai scoborând câteva trepte în subsol.

Strada care desparte Grand Hotel de librăria Socec nu fusese deschisă, iar librăria Socec era instalată într'o prăvălie cu mult mai mică, cu intrarea pe Podul Mogoșoaiei.

In locul marelui loc viran unde astăzi se află cinematograful Colos erau, pe vremea aceea, un șir de case cu prăvălii. In stradă, lângă un șir de uluci, erau instalate două dulapuri cu cărți ale anticarului Leon Alcalay.

Acolo l-am cunoscut, — stând toată ziua înaintea dulapurilor sale, pe arșița soarelui sau în crivățul ernei, cumpărând și vânzând cărțile, leu cu leu, pe acela care, cincizeci de ani mai târziu, trebuia să moară de mai multe ori milionar.

Micile prăvălii dela poarta legației rusești nu erau clădite. Marele hotel al Bulevardului, nu exista.

In locul Cercului Militar și al squarului, era biserica Sărindar cu o mare curte împrejur și cu un grilaj de fier înconjurată.

Strada Sărindar nu exista. Marea clădire în care este instalat Hotel Luvru, nu fusese înălțată. In loc era o mică căsuță cu un etaj, în care se mutase mai târziu birtul Hristodor.

Marea casă de alături, proprietatea familiei Lahovary, clădită pe la 1912, nu era ; dar era o vechitură de casă cu prăvălii și un etaj. Intr'una din prăvălii era instalată casă de muzică și editura de muzică Ghebauer, care moștenise magazinul lui Alexandru Flechtenmacher.

Până la Pasagiul Român nu este nimic schimbat. Atât numai că actuala Terasă Oteteleșanu era casa boerească unde trona una din cele mai mari cucoane ale vremei, d-na Oteteleșanu, o mecenă, o femee foarte primitoare și cu o foarte mare autoritate și influență în societatea bucureșteană. Recepțiile, balurile și prânzurile Oteteleșancei, la cari defila „tot Bucureștiul", erau vestite, iar hotelul Oteteleșanu mai târziu „Hotel Frascati", a fost renovat și înălțat cu un etaj.

Pasagiul Român era flancat de două rânduri de case, cari au fost refăcute și înălțate mai târziu ; casele bisericei Crețulescu au fost refăcute și ele.

Din actualul Palat Regal nu exista decât corpul de case în care sunt instalate cancelariile, cu grădina, o mică curte și corpul de gardă în față. Aceasta a fost casa Goleștilor. Mult mai târziu, după războiul din 1877, a fost clădit Palatul cel mare cu aripa din dreapta, unde e corpul de gardă. In urmă a fost deschisă strada care desparte Palatul de Hotel Imperial. Tot spațiul pe care se ridică astăzi Hotelul Imperial, casa Wappner și casa Stelorian, era un mare loc viran și în fund o casă, măricică pentru vremea aceea, unde era instalat un institut-pension de băeți numit Codreanu.

Hotelul High-Life nu era clădit. Casa de alături în care se află magazinul Leonida nu era. Era o altă căsuță cu un etaj, iar jos cofetăria fraților Tănăsescu.

Lipit era hotelul Orient, mic hotel cu un etaj și dirijat de către un bătrân simpatic, numit Demetrescu.

In colțul stradei Grigorescu — pe atunci strada Modei — o mică căsuță. In colțul celălalt o altă căsuță joasă. Alături era o casă mai mică cu un singur etaj, numită casa Enciulescu. S'au mai clădit și alte case, dar puține. Apoi casa cu 3 etaje, zisă casa Goligher.

Pe această parte cu numerile fără soț, până la Șosea, nu

s'au mai clădit și transformat, decât: casa în care e instalat ministerul de industrie, fosta casă boerească a unui Ghica mi se pare, cumpărată de Gheorghe Vernescu, transformată radical precum o vedem astăzi, apoi vândută ministerului pe un preț derizoriu de către moștenitori.

Apoi a fost clădită casa Filipescu, colț cu strada Verde, palatul Gheorghe Cantacuzino și frumoasa casă Grigore Cerckez, în stil gotic. Ultima casă clădită din nou este Palatul Funcționarilor publici.

In anii din urmă s'au mai clădit câteva case moderne.

Pe partea cu numerile soț transformarea a fost mai însemnată. In colț, față cu cheiul era o mică căsuță și alături Schitu Măgureanu.

Ca clădiri noui avem mai întâi casa colț cu str. Carol, unde este instalat biroul Casei Pathé.

Pe locul unde este clădit palatul Poștelor se înălța o imensă construcție de lemn a Circului Suhr. Mai târziu circul a fost dărâmat iar locul a rămas viran purtând numele de Piața Constantin-Vodă.

Alături, colț cu str. Carol, un șir de prăvălii mărunte. evrei cu mărunțișuri și o cunoscută berărie, mi se pare berăria la Carul cu bere. Intr'o bună dimineață. în localul acestei berării s'a deschis un „Cafe chantant“, iar sala a primit numele de Valhala.

Biserica Zlătari era înconjurată, pe cele trei strade, cu un șir de case vechi, având prăvălii de jur împrejur. Pe strada Stavropoleos era o berărie și birtul la Pisica Neagră renumit pentru vinul ce debita.

Pe podul Mogoșoaiei era cofetăria lui Baltador, cunoscută de studenți, apoi băcănia lui Păun Popescu unde, la ora dejunului și a prânzului, se lua țuică. La aceste ore băcănia gemea de lume.

Serbarea Bobotezei se făcea lângă podul dela Mihai Vodă. Dâmbovița trecea pe vremea aceea puțin mai aproape de Hotel de France, podul de peste apă era singurul pod de fier, de aceea și cafeneaua de lângă apă și pod, o mare cafenea cu terasă, purta numele de „Cafenea la podul de fier!“

Casa societății „Dacia“, unde e instalată Banca Agricolă, nu exista. Clădirea Pasagiului Vilacros și Maca, precum și Pasagiile, nu erau făcute, căci pe acest teren era o mare cafenea, restaurant și cafe-chantant cu grădină la fațadă, purtând numele de „Stadt Pesth“.

La „Stadt Pesth“ petreceau mult bucurestenii și au petrecut ascultând cântărețele germane, până ce a fost dărâmat localul.

Toate celelalte case până în strada Doamnei — astăzi Paris — sunt neschimbate.

In colțul de peste drum s'a clădit palatul Nifon, înlocuind oarecari cocioabe.

In colțul bulevardului Academiei cu calea Victoriei a fost clădită casa Greceanu. Actualul hotel Capșa nu era pe atunci, iar casa, care nu avea decât un etaj, cuprindea și Sala Slătineanu atât de cunoscută și vestită. Era cunoscută fiindcă în această sală se dădeau cele mai frumoase baluri mascate ale epocei, foarte căutate pe atunci, foarte mult frecuentate de către toată societatea înaltă. Multe intrigi sentimentale se înodau în sala aceasta.

Casa Lahovary, în care se află instalat Clubul Tinerimei, era o veche casă boerească cu un portal sculptat după modelul celor mai multe case boerești ale vremei. Modernismul a abătut-o deși acel portal prezenta un interes oarecare ca document al epocei.

Localul în care este instalat ziarul *L'Indépendance Roumaine* este cu totul altul. Pe acea vreme era o casă veche cu un etaj ; sus sala Bossel, sală de teatru cu tavanul scund și cu un rând de loji la nivelul sălei, în genul sălei Majestic; era și sala de bal mascat. După dispariția sălei Slătineanu, această sală a rămas cea dintâi și mai șic întâlnire de bal mascat. Jos, intrai pe sub scară într'un local de berărie și, de multe ori, local de café-chantant.

Palatul Imobiliara e de dată recentă, la 1871 era „Hanul Mercuș".

Engliș Hotel nu era decât o casă cu un etaj. In acest imobil a deschis Papa Gilet restaurantul său select numit „Frascati". Mai târziu cunoscutul Eliad Cârciumărescu transformă casa cu totul, îi adăogă etagiile 3 și 4 și făcu hotelul pe care îl vedem.

Dar despre Cârciumărescu voiu vorbi mai târziu când voiu scrie despre oamenii vremei.

Casa Riegler era Hotelul Hugues. Aci era restaurantul francez cel mai prețuit, aci se aduna toată boerimea și toți cheflii de calitate ai vremii. La restaurantul Hugues, într'un cabinet particular, a fost reținut fostul prefect de poliție al lui Vodă-Cuza, Alexandru Beldiman, în noaptea de 11 Februarie 1866, noaptea detronărei. Până la moartea bătrânului Hugues acesta a fost cel dintâiu restaurant al Capitalei.

Alături era Grand Hotel. Fiind dărâmat de către proprietarul său, în locu-i a fost înălțat Hotel Continental. Și la Grand Hotel se înființase un restaurant francez de lux cu pretenția de a concura pe Hugues ; însă acesta și-a păstrat întotdeauna întâietatea.

In acest hotel se afla magazinul celui dintâi pălărier al epocei, francezul Paul Martin. Pălăriile lui Paul Martin costau 20 de lei una și nu era de nasul tuturor ca să le poarte. Mai înainte venise în București alt pălărier francez anume Jobin, instalat într'o prăvălie din palatul Crețulescu. Acesta a adus în București cele dintâiu pălării înalte, cari au rămas cu numele de „joben".

Până la fosta casă Musu, din fața Palatului Regal, clădirile sunt aceleași. In locul casei Musu era o cârciumă, cu o foarte mică grădiniță înăuntru; deasupra ușei de intrare era firma „La ochiul lui Dumnezeu". Aci mâncam noi studenții, fiindcă porția de mâncare costa 40 de bani, dar se dedeau și jumătăți de porții cu 20 de bani.

Hotelul Metropole și casa Assan au înlocuit alte case mărunte.

Palatul Băncei Națiunii s'a înălțat pe locul unde era casa Crețeanu. Casă mare boerească cu prăvălii. Pe calea Victoriei era băcănia Colțescu, în colț, băcănia Petrache Ioan. Amândouă, mai ales aceea a lui Colțescu — băcănii de lux. Petrache Ioan nu a prea făcut treburi dar Colțescu a eșit milionar. Actualii băcani Ciobanu și Dragomir au făcut ucenicia la Colțescu.

Piața Palatului este toată refăcută. Totul e nou: vechiul București a dispărut aci cu totul.

In locul refugiului din fața Palatului Regal și a clădirei în care este instalat Automobil-Club era un lung șir de case mărunte, unele proprietatea familiei Lahovary (Emanoil Lahovary), parte proprietatea unui bătrân anume Ioanid.

Fundațiunea Universitară Carol I era situată pe o prelungire sucită a stradei Clemenței și a fost construită după dărâmarea casei lui Grigore Păucescu fost ministru, de la care a cumpărat-o Regele Carol.

Palatul în care se află instalat Jockey-Club, bineînțeles, nu exista. In locul acela era o casă întunecoasă cu o curte mare, după modelul caselor boerești de pe vremuri, proprietatea colonelului Filitis, fost aghiotant regal.

Grădina Ateneului nu exista și nici Palatul Ateneului. Exista în locul Ateneului un început de biserică și Metohul Episcopiei de R. Vâlcea. De aceea locul acesta se numea „la Episcopie", iar strada din dreapta purta numele de strada Episcopiei. Mai târziu Casa Episcopiei a fost dărâmată, iar curtea plantată primind numele de: Grădina Episcopiei.

Pe locul Casei Episcopiei s'au săpat temeliile circului despre care voiu vorbi la timp.

Multă vreme s'au văzut în București fundațiile foarte solid

zidite, până ce, prin marea stăruință a lui Constantin Esarcu, s'a pus la cale ridicarea actualei clădiri a Ateneului Român. Ateneul este ridicat pe fundațile circului.

Hotelul Athenée Palace a fost clădit relativ de curând. De aci și până la Piața Victoriei transformarea este minimă.

Din nou clădite, în locul a ceea ce era în 1871, sunt un număr restrâns de case, precum : Casele din dreapta și din stânga bisericei Albe, casele din dreapta și din stânga străzei Piața Amzei ; casele Anagnostiadi ; casele din fața căei Grivița și cele retrase cu șase metri din fața ministerului de finanțe; casele d-lui Ion C. Grădișteanu, casele de alături ale d-rului Tomescu, liceul Sf. Gheorghe ; casele d-lui Mișu Cantacuzino, casele d-rului Demostene. In locul tuturor acestora erau, fie locuri virane, fie vechi căsuțe, aproape niște ruine.

Piața Victoriei nu exista. Șoseaua Ștefan cel Mare și șos. Bonaparte se împreunau pur și simplu, iar pe dreapta era un han lung și scund, cunoscut de tot Bucureștiul care petrecea, și hanul Niculcea.

Prin partea locului nu exista nimic din ceea ce există astăzi, nici palatul ministerului de externe, nici b-dul Colței (astăzi Lascar Catargiu), nici plantația de pe șos. Ștefan cel Mare, nici pavaj, nici alinierea. Era cu totul un alt cartier, îngust. înoroiat, fără aer și fără lumină.

Strada Lipscani e mult transformată din punctul de vedere al clădirilor. Aproape nimic, din ceeace vedem astăzi, nu exista la 1871. Primăriile ar fi putut profita de ocazie ca să îndrepte și să lărgească această străduță cu o atât de mare circulație, dar, de când țin minte, primăriile noastre au fost aceleași.

Pe stânga nu existau : Palatul Băncei Agricole, Banca de Scont, Banca Națională, casa Schlesinger, magazinul Missir. Casa Crisoveloni și încă câteva.

Pe dreapta nu existau: Grădina bisericei Zlătari, hotelul Carol, palatul Daciei, casa din colțul stradei Smârdan, La Globul Verde, casa Bechianu, etc., etc. Pe întregul parcurs al Lipscanilor erau numai case joase, mici și vechi.

Strada Academiei nu mai e de recunoscut. Aproape totul e nou. Incepând din strada Paris avem în coltul din dreapta cinematograful Volta, care nu exista, apoi hotelul Minerva clădit de d-rul Steiner, în locul unor căsuțe mizerabile. Casa în care e instalată drogheria Zamfirescu nu exista, grădina din fața Universitățeí nu exista. Aci se aflau niște case ruinate cât si o berărie cu un biliard de o schioapă și o grădiniță de vară cu firma la „Der grosse Fritz". In locul clădirei de prelungire a Universității era o casă și curte, proprietatea unui domn Ri-

toride. Alături grădina Rașca. Această grădină avea o mare trecere, era unul din puținele localuri de elită ale Bucureștilor. La grădina Rașca nu se ducea ori cine.

Dar ce era grădina Rașca ?

Un ceh, anume Hrtska, vine în București și deschide localul de consumație, birtul și grădina de vară din str. Academiei. Dar cum românii nu puteau pronunța acest nume l-a transformat în Rașca și Rașca a rămas. Dar pe firmă a rămas până târziu numele adevărat al boemului.

In locul casei, acum tăiată pe jumătate, în care e instalată firma Watson și Youell, era o mică căsuță gălbue, în care era instalat birtul lui Rașca. Grădina de vară avea o mare vază și era locul de întâlnire al societăței alese. In această grădină cânta, de obiceiu, violonistul Wiest, despre care voi vorbi.

Casele Carpați de alături erau până la hotel Union, tot ce mai avem din vechime.

Strada Regală era de dată recentă. Această stradă a fost deschisă pe un vast teren al boerului Cornescu ; locul era chiar cunoscut sub numele de grădina lui Cornescu.

Fusese cumpărat de către un cismar ungur anume Ioje, care avea patima construcților. Deschiderea stradei Regale, clădirea hotelului Union, a hotelului Regal și a celor mai multe case de pe această stradă sunt opera lui Iojé.

Birtul Enache era instalat alături de palatul ministerului de interne. Pe vremea aceia, în curtea actualului minister de interne se aflau instalați : ministerul de interne, cancelaria consiliul de miniștri, în dreapta ministerul de externe și în stânga, ministerul de lucrări publice.

Birtul Enache, era instalat într'o singură odăiță de cel mult patru metri pătrați. Nu avea de cât patru sau cinci mese, în față cârciuma și un spațiu închis în curte, zis „grădină".

Repede s'a dus vestea că la Enache se mănâncă bine și eftin. Dar despre acest birt voi vorbi mai târziu.

Alături era curtea caselor Rioșanu.

Pe stânga, plecând din str. Paris, unde s'a construit localul cinematografului „Lux", era un local de bancă, era banca Poumay, apoi niște căsuțe mărunțele. Nimic din ceia ce e astăzi, bine înțeles nici hotelul Bristol nu exista, nici construcțiile de alături.

De la strada Nouă (actuala stradă Edgard Quinet) în sus totul este nou.

In colț era o casă măruntă, alături o prăvălie, înăuntru un restaurant-berărie cu firma la „Drei Betler". (Trei cerșetori). Apoi o baracă — în care mai târziu a fost instalat biroul tipo-

grafiei Grigore Luis. O curte imensă și o casă boerească în fund proprietatea lui Nicolae Lahovary. Această curte boerească a avut o foarte frumoasă carieră. Decăzând din splendoare, a fost închiriată ministerului de justiție, după aceea a trecut cu chirie în mâna unei evreice care dădea camere mobilate. Mai târziu a fost luată cu chirie de către celebrul, pe vremea aceea. Mihăiță Lăncierul, antreprenorul tunelului de sub Pasagiul român, care a transformat-o în casă cu odăi mobilate, mai ales pentru uzul femeilor galante.

Grajdul acestor case a devenit, mai târziu, tipografia Gr. Luis, iar magaziile-barăci pentru vânzători de fructe, etc. Locuri virane, mici căsuțe urmau mai departe, dar toate, fără excepție, afară de două singure, în fața ministerului de interne, au fost înlocuite cu timpul. Strada Academiei a fost aproape toată prefăcută.

Strada Paris — pe atunci strada Doamnei — a suferit, și ea, o radicală transformare.

In locul Palatului Nifon un șir de prăvălioare joase fără etaj, strâmbe, scoase în stradă de puteai să le prinzi de streașină. Alături casa Petrovici Armis, o vechitură, în colț banca Poumay.

In celălalt colț franzelăria Gagel cu grădina mai târziu „Grădina Blanduziei", unde vara cânta orchestra, se mâncau crenvirști și la ora 11 jum. noaptea apărea întâiul transport cu cornuri calde.

Apoi banca Derussi și Poșta Centrală.

Intr'o curte mare o casă veche, o ruină destul de încăpătoare pentru vremea aceea, servea drept direcție a poștei și telegrafelor. Actualul palat al Bursei este construit pe localul vechei poște.

Strada Bursei nu exista, dar exista o trecătoare care ducea, în stânga, la o proprietate particulară, unde mai târziu a fost instalat Institutul de hidroterapie al medicilor asociați, iar la dreapta strada Vestei.

Localul Maior Mura cât și casa Bilcescu, colț cu strada Colței nu existau. Pe partea cealaltă nu exista creditul rural și nimic din ceea ce se vede: tipografia Göbl, palatul Naționala, casele dr. Rădulescu, casele Caragheorghevici, strada Caragheorghevici, banca Marmorosch Blank, etc. Totul e nou. Strada Caragheorghevici nu exista, în loc era o casă mare în care locuia maiorul Mișa Anastasievici, administratorul averei principilor Caragheorghevici, un fanatic partizan al dinastiei actuale din Serbia, suspect și exilat din patrie. In locul băncei Marmorosch Blank, o mare casă boerească într'o curte imensă casa lui Ion Cantacuzino, tatăl d-rului I. Cantacuzino si al d-nei Petre Carp.

Marile bulevarde nu existau, nu exista de cât crâmpeiul numit bulevardul Academiei precum am spus. In locul marilor edificii de astăzi, pe dreapta, mergând către statuia lui Brătianu, era un lung șir de prăvălii înalte cât un om, într'una din ele era instalată iaurgeria unui bulgar numit Hagi Stanof, celebru pentru iaurtul, cataifurile și sugiucurile sale. In locul hotelului Bristol, cu intrarea pe strada Academiei, era iarăși o veche casă boerească într'o curte mare, în care se afla tipografia Ispirescu.

Strada Carol, pe vremea aceea se numea încă „Ulița franceză". De fapt tăblițele purtau numele de „Strada Carol" însă botezul fusese de dată recentă. Și iată de ce. Această stradă fusese numită „Strada Franceză", însă, în urma războiului din 1870—71 și a victoriei germane, numele i-a fost schimbat în acela de Carol I. Publicul, însă, era obicinuit cu celălalt nume, după cum mulți ani după 1878, calea Victoriei era cunoscută tot ca Podul Mogoșoaiei.

Pe strada Carol iarăși destule transformări. Au fost construite după 1872 un număr de case, precum palatul poștelor, imobilul în care se află instalată Casa Pathé, hotelul Central, etc. Actualul Hotel Dacia, era o vechitură cu un singur etaj, și se numea Hanul Manuc. Cumpărat de un domn Lambru a fost transformat, reparat și botezat cu un nume patriotic. Curentul naționalist era pe atunci puternic. Piața de flori și hala actuală din față, nu existau.

Halele Centrale au fost clădite mai târziu. Primăria era instalată între calea Șerban Vodă și actualele hale într'o casă boerească a unor Ghiculești ; cam pe unde sunt astăzi olăriile.

Cheiurile Dâmboviței au transformat complect regiuni întregi ale orașului. Foarte multe strade purtau nume deosebite decât cele de astăzi. Calea Victoriei era Podul Mogoșoaiei, calea Rahovei era calea Craiovei, iar mai din vechime, Podul Galiței: calea Plevnei : Podul de pământ ; calea Griviței, era strada Târgoviștei ; strada Smârdan era strada Germană ; calea Moșilor fusese numită Podul Târgului de afară, strada Câmpineanu era Știrbei Vodă.

Trebue să pui capăt acestui capitol. Mi-ar fi greu să prelungesc această enumerație, fiindcă nici nu-mi pot reaminti toate transformările făcute în curs de aproape 50 de ani.

— Când mă uit înapoi îmi dau seama cât de însemnate transformări au suferit Bucureștii. In alte orașe mari din Europa, întâlnești, pe lângă numeroase firme comerciale noui dar și foarte multe firme vechi. In București firmele comerciale apar și dispar ca pe dinaintea unui Caleidoscop, aproape nimic nu este stabil, totul este înlocuit. Bucureștii dela 1871 nu-i mai întâlnești în nici o direcțiune.

HOTELURI: Aproape nici unul din hotelurile dela 1871 nu mai există. Ca hotel de lux era pe vremea aceea Grand hotel Broft, în locul hotelului Continental. Hotelul de Englitera, cu sală de restaurant la etaj, era instalat de-asupra băcăniei Dragomir. In locul hotelului Splendid era un mic hotel numit Hotel Orient.

Existau pe strada Smârdan, pe atunci strada Germană, cele două concordii : Concordia nouă și Concordia veche, ambele hoteluri.

In dosul Lipscanilor, alături de actualul hotel Kiriazi era hotel Simion de mâna a doua.

Actualul hotel Victoria din Șelari era hotel Caracaș ; mai jos hotel Fieschi.

Hotelul Dacia de astăzi nu avea decât un etaj.

In Gabroveni era hotelul Gabroveni Vechi, hotelul Transilvania, hotelul Bulgaria.

Apoi mai erau hotelul Moldo-Român si hotelul Principatele-Unite.

Pe calea Moșilor erau foarte cunoscute : hotel de Londra și hotel de Atena ; hotel de Atena a fost tăiat când s'a deschis bulevardul Carol. Bulevardul i-a trecut drept prin mijloc.

Grand Hotel du Boulevard și hotel Union s'au deschis cam pe atunci.

Lângă Mitropolie era actualul hotel Avram, apoi sub Mitropolie hotel Nemțoaica.

Mai era hotel Macedonia, hotel de Rusia lângă hotel Princiar. Hotel Patria, prin piață, și alte câteva hoteluri mai mici.

COFETARIILE : Din toate cofetăriile de pe vremuri n'a mai rămas decât o singură firmă : Casa Capșa.

Cofetării de lux pe calea Victoriei și în piața teatrului erau trei : Capșa, Fialkovsky. unde este astăzi Elysée și Giovani.

Giovani era în fața poliției. Mai târziu s'a mutat în fața palatului regal.

Obiceiul vremei era ca toată lumea din elită care rămânea vara în București să vie să ia înghețată la Capșa. Lucrul șic era ca cucoanele să nu se dea jos din trăsură ca să consume la o masă pe trotuar. Cucoanele stăteau în trăsuri înșirate dealungul trotuarului și erau servite acolo, iar la mese stăteau tinerii civili sau ofițerii și priveau acea expoziție de femei tinere și nostime.

Intr'una din veri o parte din lumea „bună" s'a supărat pe Capșa și s'a transportat la Giovani. Giovani era pe atunci în fața Palatului unde este astăzi hotel Metropole. Toată vara aristocrația bucureșteană a luat înghețată la Giovani. După aceea s'a împăcat și s'a întors la adevărata cofetărie high-life.

Mai erau câteva cofetării cunoscute, dar de clasa 2-a și a 3-a. In strada Carol cofetăriile Iorgu Constantinescu și Pascu. La Zlătari cofetăria Baltador. La Episcopie cofetăriile Tănăsescu și Rădulescu.

CAFENELE erau multe. Cea mai însemnată era cafeneaua Fialkovsky. Aci se făcea marea politică a zilei, aci veneau toți liberalii, cari erau în opoziție pe vremea aceea ; aci se punea țara la cale.

Cafeneaua cu două biliarde și cu o altă sală în fund unde se jucau tablele și nesfârșitele partide de domino, era alăturată cofetăriei. La bufet trona șeful cofetar d. Ilie, iar marcher era un grec foarte înalt cam bătrân cunoscut de toți Bucureștii. Obișnuiții îl porecliseră : Manafu, numele lui era Iani.

Fialkovsky nu mai era o cafenea ci ajunsese o adevărată instituție.

La Fialkovsky juca tablele cunoscutul profesor de matematici dela liceul Sf. Sava, Conul Alecu Boränescu. Când juca Conul Alecu Ghiulbaharul era reprezentație. Toată cafeneaua se aduna de jur împrejur, erau câte trei rânduri de spectatori, unii chiar în picioare pe scaune admirau și ascultau ; fiindcă Conu Alecu cânta fiecare zar, avea rime triviale și „bon mouri" cum le numea el.

O farsă făcută conului Alecu a rămas celebră și a înveselit cafeneaua ani de zile. Cum am spus Conul Alecu iubea trivialitatea deși se îngâmfa grozav ca fecior de boer. Unul din obiceiurile lui era să răspundă celui care îl întreba, pe ce miză vrea să joace : „Jucăm pe un c..."

Intr'o zi i se face o farsă.

Șeful cofetar, domnul Ilie era un artist. Intrebat dacă poate fabrica din ciocolată o prăjitură care să semene cu... miza propusă de Conul Alecu, răspunse afirmativ. In adevăr Conul Alecu veni la cafenea, propune partida de ghiulbahar și propune adversarului său să joace pe miza cunoscută.

Celălalt răspunde :

— Bine, Coane Alecule, primesc, dar să știi, cine îl câștigă să-l mănânce chiar aci.

— Să-l mănânce, mă, răspunde Conul Alecu, crezând că e numai o glumă.

Partida începe, adversarul face tot felul de greșeli și pierde. Pierzând acesta strigă :

— Să vie c... al Conului Alecu.

Și chelnerul aduce pe o farfurioară o prăjitură atât de bine imitând... miza, încât Conul Alecu, deși era un om inteligent, se înșeală.

Furios ia farfuria cu prăjitura, o aruncă în mijlocul cafenelei și pleacă urlând :

— Sunteți niște mitocani ! Am făcut rău că v'am dat nas! Etc., etc.

Bucureștiul nu avea pe vremea aceea, nici un club. Erau câteva case de joc și atât. Era un fel de club în casele Tőrők unde se întâlneau și își făceau partida un număr de bătrâni profesori, oameni politici, funcționari, precum profesorul Zalomit, Al. Orăscu, Petrache Teulescu, etc., ceilalți se duceeau la cafenea.

O cafenea foarte căutată de studenți, funcționari, tineret în genere era cafeneaua Fieschi din Șelari. Vastă încăpere, acolo se juca biliardul Tinerii licieni debutau la Fieschi.

Pentru liceul Sf. Sava mai era în apropiere, pe strada Stavropoleos, lângă Hanul Zlătari, într'o căsuță, o cafenea micuță cu un biliard și două mese pentru consumație. Cafeneaua era ținută de un evreu și purta numele „La Iancu". Iancu avea și o fată nostimioară care servea. Elevii mergeau la Iancu pentru ca să facă curte fetei.

Spre a-și face publicul o idee de grija ce au pus întotdeauna învățătorii de pe vremuri la educația morală a tinerimei, voiu adăoga cum că în curtea acestei cafenele era instalată și o casă de prostituție ținută de o femeie, foarte cunoscută pe vremuri numită Pupăza sau Pica. Autoritatea școlară niciodată nu a intervenit ca elevii să nu mai frecuenteze acest local.

O cafenea cu clientela lumei din societatea de sus, era cafeneaua Briol din Pasagiul Român, mai târziu cafeneaua Cazes. La Briol se juca biliardul, fiindcă era o cafenea după modelul francez și avea 7 biliarde. Aci se juca și cărți.

Biliargii cei tari ai epocei erau Constantin Câmpineanu, fratele lui Ion Câmpineanu și căpitanul Vărzaru. Acesta era cel mai tare. Dar sosi dela Paris un domn Papadopolu, student întârziat, care juca și mai bine. Era foarte tare, făcea serii de câte 100 și 150 de puncte. Acesta a fost profesorul lui Henri Cazes care, după câteva luni, l'a întrecut.

Alături era o mică cafenea unde se juca mai ales cărți și table. Era cafeneaua la Radu în Pasagiu. Aci se întruneau jucătorii de profesie. smecherii și trișorii. Mulți naivi au fost dezbrăcați în această speluncă.

Cafeneaua lui Brener era situată pe strada Stavropoleos pe locul unde se află astăzi Palatul unei mari Bănci. Era o casă cu un etagiu destul de mare având o grădină vastă. Aci era cafenea și restaurant și mare joc de cărți. Era locul de întâlnire de preferință al agricultorilor. Arendașii, proprietari, greci în mare parte, se adunau aci și jucau cărțile pe sume mari.

Stosul era jocul la modă și diferentele erau foarte însemnate. Localul era ținut de un grec anume Colaro, care, mai târziu, a ridicat hotelul și restaurantul Colaro pe strada Smârdan.

Pe vremea aceea, și câțiva ani mai târziu în localul actualului hotel Colaro, era altă casă mai mică și o cafenea curățică ținută de un german anume Labes. Cafeneaua Labes era mult frecuentată de tineret.

Cafeneaua Strobel din strada Lipscani era instalată într'o casă cu un singur rând și o mică grădiniță în față. Foarte îngrijit ținută de un german, avea două biliarde și restaurant. Era foarte căutată de societatea mijlocie.

O mare cafenea în fața hotelului Simion. O altă mare cafenea la hotelul Concordia Nouă unde era întâlnirea mai ales a evreilor.

La hotel de France era în subsol o cafenea cu biliard. Licienii și studenții o frecventau mult atrași fiind de către cele două frumoase blonde, fiicele antreprenorului. In seara în care am fost adus pentru întâia oară în acest local am fost îngrozit.

De cum am scoborât treptele acestei taverne, văd o mare aglomerațiune de oameni în jurul unuia care sta întins pe scânduri cu fața în sus. Mi s'a părut că este mort. Mă apropii și cunosc pe mort, era un coleg al meu din clasa 4-a liceală. Mă informez și mi se spune că nu e mort, dar, numai beat mort. Acest coleg a ajuns mai târziu magistrat și a murit recent ca membru al înaltei magistraturi.

Mai erau și alte cafenele cunoscute. Cafeneaua la Podul de fer lângă podul Mihai Vodă, acea din Piața Amzei, acea dela Hotel du Boulevard. dela hotel Union. etc.

E de observat că cele mai multe erau ținute de germani și câteva de greci. In această profesiune românii nu excelau. Aproape nu era cafenea românească.

BIRTURI: Cel mai elegant era restaurantul francez Hugues, — actualul local Riegler, — local de întâlnire al societăței elegante.

Alături Grand hotel Broft, marele concurent al lui Hugues, însă cu o clientelă mai mică.

Hristodor în strada Râureanu, colț cu Podul Mogoșoaei, restaurant pur oriental, foarte bine asortat căci bucătăria era condusă de soția lui Hristodor, cucoana Uța.

Hotelul de Englitera avea restaurant la etaj.

In locul actualei clădiri a restaurantului Epurescu, era o sandrama galbenă, o casă joasă de-i puteai pune mâna pe acoperiș, o adevărată ruină umedă dar cu grădină, unde era res-

taurantul „La Clopoțel''. Mai târziu s'a deschis birtul lui Constantin care a avut multă vreme vază pentru bucătăria aleasă și buna conducere.

Actuala clădire a restaurantului Iordache din Covaci nu exista. In locu-i tot o șandrama la fel. Intrai înăuntru aplecându-te, dar mâncarea fiind bună, era lume multă.

Marea vâlvă a restaurantului acestuia care avea bucătăria curat românească, a început din ziua în care umoristul Nae Orășeanu a compus nostima lui listă de bucate care, în parte, a rămas până la noi și se va perpetua.

Iată, atât cât îmi amintesc, o parte din poreclele lui N. T. Orășeanu.

Pâinea era numită o abondență. Ghiața: cremă de Siberia. Scobitoarea: o baionetă. Tacâmul: un regulament. Țuica o idee. Socoteala: protocolul. Cârnații mici: mititei. Cârnații mari: patriceni. Un ardeiu roșu: o torpilă. Varza acră: origină de Belgrad. Sticluța de vin: o pricină. Ocaua de vin cu borvis la răcitoare: o baterie. Apa: o naturală. Paharele pentru vin: semi-plutoane. Cafeaua neagră turcească: un taifas, etc. etc.

Restaurantul dobândise chiar supra numele *La idee*. Dar vorba nu s'a păstrat. In schimb: mititei, bateria și protocolul s'au împământenit. Mititeii și Bateria vor trăi lungă vreme în viitor.

Peste patru ani când am intrat în Universitate, am cunoscut și micile birturi pentru studenți și cu abonament.

Obiceiul era ca abonamentul să prevadă patru feluri de mâncare: 2 la orele 12 și 2 la orele 6 sau 7. Dimineata nu luam nimic pe stomacul gol. La birt prânzeam fără vin și fără desert, iar abonamentul varia între 30 și 40 lei lunar, după calitatea birtului. Pe ulicioară, — la Sf. Nicolae — între strada Lipscani și strada Doamnei — era un birt încă și mai eftin, se mânca cu 20 de lei pe lună.

După războiul din 1877 am făcut cunoștință cu alte birturi mai săltate...

Era birtul lui Enache de lângă Ministerul de Interne în strada Academiei. Am mai vorbit. Intr'o mică odăiță, cât se poate de primitivă, și cu 4 mese numai, se mânca o excelentă bucătărie românească și eftină. Prețurile varia dela 20 bani porția până la maximum 80; cu 80 bani aveai mâncările excepționale, precum fripturi de curcan, de epure etc.

Eu dejunam cu 90 de bani și anume: pâine 10 bani, 2 ouă fierte 20 bani, o fleică 40 bani, 1 măr 10 bani, bacșișul 10 bani. Fără vin. Cu vin costa 1 leu și 10 bani.

Birtul Günther în dosul Pasagiului Român, strada Câmpineanu, unde mâncam patru feluri pe zi, vin și desert cu 80

lei lunar. Birtul lui Madame Mari la biserica Albă, cu firma la: Mielul Alb. Casa a ars și în loc s'a clădit o alta. Se mânca excelent cu porții foarte mari pentru 80 lei pe lună.

Berăria și birtul cu bucătăria germană a lui Grebert mai târziu Osvald în strada Câmpineanu colț cu strada Regală. Porții mari și mâncare bună. Dar mai ales bere vestită. Aici venea să bea bere unii fruntași ai baroului și ai politicei precum advocatul liberal Tache Giani, mai târziu ministru al justiției.

Foarte vestite pentru cârnați și fripturi erau restaurantele și grădinile populare: Leul și Cârnatul, Herăstrăul, Zdrafcu, Bordeiul, mai târziu Floreasca.

Leul și Cârnatul era vestit pentru cârnații cu piele, Zdrafcu pentru fleici. In adevăr nicăeri nu mâncai o fleică mai bună, o fleică de cel puțin un chilogram servită pe o mare farfurie de lemn. La Bordeiu se petrecea de Paște, la Sf. Gheorghe și la 1 Maiu. Aceasta era tradiția populară.

Dar despre localurile de petrecere, teatre, baluri mascate, mustării, dulapuri, circ, petreceri de vară, Șosea etc. voiu scri mai târziu.

Ce departe suntem de epoca pe care o descriu.

TEATRELE: Astăzi avem în București iarna: Teatrul Național, Teatrul Regina Maria, Teatrul Fantasio, Teatrul Mic, un teatru evreesc, opereta, opera, cel puțin 15 cinematografe, Circul, concerte filarmonice, două teatre de varietăți, Alhambra și Majestic, patru sau cinci cabareturi de noapte, Teatrul Popular. Vara: două operete, trei teatre de reviste, etc.

Dar când am venit la Bucuresti, nu erau iarna de cât două teatre românești: Teatru Național și Sala Bossel, cât și opera italiană. Apoi un cafeu-chantant la Pațac. Atât.

Teatru Național era închiriat lui Pascali, fiindcă Societatea dramatică nu exista încă. Pascali juca melodramele lui sforăitoare, critica cea serioasă îl cenzura, dar publicului îi plăcea genul.

Pentru întâia oară am fost dus la teatru de către un prieten al familiei, locotenentul Boteanu mai târziu generalul Boteanu. Se juca Don Juan de Marana.

Am prins gust de teatru : mă duceam des căci stalul al 3-lea costa 2 lei. Rând pe rând am văzut: Rotarul Idiotul, Hoții de codru și hoții de orașe, Răposatul Dumnealui, Caterina Hovard, Ștrengarul din Paris, etc., etc., melodrame și comedii traduse ori localizate de Pascali.

La Sala Bossel juca Matei Millo cu un repertoriu de co-

medii. Repertoriul său era compus din piesele: Lipitorile Satelor, Avarul lui Moliere, Nunta lui Figaro, Paraponisiții, etc.

Deși repertoriul lui Millo era mult superior ca valoare literară și teatrală, totuși educația publicului era făcută în direcția declamatoriei melodramatice.

Millo nu era numai un actor dar era și un educator prin teatru, el era unul din acei câțiva boeri moldoveni, cari, în epoca redeșteptărei naționale au fondat teatrul românesc. Millo păstra în el scânteia care-i aprinsese în suflet focul sacru și nu se putea despărți de repertoriul care cuprindea atâtea capod'opere.

Opera a fost concesionată ani îndelungați unui italian anume Franchetti; iar reprezentațiile în sala Teatrului Național. Toată aristocrația era de față. Casele mari și bogate aveau loja abonată, tot asemenea mulți chiaburi și oameni de lume își aveau stalul abonat. Căci pe vremea aceea „Fotoliul" nu exista, exista numai stalul I-iu.

Mai era și un cafeu chantant cu cântărețe germane la Pațac, pe strada Carol. Mai era și altul la Stadt Pest, actualul Pasagiu Vilacros.

La Pațac găseai în toate serile pe Pantazi Ghica, fratele lui Ion Ghica, boem literat, amator de cântărețe, de crenvirști și de bere. Inconjurat de câțiva prieteni, Pantazi Ghica trona în toate serile în acea atmosferă plină de fum, de miros de bere și de aburi de crenvirști cu hrean.

Din când în când apărea câte un actor român care spunea cupletul. Pantazi Ghica și mai târziu Ion Moșoiu, tatăl d-lui Alfred Moșoiu, au scris multe cuplete pentru acești ambulanți printre cari cel mai celebru a fost I. D. Ionescu, venit mai târziu.

Inainte de I. D. Ionescu a fost Romanescu. Acesta își debita monoloagele și versurile prin cafenelele concerte întunecoase ; tot pe asemenea scene inferioare a debutat și Aristița, fiica lui Demetriadi, — soția lui Romanescu, — mai târziu cea mai însemnată artistă a scenei române.

In aceeaș vreme Cafeul concert a fost înveselit de verva unui comic anume Fialkovski. Despre acesta îmi aduc foarte puțin aminte. Știu numai că era foarte mult apreciat, căci el a inaugurat genul cupletului satiric de actualitate.

Pe vremea pe care o descriu exista cântărețul care, a doua zi, după fiecare eveniment însemnat, îl cânta în versuri de actualitate. Astăzi, cântărețul a dispărut. După 50 de ani, acest gen vesel, curat, lipsit de obscenități, plăcut intelectualităței, literar nu-l mai cultivă nimeni. Neapărat, cauza este că nu

mai rentează. Căci, să nu uităm că trăim azi o vreme în care supremul câștig bănesc este suprema aspirațiune.

Vara, Bucureștii nu aveau spectacole.

Lumea din elită sau pleca la moșii, sau se ducea la Paris, sau pe la băile din Austro-Ungaria. Valea Prahovei, cu toate stațiunile ei, era necunoscută atunci. Regele Carol, alegându-și reședința la Sinaia, a pus în vedere și în valoare această regiune. Până atunci în Muntenia o parte a publicului — câteva familii dintr'un cerc restrâns — se ducea la Câmpulung.

Cine rămânea în București se mulțumea cu grădinile Stavri și Rașca dacă era din lumea bună, sau cu Giaferul, grădina cu cai, Leul și cârnatul, dacă era de a doua mână.

Din când în când câte un circ de vară care'și instala baraca pe un maidan central, distra pe bucureșteni. Alte ori cuteza câte o trupă de comedii sau de operetă franceză să debarce la București. Dar altceva nimic. O trupă de teatru românească n'ar fi îndrăznit să anunțe o stagiune de vară la București.

De altfel nici nu era lumină, căci întregul oraș era luminat cu petrol.

Gazul aerian a fost introdus și inaugurat mai târziu. Intr'o seară de toamnă am fost scoși din pension pe două rânduri și plimbați pe calea Victoriei ca să vedem inaugurarea gazului. Vremea rece și lume multă se plimba pe străzi. Lumina becurilor juca permanent, fiindcă instalația, era, pe semne, primitivă, iar sita Auer nu era încă inventată. La teatrul Național o inscripție în litere de flacări se juca și prelingea balconul, din bătaia vântului.

Din timp în timp veneau în București și celebrități străine. Imi amintesc pe Adelina Patti. Imi amintesc de Madame Keller frumoasa stea a unei trupe de operetă franceză, care ne-a adus de la Paris, muzica și teatrul lui Offenbach. Marii tragediani Rossi si Salvini au venit mai târziu.

Dacă nu erau cabareturile de noapte erau grădinile de vară.

Incontestabil că bucureșteanul jertfește prea mult pe altarul mâncărei, băuturei și petrecerilor, iată de ce viața de noapte cu vin bun și cu lăutari a cultivat-o cu sfințenie.

Herăstrăul vechiu era grădina de predilecție a bucureștenilor. Mai târziu s'a deschis și Herestrăul nou dar fără prea mare succes. Și mai era și Teiul unde se făceau petrecerile ziua și unde cheflii se scăldau când se încălzeau prea tare.

Dar Teiul era un lac periculos din cauza stufului care era trădător. Nu odată scăldătorii imprudenți, — fie din cauza congestiei, fiindcă se scăldau după mâncare copioasă, fie că

înotau în locuri unde se încurcau în vegetație, — s'au înecat. Când am venit în București era încă recentă în memoria bucureștenilor oameni de petreceri, nenorocita întâmplare a unei tinere femei de viață liberă, anume Ioana, vestită pentru frumusețea ei. Ioana, fiind în tovărășia mai multor prieteni, printre cari și poetul Geanolu, s'a dus la Teiu, a petrecut, a băut, s'a scăldat și s'a înecat. Poetul Geanolu, amantul ei, era de față. Și el a cântat-o, în versurile publicate apoi în „Dorul", colecție de poezii foarte populară pe vremuri

Ca un crin de vară,
Ce vântul îngheață,
Frumoasă, Ioano,
In valuri perisi!

Un alt loc de petrecere era moara cu iaz de la Floreasca. Nicăeri, în București, nu se găseau raci mai mari și mai gustoși. In jurul iazului erau cabinele de bae foarte primitive. Nu era nimic pitoresc. Se mânca raci, pește, ouă și pui fripți, iar vinul era foarte bun. Intr'un an, pe seară, s'a înecat și aci un bucătar francez de la Capșa. Apoi clientela s'a rărit. Acea tragică întâmplare nu a omorît numai un om, dar și localul.

Bordeiul era grădina populară de vară.

Aspectul stradelor era cu totul altul cu 50 de ani în urmă.

Iarna erau, parcă, mai multe căderi de zăpezi, iar primăria nu le ridica. Una din plăcerile bucureșteanului era să se plimbe cu sania.

De cum se așeza zăpada în straturi groase și se făcea pârtie, apăreau săniile cu sutele. Nici o birjă nu mai circula și nici o trăsură particulară.

Pe lângă numeroasele sănii birjărești erau multe sănii particulare, toate luxoase, cu mari rețele acoperind caii, cu șiruri dese de clopoței cari atârnau greu de gâtul lor și umpleau văzduhul cu zăngănitul. Un lucru care a dispărut complect din București este acest sunet de clopoței ce se auzea iarna răsunând din toate părțile. Pitorescul valtrapului și al muzicei clopoțeilor îl regretăm noi cari l-am cunoscut.

Plimbatul în sanie sub ninsoarea deasă și liniștită era una din voluptățile epocei.

Iarna mai avea și plăcerea deosebită a balului mascat. Incă o petrecere care a dispărut cu desăvârșire.

D'abia venisem în București și camarazii mă fac să-i cunosc deliciile. Bineînteles în mod platonic.

Intr'o Duminică seara fusesem la teatru în companie, dar la eșire ne oprirăm în fața sălei Bossel. Era aproape miezul

nopței ; măștile, unele intrau și altele eșeau. Pe stradă tinerii le apostrofau și „se legau de ele". Măștile ripostau și mergeau repede. In serile de bal mascat, Joile și Duminicile, era un spectacol pe care nu-l mai vedem astăzi pe calea Victoriei.

Când am venit în București era un singur bal mascat de elită, acesta era balul de la sala Bossel.

Mai erau baluri mascate la sala Franzelaru, la sala Ziepser, la Pomul Verde, la Jignitza. Apoi un altul la „Dacia", altul la Hârlău, etc.

Balul de la Hârdău era numit astfel, fiindcă măsculițele, mai cu seamă servitoarele, veneau desculțe, își spălau picioarele în hârdău, își puneau ciorapii și ghetele sau pantofii pe care îi aduceau în mână și apoi intrau în bal. Motivul e lesne de înțeles : antreprenorul nu tolera ca măștile să intre în sală cu încălțămintea murdară de noroiu sau de zăpadă.

Balul acesta atât de inferior, frecuentat de elementul femeiesc, era foarte căutat de bărbații din societatea mai de sus ; tot tineretul băeților „de familie", venea la acest bal spre a danța cu servitoarele care, pe vremea aceea erau, de multe ori, fete drăgălașe. Pe atunci profesia galanteriei nu era destul de răspândită pentru ca să atragă și să le facă cocote de marcă, pe toate câte erau frumușele.

Aveam 18 ani când am intrat pentru întâia oară la Bossel. Cu toate ifosele ce-mi dădeam ca să mă arăt degajat, cu toate că-mi luam aere de Don Juan rafinat, măsculițele experimentate m'au cunoscut, dintr'o ochire, că sunt agiamiu. Două măști în domino negru m'au luat în primire și cu toate împotrivirile mele, m'au dus la bufet și m'au silit să le plătesc un cornet de bomboane. Costa 4 lei.

Am plecat, dar m'am reîntors, auzindu-mi numele chemat de un camarad. In dosul galantarului măsculița mea schimba, cu unul din chelneri, cornetul pentru 2 lei.

Am aflat după aceea, cum că prin balurile mascate circulau un număr de veterane ale galanteriei cari, ne mai putându-și agonisi viața într'altfel, se acopereau cu un domino și o mască, pândeau pe naivi și le storceau, nenorocitele, câțiva lei, pâinea de a doua zi. Fie sub pretextul leului pentru garderobă, fie printr'un cornet de bomboane, fie sub pretextul leului de birjă, aceste femei. după câteva ore de stăruințe și de cersetorie. izbutea să câștige 8 sau 10 lei cu cari trăiau două-trei zile, până la balul viitor. Lovitura cornetului era cunoscută, ele îl obținea de la client numai spre a'l revinde imediat țal-chelnerului pe prețul jumătate.

Mai târziu balurile mascate au degenerat căci, după desființarea sălei Bosel, ajunseseră cotidiane la sala Edison. Dar,

ca tot lucrul trecut de vreme, au murit, și pentru totdeauna.

Toamna erau mustăriile si tăerea.

La unele răspântii anumite erau instalate teascuri și linuri în care se fabrica mustul. Aceste mustării funcționau în baza unei taxe ce plăteau axizarilor primăriei. Lângă mustărie era grătarul cu cârnați, apoi, mai pe la margine, venea și jarcalețul și se încingea și joaca. Bineînțeles că, de multe ori, afacerea se sfârșea cu păruială și la comisie.

Pe vremea aceea poliția avea cu totul o altă organizare; nu existau circumscripțiile și nu existau inspectoratele; nu erau decât 5 comisari pentru întreaga Capitală cu subcomisarii respectivi.

Când am venit în București prefect al poliției era Vasile Hiotu, tatăl ministrului actual al Palatului Regal. Director al poliției un colonel Murat. Șeful sergentilor de oraș Sașa Antonescu. Sub șeful sergenților vestitul tist Sarandi, fratele actriței Frosa Sarandi. Acest Sarandi, mai popular sub numele de „tistul", era o figură tipică a Bucureștilor, scund, purta un barbișon subtire și două mustăți lungi, călărea un cal mic alb și avea pe mână, legat cu o curea, un biciu după modelul rusesc.

Ce vremuri, nu'i așa'.

Cei cinci comisari erau: Romniceanu în roșu, Miulescu — cel cu crima din str. Soarelui — în verde, Gălășescu în negru. Slăvescu în galben. In albastru era un bătrân al căruia nume nu-l mai rețin.

Dulapul era încă în floare. Așteptam Paștele cu nerăbdare pentru multe lucruri, dar mai ales pentru bordei și pentru dulap.

Erau dulapuri mici numai de patru polițe, acestea n'aveau mare clientelă, dar erau și dulapurile cu 6 și chiar cu 8 polițe. Cele mai multe erau, însă, cu 6 polițe.

Imi amintesc de două din acestea, cari erau foarte căutate și atrăgeau o lume imensă; dulapul din capul stradei Dudești și dulapul din șos. Ștefan cel Mare. Dar moravurile noui au desființat o întreagă și depărtată tradiție.

Petrecerile bucureștene erau nedespărțite de lăutari. Lăutarii înveselesc și au înveselit din timpuri pe care nu le putem preciza, lăutarii bucureșteni erau oaspeți iubiți ai tuturor chefurilor.

Cel mai bătrân lăutar pe care l'am cunoscut încă din casa părintească era Marinică. Foarte vestit pe vremuri, când l'am văzut pentru întâia oară era aproape retras din activitate. Era un bătrân cu barba albă, foarte mic de statură, dar încă vioiu.

S'a încercat să'mi dea câteva lecțiuni de vioară. Dc și instrumentul îmi plăcea mult, n'aveam aptitudini.

Lăutarii epocei erau: Angheluș celebru muscalagiu, Pădureanu bătrânul, Ionică Dinicu, tatăl lui Grigoraș Dinicu. Ochi Albi bătrânul, Pădureanu surdul care cânta la berăria Strobel, al doilea Angheluș din Ploești care, în realitate nu era Angheluș, ceva mai târziu Marin Buzatu chitarist și cântăreț, un alt lăutar numit Muscalu, care avea în repertoriu un cântec pe care-l cânta râzând cu hohote, etc.

Pădureanu — nu surdul — a făcut senzație la expoziția din Paris și în Rusia.

Alături de lăutari erau viorişti streini.

Mai întâi Wiest, o figură foarte expresivă și foarte populară a epocei. Fără să fi fost un artist mare, era, însă, un muzicant care cânta cu tot sufletul. Wiest cânta cu mâinile, cu picioarele, cu ochii, cu toată ființa lui, arcușul sălta pe coarde în voltigiuri fantastice, era un pasionat și un fantasc care entuziasma și ridica sala în aclamatiuni furtunoase.

A fost cel mai popular viorist pe care l'a avut Bucureștii.

Mai târziu au venit frații Schipek, doi violiniști boemi de mare valoare. Mai ales cel mare.

Schipek cel mare era cu mult superior fratelui său, și era un executant de un rar talent. Era aproape un virtuos destinat la o mare celebritate dacă vițiul băuturei nu l'ar fi omorât prematur.

Capelmaistrul Hübsch a fost și el o figură populară. La teatrul Național când dirija orchestra, plăcerea cea mai mare o avea când galeria îi cerea un cântec. Când, după executarea unei bucăți clasice, răsuna de sus strigătul: „Sârba!", Hubsch, se înălță pe scaun, apuca bagheta, ridica ochii către galerie și dădea semnalul. Și orchestra ataca o sârbă pe care capelmaistrul o dirija într'un tempo vivace. Și aplauzele izbucneau de sus pentru marea fericire a artistului.

Acestui neamț îi plăcea poporul și îi iubea fanteziile.

BACANII: Bucureștiul a avut întotdeauna băcănii bine garnisite fiindcă românului i'a plăcut să trăiască bine.

De și am avut la București atâți băcani de frunte, totuși aproape nici o firmă n'a ajuns până în zilele noastre. Și din acest punct de vedere fragilitatea tuturor lucrurilor și lipsa spiritului de continuitate ne deosebește.

Cel mai însemnat băcan al timpului era Staicovici. Negustor de vremea veche, ponderat, cinstit, conștiincios, serios, figură impunătoare, parcă'l văd încă în ușa prăvăliei de pe ca-

lea Victoriei, într'un lung pardesiu cenușiu, cu ochelarii pe nas, privind de sus. Era prototipul negustorului din vremea aceea, a marelui negustor cu greutate care însemna mult. Staicovici, dacă n'a lăsat în urma lui băcănia, a lăsat fabrica de conserve și pe fiii săi în frunte cu doctorul Staicovici, oculistul distins și medic șef al Capitalei. A fost cel dintâi român care a îndrăsnit să atace această industrie, și cel dintâi care a sustras clientela românească birniciei conservelor streine.

Băcani mari mai erau: Păun Popescu în hanul Zlătari, Martinovici și Fundescu in Lipscani, Sălcianu și Câmpineanu (azi hotelul Simplon), Colțescu și Petrache Ion în casele Crețeanu (astăzi Palatul Băncei Națiunei), Cavadia, Rietz în strada Carol, Angelescu în fața palatului regal, etc.

BISERICILE: Bucureștii au fost un oraș cu foarte multe biserici; aproape pe fiecare stradă era o biserică; însă multe din ele au fost dărâmate.

Pe calea Victoriei numai între cheiul Dâmboviței și Piața Teatrului au fost dărâmate trei: una era biserica Măgureanu în fața liceului Sf. Sava; a doua Sf. Ion pe locul unde se află astăzi Casa de depuneri; a treia, biserica Sărindar pe locul squarului Cercului militar.

Biserica Zlătari a fost cu totul renovată.

Biserica Domnița Bălașa nu era decât o mică bisericuță. Mai târziu a fost refăcută cu totul.

Multe biserici au fost dărâmate în acest interval de 50 de ani, dar nu am să mă ocup de ele.

LIBRARIILE: Din toate librăriile de astăzi două singure existau la 1871, librăria Socec și librăria Ioanițiu. Pe atunci mai erau: Librăria Danielopolu în colțul Pasagiului Român, librăria Ioanid, librăria Vartha, mai târziu librăria Haiman.

TIPOGRAFIILE: Cele mai însemnate erau: tipografia Ispirescu, Conduratu, Göbl. Mai erau încă și altele, precum a lui Weiss, a lui Cucu, etc.

FARMACIILE: Farmacii ținute de români nu cred să fi fost pe atunci. Comerțul farmaciei a fost introdus în România de sași. Cele mai multe farmacii, dacă nu chiar toate, erau ale sașilor. Imi amintesc mai multe nume, precum: Brus, Thois, Türingher, Risdörfer.

DOCTORII: Nu mai trăesc de cât foarte puțini medici de pe acele vremuri. Doctorul Măldărescu venise atunci tânăr

dela Paris. Mi-l aduc aminte, fiindcă locuind la o rudă în strada Mihai Vodă a fost chemat ca să mă examineze pentru o răceală. Mai trăeşte şi doctorul Severeanu, cunoscutul chirurg.

Der medicii cunoscuţi, cu reputaţie stabilită, unii bătrâni. alţii în puterea vârstei erau: doctorul Carol Davilla, cea mai populară figură medicală a Bucureştilor, doctorul Marcovici, doctorul Obedenaru, care se ocupa mai mult de literatură de cât de medicină, doctorul Fotino. doctorul Polizu, doctorul Fiala, doctorul Protici, doctorul Atanasovici, doctorul Calenderu, doctorul Teodori, doctorul Felix, doctorul Turnescu. doctorul Alexianu, etc.

MAGAZINE: Cine mai poate recunoaşte Bucureştiul? Comerţul său a luat cu totul o altă înfăţişare.

Lipscanii, unde astăzi domină aproape exclusiv firmele evreeşti, pe aceea vreme era al firmelor româneşti sau al firmelor bulgarilor şi ale grecilor romanizaţi. Imi mai amintesc numele: Stancu Bechianu, Radulianu, Martinovici. Păun Popescu, Dancovici, Fundescu, Coemgiopolu.

Cele mai mari magazine cu articole de mode erau române sau franceze. Pentru pălării era Madame Volays. Pentru mătăsuri magazinele *Aux villes de France* şi *A la ville de Lyon*.

AVOCAŢII: Cei mai însemnaţi avocaţi ai epocii erau: Bosianu, considerat ca cel mai mare jurisconsult al ţărei şi având cea mai mare autoritate cât şi Gheorghe Costa-Foru.

Amândoi aceştia s'au dus la Paris fiind oameni maturi. Au luat doctoratul în drept la o vârstă relativ înaintată.

Apoi se citau numele avocaţilor: Vasile şi Constantin Boerescu, G. Danieleanu (Danielopolu), care începea, Gheorghe Vernescu, Vericeanu, Petre Grădişteanu, Take Giani. Aceştia doi din urmă mai tineri, ca şi Gheorghe Cantili, profesor de drept penal la facultatea de drept.

Aspectul Capitalei, ziua şi noaptea, era cu totul deosebit.

Tribunalele erau instalate în casele, astăzi pe jumătate dărâmate, lângă Teatrul Lyric, şi pe trotuarul din faţă vechiul anticar evreul Zwiebel. Acesta era un om foarte cum se cade. Cunoscut de toată lumea juridică şi mare bibliofil. A lăsat un fiu care face acelaşi comerţ, însă fără dulap pe stradă.

Cilibi Moise, un tip original, poate cel mai original al Bucureştilor, avea baracă de mărunţişuri lângă podul de la Doamna Bălasa..

CRACIUNUL: Au trecut 50 de ani şi par'că era eri. Am rămas fireste tot ce-am fost şi mi se pare că nimic nu este

schimbat. Văd, ca și în copilăria mea, tot felul de oameni cu tot feluri de vârste, și văd sexele diferite, și soldați trecând cu pasul târâș și preoți cu bărbile lungi și cărunte și mi se par toți că sunt aceiași.

Și cu toate acestea din câți camarazi am cunoscut în cele dintâi clase liceale, din foștii mei colegi dela universitate, din cei câți-va cu care am început gazetăria cât de puțini au ramas!

Spuneam deunăzi unui prieten că încep să mă simt străin și singur. Aproape toți oamenii generației mele și a generatiilor mai apropiate de a mea, fie mai dinainte, fie mai din urmă, au căzut în mersul vecinic neobosit către o țintă de toți necunoscută si care este neantul și eternitatea. De câte ori îmi arunc ochii împrejurul meu văd că mai lipsește unul. Si tot astfel va fi până la cel din urmă.

Crăciunul dela 1871?

Vârsta de atunci îl aștepta cu nerăbdare.

De pe la ceasurile 10 din seară, începea să răsune Bucureștiul de strigătele ascuțite ale colindătorilor, în noaptea ajunului. Pe vremea acea colindătorii erau copii din mahalale, copiii oamenilor săraci cari eșeau ca să aducă acasă, acolo unde erau vetrele mai reci și inimile mai pustii, tot ce puteau aduna ca mere, nuci și covrigi.

Centrul comercial era mai rece și mai puțin primitor de astfel de manifestațiuni tradiționale; însă cu cât te depărtai către margine, răsuna tot mai des cântatul cristalin al copiilor: „Bună dimineața la moș ajun! Ne dați? Ne dați?”.

Fără să cred în magia datinelor am ascultat și aud și astăzi cu plăcere acest cântat prevestitor de ceva nedeslușit dar care în totdeauna înduioșează. Și când îl mai aud astăzi în spre rĕvărsat de zori, îmi reamintesc melancolic de anii cei fără de grijă, anii tuturor speranțelor, ani care n'au să se mai întoarcă

Când au mai trecut doi ani după ce am venit în București am plecat și eu cu „bună dimineața“. Era pe vremea aceea obiceiul că si liceanii adunați în grupuri măricele, care de multe ori ajungeau până la 40, să plece cu moș ajunul. Fiindcă erau pe acea vreme multe case care respectau datina și'și făceau o plăcere și o petrecere din primirea colindătorilor.

Era actorul Pascaly care, de cu seară se instala în antretul casei, din dărătul unei mese mari pe care se aflau coșuri cu nuci, cu covrigi de cei mici, cu mere, cu pahare pentru vin, cu samovarul cu ceaiu. Și alăturea damigenele cu vin. Până

aproape de ziuă Pascaly primea neobosit și vesel și ura copiilor sănătate și un an mai spornic și ciocnea paharul și avea câte o vorbă bună pentru fiecare.

Era și profesorul nostru de limba elenă de la liceul Sf. Sava care primea prietenește. Intr'o căsuță mai mică asistat de fiica lui, o frumoasă și încântătoare tinerețe brună, — moartă prematur ca soție a unui ofițer Olănescu, — Ilie Benescu primea, împărțea, ciocnea dar și bea. Căci îi plăcea vinul cel bun pe care îl găseai în Bucuresti pe vremurile acelea.

Mai erau și alții, mai erau si altele. Diavolii de băeți cunosteau oare cari tinere drăgălășenii bucureștene care respectau tradiția și primeau colindătorii.

Intr'un an oarecare ne-am adunat mulți, eram aproape de patruzeci, dar nu'mi mai aduc aminte de nici unul. Știu numai că printre noi era și Alexandru Macedonski. Tot ciocnind paharele prin casele pe unde trecusem am ajuns destul de amețit la locuința surorilor Laura și Smărăndița B. unde întreaga familie era adunată. Am fost primiți cu brațele deschise. Drept mulțumire am vărsat un pahar de vin peste mâneca d-șoarei Laura care, în camizolă albă, făcea onorurile casei.

După colindă) venea Crăciunul cu toate stelele, vicleimurile și balurile mascate.

Trecând vremea toate obiceiurile au degenerat. Mai târziu băeții cu steaua ori cu vicleimul nu mai erau de cât niște țigănuși sau alți derbedei din pleava mahalalelor care intrau prin curți pentru ca să fure. Apoi biata datină a devenit o meserie pentru exploatatorii perverși. Oare-cari țigani profesioniști formau cete de copii pe care îi încorporau în grupuri, îi învățau câteva cântece de stea și îi urmăreau la distanță. Când copiii eșeau dintr'o curte antreprenorul era lângă ei și le lua tot ce încasase. Bine înțeles copii erau plătiți în mod derizoriu cu câțiva goloani pe noapte.

Poliția primind numeroase plângeri în urma hoțiilor săvârșite, și fiind pusă în cunoștință despre felul în care sunt exploatați copiii cu steaua, a luat într'un an dispoziția de a interzice cu totul și colinda și vicleimul și steaua.

In timpul ocupațiunei dușmane, toate acestea au fost riguros oprite. După războiu s'a acordat oarecare libertate, dar cu autorizația poliției.

Stelele erau foarte numeroase pe vremea venirei mele în București, iar populația le primea bucuros. Dacă eșeai seara pe stradă, nu făceai doi pași și întâlneai o stea; iar dacă te

opreai înaintea unei curți în care stelarii cântau la fereastră, auziai aceste cântece:

In orașul Vitleem
Veniți, boeri, să vedem
Că astăzi ni s'a 'nplinit
Proorocirea de demult
Că se va naște Hristos
Mesia cap luminos
Din fecioara Maria
Din neamul lui Avram
Etc.

Sau:

Trei crai dela răsărit
Spre stea au călătorit
Și au mers precum citim
Până la Ierusalim,
Acolo cum au ajuns,
Steaua în nori s'a ascuns
Etc.

Vicleimuri erau iarăși numeroase: astăzi d'abia dacă întâlnim doar câte unul. Acum cincizeci de ani actorii vicleimului erau amatori, cari asociați lucrau pe socoteala lor; astăzi este iarăși o afacere a întreprinzătorilor cari exploatează pe cei cari joacă.

Vicleimul — Betleemul, orașul unde s'a născut Christos — când era complect, fiindcă erau vicleimuri mari și vicleimuri mici, — era compus din următoarele persoane:

Irod împăratul era îmbrăcat cu mantie roșie încadrată cu blană albă, cu sabie, coroană, etc.

Ofițerul îmbrăcat în costumul legionarului roman.

Cei Trei crai, adică Magii cu costume orientale, anume Gașpar, Melhior și Baltazar.

Pruncul, copil între 12 și 14 ani.

Paiața îmbrăcată cu haine strâmte și cu diferite petice.

Moșul cu mască, barba lânoasă cu cojocul și căciula întoarse pe dos.

Vicleimul, bine înțeles, a degenerat. De unde vicleimul original avea un dialog inspirat din mistere sau nașterea lui Hristos, cu vremea s'a vulgarizat și chiar s'a trivializat. Astfel am ajuns la vicleimul zis „fără perdea", care nu mai are nimic comun cu vicleimul tradițional.

Acum cincizeci de ani vicleimul ca și steaua erau încă în multă favoare. Tradiția spunea că, oricărei case care va primi vicleimul, îi va merge bine, că oricărei case care respinge steaua îi va merge rău. Se'nțelege că acestea erau eresuri bine întreținute de cei interesați, dar care avea credincioși în oamenii de pe vremuri. Cu încetul, tradiția a pierdut înrâurirea și lucrul a degenerat.

Când vicleimul era încă pur, oamenii vicleimului mare intrau în case, depuneau cutia care figura orașul Betleem. Irod se așeza pe scaun, având la dreapta și la stânga câte un soldat, apoi ordona să i se aducă înainte Cei trei Magi sau Crai de la răsărit prinși pe cuprinsul împărăției lui Irod. Când trupa pleca întru căutarea lui Isus, corul cânta :

In orașul Vitleem
Veniți cu toți să vedem
Că astăzi ni s'a născut
Domnul cel fără de 'nceput
Etc.

TIPURI BUCUREȘTENE

Pe vremea întâiei mele tinereți, Crăciunul venea în totdeauna cu purcelul fript, cu sarmalele, cu caltaboșul și cu cozonacii. Ziua întâia era a meselor în familie, ziua de-a doua a meselor pe la prieteni, iar ziua de-a treia a vizitelor.

In această privință, multă schimbare nu s'a făcut în București.

Bucureștii aveau pe atunci câteva specimene, câțiva „tipi", cum s'ar spune astăzi, sau chiar câteva „numere".

Unul era Cilibi Moise.

Cilibi Moise era un ovreiu vânzător de mărunțișuri, împovărat de o casă de copii, foarte de spirit dar și tot pe atât de fără de noroc. Cine nu-l cunoștea în București?

Cuvintele lui de duh circulau din gură în gură — ba au fost chiar și tipărite într'o broșurică pierdută, bine înțeles, pentru cei de astăzi.

Ca orice vânzător ambulant Cilibi Moise era nomad, locul lui de vânzare era când în ușa unei cafenele, când lângă un pod al Dâmboviței, când în piață, etc. etc

Odată avea masa lângă podul gârlei dela Doamna Bălașa. Pentru a face reclama articolelor ce vindea avea vorbele lui. De pildă:

„Doi lei perechea de mânuși, doi lei! In altă parte dați 4

lei ca să vă căzniţi câte două săptămâni să le rupeţi, la mine daţi 2 şi le luaţi rupte gata".

Sau:

„Un leu ciorapul, un leu ciorapul. Pe ăl de-al doilea îl dau gratis!"

Intr'o zi, vara, apare la cafeneaua Fialkovski încălţat cu ghete nouă. Cum îl văd, toţi îl iau în primire.

— Bre, dar ce frumoase ghete! Dar cât ai dat?... Dar de unde le-ai luat?

Cilibi Moise, răsturnat pe un scaun, ridică piciorul drept şi-şi arată gheata care în adevăr, era de bună calitate.

— Bune şi eftine, răspunde el, fiindcă numai Cilibi Moise ştie să târguiască.

— Dar de unde le-ai luat?

— Dela Steaua Albastră, în uliţa franţuzească.

— Şi cât ai plătit?

— Şase lei.

— Şase lei?!, exclamă toţi într'un glas.

Pe vremea aceea, magazinul care avea cea mai bună încălţăminte gata era Steaua Albastră, iar perechea de ghete de întâia calitate, marca Polak dela Viena, costa 12 lei.

— Mă, nu minţi? întrebă cei de faţă, miraţi.

— Să n'am parte de copii, să mor aici pe loc dacă spui o minciună! Eu am plătit 6 lei.

Imediat, un număr de clienţi se aruncă, claie peste grămadă în două trăsuri şi... mână la Steaua Albastră. Iar Cilibi Moise rânjea.

Peste douăzeci de minute ceata se întoarce furioasă. Dar evreul era impasibil.

Un potop de imprecaţiuni izbucneşte.

— Măgarule! Ţi-ai râs de noi! Şi te-ai jurat şi pe copii! Ghetele costă 12 lei; de ce ne-ai minţit?...

— Staţi, domnilor, eu nu v'am minţit. E adevărat că perechea de ghete costă 12 lei, dar eu când v'am spus că am plătit 6 lei nu v'am arătat de cât piciorul drept. O gheată costă 6 lei.

Un alt „tip" era „Chimiţă". Chimiţă nu era numele lui. Chimiţă era numai o poreclă pe care i-o pusese bucureştenii din cauză că omul, fiind un maniac, şi chiar puţin dement, circula pe străzi îmbrăcat cu o eleganţă extravagantă, ridicolă şi cu aere de grandoare.

Porecla Chimiţă a rămas în limba bucureştenilor foarte multă vreme. Orice om care se îmbrăca pretenţios şi lua aere afectate era un Chimiţă. Astăzi vorba nu se mai întrebuinţează şi nu mai are înţeles.

„Sânge-rece" era un alt tip bucureștean. Era dement de-a binelea. Era neamț de origină și se numea Wentzel. Nu-mi dau seama cum a dobândit această poreclă, știu numai că, de câte ori eșea pe stradă îl vedeam mărunțel, îmbrăcat în haine uzate, fără guler la cămașe și gonind repede. De cum îl zăreau, copiii, birjarii, toți oamenii din popor, imediat îl luau în primire. Din toate părțile răsunau strigătele: „Sânge-rece! Sânge-rece", iar el furios, făcând spume la gură alerga să se sustragă atacurilor; gonea câte un băețaș care 'l plictisea mai tare și profera, cu o iuțeală neînchipuită, o serie de înjurături originale, inventate de el și care făceau deliciul tuturor trecătorilor.

Și porecla Sânge-rece a fost multă vreme întrebuințată și se aplica celor cari, în discuțiune, se aprindeau peste măsură

„Bărbucică" era altul. Acesta era un ramolit, slab de minte în toată viața, pe care bătrânețea îl clasificase drept un personagiu ridicol. Când au fost descoperite apele feruginoase dela Văcărești, glumeții i'au spus că dacă se va spăla cu apa aceasta se va întări ca fierul. Rezultatul a fost că barba lui Bărbucică s'a înroșit pentru marea bucurie a bucureștenilor.

„Ibric" era un tip foarte cunoscut pentru un viciu rușinos pe care îl practica. Fusese de foarte multe ori surprins chiar în locuri publice, fusese arestat, dar, bineînțeles, fără urmări. Era mărunțel, slab, purta barbete negre rusești și era sașiu. Numele său era Ionescu și profesia: funcționar public. De altfel Ibric era universalmente cunoscut. De câte ori trecea pe stradă era privit cu repulsiune și aproape toată lumea îl arăta cu degetul.

VIAȚA BUCUREȘTEANA

Viața bucureșteană era cu totul deosebită.

Pentru societatea de sus câtă schimbare? Când intrai în sala teatrului Național în serile de Operă italiană, vedeai în toate lojile elita socială tronând. Toate lojile benoare erau abonate sau mai toate și în fiecare o familie cunoscută. Florești, Filipești, Oteteleșeni, Cantacuzinești, Șuțulești, Văcărești, Crețulești, Manu, Crețeni, etc. Din toată lumea aceasta n'a mai rămas nimic sau aproape nimic. Burghezia, care domină astăzi, pe vremea aceea de-abia începea să îndrăznească. Rar câte unul, câte un Boerescu, sau vreun alt exemplar ilustru al clasei de mijloc își lua locul la banchetul celor mari.

Personagiile de frunte cari dominau și politica și viața socială erau: un beizade Mitică Ghica, președintele Camerei,

generalul I. Em. Florescu ministrul de războî și încă câțiva din marea aristocrație a țărei.

Două saloane bucureștene țineau recordul: acela al doamnei Oteteleșanu, unde este instalată astăzi Terasa Oteteleșanu și acela al Principesei Irina Grigore Șuțu în casele din str. Colței, ocupată de biurourile Municipiului București.

Salonul doamnei Oteteleșanu era cel dintâi fiindcă o intimitate mai mare îl lega de lumea elitei bucureștene. Și, prin elită, nu se înțelegea numai oameni de sânge, ci tot ceea ce avea un nume sau o situație în politică, în magistratură, în barou, în armată, în diplomație, în literatură, etc.

Salonul Oteteleșanu te consacra. Spre a fi cineva în lumea de sus trebuia să treacă prin acest salon și pe sub autoritatea acestui matronagiu. Aci se lansau fetele în lume, aci se lansau tinerii, aci se înodau intrigele sentimentale, aci se puneau la cale căsătorii, aci se hotărau și multe combinații politice.

Acest salon era deschis întregului București „din societate".

Un astfel de salon primitor nu mai există astăzi.

Cel de al doilea salon era al principesei Irina Șuțu. Acesta, tot atât de larg primitor, era deosebit de celălalt printr'o nuanță de oarecare rezervă mai mare. Dar, de asemenea întregul București circula în zilele hotărâte.

In salonul d-nei Oteteleșanu n'am intrat pe când în salonul prințului Grigore Șuțu veneam în vizită de două ori pe an la onomastice. Protocolul era cunoscut.

Prințul Grigore Șuțu, un om mărunțel cu mustăți lungi și arnăuțești, acum încărunțite, cu tipul clasic al grecului din caricatură, întotdeauna elegant, primea în picioare în cel dintâi salon, aproape la ușa holului, pe toți vizitatorii. Și în zilele de recepție vizitatorii erau gloată. In al dolea salonaș principesa Irina trona pe un fotoliu luxos iar pe dinaintea ei, în ordinea intrărei, defilau cei care o vizitau.

Te înclinai, sărutai mâna, te opreai mai lung ori mai scurt după cum erai mai intim ori mai puțin, după cum erai doamnă sau domn ; după rang și importanță schimbai două trei cuvinte de politeță, te înclinai și eșeai.

In salon mulțimea era mare, unii veneau, alții plecau. Prințul Grigore avea câte un cuvânt amabil pentru fiecare și plecai. Toată afacerea nu dura mai mult de zece minute.

Protocolul era acela al unei Curți, cu mai puțină rigiditate și cu mai puțin fast.

Familia Grigore Șuțu avea un caracter special și era una din curiozitățile bucureștene.

Aproape în toate zilele când era vremea frumoasă, domnul și doamna Grigore Șuțu eșeau la Șosea în echipajul lor sui-generis.

Intr'o trăsură-victoria, Printesa stătea drept, majestoasă, iar prințul Grigore mărunțel, ghemuit între perne de unde de abia îl vedeai ; iar un câine pudel de o talie mare, în totdeauna bine spălat și pieptănat, stătea culcat la picioare.

Pe capră arnăutul în fustanelă, cu fesul cu ciucure lung, cu sabie și cu pistoale în brâu. Era vechea tradiție și vechiul fast al curților domnești din perioada fanariotă. Arnăuți nu mai erau de cât câțiva în București, mai aveau și alte câteva case, printre ele și răposatul Petrovici-Armis, mareie bogătaș al vremei. Astăzi, la 1927, acest spectacol s'ar părea teatral.

In spatele trăsurei, pe un scaun ridicat, stătea cu mâinile la piept un negru copilandru. Arapul lui Șuțu era o ființă populară în București.

Obiceiul de a avea Negri sau Arapi ca un semn de mare lux nu era pierdut cu totul. In anul 1884, când am fost arestat 5 zile la Văcărești. în urma mișcărilor studențești, am găsit acolo pe negrul din serviciul doamnei Petre Grădisteanu. actuala doamnă Theodor Căpitanovici. Negrul, necredincios servitor, fusese arestat pentru hoție.

Am găsit în București epoca celei din urmă manifestări conservatoare. Cu căderea cabinetului Lascar Catargiu, patru ani după aceea, și cu venirea liberalilor, s'a inaugurat, nu o eră democratică, ci înălțarea burgheziei deasupra vechei boerimi naționalo-fanariote.

Fiindcă, dacă, precum am spus, vechile familii boerești din neam băștinaș erau încă puternic reprezentate în înfățișarea de suprafață a Bucureștilor, înalta societate era împănată cu foarte multe familii de origină greacă și fanariotă. Căci nu toți grecii romanizați erau fanarioti.

Viața publică fiind mult mai puțin desvoltată decât astăzi, se înțelege că viața de familie era mai strânsă. Lumea petrecea în casă, în cercuri mai mult sau mai puțin restrânse, revelionul la restaurant sau chiar prânzurile prin birturi si cu toată familia erau lucruri absolut necunoscute. De aceea numărul marilor baluri în lumea de sus era destul de însemnat pe timpul ernei

Infățișarea Capitalei era cu mult mai națională decât este azi. Pe când astăzi, și mai cu seamă de la războiu încoace, Bucurestii au luat înfățișarea unui oraș curat cosmopolit, pe atunci era un oraș pur național. Pretutindeni, la spectacole, în cafenele, în cofetării, în birturi, la șosea, ori unde, nu erau decât români. Rare ori întâlneai câte un străin, și când îl vedeai îl arătai cu degetul.

Iată de ce toţi ne cunoşteam ori unde iar astăzi nu mai cunoaştem aproape pe nimeni.

Un om despre care se vorbea pe vremea aceea, de unii cu admiraţie, de alţii cu ură, de alţii cu temere, era Ionel Isvoranu.

Ionel Isvoranu. fost ofiţer de cavalerie, descendent dintr'o familie boerească din Oltenia, unchiul lui Alexandru Marghiloman, era un fel de teroare a Bucureştilor.

Om de lume, de altfel, însă un cheflìu de întâia forţă, avea banda lui cunoscută şi temută. Când intra prin locurile de petrecere, mai ales prin localurile de noapte şi prin grădinile din afară de oraş, era îngrijorare. La cea dintâiu supărare Ionel Isvoranu sărea la bătae cu întreaga lui companie. Nimeni nu putea să i se împotrivească, fiindcă Ionel Isvoranu, pe lângă prestigiul invincibilităţii lui, adăoga numărul, forta organizată, o mare îndrăzneală şi o grozavă agerime în luptă.

Isprăvile lui Isvoranu se citau cu duzinele, căci nu trecea o săptămână fără să nu se audă că Izvoranu a mai făcut încă una.

O ispravă a fost bătaia de la Opera Italiană.

Din diferite motive foarte copilăreşti, Isvoranu şi banda sa nu voiau să permită unei primadone să cânte. De câte ori artista eşea în scenă, amicii lui Isvoranu, cu acesta în frunte, începeau să fluere şi făceau atâta sgomot încât reprezentaţia nu putea urma. In sfârşit, poliţia fu nevoită să intervie. Prefectul Hiotu luă măsuri la viitoarea reprezentaţie, postă în holul Teatrului Naţional un număr de poliţişti şi îndoi posturile de jandarmi călări.

Sala teatrului era plină. Când primadona apăru pe scenă o furtună de fluerături izbucni din sală. Atunci poliţia interveni şi o crâncenă bătaie începu.

Din ceata lui Isvoranu făceau parte, între alţii, un fiu al generalului Christian Tell, cât şi tenorul Theodor Popescu, un om de o statură herculană, foarte puternic şi foarte frumos bărbat. Fiindcă purta plete lungi, doi jandarmi l'au înşfăcat de păr şi numai aşa l'au putut domoli. Isvoranu biruit şi văzându-se ameninţat sări din stal în benoara fostei sale soţii şi se refugie acolo. Acest scandal fu cauza unei agresiuni în contra prefectului Hiotu.

Una din plăcerile favorite ale lui Isvoranu era să iasă seara pe Podul Mogoşoaiei şi... să se lege de femei, cum se spune în limbajul popular. Câteodată el şi ceata, luau scaune de la cofetăria Fialkovsky, le ducea până pe trotuarul Podului Mogoşoaiei (calea Victoriei) chema câţiva vânzători de ziare pe cari îi comanda, şi le da ordin să ridice poalele femeilor care

treceau. Şi, cum pe vremea aceea, cocote erau puţine, cele mai multe victime ale acestor agresiuni, erau chiar la braţul bărbaţilor. Dar cine îndrăznea să se opună lui Ionel Isvoranu ?

Ionel Isvoranu întrebuinta de multe ori pe aceşti vânzători cărora le distribuise numele fruntaşilor partidului conservator de la guvern, în special ale miniştrilor.

In adevăr desele lui conflicte cu poliţia îl arunca în opoziţie. Una din formele acestei opoziţii era aceea de a ridicula pe miniştri, dându-le numele vânzătorilor de ziare. Aceştia, când se întâlneau prin localurile publice se strigau nu pe nume, ci pe poreclă : era Costaforu, Boerescu, Catargiu, Beizadeaua, etc.

Ionel Isvoranu a sfârşit rău. In anul 1877 exasperând pe ţăranii de pe moşia lui aceştia i-au asediat casa. Isvoranu era crud, dar era brav: s'a baricadat şi s'a apărat împuşcând în mulţime, dar ţărănimea înfuriată a spart uşile şi l'a sfâşiat.

Când îmi amintesc de epoca aceea şi când mă gândesc cum că faptele lui Isvoranu, care astăzi ar ridica presa şi întreaga opinie publică, pe vremea aceea erau privite ca inocente petreceri ale unui cuconaş, nu pot să nu spun că, oricare ar fi ticăloşia oamenilor, vremea are, în mersul ei înainte, victorii morale pe care le preţuim numai când ne uităm înapoi.

Oare ce vor zice urmaşii noştri de peste o sută de ani, despre epoca în care trăim ?

MORAVURI ŞI FARSE

Pe vremea aceea se întâlnea încă adevărata veselie. Oamenii râdeau cu toată inima. Se făceau farse cari făceau epocă. Se vorbea de ele ani îndelungaţi şi tot se mai făcea haz.

Trăiau pe vremea aceia doi domni Creţeanu : unul Ulysse şi celălalt Nicu.

Ulysse Creţeanu nu era numai un fecior de boer, un om inteligent şi îndemânatec, o fiinţă amabilă şi plăcut în societate, Ulysse Creţeanu, era o instituţie.

Ulysse Creţeanu era de toate : advocat, confident, om de afaceri, negociator, ştia tot, făcea tot, avea toate uşile deschise, în sfârşit, unul era Ulysse Creţeanu.

Câte nu se citează, adică nu se spuneau despre el. Astăzi, excepţie făcând câţiva bătrâni, nimeni nu mai ştie că a existat.

Am spus că Ulysse Creţeanu era şi avocat. Bine înţeles avocat de... Târgovişte.

După cum era avocat sui-generis, tot la fel îi erau şi pledoariile. Intr'o zi, trebuia să apere înaintea tribunalului pe o doamnă din societate care era acuzată de bărbatul ei pentru

adulter. Decât, doamna era tânără și frumoasă iar bărbatul cam trecut. Care a fost pledoaria lui Crețeanu ?

— Domnilor judecători, onorat tribunal. Inchipuiți-vă fie care din dumneavoastră că aveți acasă o glastră cu o floare de endrușaim tânără și frumoasă. Pentru ca floarea asta să crească, să trăiască și să se facă tot mai frumoasă nu-i așa că trebuie să fie udată în fiecare zi măcar odată ? Dacă floarea nu e udată se usucă și moare. Tot așa este și cu noi, onorat tribunal. Grădinarul nostru nu ne uda nici în fiecare zi nici măcar la câte două zile și nici mai rar. Din pricina asta noi ne uscam și eram gata să ne prăpădim. Văzând primejdia ne-am ales un alt grădinar care să ne ude mai bine și mai des. Ce rău am făcut cu asta, onorabil tribunal ?...

Se spune că dibaciul avocat, urmându-și pledoaria în mijlocul veseliei, care zguduia de la judecători până la aprozi, a câștigat procesul.

Ce vremuri fericite.

Nicu Crețeanu era un om înalt și de o extraordinară corpolență. Era un colos și nu umbla nici odată pe jos.

Odată prietenii i-au făcut una din acele farse cum nu se mai fac astăzi.

Nicu Crețeanu era un mare mâncăcios. Gourmand și Gourmet.

Intr'o zi intrând în birtul Hugues — actual Riegler — unde mânca de obiceiu, vede pe galantar o farfurie plină cu niște raci mari de toată frumusețea. Frecându-și mâinile de satisfacție, Crețeanu poruncește :

— Duceți-mi farfuria cu raci la masa mea.

— Nu se poate, coane Nicule, îi spune maître d'hotel, fiindcă sunt deja luați.

— Cum se poate? Cine i'a luat?...

— Un domn Negroponte care a venit eri de la Galați. Cum a văzut racii, i-a cumpărat pe toți și i-a plătit.

Furios, roșu-stacojiu la față, și pufnind de indignare, Nicu Crețeanu se așeză la masă, mâncă cu noduri, apoi ese.

Pe piața Teatrului își vede Muscalul favorit staționând, și îi face semn cu bastonul.

Muscalul trage la trotuar și scoate sapca. Crețeanu dă să se urce, dar Muscalul îl opreste.

— Sărut mâna, Cacanaș Nicu, azi nu sunt slobod.

— Cum ? ce ?

— Da, Cacanaș, sunt angajat pentru trei zile de Cacanaș Negroponte din Galați.

Nicu Crețeanu dă să cadă pe spate !

Cu mâinile ridicate în sus, roșu la față, spumegând, vociferează pe trotuar :

— Negroponte ! Iar Negroponte ?!...

Nicu Crețeanu ținea un magazin special, un fel de biurou pe calea Victoriei unde este astăzi un magazin de ghete alături de băcănia Dragomir.

Pe la orele 8 dimineața Crețeanu se plimba tacticos prin prăvălie. Deodată vede un precupeț trecând încet cu două cutii deschise pline cu icre proaspete de morun. Parcă într'adins precupețul își expunea marfa pentru ca s'o vadă cel din prăvălie.

Am spus că Nicu Crețeanu era un mare mâncăcios. Cum văzu icrele, bătu în geam și chemă pe precupețul pe care-l cunoștea.

— Cum dai icrele, Vasile ?

— Nu sunt de vânzare, să trăiți Coane Nicule, sunt vândute.

— Cum vândute ?... Cui le-ai vândut ?

— Zău așa, crede-mă, Coane Nicule. Le duc alături la hotel, la un domn Negroponte din Galați.

E de prisos să mai descriu explozia lui Crețeanu.

Seara vine să prânzească la Hugues. In galantar ce să-i vadă ochii ? Un miel. Pe vremea aceea un miel în luna lui Ianuarie era lucru extraordinar, aproape nu se vedea. Cum îl văzu Crețeanu urlă :

— Să-mi puie o ciosvârtă la frigare numai decât ! Să fie dela rinichi...

Chelnerul-șef se apropie politicos :

— Nu putem, coane Nicule, mielul nu este al nostru, l'a adus domnul Negro...

— ...ponte! Iar Negroponte?! Toată viața o să mă persecute Negroponte ăsta ?...

In sfârșit, cu vai cu chiu, omul prânzi destul de copios apoi trimise chelnerul peste drum la Teatrul Național ca să-i ia biletul de Operă.

Nicu Crețeanu. fiindcă era foarte gras, lua întotdeauna No. 3 din rândul întâi, cap de bancă. Apoi avea învoială cu casierul ca să-i reție locul până la ora 7 jumătate : dacă până la 7 și jumătate nu retrăgea biletul casierul îl putea vinde.

La 7 jum. punct chelnerul ese din birt și se repede la Casa Teatrului, dar se reîntoarce cu mâna goală : biletul No. 3 era vândut.

Furios, Nicu Crețeanu se îmbracă și trece gâfâind strada. La casă trona casierul, italianul Ghelli.

O altercatie urmează : Casierul pretinde că era în regulă de oarece cuconul Nicu trimisese chelnerul după ora hotărîtă.

— In sfârșit, cui l-ai vândut, poate că o vrea să-l schimbe?

— Nu cunosc, cocoane Nicu, este un străin, îl chiamă Negroponte...

— Negroponte ?!... Spune-mi unde e, ce fel de om e, vreau să-l văd îndată!

— Este un om mare, gros, cu favorite negre.

— Ai un bilet alături ?

— Am numărul 5.

— Adu-l.

Și Nicu Crețeanu ia numărul 5 și intră.

La No. 3 vede o matahală. Un ăla înalt, gros, cu o jiletcă cadrilată, cu pantaloni prăzulii, cu niște ghete grosolane în picioare și pieptănat cu freză bărbierească.

Se juca Trovatore !

Când Nicu Crețeanu savura cu mai mult deliciu armonia vocală, se pomenea cu câte un cot al lui Negroponte că-l pocnea în coaste.

Nicu Crețeanu spumega, însă, fiindcă era om de lume bine crescut, înghiția în sec și nu spunea o vorbă.

Dar Negroponte îl persecuta grozav. Când îl lovea cu cotul, când se întorcea și îi tușea în obraz, când îl călca pe picioare.

Tortura a durat trei ceasuri.

La plecare omul n'a mai putut să rabde. Negroponte îl călcase pe bătătură mai apăsat ca până atunci.

— Pardon, domnule, dumneavoastră sunteți domnul Negroponte ?...

— Ce fel, coane Nicule, nu mă cunoști ? Eu sunt Tănasc !

Prietenii lui Crețeanu cari, timp de trei zile, îi pusese la cale această farsă, luase pe Tănase țiganul, bărbierul păcălitului, îl deghizase și-l trimisese la teatru ca să-l plictisească.

Acesta era spiritul vremei.

Obiceiul acestui soiu de păcăleli exista mai de mult. Păcălitura chiar păgubitoare, era foarte gustată și ținea locul lucrului de duh.

Pe la 1871 și mai târziu chiar, se citau curent numeroasele păcălituri făcute de C. A. Rosetti care, în tinerețe, fusese un păcălitor de mâna întâia.

Două din păcăliturile lui C. A. Rosetti erau vestite

Odată, fiind polițaiu la Pitești, a plăzmuit un ordin dela mitropolie, ca toți popii din oraș să fie tunși. Apoi a adus la poliție pe toți preoții, i-a pus pe o tobă și i-a tuns la piele.

Mai înainte fusese ofițer de cavalerie și, ca fiu de boer, făcea parte din garda domnească.

Domnitor era Știrbey, căruia Rosetti îi lua dese ori parale, sub felurite motive.

Fiind peste câteva zile o sărbătoare, când Vodă trebuia să se ducă cu alaiu la mitropolie, Rosetti ceru din nou parale sub cuvânt că nu are uniforma în bună stare. Altfel nu poate în-

căleca. Vodă, supărat de atâtea cereri de bani, trimise ordin lui Rosetti să încalece cu uniforma pe care o are și să vie la paradă, la nesupunere arestul timp de o lună. Rosetti se execută.

Insă în ziua paradei își rupse turii pantalonilor. Fiindcă era din escortă călărea întotdeauna lângă portiera trăsurei domnitorului și sălta pe șea astfel încât să i se vadă pantalonii găuriți la partea cea mai intimă.

Dela paradă C. A. Rosetti trecu în arest. Dar păcăleala fusese făcută.

Când am venit în București, C. A. Rosetti era fruntaș politic, iar cu păcăliturile se îndeletniceau alții. Unul foarte popular era N. T. Orășanu, scriitorul umoristic, om al zilei din acest punct de vedere.

Nae T. Orășanu scria la Ghimpele, ziarul umoristic al opoziției liberale, proprietatea unui domn Stoenescu

In timpul domniei lui Cuza a fost de nenumărate ori trimis la Văcărești, fiindcă pe vremea aceea exista arestul preventiv pentru delictul de presă. De câte ori Orășanu scria câte un articol violent sau atingător la Vodă, își trimitea imediat salteaua, plapoma și pernele la Văcărești. Directorul penitenciarului nu voia să le primească, însă Oășanu îi răspundea .

— Nu-ți fie teamă o să primești ordinul peste câteva ceasuri.

Și, în adevăr, ordinul venea întotdeauna.

ZIARIȘTII ȘI SCRIITORII

Pela 1871 și 1872 scriau la Ghimpele un mănunchiu de scriitori de valoare. Afară de N. T. Orășanu, directorul Stoenescu știuse concentra mai pe toți scriitorii de talent. Scria Gh. Dem. Theodorescu sub pseudonimul Ghedem. Toată viața, după aceea, Gheorghe D. Teodorescu a fost cunoscut sub numele de Ghedem.

Mai scria și Cocris. Cocris era Constantin Christescu, funcționar mi se pare la ministerul lucrărilor publice.

Dar să spun și despre scriitorii tineri și bătrâni cari erau la suprafață și reprezentau elita gândirei românești și speranța pentru viitor.

In 1871, de abia elev în clasa IV-a gimnazială, nu prea știam multe din viața bucureșteană.

Dar prin zidurile școalei și ale pensionatului unde internam, străbătea zvonul lucrurilor din afară.

Ziare citiam puține, rareori citeam ziarele, totuși începeam

să cunosc oamenii cari aveau notorietate, cari scriau, cari reprezentau curentele noui și stăpâne ale zilei de mâine.

Ziare nu erau multe și nici nu apăreau în toate zilele. Cotidianul nu prea era răspândit.

Ziar cotidian și cel mai important era „Românul" lui C. A. Rosetti, organ al liberalilor.

Ziar important, nu atât prin forța politică ce reprezenta, cât prin marele talent de polemist al directorului său. era „Trompeta Carpaților" al lui Cesar Boliac.

Acest ziar n'a fost niciodată cotidian. A apărut de două și de trei ori pe săptămână, iar pe la 1872, 1873, 1874 nu mai apărea de cât odată pe săptămână. Foarte rar de două ori. Era un ziar independent dar antiliberal.

„Presa", organ zilnic cu idei conservatoare, apăra guvernul lui Lascar Catargiu.

„Reforma" fondată de N. Coculescu, avea acum ca director pe I. G. Valentineanu. Acest ziar era independent dar de nuanță liberală. Apariția îi era neregulată, dar mai mult apărea de 2 ori pe săptămână.

„Ghimpele" era un ziar umoristic transformat din vechiul ziar umoristic „Nichipercea".

In 1871, proprietar și director al Ghimpelui era T. I. Stoenescu. Ziarul apărea odată pe săptămână și avea nuanță opozitionistă liberală.

Totuși era un ziar independent.

„Ziua", organ conservator guvernamental. A apărut în Aprilie 1873 și a durat până în Iunie 1874. Apărea de trei ori pe săptămână. Il redacta Grigore Dianu. dar era anonim.

„Viitorul", apărut la sfârșitul anului 1871, a durat până la jumătatea lui 1874. Eșea odată pe săptămână și avea ca director pe Nicolae Fabiu Bădescu. A fost întâiul ziar cu idei democratice înaintate pentru vremea aceea. Bădescu a murit tânăr iar ziarul nu i-a supravietuit mult

„Le Journal de Bucharest", apărut în 1870 sub direcția lui Ullysse de Marsillac, profesor de limba franceză la Facultatea de litere din București, a trăit până la 1877. Eși de 2 ori pe săptămână. Ziar în limba franceză, în format de revistă, a introdus rubrica mondenă în presa din România.

„Telegraful", imprimat Telegraphulŭ. Ziar cu apariție neregulată era de nuantă liberală dar ziar independent.

„Daracul" ziar umoristic, fondat în 1869, apărea odată pe săptămână. Era independent

In afară de aceste 11 sau 12 publicațiuni nu-mi mai amintesc să fi apărut altele pe vremea aceea.

Cititorii au putut observa din enumerația făcută cum că presa de acum 50 de ani se distingea prin două caracteristice.

Intâia că erau puține ziare cotidiane iar apariția celor mai multe nu avea dată fixă ; apăreau când odată, când de două, când, cel mult, de trei ori pe săptămână.

A doua că mai toate ziarele erau independente, trăiau cum puteau fără să se sprijine pe partide, fără fonduri secrete, cu foarte puține anunciuri, trăind aproape numai din abonamente și din vânzarea cu numărul, foarte redusă și aceea.

OAMENII ZILEI

Deși în București apăreau 10 sau 12 ziare, totuși, afară de trei : C. A. Rosetti, Cesar Boliac și N. T. Orășanu — nici un nume din presă nu strălucea în afară. Personalitate nu aveau de cât aceștia trei.

Cesar Boliac era cunoscut pentru puternicul său talent de polemist și pentru fraza lui impecabilă. Era un scriitor de rasă. Era un stilist de mare valoare așa cum erau foarte puțini la epoca aceea. Intr'o formulă populară pot spune că Boliac era ziaristul care scria mai bine.

Dacă Cesar Boliac n'avea, însă, o prea mare influență asupra tinerelor generațiuni și dacă n'avea credit asupra vreunei pături sociale este pentru că nu era omul unei convingeri și nu avusese statornicie de credințe.

Căci un ziarist mare nu este acela care știe numai să scrie frumos, ori să scrie mult, ori să varieze subiectele, dar mare și cu înrâurire asupra contemporanilor este ziaristul legat de unele convingeri, cu o puternică temelie morală, cel care iubește cu putere ceva din lucrurile mari : patria, poporul său, în general oamenii

Cesar Boliac scria bine, însă sufletul popular urma pe alți ziariști cari scriau mai puțin estetic, însă mai mult înțeles de masă.

N. T. Orășanu avea un nume. Satirele lui, versurile lui umoristice toate cu caracterul diatribei politice foarte naive, foarte primitive și incorecte ca factură gramaticală, resimțindu-se de incultura epocei, plăceau totuși. De satirele lui Orășanu toată lumea făcea haz, iar unele din ele erau cântate în oraș.

De altfel marele public nici nu-l cunoștea sub numele lui de Orășanu ci îl cunoștea sub numele de Nichipercea. Acesta era titlul gazetei umoristice unde debutase.

Cel dintâiu ziar bucureștean era „Românul", proprietatea lui C. A. Rosetti care, însă, nu locuia în țară, locuia la Paris. „Românul" era foarte citit și mai ales avea mare influență în

țară, însă Rosetti nu era iubit de public. Nici chiar roșii nu-l iubeau toți.

Cauza acestei răceli era datorită, pe de o parte propagandei conservatorilor care prezentau pe Rosetti drept geniul rău al lui Ion Brătianu, iar pe de altă parte era datorită înfățișărei sale.

Căci, pe când Brătianu avea o figură simpatică, deschisă, frumoasă, Rosetti dimpotrivă, cu ochii lui bolbocați, cu privirea lui tăioasă, cu urâțenia ce-l caracteriza, făcea antipatii.

Pe la 1871, 1872, 1873 și 1874, curentul liberal creștea mereu și cucerea conștiințele. Tineretul în proporție de 90 la sută mergea către liberali, dar, cu toate acestea, pe cât era de iubit Brătianu pe atât nu era iubit Rosetti.

Una din cele câteva cauze era și situația bănească a fiecăruia.

Brătianu avea oarecare avere. Moșia lui, Florica din județul Muscel, producea. Producea unt, producea vin, producea țuică; iar produsele, toate de cea mai bună calitate, erau foarte mult căutate pe piață. Deci, Brătianu era cel dintâiu „boier“ care punea în comerț lucruri fabricate în ferma lui. Acesta era un mare merit pentru vremea aceea și crea omului un titlu mai mult de democratizm.

Ce document interesant al timpului. Faptul că Brătianu devenea negustor și intra în rândurile burgheziei, era o dovadă de democratizm!

C. A. Rosetti împărtășea soarta tuturor săracilor. Simplul gazetar fără avere, care totuși putea trăi la Paris cu nevasta și cu patru copii, nu putea fi un om cinstit. Și de aci calomnia.

Rosetti—pe care adversarii îl porecliseră Berlicoco—era acuzat că a putut agonisi averi mari pe care le avea depuse la oarecari bănci din străinătate. Avea și castele în Elveția, ba primea și subvenții dela Alianța Israelită ? ! ?...

Faptul că Brătianu trăia în țară, retras și modest la via lui, de și avea oarecare stare, pe când Rosetti, fără nici o avere văzută, putea trăi la Paris împovărat de o grea familie, dăduse arme adversarilor. Iată de ce C. A. Rosetti personal nu avea simpatiile de care se bucura Ion Brătianu.

Au trecut 50 de ani de atunci și cât de fundamental s'a schimbat judecata socială. Cu cincizeci de ani în urmă Cesar Boliac era un mare fruntaș al presei române iar C. A. Rosetti avea reputația unui scriitor mediocru. După jumătate de secol despre directorul *Trompetei Carpaților* nu se mai vorbește, dar C. A. Rosetti a rămas pentru profesioniști și pentru țară, unul dintre cei mai mari ziariști ai neamului.

Vremea și-a îndeplinit, ca în totdeauna, opera. A modelat,

a fasonat, a șlefuit. A curățat, de pe reputația omului tot ce era fățărnicie, calomnie sau laudă nemeritată, a pus sufletul, mintea și caracterul celui dispărut sub lupa nepărtinitoare a istoriei, și ne-a dat nouă celor de azi și va tranzmite celor de mâine și de în totdeauna un alt C. A. Rosetti care a fost, nu numai gazetarul scriitor, dar gazetarul luptător pentru cauza poporului său.

Nimic din ceea ce gândim astăzi nu gândeau oamenii dela 1871. Pe vremea aceea ziaristul C. A. Rosetti trăia însă, era în câmpul luptelor, era judecat după toate faptele lui împreunate, neghina era încă amestecată cu grâul iar ochiul mulțimei contimporane nu era în stare să aleagă ceea ce era destinat traiului trecător de ceea ce era destinat eternității

C. A. Rosetti a rămas totuși. Dintre toți ziariștii, dela 1871 C. A. Rosetti e singurul care a rămas. Cu toate că nu este operă mai plăpândă decât opera ziaristului si nu este scris mai efemer și mai lipsit de însușirile vieței îndelungate.

Ziaristul — acesta e sorțul său — are datoria să scrie spre a fi înțeles de cei de față iar nu spre a fi apreciat numai de cei viitori. Insă ziaristul care a putut izbuti să fie și omul zilei de azi dar și omul zilei de mâine acela a fost negreșit un mare profesionist, și o minte superioară.

C. A. Rosetti a fost dintre aceștia.

Ceilalți ziariști : Valentineanu, Basarabescu, Fundescu, etc., nu aveau personalitate, lumea îi ignora. Ziarele lor d'abia erau citite. Cesar Bolliac a rămas uitat sub pulberea trecutului, fiindcă a fost antisemit. Evreii, cari desmormântează pe toți ziariștii trecutului și-i acoperă de laude dacă au fost filosemiți, fac tot ce pot ca să fie uitat Cesar Bolliac care a fost și un mare democrat dar și un foarte mare român.

Dar mai erau alți oameni ai condeiului care răsăreau.

Era Hașdeu, era Laerțiu, era Scurtescu, era poetul Zamfirescu.

Hașdeu începea să fie mare după cum am mai spus. Prin școli se vorbea de Hașdeu. Polemicile lui cu *Junimea* din Iași erau urmărite cu simpatie. Fiindcă junimiștii erau politicește conservatori și fiindcă la București tineretul începea să fie liberal, aproape toate glasurile erau pentru Hașdeu

Laerțiu, pseudonimul lui Lăzărescu, era un critic teatral foarte apreciat.

Criticile lui teatrale erau urmărite și citate cu multă deferență. Criticile lui Laerțiu făceau autoritate. Totuși reputația lui Laerțiu a trăit într'un cerc restrâns și nu i-a supraviețuit.

Nicolae Scurtescu era cunoscut iarăși într'un cerc mărginit. Il cunoșteau intelectualii, profesorii, ziariștii, studenții. Insti-

tutor în Bucureşti scria în *Telegraful* și în alte publicații, avusese câteva polemici și întrebuința stilul declamator, atât de mult în favoare pe vremea aceea. După urma lui Scurtescu a rămas o dramă în versuri intitulată *Rhea Silvia* și un volum de versuri

Fiindcă făcea polemică și întrebuința ziarele, era pus în vază şi făcea oarecare zgomot în jurul său. Pe vremea aceea era aproape printre fruntașii literelor române.

Dar n'a putut rămâne.

Poetul Zamfirescu, funcţionar la Eforia Spitalelor Civile, a murit nebun.

Zamfirescu a avut talent. Publicului celui mare a început să-i fie cunoscut după apariția *Revistei Contimporane* în anul 1873, în care a scris.

Excela, mai ales, în satiră. Moartea prematură datorită acelei boale nenorocite, l-a împiedicat să sfârșească poemul său satiric intitulat *Muza dela Bolta rece*, satiră îndreptată împotriva *Junimei* din Iași. Din această operă menită să fie o piesă teatrală, fiindcă era dialogată, mi-au rămas în memorie câteva versuri:

Am plecat, plecat, plecat-am
De la Iași în cărucior,
Ș'am sosit, sosit, sosit-am
L'al Olimpului picior.
Văzui oameni de hârtie
Cu mustăți de chihlibar
Lei de cocă pe câmpie
Mâncând stridii cu muștar
Am văzut..., etc.

Volumul de versuri rămas de pe urma lui Zamfirescu conține bucăți cari pe vremuri, plăceau mult si erau citate aproape cu admirație; de pildă poezia *Lună, lasă-mă să dorm.*

Dar oamenii nu au fost binevoitori cu Zamfirescu.

Tot pe vremea aceea se mișca și atrăgea atențiunea V. A. Ureche, d-rul Obedenaru (Gheorghiadi), N. D. Popescu, etc.

V. A. Ureche scria mult, vorbea mult, se producea în conferințe, se producea în teatru, scria istorie, se afirma ca un campion naționalist. Dar fără influență asupra generațiunilor tinere de atunci.

In ciuda marei lui activități n'a avut nici admiratori, nici discipoli.

Doctorul Gheorghiadi Obedenaru a scris pentru teatru, dar fără mare succes. Era totuș în vază ca situație socială. In

cercurile noastre se vorbea de doctorul Obedenaru, însă a fost numai un foc de paie.

Tot pe vremea aceea se afirma și actorul Dimitriadi — tatăl natural al Aristiței Romanescu, fiica legitimă a artistei Stavrescu dela Craiova. Părăsind teatrul, acest om original, nestâmpărat, veșnic în căutarea unui mijloc de a se îmbogăți a scris o carte de higienă. Cu acest prilej Titu Maiorescu a spus — dacă nu altcineva :

— Ciudată țară e România : doctorii scriu piese de teatru iar actorii cărți de medicină".

N. D. Popescu — popular Nedea Popescu — era autorul romanelor istorice tipărite în *Calendarul pentru toți*.

Calendarul pentru toți era calendarul la modă, aproape singurul calendar pe piață. De aceea era în toate mâinile. Era proprietatea librăriei Vartha dacă nu mă înșel.

N. D. Popescu își alesese o specialitate : subiectele istorice. In fiecare an scria un roman cu subiect istoric care plăcea mult publicului de a doua mână.

Aceste romane erau atât de rău tratate și atât de naiv și de fantastic construite, fără respect de adevărul istoric și fără cunoștința technicei acestui gen literar, încât, cu drept cuvânt s'a putut spune că :

„Nedea Popescu a ucis romanul istoric în România".

N. D. Popescu era arhivar la ministerul de externe.

— In Camerele lui Lascar Catargiu alese în 1871 în urma scandalului dela Sala Slătineanu, șefii partidului liberal din Muntenia I. C. Brătianu și C. A. Rosetti nu figurau.

In fruntea opoziției din Cameră era Mihail Cogălniceanu. Mai era Nicolae Ionescu. Alegerea lui Cogălniceanu fusese ajutată de Lascar Catargiu căruia îi trebuia o opoziție moderată. Dar Rosetti și Brătianu, — roșii după cum li se spunea, — fuseseră combătuți cu înverșunare.

Fapt caracteristic este că, pe când Rosetti și Brătianu nu erau nici în Cameră, nici în Senat, Ion Ghica, șeful guvernului dela 11 Martie 1871, acela care ceruse Prințului Carol să abdice, fusese ales în Senat. El era șeful opoziției din maturul corp. In jurul său erau Ion Deșliu, Lungeanu dela Buzău, etc.

Dacă Ion Ghica era cel mai însemnat om politic al opoziției, în schimb adevăratul luptător de toate zilele, omul popular, omul al cărui nume răsuna în țară și atrăgea tineretul în galeria Senatului, în zilele de mari desbateri, era Ion Deșliu.

Om independent, fără idei hotărîte, așa după cum erau cei mai mulți pe vremea aceea, puțin cam desordonat și, bine înțeles, nu om de mâna întâia, Ion Deșliu făcea multe zile amare

guvernului. El lungea discuţiile, el cerea cuvântul la toate legile, la toate articolele, propunea tot felul de amendamente, el vorbea contra închiderei discuţiunei, el cerea votul cu bile, el punea guvernului toate piedicile cu putinţă, el făcea obstrucţiunea.

Era un luptător hotărît, un opozant sistematic fără odihnă, care nu da răgaz miniştrilor şi nu lipsea dela nici o discuţie.

Imi aduc aminte de o şedinţă în care Deşliu a interpelat pe generalul Florescu asupra proastei fabricaţiuni a cizmelor soldaţilor. Interpelatorul a venit cu o cismă în şedinţă şi i-a tăiat tocul cu un briceag spre a dovedi domnilor senatori că este de mucava. Şi, în adevăr, tocul era de mucava.

Deşliu stătea în capul băncei prelaţilor faţă cu banca ministerială.

Când Deşliu anunţa o interpelare tribunele gemeau de lume. Bineînteles nimenea nu ieşea mai învăţat dela aceste şedinţe, dar agitaţia era întreţinută.

Peste un an sau doi ziaristul Valentineanu i-a cumpărat o ţigaretă de chihlibar prin subscripţie publică.

Ţigareta a fost expusă în fereastra redacţiei ziarului *Reforma* în Pasagiul Român deasupra unei coale de hârtie pe care era scris : „Lui Ion Deşliu, marele luptător".

Iată încă unul care între anii 1871 şi 1875 a fost un om foarte popular, chiar cel mai popular parlamentar, însă despre numele lui nici nu se ştie astăzi măcar. Cine a fost Ion Deşliu? . Nimenea nu-l cunoaşte. Ce a reprezentat Ion Deşliu ? Nimenea nu ştie. Ce idei a avut Deşliu, ce a fost Deşliu ?... Neantul.

A fost numai un opozant de modă veche, un opozant sistematic care combătea toate actele guvernului, toate proectele de legi, tot ce venea dela adversar,

Bineînteles popularitatea lui Ion Deşliu era numai de suprafaţă, păturile adânci ale poporului nu-l cunoşteau.

Un orator apreciat de public şi de tinerime era George Brătianu, deputat conservator dizident din Piteşti, om de talent, care vorbea frumos. Faima lui n'a durat mult.

Foarte la modă în cei patru ani ai guvernărei conservatoare, a dispărut definitiv de îndată ce au venit liberalii la cârmă în 1877.

In alegerile făcute sub ministerul lui Manolache Costache în 1876, George Brătianu a fost combătut si de conservatori cari nu-l iertau că a luptat contra lui Lascar Catargiu, şi de liberali cari aveau candidaţii lor. Şi astfel acest om care nu numai fusese o podoabă a parlamentului, dar care contribuise la răsturnarea regimului conservator, a dispărut din scenă odată cu regimul pe care-l combătuse.

Nu trebue să pierdem din vedere, acest fenomen, anume că cei doi parlamentari cari, în Cameră și în Senat au lovit mai zilnic și mai tare în regimul lui Lascăr Catargiu au pierit odată cu acesta. Cauza am spus-o vorbind de Ion Deșliu. Oamenii aceștia, de și aveau unul un deosebit talent și celalt un extraordinar temperament de luptă, nu aveau idei organice pe care să-și întemeieze acțiunea.

Conservatorii, atunci la guvern, aveau o puternică pleiadă de personalități prețioase. Din punctul de vedere al valoarei personale, al culturei, al talentului, conservatorii erau mult superiori liberalilor .

In câmpul conservator găseai pe Lascar Catargiu, general Florescu, Petre Mavrogheni, Beizadea Dimitrie Ghica, Vasile și Constantin Boerescu, Gheorghe Costaforu, Manolache Costache Epureanu, Ion Strat, Petre Carp, Titu Maiorescu, general Manu, Alexandru și Ion Lahovary, Aristid Pascal, Mișu Corne, Gheorghe Cantacuzino, general Tell, Ceaur Aslan, Gheorghe Apostoleanu, etc. Partidul liberal era mai sărac în oameni.

Cu toate acestea tot cei câțiva corifei liberali aveau mai multă popularitate și înflăcărau tineretul. Numele lui Cogălniceanu, de pildă, era fascinator, iar elocuența înflorită a lui Nicolae Ionescu entuziasma.

Liberalismul se înălța către Zenith !

DOCTORUL DRASCH

In anul 1836 a venit în România un croat anume Ludovic Drasch.

De cum a venit a început să exercite medicina. Era ori nu era medic, avea ori nu avea diplomă. Invățase ori nu învățase medicina ? iată ceea ce nu s'a putut ști niciodată. Ceea ce e cert e că la moartea sa nu s'a găsit nici o diplomă și nici un certificat care să fi dovedit contactul său cu vre-o școală de medicină.

Cazul d-rului Drasch este caracteristic, este documentar, este ilustrația stărei de incultură în care se găsea societatea românească acum aproape un secol.

Doctorul Drasch a venit în România așa întocmai după cum un explorator scoboară într'un continent sălbatec. După cum călătorii aduc sălbaticilor oglinzi și tot felul de tinichele poleite pe cari le preschimbă împotriva dinților de elefant și altor lucruri de preț, tot la fel și d-rul Drasch și-a putut impune lipsa lui de cunoștinți medicale trecând-o drept o minunată medicație.

Oameni de știință cari mai trăesc încă și cari au fost în con-

tact foarte apropiat cu răposatul Drasch, spun că, în materie de medicină, el nu avea alt bagaj decât zece formule. Aceste zece formule le aplica invariabil la toate boalele, iar dozele le dedea, fără nici un discernământ și fără nici o gradație.

Este bineînțeles că de medicamentele noui nici nu auzise măcar. El întrebuința : saburul, oxidul de fier, oxidul de zinc și încă vre-o două medicamente. Apoi făcea o foarte deasă întrebuințare de panglică.

Panglica lui Drasch era foarte cunoscută. Această panglică o aplica tuturor istericilor și nervoșilor fără exceptie. Această aplicatie o făcea astfel : cu un instrument special găurea pielea cefei apoi trecea repede în mod violent o bucată de panglică. Actiunea momentană era revulsivă și producea o ușurare vremelnică, mai mult sugestivă. Drasch a spus unui intim că, în lunga lui carieră medicală, a tras în Bucuresti 32 mii de panglici.

Acest empiric și-a câștigat repede o mare popularitate în clasele de jos ale societăței ; apoi faima lui s'a urcat și în straturile de sus. Atât de puternică este sugestiunea și atât de întinsă era incultura în cât, la cele mai multe consulturi, când cazurile erau desperate, doctorul Drasch trebuia să fie chemat ca un salvator.

De cum a venit în București a tras la hotelul Avram de sub Dealul Mitropoliei ; aci a locuit foarte multă vreme până ce a îmbătrânit, și aci primea, într'o cameră modestă. Mai târziu, către sfârsitul carierei, s'a mutat la farmacistul Nirischer din calea Mosilor, colț cu strada Armenească, farmacia cu firma „La Sfinți".

La Nirischer avea locuință și masa pentru care nu plătea nimic. Avea, însă obligația să dea consultațiile în localul farmaciei și să impue clientelei ca să-și procure medicamentele de aci. Farmacistul făcea de pe urma doctorului Drasch, afaceri destul de bune.

Popularitatea și-a datorit-o doctorul Drasch, la doi factori, mai întâi dezinteresarea fiindcă nu primea de vizită mai mult de 2 lei; celor săraci le dădea consultații gratuite. Apoi își datora popularitatea, originalităței. De câte ori se afla în fața unui caz pe care nu-l înțelegea — și de acestea erau aproape toate — proceda cu lovituri de palme, cu strigăte și cu medicamente eroice, precum : panglica, apa rece, etc.

Acest original avea o mare aversiune de doctori — pe cari îi acuza că nu stiu nimic. Cineva l-a întrebat odată cum face în consulturi și în cealaltă clientelă de ordonă medicamentele fiindcă el nu prea știe medicina.

Fără a se turbura a răspuns :

Eu recomand în totdeauna contrariul de ce recomandă doctorii ceilalţi şi sunt sigur că o să nemeresc.

Pe doctorul Marcovici, care era un mare practician, mai ales un mare diagnostician îl ura de preferinţă. Aceasta din cauză că Marcovici îl lua în zeflemea de câte ori se întâlnea cu el într'un consult. Odată, eşind dela o consultaţie, Marcovici i-a băgat bastonul între picioare şi l-a făcut să-şi piardă echilibrul. Din ziua aceea, Drasch i-a jurat o ură eternă.

Cazul cu hapurile de ghicit au trecut în legendă

Intr'o zi câţiva medici au voit să-i joace o festă ; i-au trimis pe cineva ca să-l consulte pentru boala de a spune minciuni.

Intrebat de doctor asupra manifestărilor boalei. acest pseudo-bolnav i-a răspuns :

— Uite aşa, domnule doctor, spun minciuni tot mereu. Imi dau seama că mint dar nu mă pot abţine. Am consultat pe toti doctorii din Bucureşti. dar nici unul nu mi-a găsit leacul. Acum toată speranţa mi-e la dumneata.

Drasch era ignorant, dar era foarte pătrunzător; a înţeles că i se întinde o cursă. Şi atunci a răspuns clientului :

— Eu cunosc boala dumitale, e o boală foarte rară. dar se întâmplă. Doftorie pentru această boală nu se găseşte la nici o farmacie, de acea trebue să ţi-o pregătesc eu. Vino mâine, tot la ceasul ăsta, şi vei găsi medicamentul preparat

Doctorii, cărora pseudo-bolnavul le-a raportat rezultatul consultaţiei, au jubilat.

A doua zi mincinosul s'a prezentat la doctorul Drasch care îi dădu o cutiuţă cu trei hapuri spunându-i :

— Uite, domnule, aci ai trei hapuri : unul să-l iei acum, înaintea mea, altul mâine tot pe vremea asta şi pe cel de-al treilea poimâine.

Clientul îi ceru un pahar cu apă, însă Drasch îi zise că hapu nu trebue înghiţit, ci mestecat. Ceea ce clientul făcu pe loc.

Dar pe când amesteca hapul, omul începu să se strâmbe şi spuse :

— Bine, domnule doctor, dar ăsta e curat c..at..

— Adevărat, aşa este, îi răspunse Drasch. Vezi dumneata, numai un hap ai luat şi ai început să spui adevărul. Dacă le-ai lua pe toate n'ai să mai minţi cât vei trăi.

Istoria a fost cunoscută. Şi din ziua aceea a luat naştere vorba cu „Hapurile de ghicit".

In lumea incultă, care a făcut popularitatea d-rului Drasch făceau mare efect medicamentele acestuia. In special impresiona un purgativ cu materii colorante care colora în negru

materiile evacuate. Oamenii simpli, cari vedeau dejecțiile negre, rămâneau entuziasmați și spuneau :

— Asta doftor, iată ce fel de doctorii îți dă, că-ți scoate toată răutatea din trup. Negreala asta e numai boală.

Cu timpul, clientela a început să nu mai primească cu atâta favoare medicamentele lui Drasch, mai ales saburul nu mai plăcea. Atunci Drasch a întâlnit pe farmacistul B. Welles căruia i-a cerut să-i prepare un purgativ dulce după cum cer clienții. Iar Welles i-a scris purgativul „citrat de magnesiu" cu sirop de lămâe. Când farmaciștii au văzut că d-rul Drasch a început să scrie citrat de magnesiu s'au minunat.

Tot atâta surprindere au pricinuit și rețetele care cuprindeau medicamente cu vaselină. Drach nu întrebuințase până atunci decât untură ; numai după povața lui Welles s'a hotărît să renunte la această grăsime.

Intr'o zi, stând pe gânduri, a spus acestuia :

— Dacă te cunoșteam mai de mult, bună treabă am fi făcut împreună.

Cu cât incultura lui Drasch apărea mai evidentă, cu atât și popularitatea lui creștea mai mult. Însă această popularitate se exercita numai printre clasele cele mai de jos, printre servitoare, mahalagioaice, precupeți și precupețe, etc.

Manierele ca și înfățișarea doctorului impresionau adânc aceste naturi primitive care nu vedeau decât aparențele. Drasch era înalt, avea o figură energică, purta întotdeauna pălărie cu marginile foarte largi, avea un picior colosal de mare ce era proverbial. Călca apăsat și impunător, vorbea răstit și cu glas de bas profund, la consultații era brusc, avea ton autoritar, nu avea nici odată îndoeli și lăsa tuturora impresia că este grozav de învățat și că nu se înșeală nici odată.

De și personal era dezinteresat și cinstit totuș alții au făcut avere exploatându-i popularitatea ; aceștia erau unii farmaciști — cei dela Sfinți — a căror farmacie trecea că este „farmacia doctorului Drasch". Dar un fapt este într'adevăr extraordinar : deși la consultațiile date la domiciliul său nu lua mai mult decât 2 lei de persoană, totuș de pe urma carierei sale medicale din România a putut cumpăra în Croația o moșie ce era pe atunci, evaluată la 2 milioane lei.

De unde banii aceștia ?

Mai întâi Drasch era foarte modest în cheltueli, iar în cele din urmă, n'a mai avut nici grija locuinței și a mâncărei. Prin urmare, este cert că, dacă dela cei săraci nu lua decât un foarte modest onorar, în schimb dela cealaltă clientelă de oameni cu dare de mână, lua din belșug.

Doctorul Drasch avea și o mare pasiune : mânca mult.

In contra tuturor prescripțiilor științci mânca enorm și tot lucruri indigeste și vătămătoare. De aceea a murit de un ulcer al stomacului.

Ignorant cum era și încăpățânat ca toți ignoranții, deși inteligent, nu a voit nici odată să țină seamă de prescripțiile și recomandările doctorilor. Și nu ținea seama, pe de o parte, findcă era lacom și-i plăcea să mănânce mult și de toate, iar pe de altă parte fiindcă, neavând destulă cultură medicală, nu era convins că dieta impusă de confrații săi, cari știau mai mult decât el, este în adevăr necesară.

De pe urma sa a rămas un medicament care poartă și astăzi numele de „hapurile doctorului Drasch". Aceste hapuri sunt purgative amare făcute din sabur. Precum am spus, toată medicația lui se reducea la câteva formule și la câteva medicamente, avea un fel de educație zisă „băbească" cu oarecare aparentă de știință medicală.

Nu-i așa că este foarte interesant cazul doctorului Drasch?

Acest om îndrăzneț a debarcat într'o bună dimineață în București, a tras la un hotel, a vestit că este doftor și a început să profeseze medicina.

Nimeni nu l-a întrebat ce este, de unde vine, dacă este ori nu este, în adevăr, doctor, dacă are diplomă. Și în scurtă vreme și-a făcut un nume.

Nici odată un alt doctor nu i-a egalat reputația. La casa lui Drasch era bâlciu.

Toți bolnavii cari pierdeau nădejdea să fie vindecați de ceilalți doctori, veneau, ca la cea din urmă resursă, la marele învățat dela hotelul Avram. Și cu toate că nu s'a cunoscut nici o vindecare miraculoasă la activul său, totuși popularitatea nu i-a slăbit nici un singur moment.

De altfel legenda l-a mărit considerabil în mahalalele Bucureștilor. Toate minunățiile se vorbeau pe seama lui. Bine înțeles că d'abia zece la sută din ceeace i se atribuia. era adevărat.

Cu toate acestea să nu se creadă că terapeutica lui Ludovic Drasch nu se întemeia pe un oarecare adevăr. Drasch credea mult în influența sugestiunei, dar credea mai mult decât se cuvenea. Aproape întreaga lui terapeutică era închinată sugestiunei. El credea mai mult în acest agent de ordin moral decât în medicamentele înghițite.

Bineînțeles că medicatia lui putea fi potrivită față de unele afecțiuni nervoase; dar ce putere putea să aibă sugestiunea, panglicele, palmele, țipetele, răstelile, saburul sau siminichia în tuberculoză, cancer, febră tifoidă, boalele de ficat, de rinichi, etc., etc.

Cât de superficială sau cât de nulă idee avea despre știința medicală învederează următorul fapt : cu câtva timp înainte de a muri, simțindu-se cam șovăind a spus unui prieten intim :

— Trebue să mă gândesc ca să-mi las un urmaș.

— La cine te-ai gândit ? l-a întrebat prietenul.

— La fratele meu !

— Unde profesează acum medicina ?

— Ah ! nu e medic, este inginer de mine

Acest răspuns arată mai mult decât toate celelalte exemple, câtă stimă avea Drasch pentru medicină. El era convins că un inginer de mine putea foarte ușor să devie doctor fără nici o pregătire.

Dar acest răspuns mai dovedește că el însuși nu era medic. fiindcă, precum am spus, nici odată nimeni nu i-a văzut fie diploma, fie un simplu certificat de frequență la vreo școală de medicină de undeva.

Când a murit, mai multe mii de oameni i-au urmat coșciugul până la cimitir. Iar în capul mulțimei mergea un alt mare empiric : politicianul Nicolae Fleva.

— In ziua de Duminică 31 Octombrie s'a inaugurat în București, luminatul cu gaz aerian. Până atunci Capitala era luminată în întregime cu petrol. Dar și după introducerea gazului aerian părțile periferice ale orașului au rămas luminate tot cu petrol.

Societatea care a construit uzina dela Filaret este aceeaș societate franceză care funcționează și astăzi, dar în participare era și un român anume Mehedințeanu.

Imi amintesc seara inaugurării. Elevii cei mai mari din cursul liceal am fost scoși pe calea Victoriei ca să vedem minunea. Pedagogii ne însoțeau. Am trecut pe strada Smârdan, prin Lipscani și pe calea Victoriei. Pe aceste străzi era iluminatul cu gaz.

Deși sita Auer nu exista încă deși lămpile ardeau cu flacăra liberă în evantaliu, cu o lumină gălbue și tremurătoare totuș era mare progresul față de lampa cu petrol.

INTAIUL CONGRES AL PRESEI

Tot cam pe vremea aceea, poate o lună mai de vreme, funcționarii poștali, oficianții ca și ceilalți, au fost uniformați. Ce haz a fost când au apărut pe străzi cu uniforme și cu săbii ...

— In ziua de 26 Octombrie se întruneste congresul presei, întâiul congres al presei din România. In realitate acest con-

gres nu fu al întregei prese din țară ci al presei liberale, plus *„Trompeta Carpaților“* a lui Cesar Boliac care a participat.

Congresul s'a întrunit în sala hotelului Lazăr Nou, de pe Podul Mogoșoaiei, deasupra băcăniei Dragomir. In urma dezbaterilor de câteva zile, congresul a votat următorul program-manifest :

„Naționalitatea, interesele și libertățile ei, trebue a fi regula noastră de conduită a tuturor, în toate ramurile activității publice și private.

Națiunea română este complexul întregului popor român : adevărata politică națională nu poate admite asuprirea unei părți din națiune prin cealaltă.

Presa va lupta dar pentru realizarea unui guvernământ românesc, prin națiune și pentru națiune, întemeiat pe adevărata libertate națională.

II

România, făcând parte din marea familie latină, presa va lucra, prin toate mijloacele de care dispune, pentru întemeierea celor mai strânse legături cu națiunile latine din Occident.

III

Germanismul amenință pe față țările Dunării. Presa va combate cu tărie orice încercare, directă sau indirectă, de colonizare a țării cu Nemții. De asemenea va lupta cu energie în contra invaziunii sistematice și crescânde a jidovimei, această adevărată antegardă a germanismului.

Presa va cere aplicarea cu rigoare a legilor existente și luarea de noui și eficace măsuri, în interesul ordinei publice și al moralei, contra exploatării ce fac jidovii în România și la care este expusă poporațiunea noastră, mai ales în comunele rurale.

Presa va combate societăție francmasonice din România, ca funeste tuturor intereselor naționale.

IV

Concesiunile și întreprinderile la străini sunt funeste intereselor națiunii române.

Presa va combate dar toate concesiunile și întreprinderile la străini. Ea va cere complectarea constructiunei căilor noastre ferate cu întreprinderi prin români, și regia pentru exploatarea lor.

Presa va combate concesiunea vămilor și ocnelor, la străini sau la pământeni, precum și monopolul tutunului.

V

Presa va lupta pentru neatârnarea învățământului public de puterea ministerială și administrarea lui de către un corp separat și ales — persoană juridică — dotat cu fonduri speciale. Va stărui ca învățământul general, gratuit și obligatoriu, să devină o realitate și să fie distribuit într'un mod proporțional și practic, astfel în cât să răspunză la toate trebuințele noastre politice, sociale și economice.

Presa va cere desființarea institutelor de educațiune jesuitică — Sacrécoeur și altor asemenea, — cari s'au înființat în țară cu scopul de proselitism.

VI

Autonomia județeană și comunală, în limitele unității naționale, este o chestiune vitală pentru români. Alegerea tuturor magistraților județeni și comunali, este unul din drepturile fundamentale ale județului și ale comunei. Presa va lupta pentru realizarea lor. Presa va combate asemenea noua împărțire teritorială a României.

VII

Presa va cere înființarea de bănci județene și urbane naționale, ca unul din cele mai puternice mijloace pentru emanciparea noastră de exploatarea cămătarilor.

VIII

Presa va cere cu stăruință aplicarea legii rurale, relativă la împroprietărirea insurățeilor, protestând în contra oricărei vânzări a moșiilor statului, mai înainte de îndeplinirea prescripțiunilor menționatei legi.

IX

Apărarea țării este iluzorie fără înarmarea generală a poporului. Presa va stărui pentru realizarea ei : ea va cere asemenea și introducerea exercițiilor militare în toate școlile.

X

Pentru asigurarea justiției, presa va cere introducerea unei sisteme mixte de numirea și de alegerea judecătorilor, pe un termen hotărît, după principiul dominant în organizațiunea judiciară din Belgia.

XI

Presa va combate orice imposite noui, cari nu se întemeiază pe necesitatea unei îmbunătăţiri determinate şi generalmente recunoscute ; va respinge taxele de timbru şi de înregistrare, pentrucă nimicesc cu totul principiul gratuităţii justiţiei şi lovesc mai mult în acele stări ale societăţii, cari fiind mai lipsite de instrucţiune, sunt mai lesne împilate. Ea va stărui încă pentru desfiinţarea legii băuturilor spirtoase.

In fine, presa va cere revizuirea sistemei existente de dări, din punctul de vedere al justiţiei, echităţii şi al egalităţii.

XII

Presa va apăra naţionalitatea şi autocefalia bisericei noastre contra încercărilor d'a o subordona supremaţiei patriarchului dela Constantinopole. Ea va cere îmbunătăţirea poziţiunii materiale şi morale a clerului mirean.

XIII

Presa va stărui pentru conservarea bunelor relaţiuni cu Inalta Poartă, pe baza tratatelor noastre. Ea va denuţa ingerinta ce se simte în afacerile noastre din partea Prusiei.

Noi datorim tuturor puterilor o egală consideraţiune şi, spre a proba respectul nostru pentru toate deopotrivă, nu putem tolera în România imixtiuni politice, jignitoare demnităţii noastre.

XIV

Presa va combate orice convenţiuni pentru jurisdictiunea consulară. Nu convenţiuni se cer pentru aceasta, ci simple declaraţiuni de renunţare.

Congresul protestează în contra stabilirii, în mai multe din oraşele noastre, de noui consuli austro-germani, cari n'au existat niciodată, cari n'au nici o raţiune de a fi, fiindcă nu se întemeiază pe nici un drept ci numai pe toleranţa arbitrară a guvernului, şi a căror fiinţă în ţară nu poate decât să aducă noui complicaţiuni în raporturile noastre publice.

XV

Congresul presei declară că libertatea electorală, libertatea cuvântului, libertatea presei, libertatea întrunirilor, libertatea

învăţământului naţional, dreptul de petiţionare, instituţiunea juriului, sunt punctele cardinale, pe care se reazimă edificiul nostru politic.

Aceste rezoluţiuni s'au votat în total, în şedinţa congresului presei române dela 8 (20) Noembrie, 1871.

Emiliu Costinescu, reprezentantul jurnalului „Românul".

Al. D. Holban, reprezentantul „Uniunii liberale din Iaşi.

George Misail, reprezentantul „Gazetei de Bacău".

Cesar Boliac, reprezentantul „Trompetei Carpaţilor".

Alexandru Lupaşcu, reprezentantul „Semănătorului" din Bârlad.

V. Al. Urechia, reprezentantul jurnalului „Informatiunile"

Pr. Gr. Musceleanu, reprezentantul „Biserica-Română".

N. T. Orăşanu, reprezentantul jurnalului „Daracul".

G. Dem. Theodorescu, reprezentantul jurnalului „Ghimpele".

Dem. Pandrav, reprezentantul jurnalului „Asmodeu".

Alex. Lăzărescu, reprezentantul „Informatiunilor" din Galaţi.

Dr. Dumitru Severeanu, reprezentantul „Gazetei medico-chirurgicale".

M. Nerone Popp, reprezentantul „Opiniunii Publice".

In timpul când funcţiona Congresul se iveşte un incident care face senzaţie şi agită presa. Ministrul de externe Gheorghe Costaforu rosteşte în Senat câteva cuvinte care jicnesc pe ziarişti.

Ministrul de externe este atacat în Senat de către senatorul opozant Ion Deşliu care-i arată că majoritatea ziarelor îl acuză că este interesat în chestia Strusberg care era la ordinea zilei pentru rezolvare. Ministrul Costaforu declarase odată în parlament că întreaga-i avere o are plasată în acţiuni ale Companiei Strusberg, iar acum era la ordinea zilei lichidarea concesiunei.

Opoziţia îl acuză că a pregătit o lichidare păgubitoare pentru ţară şi favorabilă concesionarului; guvernul mai era acuzat că a primit un aranjament ce i-a fost impus de către guvernul din Berlin

Ministrul Costaforu răspunde că: „Ziariştii îi atacă fiindcă i-au tot cerut bani pentru ca să susţină concesiunea, că el le-a dat destul ca să mănânce şi ei o bucată de pâine, dar că nu le mai poate da".

Acest răspuns provoacă o mare agitaţie în sânul Congresului care votează următorul protest pe care l-a prezentat G. Dem. Teodorescu, ministrului. Dar ministrul şi-a tăgăduit vorbele pretinzând că a voit să vorbească de ziarele străine.

D-lui Costaforu, ministrul afacerilor externe al României

Domnule Ministru.

„Conform rezoluțiunii votate de unanimitatea membrilor Congresului presei române, în ședința sa din 8 (20) Noembrie 1871, avem onoare, d-le ministru, a aduce la cunoștința d-voastră că presa română s'a simțit adânc lovită prin declarațiunile ce ați făcut în ședința din 4 Noembrie a Senatului.

„Domnia-voastră ați afirmat, în menționata ședință, că redactori d'ai ziarelor opozițiunii vă combat acum pentru refuzul ce ați făcut d'a le da bani. Această acuzațiune este cu atât mai gravă, cu cât—în modul cum a fost formulată—lasă să planeze bănuiala asupra întregei prese române, și de aceea Congresul ne-a autorizat să vă rugăm a ne spune cari sunt anume redactorii ziarelor ce v'au făcut această degradatoare cerere ?

„Domnia-voastră cunoașteți cât de mare și necesar este rolul presei în mecanismul politic al unui stat constituțional, pentru controlul suprem ce exercită, prin intervențiunea presei, opiniunea publică asupra tuturor afacerilor, și știți că, a lovi presa cu desconsiderare, este a lovi și desarma însăși opiniunea publică.

„Nu putem cugeta un moment măcar că d-voastră ministru constituțional al Măriei Sale, ați voit să ajungeți acest scop.

„Nu putem crede că un om, în înalta pozițiune ce i-a fost dat să ocupe în Statul român, ar cuteza să se servească de acuzațiuni neadevărate, ca să veștejească onoarea publicismului român, pentru a-și mulțumi rancunele sale personale sau pentru ca să umilească cu arme nelale, pe adversarii săi politici.

„Eu, președintele Congresului presei române, nu pot admite o asemenea presupunere, și de aceea am onoare a vă ruga, domnule minstru, să ne declarați cari sunt ziariștii ce v'au cerut bani, pentru ca să putem lua măsuri în contra tuturor acelora ce discreditează prestigiul presei române și speculează cu interesele poporului.

„Vă rugăm să binevoiți a satisface legitima noastră cerere până în douăzeci și patru de ore, considerând tăcerea domniei-voastre ca o probă despre neveracitatea tuturor acuzațiunilor ce ați aruncat în contra presei.

Primiți, etc.

Președinte, *Alex. D. Holban*

Secretar, *G. Dem. Teodorescu*

LIBERALIZMUL EPOCEI

Acum cincizeci de ani trăia cu totul o altă lume — vorbesc despre lumea de idei și de sentimente, despre lumea morală.

Intr'o mică odăiță din strada Armenească, odăiță mobilată cu o masă de brad și câteva scaune desperechiate, un număr de elevi din cursul superior al Liceului Sf. Sava se adunau constituiți în Societate.

Nu-mi mai amintesc numele, dar îmi amintesc scopul. Un statut, al căruia întâi articol cuprindea atât de stereotipa formulă : ... „spre a strânge legăturile de colegialitate între membri, a desvolta spiritul și a îmbogăți cunoștințele...“, spunea că membrii acestei societăți se vor întruni odată pe săptămână, în fiecare Duminică, spre a ține conferințe, literare și științifice.

Făceau parte din această societate, mai ales elevii clasei a V-a dela Sf. Sava, printre cari îmi mai amintesc de : Gheorghe Ionescu, mai târziu Ionescu-Gion, Grigore Andronescu, fost procuror general sau prim-procuror în București, cu supranumele Andronescu-dulap ; trei Macedoneni bursieri ai Statului Gulioti, profesor după aceea la gimnaziul din Brăila, Ionescu și Simota ajunși telegrafiști, Nicolae Constantinescu, un nepot al lui Simion Mihăilescu. Mateiu Theodor, în urmă profesor de liceu în București, un Pangăl, etc., etc.

Bineînțeles, afară de literatură și știință, se făcea prozelitizm politic.

Cel mai sprinten și unul din inițiatori, era Gheorghe Ionescu, Mateiu Theodor a ținut conferință în limba latină pe care n'a ascultat-o nimeni. Spre a nu rămâne mai pre jos, am ținut și eu o conferință „Despre Progres“, cu care prilej am spus multe prostii. Colegii m'au felicitat, însă eu simțeam că plictisisem auditoriul.

Spre a încălzi odaia eram obligați să aducem fiecare câte un lemn la subțioară. După două săptămâni de activitate, conform bunului obiceiu românesc, am și început să ne certăm. Ne-am împărțit în două partide : în aparență s'a format o opozițiune în contra comitetului, în realitate liberalii și conservatorii s'au luat la harță. Cum biroul era compus din conservatori, liberalii au dat asalt și l-au răsturnat.

Eu eram din opozițiune și lucram mână în mână cu Gheorghe Ionescu.

Conferințele, cu literatura și cu știința, au rămas pe planul al doilea, și de-acum devenisem un mic parlament, unde înfloreau polemicele, interpelările, personalitățile și voturile de blam pentru comitet.

După fiecare ședință eșeam înfierbântați de lupta orato-

rică, și prelungeau până în stradă vociferările, protestările și acuzările.

Apoi au urmat inevitabilele demisiuni ale celor rămași în minoritate, lipsa de fonduri spre a plăti chiria și, în sfârșit, dizolvarea Societății.

In tot timpul cât a durat această instituție s'au ținut vreo trei sau patru conferințe. Insă în schimb comitetul a fost răsturnat cel puțin de 7 ori.

Societatea a durat o iarnă.

Ab ovo, firea românului ușuratecă și pornită către patima lucrurilor mici cât și sentimentul lui destructiv, se manifesta. Imi amintesc și simt parcă și acum febrilitatea cu care asteptam ziua și ora ședinței în care era să se desbată grava chestiune a răsturnării comitetului. Pătimaș de luptă, militant prin temperament, eram în totdeauna unul dintre cei dintâiu în incinta marilor pugilate morale.

Curentul liberal creștea și cucerea tânăra generațiune.

Pe vremea aceea, între 1872—1874, liberalismul era aceea ce este astăzi socialismul, mai mult, acea ce se numește astăzi „bolșevism".

Liberali erau numiți încă „roșii". Roșii erau o sperietoare pentru burghezia cuminte și liniștită.

Pe vremea aceea socialismul nu exista, nici vorbă nu era cunoscută. Țara era împărțită numai în două tabere: albii și roșii. Partide și păreri politice intermediare nu existau, organismul politic românesc era încă într'o fază primitivă, ca și la animalele inferioare toate funcțiunile de ordin public erau îndeplinite de organe puține.

Regimul conservator, atât prin origina lui cât și din cauză că burghezia, în ascendența ei, nu mai putea tolera, din instinctul de clasă, pe urmașii privilegiaților, era urît de opinia publică. Insă mulți adversari ai guvernului și ai regimului boieresc, se temeau de roșii.

Ion Heliade Rădulescu trăia încă iar în țară, mai ales în București, erau mulți cari gândeau cu capul lui Heliade, acest adversar al lui Rosetti și Brătianu. Aceștia formau o lume intermediară între albi și roșii, un fel de liberali moderați.

Pentru această lume heliadistă Rosetti era tot Berlicoco, iar Ion Brătianu tot Firfiric. Aceste două porecle zugrăveau pe vremuri, pe scamatorul ca și pe omul flușturatec. C. A. Rosetti era socotit ca fiind inspiratorul lui Brătianu, ca geniul rău al dualității, ca omul cu resurse și cu tot felul de manopere neleale. De aceea fusese poreclit Berlicoco după numele unui scamator care trecuse prin București.

Ion Brătianu trecea, pe atunci, drept instrumentul, drept o

jucărie în mâna lui Rosetti. Oratoria lui impetuoasă și declamatoria epocei, îl prezentau oamenilor gravi ca pe un ușuratec ; de aci porecla de Firfiric. Firfirica era o monedă de argint de jumătate sfanț, iar altă firfirică avea o valoare și mai mică. Ion Brătianu, era și mic de statură, era privit ca un fel de nimic. Un firfiric.

Dar firfiricul crescuse și devenise un șef de partid în tovărășia lui C. A. Rosetti ; și acum era omul către care se îndreptau privirile tineretului.

După cum am spus în alt loc, nici Rosetti nici Brătianu nu făceau parte din parlament. Dar nici un alt *roșu* nu făcea parte. In parlament erau liberali din celelalte nuanțe moderate : Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Ionescu. Cu toate acestea sufletul popular mergea către roși, fiindcă aceștia reprezentau o putere politică organizată cât și o mare speranță de propășire.

Acești roșii erau democrații epocei. Erau prigoniții, erau săracii, erau umiliții, erau oamenii despre cari, mai târziu, ziarele conservatoare spuneau că umblă iarna în pantaloni de dril, iar vara în șoșoni-galoși.

Acești nedreptățiți de soartă, și de Vodă, erau simpaticii-persecutați pe care întotdeauna masele i-au îmbrățișat.

Tineretul generos și plin de aspirațiuni neînțelese dar firești, era cu fața către acești roșii dela care aștepta oarecari minuni nedeslușite. Vecinica goană după un ideal pierdut în ascunzișurile viitorului.

De și din obârșie conservatoare, deși tatăl meu era polițaiu al guvernului conservator, dela întâile luni, după venirea mea la București, m'am aruncat în direcția opusă. Căutam lucrul nou. In pensionatul lui Ștefan Velescu cu firma „Institutul Eliade“, am fost cel dintâi care am citit— fără a o prea înțelege atunci — *Forçe et matiere* a lui Louis Buchner. Apoi am trecut francamente în tabăra liceanilor liberali, către care mă atrăgea întreaga mea fire.

Un amănunt : Treceam pe stradă în tovărășia unui coleg, când, iată că ne încrucișează un bărbat de statură de mijloc cu părul și barba crețe și cărunte. O figură caldă, deschisă și atrăgătoare, un ochiu care zâmbea și intra în suflete. Colegul meu îmi spuse: „Uite, ăsta e Brătianu“.

Am rămas cu chipul lui în cap și n'am mai ezitat. Eram liberal.

Cu câtă ușurință se dau conștiințele tinere.

Din ziua aceea am devenit și eu militant (?) liberal în rândurile colegilor mei liceani.

— Ziarele din Paris aduc o știre care stârnește interes în

cercurile boerești din București : Principele Gheorghe Bibescu, fiul fostului domnitor al Munteniei, Gheorghe Bibescu, a avut o întâlnire cu spada, la Montrelont, cu Principele de Beauffremont. Principele de Beauffremont a fost grav rănit la piept. Motivul duelului : o chestiune cu totul intimă.

MOARTEA LUI ION HELIADE RADULESCU ȘI A LUI DIMITRIE BOLINTINEANU

In ziua de 27 Aprilie, la ora 3 după amiază, a murit Ion I. Heliade Rădulescu. Duminică, la 30 Aprilie, i s'a făcut înmormântarea națională la care au participat mii și mii de oameni. Corpul i-a fost înmormântat la biserica Mavrogheni dela șoseaua Kiselef. S'au rostit, ca de obiceiu, numeroase cuvântări iar marele B. P. Hasdeu a vorbit în numele presei. Discursul și l-a terminat astfel:

„V'am obosit de emoțiune... nu, am obosit de admirațiune ! Un cuvânt și am terminat. Se zice că Mircea cel Mare se dusese după moarte se bată la poarta raiului. Ii ese înainte Sfântul Petre

— Ce poftești, omule ? întreabă, cu asprime, chelarul paradisului pe viteazul domn al Românilor.

— Să văd fața lui Dumnezeu, răspunse marele Mircea.

— Tu, păgânule ! tu care ai făcut mii de păcate și d'abia numai o mânăstire ?! Afară !

Auzind zgomot la poartă, se arată însuși Dumnezeu.

— Ce este, întreabă pe Sfântul Petre ?

— Iată așa și așa, doamne, acest muritor încărcat cu mii de păcate, pe care a crezut că o să le poată răscumpăra cu un petec de mânăstire! Vrea să intre cu orice preț, în locașul sfinților.

— Fă-i loc la dreapta mea, zise bunul și dreptul Dumnezeu. Fă-i loc la dreapta mea. Multe au fost păcatele sale și puțin lucru este o singură mânăstire, dar el și-a iubit țara, s'a luptat pentru țara lui, a lucrat pentru țara lui și toate i se iartă".

— La începutul lunei Mai s'a adjudecat Monopolul tutunurilor asupra unei companii ungare.

La licitație au participat 23 societăți dar în cele din urmă n'au rămas în luptă decât două : societatea ungară care a biruit și o societate română, societatea Oltenilor, reprezentată printr'un domn Vlădoianu.

Operația s'a făcut în modul următor

Licitația a fost orală în localul ministerului de finanțe, fiind de față toți miniștrii.

S'au luat trei bucățele mici de lumânări de stearină și s'a

aprins una din ele ; întâia serie de licitație s'a încheiat când s'a stins lumina.

A doua serie a urmat la fel.

Apoi a fost aprinsă a treia bucățică, iar lupta crâncenă a început între compania oltenească și compania ungară. Compania Oltenească s'a urcat până la oferta de 8 milioane, dar compania ungară a dat 10 mii lei mai mult. In acel moment s'a stins și a treia bucățică de lumânare.

Ungurii au obținut aprobarea licitației pentru dânșii la suma de 8 milioane zece mii lei.

— In anul acesta grădina lui Ioanid librarul pune, pentru întâia oară în consumație, legumele și fructele cultivate în grădina lui din strada Polonă.

Această grădină se numea, înainte de a fi proprietatea lui Ioanid, grădina „Brâslea". Era o grădină de margine de oraș unde se făceau petrecerile, unde mergea lumea să chefuiască ; unde se întâlneau amorezații și cântau prin tufișuri lăutarii. Astăzi a dispărut grădina Ioanid, cu serele sale calde și cu pomii săi roditori din speciile cele mai renumite ; astăzi, grădina parcelată și clădită, a devenit „Parcul Ioanid".

— La 27 August, a murit în spitalul Pantelimon, după o lungă și crudă boală, în cea mai neagră mizerie, fără familie, fără ajutor de nicăeri, în mijlocul nepăsării generale, poetul Dimitrie Bolintineanu.

Poet al redeșteptării naționale, fost ministru al cultelor și instrucțiunii, acest om, asistat, în anii cei din urmă ai boalei și mizeriei sale, numai de un singur prieten devotat anume Zane a murit neștiut aproape de nimeni, iar cadavrul lui a stat în spital până ce oarecari membri ai familiei l'au ridicat și l'au dus în comuna Bolintinul din Vale unde a fost înmormântat.

Nimeni, absolut nimeni n'a urmat trupul neînsuflețit al poetului, nici o coroană, nici chiar ministrul cultelor și instrucțiunei n'a trimis măcar un delegat.

Rare ori ingratitudinea omenească a fost atât de cinică.

DIVERSE

— In seara de 30 Octombrie un mare număr de proprietari rurali s'au adunat în sala Ateneului (actualul teatru Lyric transformat cu totul), și au ales un comitet pentru ca să alcătuiască statutele unui Credit Rural

Comitetul compus din : Lazăr Kalenderu, Ioan Cantacuzino, B. Boerescu, Ion Brătianu, Dimitrie Ghica, Ion Ghica, Gheorghe Vernescu, Gheorghe Cantacuzino și Aristid Pascal, adresează proprietarilor un apel, invitându-i să se asocieze spre a se pu-

tea fonda Creditul rural. Acest comitet lucrează statutele pentru realizarea Creditului rural care a fost infiinţat câtva timp mai târziu.

— In Decembrie 1872, ministerul de finanţe aduce din Belgia pentru 25 milioane lei o nouă monetă de argint, toate piese de 2 lei.

Ziarele critică această aducere pentru numeroase motive : moneta slab reliefată, desenul urît şi, mai presus de toate, figura Domnitorului, care se afla pe celelalte monete mai vechi, dispărută în urma cererei Turciei. Apoi ziarele întrebau de ce noua monetă a fost turnată în Belgia pe câtă vreme Statul avea o monetărie bine montată şi cu personal special ?

ANUL 1873

APELE DE LA VACAREŞTI

Napoleon a murit în ziua de 9 Ianuarie stil nou în castelul Chislehurst din Anglia.

Ziarele din Bucureşti consacră articole elogioase şi recunoscătoare acelui care a ajutat mult România şi i-a fost întotdeauna protector în vremurile cele mai grele.

— In luna Ianuarie se constitue un comitet care să strângă fondurile şi să lucreze pentru ridicarea unui monument marelui literat I. Heliade Rădulescu. Acest comitet e compus din : Dimitrie Ghica, preşedinte ; Mihail Cogălniceanu, Theodor Aman, Al. Odobescu, B. P. Haşdeu, V. A. Urechiă, P. S. Aurelian, St. Ioanide, C. Boerescu, G. Gr. Cantacuzino.

După ce comitetul hotărăşte inscripţiile ce vor figura pe piedestal, decide a se acorda următoarele premii artiştilor cari vor concura : premiul I, 2000 lei noui proectul ce va fi admis spre a fi executat, 1000 lei noui pentru premiul al 2-lea şi 500 lei pentru premiul al 3-lea.

— In luna Februarie izbucneşte revoluţia în Spania, monarhia e răsturnată şi republica e proclamată. Adunarea naţională întrunită special alege noul guvern; se introduce astel inovaţiunea ca toţi miniştrii să fie numiţi direct prin votul parlamentului. Nouii miniştri sunt : Figueras, Emilio Castelar, Piy Margall, Nicola Salmeron, generalul Aosta, Juan Zustan, amiralul Arengo, Echao, Sorni. Constituanta va fi convocată la 20 Martie.

— Bucureştii au o nouă distracţiune şi o nouă senzaţie. Aproape de închisoarea Văcăreşti s'au descoperit nişte isvoare feruginoase, cărora le face o mare reclamă un medic : doctorul Penescu.

In scurt timp s'au instalat câteva bărăci și un adăpost acoperit cu scânduri, s'a așternut nisip pe o distanță șoseluită și lumea a început să vie. Mai ales Duminicile și sărbătorile era lume multă, doamnele veneau să flirteze, tineri tot la fel, dar moda era ca fiecare să poarte în mână o ceșculiță plină cu apă și să se plimbe, de colo până colo, căci așa era prescripția medicală.

Duminicile venea să cânte și o muzică militară, tramvaele cu imperiale pline de lume se succedau, în frunte vagonul cu muzica și în urmă trei sau patru vagoane cu public. Până la ora 12 dimineața, petrecerea bucureștenilor era la Apele dela Văcărești.

In vrema aceea trăia în București, un bătrân cam ramolit și căzut în senilitate numit Bărbucică. Am mai vorbit de el. Glumeții l-au convins că, dacă își va muia de trei ori în fiecare dimineață barba în izvorul dela Văcărești, va întineri. Așa a și făcut. Insă apa fiind feruginoasă i-a roșit barba. Și astfel Bărbucică a umblat câtăva vreme cu barba roșie dar de loc întinerită.

Apele dela Văcărești au dat prilej marelui artist Matei Millo, dar acum în mare declin, ca să facă o piesă cu titlul „Apele dela Văcărești". Această piesă a avut un număr destul de mare de reprezentații pentru vremea aceea. Iată, de pildă, afișul pe ziua de 9 Aprilie :

„Teatru Național"

Salla Bossel

Luni la 9 Aprilie se va reprezenta pentru a cincisprezecea oară

ingenioasa piesă

APELE DE LA VĂCĂREȘTI

cu un nou adaos

CREDITUL FUNCIAR

sau

„SÂNGELE BERE NU SE FACE"

Autorul piesei fiind clasicul nostru artist Millo și titlul noului adaos fiind destul de expresiv și de semnificativ, credem că bucureștenilor li s'a asigurat petrecerea pentru un interval mai îndelungat de acum înainte".

Această piesă — precum se vede — era un soiu de revistă în care autorul adăoga scene și cuplete noui privitoare la evenimentele zilei.

Piesa în general era slabă și jucată de câtiva actori adunați la întâmplare.

In același timp este instalat pe Piața Constantin Vodă (actualul palat al poștelor și telegrafelor) Circul Suhr. Deosebindu-se de celelalte circuri acoperite cu pânză, circul Suhr destinat să joace și iarna, este construit tot din lemn.

Iată de pildă programul dela 2 Iunie :

CIRCUL SUHR

— *Sâmbătă 2 Iunie 1873* —

MARE REPREZENTAȚIUNE BRILLANTĂ DE GALĂ

D-l și *D-na Davene* vor escela mai cu osebire prin incredibilele sale producțiuni gimnastice pre cele trei trapeze în aer.

D-l Albert Suhr va escela mai cu osebire în producțiunea sa mimică pe cal, sub titlul : „Matrosul pe timpul furtunei pe mare".

D-l Cotaki se va distinge prin miraculoasele jocuri japoneze cu membrele pe picioare.

D-na Francisca Suhr în posițiunea sa mimică pe cal.

Etc., etc.

In total 16 numere.

— D-șoara Francesca Suhr, de care se amorezase un domn Ghica, mai târziu secretar general al Ministerului de lucrări publice, a fost apoi soția acestuia și soacra generalului Nicoleanu, actualul prefect al poliției Capitalei.

— In partidul conservator frământările sunt mari. Doi miniștri dintre cei mai cu vază, Gheorghe Costaforu, ministru de externe și Manolaki Costaki Epureanu sunt siliți să iasă din guvern.

Gheorghe Costaforu a fost silit să părăsească portofoliul și guvernul din cauză că era partizan al joncțiunei căilor noastre ferate cu cele austro-ungare, joncțiune împotriva căreia se ridicase o mare agitație în țară. Urmașul lui Costaforu a fost Vasile Boerescu.

Această criză ministerială a făcut mult zgomot pe vremuri fiindcă ministrul silit să iasă din guvern era lovit cu numeroase bănueli și acuzațiuni.

MOARTEA PRINȚULUI ALEXANDRU CUZA

— Miercuri la 2 Mai moare la Heidelberg prințul Alexandru Ioan Cuza. Moartea i-a fost pricinuită de un anevrizm al aortei. In țară, și mai ales în Moldova, știrea acestei morți produce o mare emoție.

Din toate orașele roesc telegramele de condoleanțe și manifestațiunile de adâncă jale a celor cari mai păstrau încă în inimă cultul marelui Domnitor.

Toți poeții vremei scriu necrologuri rimate. Poetul Gheorghe Baronzi, prefect de județ la Brăila la epoca detronărei lui Cuza, scrie următoarele versuri intitulate :

DATE NEFASTE

La moartea Principelui Alexandru Ioan I Cuza

De pe malurile Senei
Unde-un Geniu infernal
Străbătea prin focul Ghenei
P'un cadavru bucefal,
Spulberând cu pași profani
Gloria a mii de ani

Galicul alectrion
Anunță în depărtare
Sfărâmarea unui tron
Și a unui Cesar mare.

De p'al Dunărei mal verde
Unde geniul dușman
Rătăcise, pân'a pierde,
Calea divului Traian.
Prin căi alte nerăzbite
De mâini vitrege urzite.

Buciumul lugubru sună,
Anunțând și el de sus
Că'ntra nopței manta brună
Un luceafăr a apus.

Doamne, mult au fost fatale
Nopțile ce-au revărsat
O lumină ca de jale
P'ăst pământ răscumpărat
Prin atâția mari martiri,
Ai duioasei omeniri.

Care trec, fără încetare,
Cu al umbrei pas ușor,

Ca o stea ce-abia răsare
Şi s'asvârle într'un nor.

Blând luceafăr, dulce soare.
Ale cărui raze-apun,
Ţara recunoscătoare
Roagă geniul tău bun
Să o facă-a merita
Binecuvântarea Ta.

Căci tu eşti ce ne-ai chemat
La concordia de fraț'
Tu eşti domnu-adevărat
Intre Domni adevăraţi

Iaţi dar zborul către stele
Rangul între semi-zei
Binefacerile Tale,
Părinteasca ta Domnie,
Cât va fi o Românie
Cu o inimă ce bate
Ele nu vor fi uitate
Dintre noi orfanii tăi.

Am dat această bucată în versuri ca o mostră a felului in care se scria la 1873.

Dar moartea lui Cuza dă prilejul unui conflict între cei doi Mitropoliţi ai ţărei.

Mitropolitul Moldovei trimite următoarea telegramă :

,Fratelui Mitropolit al Ungro-Vlachiei

„Rămăşiţele fericitului întru pomenire Alexandru Ioan I primul Domnitor al României Unite se vor înmormânta la moşia Ruginoasa Marţi în 29 Mai. Viu, dar, frăţeşte a vă ruga să binevoiţi, de vă este cu putinţă, să luaţi parte la ceremonia religioasă şi Inalt Prea Sfinţia Voastră, iar în caz de a nu putea veni, să delegaţi doi fraţi Episcopi din Eparhia Jurisdicţiunei Inalt Prea Sfinţiei Voastre, căci credem că e bine ca la această dureroasă ceremonie, în unire să ia parte clerul din toată România Unită sub răposatul Domn Cuza.

Calinic al Moldovei

Iată răspunsul Mitropolitului Primat

Prea Sânției Sale Inaltul Mitropolit al Moldovei
și Sucevei

Guvernul luând toate dispozițiile cuvenite pentru înmormântarea fostului Domnitor Cuza, conform programelor publicate în Monitorul Oficial, datoria ori cărui bun cetățean și mai cu seamă a unui Mitropolit, este să se supună guvernului. Inițiativa ce ai luat Prea Sfinția Ta la această înmormântare, nefiind conformă cu spiritul canoanelor Sfintei noastre Biserici, nu aderez la propunerea ce-mi faci'

Niphon Mitropolitul Ungro-Vlachiei

Dar Mitropolitul Moldovei răspunde la rândul său :

„Cu frățească în Christos dragoste îmbrățișăm pe Inalt Prea Sfinția Voastră.

„Primind telegrama răspunzătoare la invitarea ce v'am făcut de a veni la înmormântarea fostului Domnitor Cuza, cată să vă dau oarecari explicări din care foarte luminat veți putea vedea că scopul invitărei a fost cu totul departe de usul regretabil ce ati făcut cu ea.

1) Locul înmormântării fiind moșia Ruginoasa ce este în Eparhia noastră, am crezut că împlinind uzul de distinsă politeță, scutindu-vă de cererea permisiunei după conoane, vom înlătura astfel și dificultatea ce ați avea de a vă conforma cu ele, în caz când Frăția Voastră v'ați figura existența unei supremații, după cum chiar tonul ce-l țineți către un egal, pare a însinua.

2) Incât pentru asertiunea că întreprinderea noastră ar fi o manifestare contrarie dispozițiunilor guvernului, ar fi de ajuns a vă rechema, că atitudinea noastră față cu el, a fost totd'auna pentru ori cine, în vederea convingerei noastre, *că toată stăpânirea este dela Dumnezeu.*

Dar pentru a vă arăta că și în cazul de față vă este puțin profitabilă schimbarea caracterului invitărei Noastre, n'aveți de cât să recitiți programul guvernului și veți vedea că el singur lasă Bisericei libertatea de a-și face programul ceremoniei religioase, rezervând pentru sine ca și în orice parte a lumei. regularea ceremoniei militaro-civile.

Aceasta fiind exacta interpretare a programului oficial, nu este de mirare că Frăția Voastră să înțelegeti că corpul să se înmormânteze la Ruginoasa, iar ceremonia funebră religioasă să se celebreze numai ca o panachidă în Catedrala din Capitală.

Terminând aceste câteva lămuriri necesarii, este neexplicabil pentru Noi, că, la o politeță răspundeți cu o invocare de ca-

noane ce nu există, și invitarea de a asista la înmormântarea Domnitorului dela care aveți titlul ce poate vă inspiră tonul telegramei, drept recunoștință o desfigurați într'o cestiune cu totul streină de Noi".

Al Inalt Prea Sânțıei Voastre în Christos frate,
Calinic Mitropolitul Moldovei

Această polemică, care a întristat mult pe acei cari țineau la prestigiul bisericei, nu avea decât un singur motiv, acela al Mitropolitului Primat de a nu fi displăcut Domnitorului și acela al Guvernului care nu voia să se dea o strălucire prea mare înmormântărei.

Inmormântarea s'a făcut în fața a cel puțin 30.000 țărani care au alergat până și din Bucovina spre a fi de față. Și lacrămi au curs în ziua ceea.

Numeroase cuvântări funebre au fost rostite, dar cele mai însemnate au fost acele ale lui Mihail Cogălniceanu, Nicolae Ionescu și Petre Grădișteanu. A lui Mihail Cogălniceanu a fost o mică capo-d'operă de elocință, înălțime de cugetare și perfectiune literară. De aceea îl dăm aci în întregime pentru ca să rămâe ca un model al genului spre uzul celor cari vor veni după noi.

DISCURSUL LUI MIHAIL COGALNICEANU

Ilustră Doamnă, Prea Sfinte Mitropolit, Sfinți Părinți și frați.

Biserica ne zice : „deșertăciunea deșertăciunilor toate sunt deșertăciuni". Ei bine îmi permit a zice cum că acest mare adevăr își are și el excepțiunea sa. Nu este în lumea aceasta totul deșertăciune, rămâne ceva statornic ; rămân faptele mari cari sunt neperitoare. Da, fraților, faptele mari opresc chiar moartea.

Se zice că Vodă Cuza a murit. Dacă renașterea României a murit, apoi a murit și Vodă Cuza, căci Vodă Cuza nu este de cât renașterea României.

Dar vă rog credeți, oare, că viu aci să fac istoria acestui Domn ? Nu, căci care glas poate să o facă ? Care pagină tipărită poate să fie așa de adevărată și așa de elocuentă. ca fața țărei însăși ?

Fața țărei este pagina istoriei lui Alexandru Ioan I. Alexandru Ioan I nu are trebuință de istoriograf. El singur și-a scris Istoria Sa prin legi, prin actele cu care a făcut un Stat, o societate alta decât aceea ce i s'a fost dat când l-am proclamat Domnitor.

Sunt patrusprezece ani trecuți de când în Adunarea țărei, în capitala Moldovei, mi s'a făcut rara onoare de a spune eu cel dintâi, *Colonelului Cuza,* cuvântul „Măria Ta" și tot de o dată de a-i spune care era voința națiunei și care erau aspirațiunile națiunei, ce i se dau lui spre îndrumare.

Cei bătrâni aduceți-vă aminte, cei mai tineri consultați paginele *Monitorului* și veți vedea ce s'a cerut dela dânsul. Veți vedea că în cei șapte ani de ilustră domnie și eternă memorie, Vodă Cuza, nu numai că a fost om onest dar și-a ținut totdeauna cuvântul. Pe lângă aceasta în fiecare lună a Domniei sale înzestra țara cu câte o lege, în fiecare zi sporea numărul cetățenilor și puterea noastră. Ce voia națiunea atunci ? Națiunea voia legi noui și oameni noui. Cuza a fost omul nou și a făcut legi noui care au făcut apoi lume nouă, căci lumea de la 63 este alta. Astăzi Statul român nu mai este provincia vasală a Moldovei sau a Valachiei.

Iată ce a făcut Alexandru Ioan I.

Ce i se zicea atunci ?

— „Tu, Măria Ta, fii bun, fii blând, mai ales pentru aceia pentru cari toți domnii trecuți au fost nepăsători sau răi [1])"

Ei bine, vă fac o întrebare : luați Istoria României de dincoace și de dincolo de Milcov, căutați paginile ei și se va găsi vr'un domn care să poată să se compare cu Vodă Cuza ? Nu ! nu poate fi comparațiune între faptele foștilor Domni și ale lui Cuza făcute ca om, ca cetățean și ca oștean

I s'a mai zis lui Cuza că națiunea dorește ca, prin dreptatea Europei, prin desvoltarea instituțiunilor noastre, prin sentimente cu totul patriotice să mai putem ajunge la acele timpuri glorioase ale națiunei noastre când Alexandru cel Bun zicea imperatorilor din Bizanț *că țara noastră nu are decât sabia sa.*

Ei bine, fraților, când România a ținut un mai mare limbagiu în Europa, decât acel ținut de Alexandru Ioan I ?

Alexandru Ioan I ținea cheea Orientului și nimic nu se făcea în Orient, nu numai fără știrea, dar fără voia lui. El era gata a-și sacrifica tronul, persoana sa, numai să-și apere țara de or ce pericol. Pentru că el era conștiincios națiunei române. Șapte ani ne-am odihnit, șapte ani n'a fost umilire !... dar a căzut silnic și România și-a întrerupt cariera..

A ! ertați-mă. Aici în fața unui mormânt deschis în fața acestei figuri care va fi veșnic glorioasă, nu ne este permis să

---

[1]) Cuvinte din discursul rostit de Cogălniceanu, spre a saluta pe Vodă Cuza când a fost ales Domn de Adunarea din Iași.

facem polemică dar suntem datori să spunem *că nu greşalele lui l-au răsturnat ci faptele lui cele mari.*

Odată cu exilul a expirat emanciparea poporului român, odată cu exilul vechile societăţi retrograde şi demagoge s'au aliat, şi când o zic aceasta, fraţilor, ca să vedeţi dacă este aşa, uitaţi-vă la cei şapte ani de exil care au trecut. Apoi care domn a fost mai demn în exilul său, care Domn a apărat ţara sa mai mult, pe acea ţară care permisese să i se închidă porţile ? Ţara va mărturisi şi chiar mărturiseşte, mărturisesc mulţi chiar din acei cari l-au răsturnat că mai demn nu s'a purtat alt Domn, Pentru ca să nu ne înşelăm, fraţilor, Domnul Cuza Alexandru Ioan I, or când voia putea să fie Domnitor. Alexandru Ioan I nu avea trebuinţă să zică ca Alexandru Lăpuşneanu, că „dacă ţara nu-l vrea, el o vrea". Cuza nu a voit de şi ţara l-a voit pentru că el nu a voit resbel civil, pentru că a voit tăria acestei ţări, pentru că a voit să fie demn de numele ce poartă.

Şi cum, fraţilor ! După ce v'am spus aceste cuvinte, noi cari suntem aci, unii mai bătrâni decât Dânsul, unii luptători sub el, mulţi admiratori ai lui, alţii amploiaţi ai săi, alţii cari s'au folosit de legile lui [1]) putem zice numai : „Dumnezeu să-l ierte ?" Dar de aceasta nu are trebuinţă, căci şapte ani binecuvântat din partea a trei milioane de locuitori pe care i-a făcut cetăţeni, nu este oare de ajuns ?

Noi avem trebuinţă să ne rugăm pentru iertarea altora.

De aceea noi cari am avut onoarea de a-i fi miniştri şi funcţionari, ne întrebăm : nu avem nimic de făcut ? La 59 Românii au dat dreptul lui Cuza să facă tot şi de aceea se zicea că unul lucrează pentru toţi : era conştiinţa naţională. Acel unul nu mai este azi, toţi dar trebue să lucrăm şi să lucrăm în spiritul lui, să fim oameni ai ţărei noastre, să ridicăm sus stindardul ei în afară şi înăuntru, principiul acela fără de care nu poate să fie un Stat, prin instrucţiune, prin administraţiune bună, fiecare prin exerciţiul paşnic al drepturilor ce fiecare datorim lui Vodă Cuza.

Ilustră Doamnă, sfântă şi mumă a Românilor ! nu plânge căci Alexandru Ioan I nu a murit ! Alexandru Ioan I nu poate să moară. Nu lacrămile acelora cari sunt aci vor putea dovedi aceasta ci lacrimile tuturor, lacrimile unui popor întreg, lacrimile ce se varsă de ori unde se vorbeşte româneşte. De la Carpaţi până la Marea Neagră, şi de la Tisa până la Nistru nu este hotar politic pentru tristeţa ce se poartă, de soţia lui Alexandru Ioan I.

Şi acum, după ce biserica a zis veşnica pomenire în spiri-

---

[1]) Ţăranii cari au fost împroprietăriţi.

tul lui Alexandru Ioan I, veșnica lui amintire, în spiritele noastre nu se va șterge din inimile noastre și ale fiilor fiilor noștri.

Și cât va avea țara aceasta o istorie, cea mai frumoasă pagină va fi aceea a lui Alexandru Ioan I"

Iată și testamentul lui Cuza ·

TESTAMENT

„In privința toatei mele averi mișcătoare și nemișcătoare ce voiu lăsa la încetarea mea din viață, statornica mea voință este de a se regula și a se urma precum arăt aci : „Pre iubiții mei fii Alexandru și Dimitrie, adoptați de mine și de prea iubita mea soție Elena Doamna, fără părinți cunoscuți, conform legilor în vigoare ca singurii mei moștenitori vor împărți deopotrivă între dânșii toată averea mea mișcătoare așa precum se va afla la deschiderea moștenirei.

Din această avere las prea iubitei mele soții Elena Doamna uzufructul unei a treia părți spre a se bucura de dânsul în toată viața sa, după încetarea uzufructului legal ce va avea ca mamă asupra întregei moșteniri, purtând în această calitate și sarcina de firească și legală epitroapă cu consiliul dumnealor Prea Sfințitul Calinic Miclescu mitropolitul Moldovei și al Sucevei și Căpitanul Efrem Ghermani.

Dacă prea iubita mea soție, va înceta din viață înainte de a ajunge fii mei la majoritate, atunci epitrop va fi Prea Sfinția Sa archiepiscopul Calinic Miclescu, mitropolit al Moldovei și Sucevei, care prin înțelegere cu consilierul Căpitanul Efrem Ghermani, vor numi un consilier ca așa tutela să fie pururea de trei.

Dacă va înceta din viață Prea Sfinția Sa arhiepiscopul Calinic Miclescu mitropolitul Moldovei și Sucevei înainte de a ajunge fii mei la majoritate, atunci epitrop va fi căpitanul Efrem Ghermani care în înțelegere cu Consilierul vor numi un consilier.

Dacă va înceta din viață și Căpitanul Ghermani înainte de a ajunge fii mei la majoritate, atunci va fi epitrop consiliarul care se află mai vechiu în tutelă și el prin înțelegere cu colegul său, vor numi pe al treilea și așa se va forma tutela până la majoritatea fiilor mei iubiți, fără să poată vreo dată, sub nici un pretext, vreuna din rudele mele sau ale soției mele, a avea vreun amestec sau ingerință, fie spre a reclama vreun drept în numele său fie spre a interveni în interesul moștenitorilor mei

In caz de a înceta din viață vreunul din fiii mai iubiți îna-

inte de a avea vârsta legală spre a putea testa; după această vârstă, fără, însă, a fi testat, sau pentru or ce avere ar rămâne afară din testament, moştenitor va fi fratele său supravieţuitor.

In caz de a înceta din viață și celalt fiu al meu iubit, înainte de vârsta legală spre a putea testa, sau fără a fi făcut testament sau având făcut testament pentru averea ce va rămâne afară din testament, de va trăi încă prea iubita mea soție, se va bucura de tot uzufructul iar după moarte, toată această avere de care nu vor fi dispus fiii și moștenitorii mei va servi pentru creațiunea și întreținerea unui asil de copii orfani şi găsiţi în orașul Huși care va purta numele de Asilul Cuza și se va administra de tutela hotărîtă pentru fiii mei, în minoritate, fără să poată vreodată nici Statul nici rudele mele a avea vreun amestec sau ingerinţă.

După încetarea mea din viaţă, epitropul prin știința consiliarului, va plăti 7000 napoleoni de aur, zic șapte mii napoleoni de aur, persoanei ce va înfăţişa obligaţiunea mea olografă scrisă în întregul său de mine în limba franceză, datată în opt luna lui Ianuarie una mie opt sute șapte zeci și trei calendarul nou sau două zeci și șapte Decembrie anul 1872 calendarul vechiu și subscrisă de mine, slobozită în Florenţa (Italia) și făcută în aceiași zi când am făcut acest testament.

Veri ce dispoziţiune și testament anterior acestuia sunt și rămân desfiinţate.

Acest testament olograf scris în întregul său, datat și subscris de mine, s'a făcut astăzi în Florența (Italia) la opt în luna Ianuarie 1873 calendarul nou sau douăzeci și șapte Decembrie 1872 calendarul vechiu în patru exemplare asemenea, din care unul l'am încredințat prea iubitei mele soții Elena Doamna, unul Prea Sfinției Sale arhiepiscopul Calinic Miclescu, Mitropolit al Moldovei și Sucevei, unul Căpitanului Efrem Ghermani și unul se va găsi în portofoliul meu roşu care se deschide cu numerile 5555.

A. I. CUZA

DIVERSE

— Şaptesprezece zile mai târziu vine vestea morţei la Paris a prinţului Gheorghe Bibescu, fostul domnitor al Munteniei. Gheorghe Bibescu, care era pe tron când a izbucnit revoluţia de la 1848, a murit la vârsta de 71 ani.

— In luna Maiu ministrul de finanţe Petre Mavrogheni publică un decret prin care fixează un nou curs monetelor streine ce circulau în ţară. Toate aceste monete sunt supuse

la scăderi, iar decretul spune că, începând de la 1 Decembrie 1873, ele nu vor mai fi primite la casele publice pe nici un preț.

Iată acum numele monezilor și cursul din nou hotărît:

Icoșarul (Iermelicul) Lei 4 și 20 bani.

O jumătate Icoșar (Iermelicul) lei 2 și 10 bani.

Un sfert icoșar (Iermelicul) lei 1 și 05 bani.

Rubla rusească de argint 3 lei 70 bani.

O jumătate rublă rusească de argint 1 leu 85 bani.

Un sfert rublă rusească 0.92 bani.

Piesa de 30 capeici 1 leu 05 bani.

Piesa de 20 capeici 0,50 bani.

Piesa de 15 capeici 0,35 bani.

Piesa de 10 capeici 0,25 bani.

Sfanțul, piesa de 20 kreițari vechi 0,70 bani.

Jumătate sfanț piesa de 10 kreițari vechi 0,35 bani.

— Duelul în armată începe să ia întindere îngrijitoare de aceea Ministrul de război Generalul I. Em. Florescu trimite tuturor comandanților de corpuri o circulară prin care dispune ca, în caz de conflict între militari, să se procedeze în felul următor:

„1) Or ce conflict s'ar ivi între doi militari, ei sunt datori a denunța faptul șefului corpului sau al serviciului care, fiind răspunzător pentru disciplina și onoarea corpului, judecă și hotărăște în prezența ofițerilor care fac parte din acelaș corp sau serviciu, care din doi are să facă scuze celuilalt, după care declară onoarea satisfăcută. Ei, după gravitatea faptului, pedepsesc disciplinar pe culpabil, sau, dacă cazul este grav, cere ministerului, prin calea ierarhică, numirea unei comisiuni de trei ofițeri prevăzută de legea pozițiunei ofițerilor pentru punerea culpabilului în neactivitate pentru rea credință sau greșeli grave în serviciu.

Șeful Corpului sau al serviciului, dacă faptul e și mai grav, poate cere chiar numirea unui consiliu de anchetă pentru a se pronunța asupra cazului de reformă a militarului.

2) Dacă afară din toate previziunile poliției militare duelul va avea loc, se vor adresa, de îndată, atât luptătorii cât și martorii și diviziunea teritorială va orândui de urgență, cuvenita cercetare spre a se trimite toți înaintea justiției, conform legilor.

Aceste dispozițiuni se aplică și la celelate elemente ale puterei armate îndată ce faptul s'ar fi petrecut între doi ostași pe timpul aflărei lor sub arme“

Ministru de război GENERAL FLORESCU

Nu-mi amintesc ca dispozițiunile acestui ordin să fi fost aplicate vreodată, de altfel dispoziția era absurdă. Fără un text de lege, și numai pe baza unui ordin ministerial să se proceadă la arestarea martorilor, cari puteau fi și din elementul civil. era un lucru copilăresc. De aceea ordinul a căzut în desuetudine.

STATUIA LUI MIHAI VITEAZUL

La ordinea zilei, statuia lui Mihai Viteazul încredințată pentru execuție sculptorului Carrier-Belleuse din Paris.

Ministerul de lucrări publice se adresează Societății Amicilor bele-artelor spre a-și spune cuvântul asupra acestor trei puncte:

1) Asupra aspectului și formei proiectului trimis de sculptor.

2) Inscripțiile.

3) Instalarea în raport cu proporțiile și caracterul monumentului.

Comitetul acestei societăți compus din: Grigore G. Cantacuzino, C. Esarcu, N. Grigorescu, A. Odobescu, D. Berendei, C. Bolliac, Th. Aman, G. M. Tătărăscu și Ch. Stăncescu au arătat părerile lor în toate privințele.

In ce privește locul așezărei statuei, comitetul a emis următoarea părere pe care o transcriu în original din Procesul-Verbal încheiat de comitet:

„Mihai Viteazul a lăsat în București numele său unei mânăstiri pe care la 1598 a clădit-o cu ziduri întărite pe una din înălțimile Capitalei. Acea clădire, Mânăstirea Mihaiu Vodă, cade azi în ruine și în curând timp ea va trebui dată la pământ. Spre a preîntâmpina însă peirea acestui monument în care numele lu Mihaiu se va șterge poate din colțul Bucureștilor ales de dânsul, nu s'ar putea oare doborând acum de îndată clădirile ruinate ale mânăstirei, să se creeze pe platforma acestui deal o esplanadă măreață și frumos potrivită, pe care locul altarului actual ar fi prefăcut într'o criptă boltită subterană d'asupra căreea s'ar înălța monumentul planând astfel asupra unei mari părți a orașului?

In acea criptă s'ar depune și s'ar păstra cu religiozitate, pe vechiul lui altar, capul lui Mihai Viteazul, care cu onorurile cuvenite, s'ar transporta aci din mânăstirea Dealului. unde nimic nu asigură conservarea acestei prețioase relique.

Esplanada pe care s'ar înălța monumentul lui Mihaiu Viteazul ar fi, tot de odată, și o mică piață de arme situată la intrarea cartierului militar al Capitalei, ea ar fi ca Propyleele

acelui șir de cazarme ce se destind pe dealul Spirei, și ostașii Români, intrând și eșind din acel cartier, ar avea pururea dinaintea lor monumentul care le-ar aminti despre gloriile militare ale patriei.

Nici un loc, credem, n'ar fi mai nemerit din punctul de vedere al pioaselor tradițiuni și al efectului moral".

Când ne gândim la acest proiect avem viziunea aspectului marțial pe care l'ar fi avut Statuia lui Mihaiu înălțată deasupra dealului unde se află acum biserica Mihai Vodă. Toate clădirile ce sunt acum de jur împrejur n'ar fi fost, întregul teren ar fi fost transformat într'o piață de arme, strada Mihai Vodă ar fi mers în linie dreaptă de la Podul Dâmboviței până în fața statuiei, iar cotitura ce începe depe strada Sfinții Apostoli ar fi fost evitată. Dar domnitorul Carol I a fost de altă părere hotărând locul actual din fața Palatului Universității unde statuia se pierde în acel loc strâmt, fără perspectivă și fără legătură cu împrejurul.

— Către sfârșitul lui Septembrie, M. Pascaly deschide stagiunea la Teatrul Național. Iată afișul cu care anunța începerea reprezentațiilor cât și repertoriul. Dau în întregime repertoriul anuntat pentru ca lumea de teatru de astăzi să cunoască care era nivelul teatrului la 1873 și cât de neînsemnată era literatura originală în comparație cu literatura în traducere.

PIESE NOUI

Miron Costin, dramă națională.
Lăpușneanu id. id.
Banul Craiovei id. id.
Rubedeniile, comedie localizată
Nerușinații id. id.
Lingăii id. id.
Răposatul Dumnealui, id. id.
Ce scie satul nu scie, id. id.
De Drumărescu, id. id.
Copii, dramă traducție.
Copii Regimentului, comedie tradusă.
Junețea lui Mirabeau, dramă tradusă
Jean Postașul. id. id.
Trăsnetul, comedie tradusă.
Marchizul Caporal, id. id.
Marchizul Arpagon. id. id.
Maura, id. id.
Nepotul lui Poupiniac, dramă tradusă.

Muzicele, comedie tradusă.
Pălăria Ceasornicarului, comedie tradusă
Așa sunt femeile, comedie tradusă.
Oițele mele, comedie tradusă.
O mare răzbunare, dramă tradusă.
Nevastă sau amorează? comedie tradusă.
Un bărbat care plânge, id. id.
O vizită la nuntă, id. id.
Fratele cel mare, dramă tradusă
Erman bețivul, id. id.
Regina Margot, id. id.

Reprise

Richard al 3-lea, dramă tradusă
Nopțile râului Senei, dramă tradusă.
Copiii Negurilor, dramă tradusă.
Mușchetarii, dramă tradusă.
Cuvântul Mortului, dramă tradusă.
Fiul Nopței, dramă tradusă
Stăpânul și Valetul, dramă tradusă.
Omul din nimic, comedie tradusă.
Paiața, dramă tradusă.
Vrăjitoarea, dramă tradusă.
Idiotul, dramă tradusă.
Curierul de Lyon, dramă tradusă.
Lucreția Borgia, dramă tradusă.

Apoi anunțul vestea că reprezentațiile vor urma de *10 până la 12 ori pe lună* de oarece nu era destul public pentru ca reprezentațiile să poată fi date zilnic.

Prețurile serale erau : Benoare 24 lei noui, Lojă de rangul I 20 lei noui, Loja de rangul II 12 lei noui, Stal I 4 lei noui. Stal II 3 lei noui, Stal III 2 lei noui. Galeria 1 leu nou

Studenților li se face cu plăcere un scăzământ de 50 bani la orice loc.

Apoi se făceau și abónamente.

Duminică la 23 Septembrie s'a deschis stagiunea cu *Rubedeniile*, comedie națională locală în 4 acte. A doua reprezentație era cu *Paiața*, a treia cu *Hoții de codru*, a patra cu *Radu Basarab*, etc.

Piesele pe vremea aceea, nu făceau serie, afișul trebuia schimbat în fiecare seară de și reprezentațiile nu se dădeau de cât de 2 sau cel mult de trei ori pe săptămână.

— Hanul Manuc de pe strada Carol schimbă numele ; pro-

prietarul său anunță la sfârșitul anului 1873 cum că acest han va purta, de aci înainte, numele de „Hotel Dacia".

— Ateneul Român anunță ciclul conferințelor sale pe anul 1873—74. Iată zilele hotărâte și conferențiarii :

Duminică 30 Decembrie 1873 : I. MASSIM, despre limbă.

Joi 3 Ianuarie 1874 : ULYSSE DE MARSSILLAC, despre poezia infinitului.

Duminică 6 Ianuarie : COLONEL ȘTEFAN FĂLCOIANU, Calendarul.

Joi 10 Ianuarie : D. GR. TOCILESCU : Petru Cercel.

Duminică 13 Ianuarie: D. T. CHARLIER : Drumurile de fier.

Joi 17 Ianuarie : I. C. BRĂTIANU : Mișcarea economică.

Apoi în fiecare Duminică și Joi până în ziua de 24 Martie inclusiv :

D. V. A. URECHE : Convorbiri literare ; ȘTEFAN MIHAILESCU : Darvinismul ; I. A. CANTACUZINO : Teoria fizică și fiziologică a muzicei ; Dr. DAVILA : Conservarea vinurilor ; B. P. HASDEU : Despre limbă ; GR. VENTURA : Despre trecutul și viitorul muzicei în România ; d. VERICEANU : Convorbiri economice ; D. A. LAURIAN : Heliade și operele lui ; CHR. PAȘCANU : Despre alimente ; P. GRADIȘTEANU : Despre Machiavel ; G. SION : Păcală și Tândală ; G. NEGRE : Vesuviul și erupțiunile sale ; Dr. DAVILLA : Despre ambulanțe ; A. ROQUES : Drama Română ; U de MARSILLAC : Frumosul și frumusețea ; ST. C. MIHAILESCU : Selecțiunea naturală ; C. STANCESCU : Studiu asupra artelor plastice la Expozițiunea Universală din Viena ; DUMITRESCU TASIANU : Despre școalele de aplicațiune ; A. ODOBESCU : Arta bizantină.

ANUL 1874

La 1 Februarie, Ministerul de finanțe Petre Mavrogheni prezintă Camerei proiectul de lege pentru înființarea Băncei Naționale de scont și circulațiune.

Art. 1 era astfel redactat : „Se institue o bancă de scont și circulațiune sub denumirea de „Bancă Națională a României".

Durata băncei era de 25 ani cu posibilitate de prelungire.

Capitalul social fixat la 20.000.000 lei împărțit în 40.000 acțiuni a 500 lei.

Banca putea face numai următoarele operațiuni :

1) A sconta sau a cumpăra polițe sau alte efecte având de obiect operațiuni de comerciu și bonuri de tezaur în marginile ce se vor hotărî de statute.

2) A face comerciu de materii de aur sau de argint.

3) A face avansuri pe fonduri de monete sau pe bucăți de aur sau de argint.

4) A se însărcina cu încasarea depe efectele ce-i vor fi încredințate de particulari sau de stabilimente.

5) A primi sume în cont curent și în depozit, titluri, metaluri prețioase și monete de aur și argint.

6) In fine a face avansuri în cont curent sau pe termene scurte pe depuneri de efecte publice naționale, scrisuri financiare sau alte valori garantate de stat,în marginile și după condițiunile ce se vor fixa, etc.

Banca va face și serviciul de cassier al Statului fără vreo indemnizație.

Banca va putea emite bilete la purtător garantate prin numerar în cantitate de o treime.

Biletele emise nu vor putea fi mai mici de 50 lei.

Etc., etc.

Iată în linii mari care era proiectul acestei bănci care, după cum se vede, era și o bancă de emisiune.

Motive, pe care nu le-am putut cunoaște atunci, au zădărnicit realizarea băncei, iar Ministrul Mavrogheni n'a întârziat mult de a părăsi guvernul.

— In Iulie se fac alegeri comunale în București. Alegerile se făceau atunci pe 4 colegii, după cens, iar candidații erau aleși numai dintre cei mai însemnați fruntași. Iată numele aleșilor cât și numărul de voturi obținut de către aleși :

COLEGIUL I

Principele Dimitrie Ghica 90 voturi ;
Colonel George Manu 81 voturi ;
Principele Alex. Știrbey 81 voturi ;
D. C. Atanasiu 48 voturi.

COLEGIUL II

Grigore Cantacuzino, 122 voturi ;
Vasile Paapa, 97 voturi ;
Dimitrie Gherman, 87 voturi ;
Nicolae Csanto, 76 voturi

COLEGIUL III

Hristofi Zerlenti, 402 voturi ;
Nicolae Gherasi, 402 voturi ;
D. Hagi Pandele, 395 voturi ;
I. Niculcea, 391 voturi

COLEGIUL IV

Gr. Triandafil, 5051 voturi ,
I. N. Lahovari, 5026 voturi :
Alexandru Orăscu, 5025 voturi :
I. N. Șoimescu, 4995 voturi :
Dobre Nicolau, 4977 voturi.

Primar a fost ales colonelul Manu, mai târziu generalul Gheorghe Manu.

— Generalul Florescu, ministrul de război, era un bun român, patriot și lucra sârguitor pentru mărirea puterei militare a țărei.

Ca ministru de război, sub Vodă Cuza din 5 regimente de infanterie de linie, 2 baterii de artilerie și 6 escadroane de lăncieri, a sporit armata la : 7 regimente de linie, 1 batalion de vânători, 1 de geniu, 8 baterii de artilerie, 2 regimente de lăncieri, etc.

De când a devenit ministru de război sub noul Domnitor a sporit și mai mult forțele militare. A creat cavaleria ușoară grupând-o în 3 regimente cu 32 escadroane, infanteria de linie era reprezentată prin 8 regimente, trupele de grăniceri le-a transformat în trupe de infanterie, dorobanții, formând cu ele 16 regimente.

In acelasi timp a luat măsuri pentru ca tineretul din școli să capete o sumară pregătire militară.

Imi amintesc cu câtă însuflețire mergeam Duminicele la Cazarma Alexandria de pe calea 13 Septembrie ca să primim instrucția militară. Instructorul nostru era un domn căpitan Segărceanu din infanterie.

După câteva săptămâni ni s'a cerut ca să ne uniformăm. Fiind în luna lui Mai ne-am făcut uniformele din pânză : tunica și pantalonii dorobănțești și căciula de oaie la fel. Imi amintesc că .cu 22 lei mi-am plătit toată această uniformare.

In sfârșit de la mișcări și cele dintâi principii din școala soldatului, am primit și pușca Peabody. Acum eram soldați de-a binelea.

Intr'o Duminică — fiindcă instrucția se făcea numai Duminicile — generalul Florescu vine în persoană ca să vadă progresele realizate. Se oprește în fața mea, îmi comandă : arma la mână. apoi îmi cere ca, în această poziție să fac trei pasi înainte.

Duminica viitoare facem un marș militar pe stradele Capitalei, cu pușcile și cu muzica în frunte. Am scoborit strada Mihai-Vodă, am trecut pe Podul Mogoșoaiei, strada Carol,

strada Craiovei (actuala Rahovei) şi ne-am oprit pe câmpia de la Filaret. După câteva exerciţii ne-am înapoiat.

Pe vremea aceea lume puţină în Bucureşti iar aceea câtă era nu avea obiceiul stradei precum are cea de astăzi. De aceea marşul nostru nu a avut un prea mare succes de curiozitate.

Generalul Florescu era omul pasionat pentru organizarea armatei, el lucra în această direcţie, nu numai cu pricepere şi stăruinţă dar şi cu o mare şi sufletească pasiune.

In luna lui August, în înţelegere cu ministrul de instrucţiune Titu Maiorescu — intrat în guvern de câteva luni — a dat următorul *Regulament asupra instrucţiunei militare în şcoli :*

1) Instrucţia militară este obligatorie pentru toţi elevii din şcoalele publice, fie primare, fie secundare şi facultativă pentru cei din şcoalele private.

2) Elevii de la 13 până la 15 ani vor fi exercitaţi la şcoala soldatului şi scoala de campanie fără arme : de la 15 ani. in sus aceleaşi exerciţii cu arme.

Această instrucţie se va face numai in practică.

3) Elevii din cele două clase din urmă ale şcoalelor secundare sunt datori a învăţa şi în teorie şi în practică cu arma şcoala soldatului, şcoala de campanie, tragerea la ţintă, serviciul în campanie, serviciul de garnizoană şi serviciul interior.

4) Elevii cuprinşi în art. 3 şi care se vor distinge la instrucţia militară şi vor fi dobândit şi la celelalte cursuri ale clasei cel puţin nota 7, pot fi înaintaţi la gradul de caporal şi subofiţer-elev. Aceste grade se confer pentru timpul în care elevul se află în scoală.

5) Fiecare şcoală va forma o gradaţie de trupă după numărul elevilor dela o secţie până la o campanie inclusiv

Intrunirea mai multor şcoale alcătuind batalionul. instrucţia se va face în zilele de sărbători.

6) Fiecare şcoală va avea un instructor militar.

7) Şcoalele ce formează o companie şi sunt compuse din elevii prevăzuţi la art. 3, vor fi comandate de un ofiter din armată hotărît în fiecare garnizoană de ministerul de rezbel ; ofiţerul comandant are sub ordinele sale pe instructorul militar şi execută singur exerciţiile în zilele şi orele hotărîte.

Ofiţerul comandant poate merge în instrucţii însoţit de subofiţerii din corpul său spre a-l ajuta în instrucţia elevilor.

8) Instructorul militar va fi însărcinat şi cu exercitiul gimnasticei.

9) Una sau mai multe scoale alcătuind batalionul vor avea drapelul cu inscripţia : *„Viitorul“* şi iniţialele Domnitorului.

10) Exercițiul militar se face în curtea școalei sau în locuri apropiate și anume destinate de două ori pe săptămână iar exercițiile gimnastice la aceleași ore de 2 ori pe săptămână în localul școalei.

11) Uniforma elevilor din orice școală va fi ca aceea a dorobanților cu deosebirea ca la gulerul bluzei tunicei sau mantalei vor purta câte 2 frunze de postav alb de fiecare parte a gulerului.

Facerea și purtarea uniformei din partea elevilor este facultativă. Nu se va permite, însă, nici o altă uniformă, de cât cea descrisă mai sus.

12) Elevii în uniformă sunt datori a da respectul cuvenit gradelor militare superioare și sunt constrânși îndatoririlor disciplinei militare în limitele regulamentelor școlare, în ceea ce privește penalitățile.

13) Școalele din București și Iași vor fi puse, cât pentru instrucția militară, sub direcțiunea unui colonel șef de regiment, în celelalte orașe reședință de prefectură, sub direcția unui maior, iar în comunele rurale sub aceea a șefului companiei de dorobanți.

14) La finele fiecărui an școlar și înainte de Sf. Petru, un examen public se va face în prezența comandantului fiecărei școale; rezultatul examenului va fi consemnat pentru fiecare elev în certificatul său de studii. Iar parada militară a elevilor tuturor școalelor, concentrate într'un loc anume determinat, se va face în dimineața zilei de Sf. Petru înainte de împărțirea premiilor".

Ministru de rezbel *Florescu*.

Ministru instrucțiunei publice și al cultelor *T. Maiorescu*.

Acest regulament nu a fost nici odată pus în practică; iar exercițiile militare începute, precum am spus la cazarma Alexandria, au rămas fără urmare.

Frământările politice, căderea guvernului conservator și războiul din 1877 au zădărnicit acest început care făgăduia atât de frumoase rezultate.

Generalul Florescu pregătea armata în vederea marilor evenimente ce se anunță în peninsula balcanică.

In fiecare Duminică, primăvara se făcea în Cișmigiu un răzvod. Detașamente din toate armele, ofițeri, generalul Florescu urmat de aghiotanții săi veneau în Cișmigiu și dedeau răzvodului o înfățișare de spectacol militar, fiindcă generalului îi plăcea, pe lângă altele, și fastul.

Prințul Milan al Serbiei venise în București sub aparența unei vizite de bună vecinătate dar în realitate vizita avea ca-

racter politic, prinţul Serbiei ştia că se apropie ziua când războiul în contra Turciei va izbucni în Balcani şi voia să cunoască dispoziţiile României.

Vom vedea mai departe care era situaţia Europei în preziua războiului ruso-turc. Dar generalul Florescu pregătea oştirea, umplea depozitele cu efecte de echipament, cu căciuli, cizme, lopeţi, etc., etc. Fiindcă sferele guvernamentale ştiau ce se pregăteşte în apropiere şi erau încredinţate că partidul conservator va fi la cârmă în ziua cea mare.

— La 25 Iulie se pune piatra fundamentală a Circului.

In Bucureşti se înfiinţează o „Societate ecuestră" al cărei scop era să construiască un circ de zid în dosul Episcopiei, adică pe locul unde s'a înălţat clădirea Ateneului Român.

Comitetul acestei societăţi era compus din : generalul Florescu, preşedinte, iar membrii: senatorul N. D. Racoviţă, procurorul de la Casaţie N. Filitis, locotenentul colonel Eraclie Arion şi inginerul Alfred Berlon.

Terenul a fost cumpărat de la comună, s'au emis actiuni pentru 100.000 lei cu care s'au început lucrările.

In proect era ca acest local, care trebuia să coste 600.000 lei, să servească ca circ, şcoală de călărie, pensionat de cai, cazinouri, local pentru baluri, etc.

Dar au lipsit fondurile. Din lipsă de bani nu s'au putut clădi decât fundaţiile care au fost în cele din urmă lăsate în părăsire mai mulţi ani în şir. Mai târziu Societatea Ateneului a cumpărat terenul şi pe temeliile zidite pentru circ, s'a înălţat Palatul Ateneului de azi.

— Iubirea pentru Franţa a inspirat unui comitet de tineri facerea unei medalii care să fie trimisă lui Thiers numit şi „liberatorul teritoriului". O adresă semnată de peste 2000 tineri bucureşteni fu trimisă marelui francez dimpreună cu medalia. Iar Thiers răspunse astfel :

Domnilor.

„Am primit medalia ce aţi bine voit a-mi trimite şi vă mulţumesc din inimă. Voiu păstra-o ca una din cele mai preţioase amintiri ale timpurilor prin care trecurăm.

Ajuns la capătul carierei şi căutând să mă asigur de viitorul ţărei mele îmi place să-şi arunc privirile asupra tinerimei, nu numai a Franţei dar şi a popoarelor menite a fi prietenele noastre şi cu bucuria speranţei o văd însufleţită de simţimânte atât de bune. Junimea română este studioasă, setoasă de progres, pasionată pentru libertăţi. O felicit dar iată ce-mi permit a-i spune :

Iubiţi libertatea nu aceea de azi, dobândită prin avânturi

violente. ci aceea care se dobândește prin ordine, prin stăruință, prin progres susținut și care singură dăinuește pentru că singură este meritată. Iubiți independența, amintindu-vă. însă în totdeauna că pentru națiuni ca și pentru indivizi, nu este nici o siguranță de a căuta buna starea sa aiurea decât în buna stare generală ; pentru acest motiv respectați pacea lumei atât de prețioasă, mai cu seamă pentru popoarele a căror independență este de origină recentă, căci în timp de război această independență se pune în joc pe o aruncătură de zar. Fiți uniți, liniștiți, studioși, faceți să vă stimeze Europa, ceeace ați si început a face, și acesta va fi mijlocul cel mai sigur de a vă garanta independența și libertatea.

Iertați-mi a răspunde simpatii voastre prin sfaturi : aceasta este rolul obișnuit al oamenilor care au trecut prin lume, care o cunosc si au s'o părăsească. Aceste sfaturi vi le dau ca amic sincer al nobilei voastre națiuni, care a primit civilizațiunea de la Romani si căreea-i place a veni astăzi să o caute în Franța. Aveti dreptate să o căutați la dânsa căci credeți, dacă Franța atât de fericită adesea în teribilul joc al războiului, n'a fost și în ultima dată, nu este fiindcă ea nu și-a păstrat vechile calități ; ea este tot una din națiunile cele mai luminate, mai generoase, una din cele mai brave ale lumei si va fi în totdeauna din numărul acelora unde va trebui să se caute știința umană. Ea vă iubește, vă prețuește și vă trimite dorințele și speranțele ei.

22 Septembrie 1874. *A. Thiers*

STATUIA LUI MIHAI VITEAZUL, CAUZA DE TURBURARI STUDENȚEȘTI

— In Noembrie 1874 într'una din sălile Universităței era instalată școala preparatoare de bacalaureat. Intr'o bună dimineață un coleg comunică elementelor militante, printre care mă număram, cum că se pune la cale desvelirea statuei lui Mihai Viteazul.

Statuia lui Mihaiu, așezată pe soclul ei era învăluită într'un sac de pânză, iar ziua inaugurărei, fixată de mai multe ori. fusese în totdeauna amânată.

In public circulau mai multe versiuni : ba că guvernul nu îndrăznea să se împotrivească Turciei care se opune categoric, ba că aliajul din care era turnat blocul nu era în condițiunile contractului, ba că Austro-Ungaria a opus un veto la sărbătorirea eroului care cucerise Transilvania. Nimic pozitiv nu se știa, dar versiunile se succedau.

O mână nevăzută opera tineretul, era mâna partidului liberal. Tineretul universitar n'a putut fi atras în acțiune — de altfel studenții universitari erau pe vremea aceea destul de puțini — deci toată nădejdea era la școala preparatorie..

Dar conspirația se făcea în gura mare așa că poliția știa totul.

Planul era următorul :

Profesorul universitar Grigore Ștefănescu ținea în toate Duminicile într'una din sălile Universității câte o conferință din Istoria naturală. Și la toate conferințele venea lume foarte multă. Deci conspiratorii, spre a nu fi observați, trebuiau să se amestece cu publicul conferinței ; apoi, eșind de o dată cu acesta, să se repeadă asupra statuei și să-i scoată sacul din cap.

Planul fusese studiat o săptămână întreagă. Toată grija noastră era cum să ne ferim de unicul sergent de stradă care păzea postul. Tot felul de soluțiuni erau date și încă nu se hotărâse nimic.

Când am sosit în conferință pe la orele 2, am găsit pe Bulevarul Academiei o desfășurare neobicinuită de forțe polițienești. In dosul Universității numeroși sergenți de oraș, în cele două curți din dreapta și din stânga Universității, alte forțe polițienești, pe strada Colței jandarmi călări, pe Bulevard numeroși sergenți de oraș sub comanda tistului Sarandi, în jurul statuei și pe trotuarul grădinei botanice agenți secreți și bătăuși.

Pe la ora 4 publicul începe să iasă în valuri dela Conferință și noi dimpreună cu publicul. Pe peron ne grupăm coloana de asalt și ne repezim.

Atâta neobicinuită desfășurare de forțe militare și polițienești cât și oarecare zvonuri puse în circulație, atrăsese un public numeros de curioși care nu înțelegeau nimic. Așa că, atunci când am eșit de la Conferință, ne-am pomenit în mijlocul unei mulțimi care staționa pe ambele trotuare așteptând marele eveniment.

Coloana de asalt se repede în cap cu Vasilache Lambru, fratele d-lor George și St. Lambru. Bătăușii se reped și bătălia începe.

Ca în totdeauna victoria a rămas de partea forței organizate. Vasilache Lambru a putut ajunge până la piedestalul statuei pe care s'a încercat în zadar ca să'l urce, însă o mână viguroasă l-a înfășcat de pantaloni și l-a dat jos.

A urmat o scurtă bătălie între agenți, poliţiști și studenți.

D-l Trandafir Djuvara, actual ministru plenipotențiar, s'a apărat cu un box în contra unui bătăuș.

Studenţii Vasile Lambru, Nicolae Bulaiu, Paul Scorţeanu şi Alexandru Serghiescu au fost arestaţi

Bulevardul gemea de lume. Bătăi, ţipete, jandarmi călări în cap cu celebrul căpitan Tulea, şarjază mulţimea, prefectul poliţiei colonelul Blaremberg, socrul lui Nicolae Filipescu, apare în trăsură şi dă ordine, procurorul general Ion Lahovary intră în mijlocul studenţimei surescitate şi se sileşte să o liniştească.

In tot timpul acesta nu s'a arătat nici un fruntaş liberal pe stradă. Numai după potolirea scandalului, doi ziarişti de la ziarele liberale, Ghedem Teodorescu şi C. Cristescu (Cocris) îşi fac apariţia şi se informează. A doua zi presa conservatoare învinuia partidul liberal că a provocat dezordinea.

Pe vremea aceea nu exista repaozul de Duminică aşa că magazinele erau toate deschise sau aproape toate. Ciocnirea de pe Bulevard se răspândise ca fulgerul prin toate cartierele centrale şi o semnificativă emoţie le cuprinse.

Respinşi de pe Bulevard de forţele poliţieneşti, un grup de studenţi, tare de vre-o 30—40 de inşi, a plecat pe strade cântând cântece patriotice şi Marsilieza. Trecând prin Lipscani din uşa fiecărei prăvălii primeam salutul şi încurajările negustorilor cari se îngrămădeau să ne vadă. Obloanele fuseseră trase în grabă, uşile erau pe jumătate deschise, căci se şi svonise că „este revoluţie pe Buluvard".

Negustorimea, mai ales negustorimea mai răsărită din Lipscani, era toată liberală.

De aceea mişcarea studenţilor era privită ca o mişcare împotriva guvernului.

Adevărul este că acest neînsemnat incident, a fost semnalul curentului care a împins tineretul din şcoli către partidul liberal. Dintr'un lucru de nimic, din faptul că guvernul îşi îndeplinise datoria ca să menţină ordinea pe stradă, noi am tras concluzii în contra guvernului... „Ciocoilor şi strigoilor!".

Pe vremea pe care o descriu Capitala devenea din zi în zi tot mai mult liberală, rareori întâlneai un partizan al guvernului, presa de opoziţie izbutise să prezinte pe conservatori ca pe nişte fiinţe odioase lipsite de toate bunele însuşiri, lipsite de patriotism, lipsite de omenie, de spiritul de dreptate, lipsite de respect pentru om.

Sentimentul dominant în public şi în rândurile tineretului, mai ales, era un sentiment complex, un fel de eclectizm compus din liberalizm, democratizm si patriotizm. Era principiul negaţiei faţă de cârmuitori sub toate formele şi fără nici o cercetare.

OAMENI NOUI

Ca în toate epocile, ca în toate țările fie care moment istoric este reprezentat prin unii oameni cari se desprind din mulțime și cresc mai înalți de cât alții. Acest fenomen se manifesta cu o mai puternică intensitate în vremile agitate. Mișcarea violentă a valurilor sociale înalță pe unii și înghite pe alții; unii dispar pentru totdeauna, alții apar vremelnic pe culmile înălțate de furtună.

Câteva nume încep să umble din gură în gură.

Mai întâi Nicolae Fleva.

Nicolae Fleva, un advocat din Focșani, care se manifestase liberal și în potriva regimurilor conservatoare, luând apărarea republicanilor din Ploești în fața juraților de la Târgoviște, se aruncă unul dintre cei dintâiu în luptă.

Temperament clocotitor, om de acțiune, cu capul plin de toată frazeologia liberalismului epocei, ambițios, purtând în ochi și în toată firea lui soarele arzător al Italiei, unde'și făcuse studiile de drept. Nicolae Fleva, cu înfățișarea lui extraordinar de simpatică, devine repede eroul zilei.

Un al doilea nume care va începe să circule este acela al lui Bonifaciu Florescu. Dar câtă deosebire :

Bonifaciu Florescu, venit de curând din Paris unde învățase literile, om cu multă lectură, cu multă pasiune literară avea temperamentul luptătorului. De aceea îl vedem că se aruncă în luptă în contra guvernului.

Temperament combativ, scria mereu deși nu avea talentul scriitorului, și ținea conferințe și se avânta la tribuna întrunirilor politice de și nu avea de loc darul vorbirei.

Era un boem, a trăit și a murit boem. Cei inițiați pretindeau că era un copil natural al lui Nicolae Bălcescu cu care avea o mare asemănare de figură.

Un alt treilea nume era acela al poetului bucovinean Dimitrie Petrino.

Petrino nu lua parte la viața publică și la agitația din Principat, dar numele său era foarte popular în rândurile tineretului liberal și democrat din București.

Al patrulea nume, un nume care mijește, acela al poetului Alexandru Macedonsky.

Epocile turburi, stările agitate au darul de a produce generații spontanee de eroi trecători cari pier de o dată cu spuma valurilor efemere. De aceea aproape toți încercătorii de notorietate, toți acești candidați la un bun plasament politic — afară de Nicolae Fleva — au pierit fără să poată juca nici măcar un cât de neînsemnat rol în politica țărei.

Insuşi Nicolae Fleva, în ciuda marei lui popularităţi, n'a dat nici pe de parte, aceea ce făgăduiau şi temperamentul şi marele lui pasionizm politic.

— In lumea politică începe să circule versiuni neliniştitoare. Se spune că Turcia se opune categoric ca România şi Serbia să poată încheia convenţiuni comerciale cu statele străine, în specie era vorba de nişte convenţiuni comerciale ce trebuiau să fie încheiate cu Austro-Unagria. Dar atât Serbia cât şi România se apără şi protestează.

Turcia invocă dreptul ei de putere suverană şi contestă statelor tributare capacitatea de a semna convenţiuni ca state independente, ceea ce îndeamnă pe Sârbi şi pe Români să procedeze de comun acord. De aci zvonul că o înţelegere militară a fost încheiată între ei.

Ministrul de externe al României Vasile Boerescu lucrează cu multă activitate ca să poată încheia convenţiunea cu Austro-Ungaria. Berlinul, Petersburgul şi Viena au recunoscut Serbiei, dreptul de a încheia astfel de convenţiuni, acest drept a fost recunoscut şi României însă cu oarecare restricţiuni. In schimb Anglia şi Franţa nu vor să se unească cu celelalte trei puteri.

Guvernul român trimite la Belgrad 2 ofiţeri, pe colonelul Cerkez şi pe căpitanul Boldescu ca să constate starea armatei sârbe. Prezenţa acestor doi ofiţeri dă loc la demonstraţiuni şi la comentarii, presa sârbă scrie articole entusiaste şi în aer începe să miroasă a iarbă de puşcă.

„REVISTA" LA TEATRUL NAŢIONAL

— La Teatrul Naţional criză. Sala n'a mai fost acordată lui M. Pascaly, ci unei Societăţi de actori care cuprinde pe cei mai meritoşi artişti ai epocei : Matei Millo, Demetriadi, Ştefan Velescu, Frosa Popescu, etc., etc.

Adevărul era că genul melodramatic inferior al lui Pascaly nu mai plăcea oamenilor cu gust şi pricepre cari cereau o schimbare a direcţiei şi a repertoriului.

Pascaly este exasperat, el anuntă începerea repetiţiilor, spunând în acelaşi timp că sala în care va juca va fi anunţată la timp. Apoi afişul adaogă :

„Cauzele care au provocat această procedare se vor expune în o şedinţă publică care se va ţine în o sală particulară".

Un mare afiş apare pe zidurile Capitalei, în acest afiş Pascaly anunţă că fiind gonit de la Teatrul Naţional, a luat sala Circului Suhr. Pascaly face apel la public ca să-l ajute. El scrie că şi Molière a jucat într'o baracă şi a rămas cel mai mare autor dramatic al Franţei.

La Teatrul National sau Teatrul cel Mare „Artiștii asociați“ încep cu piesa „Boerii și Ciocoii“ de Vasile Alecsandri. La Teatru-Circ Pascaly începe melodrama „Liberi“ dramă istorică în 5 acte, în traducțiune.

Prin spirit de opozițiune cât și din reaua educațiune a gustului făcută în atâția ani de teatrul melodramatic, publicul — mult, puțin cât era atunci, — se abate aproape tot către Circul Suhr și ocolește Teatrul Național. Și cu toate acestea la Teatrul National (Teatrul cel Mare) erau întruniți toți cei mai de frunte actori ai țărei, iar repertoriul era mult superior teatrului lui Pascaly.

Atât de ocolit era Teatrul Național în cât falimentul nu mai lăsa loc la îndoială. Intr'o seară chiar nu s'a putut încasa de cât 12 lei și 50 din care cauză spectacolul a fost amânat

A doua zi afișele erau astfel libelate :

„Spectacolul anunțat pentru Duminică 17 Noembrie, amânându-se din cauza răului timp, se va reprezenta Joi 21 corent și care este piesa

LUPTA PENTRU CREDINȚA

Dramă cu mare spectacol în 5 acte

Adaog că Teatrul cel Mare nu mai atrăgea pe nimeni, de și reprezentațiile nu se dădeau de cât de 2 ori pe săptămână : Joia și Duminica.

Pentru ca actorii și celalt personal să poată fi plătit s'a recurs la reprezentații de filantropie.

Așa, Luni 2 Decembrie trupa de operă italiană, de sub direcția lui B. Franchetti, a dat o *„reprezentație extraordinară în beneficiul fondului teatral. Afișul anunță că prima dona, d-na Virginia Bianchi va cânta din complezență rolul Adalgisei“.*

Dar acestea erau paliative. Atunci grupul literar compus din Petre Grădișteanu, Ciru Economu, poetul Zamfirescu, etc., se pune pe muncă și scrie, spre a fi reprezentată la Teatrul Național, revista *Cer Cuvântul.*

In ziua de 8 Decembrie revista a fost citită în comitet, a plăcut mult și a fost primită.

Aceasta a fost cea dintâi revistă teatrală în București, a avut în sir un mare număr de reprezentațiuni cu săli foarte pline și a salvat Societatea „Artiștilor Asociați“.

Millo juca rolul protagonist adică ceea ce se numește în Franța : „Comperul“ iar Frosa Sarandi „Comera“.

Pe ariile la modă erau cântate numeroase cuplete. Pretutindeni auzeai răsunând cupletul Cișmigiului, al Circului, al Academicienilor, etc.

Ce petrecere frumoasă
E în Cişmigiu pe lac
Barca mică şi voioasă
Te conduce după plac
Ici şi colo câte-un peşte
Tot de dragoste vorbeşte
Iar brotacii toţi în cor
Declar broaştelor amor
Oac! Oac! Oac!
Tiri-tiri tam!

Acest succes neaşteptat a dat dovada ingratitudinei omeneşti, publicul a părăsit în massă pe Pascaly pentru revista de la Teatrul Naţional şi acum Pascaly era cel ameninţat de faliment. In disperare de cauză Pascaly a pregătit şi el în grabă o altă revistă cu titlul: „*Ai Cuvântul*", însă, fiind cu mult mai slabă de cât rivala de la Naţional, n'a avut de cât puţine reprezentaţii.

ANUL 1875

Cu capitolul acesta intru într'o nouă fază a vieţei bucureştene. Aceasta este faza pregătitoare a marilor evenimente cari vor schimba faţa ţărei, vor aduce definitiv la cârmă burghezia, vor pune temelile puterei partidului liberal.

Clasa dominantă a ţărei era încă puternic reprezentată prin fruntaşii partidului conservator.

Liberalii, de şi aveau un număr de personalităţi de valoare, puşi în lumină prin revoluţia dela 1848, totuşi nu dispuneau de un personal destul de pregătit ca să guverneze.

Liberalii aveau oratori, agitatori, foşti revoluţionari, pe cari îi pusese în vază, nu calităţile lor de bărbaţi de Stat, dar mai mult calităţile lor de luptători pentru răsturnarea vechiului regim. De aceea conservatorii opuneau liberalilor aceleaşi argumente pe cari le opun astăzi liberalii nouilor partide ieşite din puterea sufragiului universal, anume că nu au ştiinţa de a guverna Statul.

Conservatorii se mândreau că au oameni de Stat, oameni deprinşi a comanda şi a cârmui, şi lucrul era adevărat.

Se întâmpla cu conservatorii noştri aceea ce se întâmplă astăzi cu liberalii : o lungă stare privilegiată făcuse din clasa lor o clasă de stăpânitori. Iar vechiul şi neîntreruptul exerciţiu al funcţiunei creiase un tip fiziologic special. De aceea conservatorii din toate înfăţişerile lor, nu păreau a fi oameni ca toţi oamenii ceilalţi. Poporul le spunea : Ciocoi.

Așa se explică pentru ce împotriva guvernului lui Lascar Catargiu se înscriau, nu numai oamenii cari aveau alte idei decât ale conservatorilor, dar toți oamenii cari erau din altă stare socială. Era toată lumea nouă, tot produsul revoluției de la 1848 având conștiința maturității sale politice.

Pe vremea aceea, 1874—1878, expresia „democrație", de și era cunoscută, nu era însă o expresie curentă. Nu era întrebuințată spre a marca deosebirea dintre partide.. Pe vremea aceea erau numai două tabere : Ciocoii și liberalii. Cealaltă expresie „albii și rosii" începea să dispară, de și toți oamenii cari aveau până la 40 de ani o întrebuințau încă.

Colectivitățile sociale, întocmai ca și indivizii cari le compun, au o doză de putere activă, care trebue cheltuită în actiune.

In România era o foarte slabă activitate literară, activitatea științifică era si mai nulă, viața publică era prin urmare, redusă la politică. Tot ce era om de acțiune, temperament militant, pasionat pentru luptă, trebuia să facă politica.

Până si elevii de liceu erau cuprinși de patima care străbătuse clasa orășenească, dela 16 ani mulți școlari erau politiciani.

In cercurile politice începea să se simtă și să se afle cum că se pregătesc evenimente mari în Orient. Rusia cerea Germaniei ca, drept răsplată a pasivității sale în războiul franco-german dela 1870, să i se lase mâna liberă împotriva Turciei ; Austro-Ungaria se opunea războiului ruso-turc, însă Bismark avea angajamente, däduse făgăduiala și era nevoit să se execute.

Anglia, pe de o parte, își urma politica ei de protectoare a creștinilor supuși Turciei. Partidul liberal englez cerea Turciei să se modernizeze și să schimbe politica față de creștini ; însă pe de altă parte nu vedea cu ochi buni agresiunea rusească. Stăruințele Angliei pe lângă Poartă erau motivate, în mare parte, din dorința de a înlătura intervenția armată a Rusiei.

Franța, care era încă prea slabă spre a face o mare politică europeană, dar în care clocea dorul revanșei, visa, încă de pe atunci, la o alianță cu Rusia împotriva Germaniei.

De aceea politica ei era mai mult binevoitoare Rusiei.

Domnitorul Carol era în curent cu cele ce se ventilau, de aceea luă măsuri ca să crească puterea militară a țării.

Atmosfera se încărca zilnic.

Alegerile generale pentru Cameră se apropiau.

Incetul cu încetul rândurile opozițiunei se îngroașe. Ma-

nolache Costache Epureanu, un vechiu conservator, trecuse în opoziție după ei mai mulți conservatori făcură la fel.

Președintele Camerei, Beizadea Mitică Ghica nu mai era în termeni dulci cu Lascar Catargiu, generalul Florescu, de și ministru de războì, era nemulțumit și intriga. In cercurile aristocrației bucureștene, se proecta răsturnarea lui Lascar Catargiu și înlocuirea lui cu un minister Dimitrie Ghica și cu general Florescu.

Vasile Boerescu, ministrul de externe, înclina către Beizadea Dimitrie Ghica.

Dacă toți acești conservatori ar fi rămas strânși uniți, e de presupus că opoziția liberală n'ar fi izbutit să răstoarne pe conservatori cari posedau, precum am mai spus, un mănunchiu însemnat de oameni de valoare. Dar dihonia intrase în partidul dela cârmă.

Clasele dominante au, ca orice organism, boalele lor specifice.

Clasele stăpânitoare suferă de boala rivalităților.

Cu cât un partid posedă mai mulți oameni de mare valoare cu atât tendința fiecăruia de a ajunge la locul cel dintâiu este firească. Dacă în sânul maselor rivalitatea politică nu există, dela individ la individ, motivul e ușor de înțeles, motivul este ca în sânul acestei masse nu există întâietăți de revendicat.

Astfel se explică de ce partidele, atât timp cât sunt în opoziție, își păstrează disciplina și nu o pierd decât după ce au ajuns la putere. In opoziție nimeni nu râvnește locul celuilalt care este un loc de o egală resemnare, pe când la guvern e cu totul altceva.

Pe lângă disensiunile și geloziile inerente unei guvernări de patru ani — guvernare fără precedent în România — pe lângă setea unora dintre fruntași de a lua locul lui Lascar Catargiu, mai erau și evenimentele din afară cari se apropiau. Se apropia războiul oriental.

Cu un an mai înainte. Prințul Milan al Serbiei făcuse o vizită prințului Carol la București. Bineînțeles că această vizită, anunțată numai ca o vizită de curtoazie, era o vizită cu însemnătate politică.

Prințul Milan, care știa că în curând va intra în luptă cu împărăția turcească, venea la București să pipăie terenul.

Ei bine, oameni ca Beizadea Mitică Ghica și generalul Florescu nu voiau să lase lui Lascar Catargiu cel dintâi rol în niște împrejurări atât de însemnate.

Pe când la București se țeseau intrigile acestea, în Bal-

cani bandele bulgare încep să se mişte. Iar Serbia face pregătiri militare.

In această atmosferă se fac alegerile generale pentru Cameră în luna Aprilie 1875.

VESTITELE ALEGERI DIN 1875

După legea electorală de atunci, corpul electoral pentru Cameră era împărţit în patru colegii ; în colegiul I votau marii proprietari rurali şi urbani, în colegiul al II-lea micii proprietari şi patentarii, în colegiul al III-lea, profesiile libere şi birnicii cei mici, în colegiul al IV-lea ţăranii.

Alegerile pentru Senat nu se făceau în acelaş timp, càci Senatul se reînoia pe jumătate, prin tragere la sorţi, la jumătatea legislaturei.

In Bucureşti situaţia era a liberalilor. Dacă ar fi fost alegeri libere, nici un conservator nu ar fi putut pătrunde în Cameră.

Operaţiile durau câte două zile la fiecare colegiu, iar biurourile nu erau prezidate de magistraţi ci tot de alegătorii aleşi de către corpul electoral în dimineaţa primei zile a alegerei.

Alegerile au fost precedate de o animată campanie condusă de ziarele „Românul" organul lui C. A. Rosetti şi al partidului roşu, cât şi de „Alegătorul Liber", apărut la 23 Ianuarie 1875 ce esea de două ori pe săptămână. Acesta era de formă organul întregei opoziţiuni sau a coaliţiunei dela Mazar-paşa, dar în realitate tot elementul roşu predomina.

Comitetul acestui ziar era compus din Alex. Lupaşcu, Dumitru Brătianu, Dimitrie Sturza, Dimitrie Giani, Eugeniu Predescu, Eugeniu Stătescu, Emanoil Protopopescu-Pake, Grigore Lahovari, George Danielopolu, Ion Ghica, Ion Boambă, Ion Brătianu, Ion Câmpineanu, Nicolae Pâcleanu, Nicolae Fleva, Nicolae Calenderolu. Remu N. Opreanu. Sava Vasiliu. Vasile Constantin.

Girant responsabil era viitorul mare scriitor I. L. Caragea1e şi corectorul gazetei, iar administrator Grigorie Serurie, puternicul elector roşu din Dealul Spirei

Campania electorală se deschide cu o întrunire publică la sala Bossel. Sala nu era prea mare, dacă ar fi putut încape 500—800 oameni. Inăuntru mai mult tineret din licee şi un număr de studenţi universitari. Bineînţeles că toată agentura roşie era acolo. Dar întrunirea nu era convocată de partidul liberal, ci de Nicolae Fleva personal. Cu această întrunire a

început marea popularitate a lui Fleva, a celui care trebuia să poarte timp de patruzeci de ani, apoi, titlul de „tribunul".

Fleva, cu verva lui scânteetoare, cu înfățișarea lui foarte simpatică, frumos, arătos, și plin de natură vulcanică, a electrizat și a cucerit toată acea lume tânără care l'a ascultat.

Am aplaudat și am strigat atât de tare în cât, reîntors la pensionat, am scuipat sânge. Dar nu erau decât rupturi de mici vase capilare care au cedat sub răgetele mele entusiaste.

Acum eram în voia curentului și mergeam.

Primisem botezul sângelui politic?...

— Doi prieteni vin la institutul Heliade unde eram în pensiune să-mi anunțe o veste mare : Poetul Macedonski a fost arestat la Craiova din cauza unei poezii ofensătoare pentru Domnitor. A doua zi Macedonski trebuia să fie adus cu trenul de noapte.

Mare agitație toată ziua. Am alergat după aderenți și, după silințe supraomenești, la orele 12 noaptea eram în gara de Nord.

Peste puțin sosește trenul. Gara era pustie. Pe vremea aceea lipsea acel public al manifestațiilor de stradă care astăzi iese, nu ști de unde, de prin toate găurile și-ți dă un spectacol impunător ; la 1875 șapte oameni hotărîți a înfrunta urgia polițienească nu era lucru puțin.

Macedonski scoboară din vagon având la spate un polițist, și noi îl înconjurăm. Poetul, care era destul de vanitos, se aștepta la mai mult, se aștepta la o manifestație impunătoare, ceva care să semene cu „Capitala în picioare" aclamându-l! Macedonski sconta această arestare ca punctul de plecare al carierei sale politice ; se vedea deja omul zilei, aclamat, răsfățat și purtat în triumf. Am înțeles aceasta din răceala cu care a primit manifestațiile noastre de simpatie.

De altfel arestarea lui fusese ordonată din cauza unui fapt fără nici o valoare, din cauza unei poezii cu intenția de a lovi în Domnitorul Carol de Hohenzollern, ale cărei strofe sfârșeau cu refrenul :

Vodă Car... Vodă Car...
Crudul Vodă Caragea !..

Astfel de opoziție era atunci la modă. Fără luptă, fără nici o jertfă, un om credea că se poate face celebru, cu câteva fraze cu tâlc și cu subînțelesuri publicate ostentativ într'un ziar.

COALIŢIA DE LA MAZAR-PAŞA

Opoziţia dela Mazar-Paşa se agita împotriva guvernului lui Lascar Catargiu.

Ce era opoziţia dela Mazar-Paşa?

Pe locul ocupat astăzi de Baia Centrală din strada Enei, era o casă boerească în fundul unei mari curţi, după obiceiul vremei. Această casă era proprietatea maiorului Lakeman, fost ofiţer în armata turcească sub numele de Mazar-Paşa. Maiorul Lakeman era liberal, el îşi pusese casa la dispoziţia coaliţiei care lupta împotriva regimului conservator. De aci porecla dată acestei opoziţiuni.

Legea electorală — cred că am mai spus — împărţea corpul electoral pentru Cameră în patru colegii. In colegiul I-iu votau marii proprietari, în colegiul al 2-lea micii proprietari şi patentarii, în colegiul al 3-lea profesiile libere şi contribuabilii cei mărunţi, în colegiul al 4-lea ţăranii prin delegaţiune.

In realitate lupta nu se dedea dârză decât numai în colegiul I-iu şi în colegiul al 3-lea. Celelalte două colegii erau compuse din elemente prea slabe pentru ca să poată rezista. Colegiul al 2-lea era un fel de zestre guvernamentală, la fel după cum era şi colegiul ţărănesc.

De şi opoziţia dela Mazar-Paşa era compusă din mai multe nuanţe politice, de şi figurau în coaliţiune chiar şi conservatori precum Manolache Costache Epureanu, de fapt lupta se dedea intre partidul conservator sau partidul alb, şi partidul liberal sau partidul roşu.

Ce era partidul roşu?

Partidul roşu era cel mai înaintat partid cunoscut pe atunci în ţară. Era partidul ce avea în frunte pe Ion Brătianu şi C. A. Rosetti, partidul cu tradiţie în anul 1848, partidul care fusese revoluţionar la Paris şi purta încă ponosul ideilor răsturnătoare.

Acest partid reprezenta în România toată democraţia şi venind la cârmă după revoluţia din 1866, adusese câteva reforme care aminteau opera revoluţionarilor francezi dela 1848. Intre altele şi garda naţională.

Un politician cu mare notorietate electorală era Grigore Serurie. Fost revoluţionar liberal. a rămas neclintit alături de dualitatea Rosetti-Brătianu, a suferit persecuţiuni şi închisori, şi şi-a dobândit o mare popularitate în culoarea de Verde. Sub guvernul liberal dela 1877 era un atotputernic în partea locului de unde i se trăgea şi supranumele de: Paşa din Dealul Spirei.

Partidul compus din astfel de oameni fanatici, hotărîţi, neclintiţi, reprezentând clasa burghezilor cari lupta să pătrundă

şi să înlocuiască la întâetate vechea clasă boerească, era partidul care stetea în fruntea coaliţiei, atât prin numărul mare de aderenţi, care urmau pe şefii cei activi şi combativi, cât şi prin puternica sa organizare solidară în întreaga ţară.

Lupta electorală se anunţa dârză. Fiindcă nu era numai lupta între două sau mai multe partide politice, dar era, mai ales, lupta între două tendinţe, între două lumi antagonice.

Guvernul lui Lascar Catargiu reprezenta ultima guvernare a unei oligarhii care nu mai era înţeleasă şi primită de nouile generaţiuni. Invăţământul public rodise prea mulţi oameni străini de pătura privilegiaţilor cari se împuţinau văzând cu ochi, aşa că nu numai o schimbare de guvern se prevedea, dar se simtea că altă pătură socială se aşează la suprafaţă.

Cu toate acestea nu în alegerile din 1875 trebuia să se facă schimbarea, alegerile din 1875 erau sortite să fie numai semnalul. Era întâiul asalt respins de puterea guvernului oligarhic, dar asalt destul de puternic pentru ca forţele învingătoare să rămâie rănite şi definitiv atinse.

In Bucureşti toţi candidaţii opoziţiunei aparţineau partidului roşu cu slabe excepţiuni.

In colegiul I candida Gheorghe Vernescu, care nu era roşu. Era un liberal moderat, un adevărat reprezentant al burgheziei capitaliste care, prin origina ei, ura pe boeri, care prin interesele ei de clasă se temea de roşi. Un candidat roşu, un Ion Brătianu, sau mai ales un C. A. Rosetti, nu ar fi avut nici un sorţ de reuşită la colegiul I-iu.

La colegiul al doilea candida Dumitru Brătianu. Este foarte semnificativ cum simţul public ştia să catalogheze pe fruntaşii partidului roşu.

C. A. Rosetti —care în realitate era cel mai înaintat în idei — reprezenta sperietoarea. De Rosetti fugeau burghezii, pe când de Ion Brătianu nu se prea temeau. Totuşi, pe Ion Brătianu îl considerau cu mult mai zvăpăiat liberal decât pe fratele său Dumitru. Incă dela Paris se făcuse deosebirea între Brătianu moderatul şi Rosetti înaintatul. Rosetti poreclea pe Ion Brătianu cu numele de: micul Proudhom.

Marii proprietari cari votau la colegiul I-iu, cu toată repulsiunea lor pentru regimul boeresc care nu mai reprezenta interesele clasei lor burgheze, nu ar fi votat nici odată pentru Ion Brătianu, nici chiar pentru Dumitru Brătianu. Despre C. A. Rosetti nu mai vorbesc. Dar proprietarii mai mici, proprietarii urbani şi comercianţii mijlocii votau pentru Dumitru Brătianu, care reprezenta, pe lângă prestigiul numelui său şi reputaţiunea unui liberalism mai moderat.

La colegiul al 3-lea candidau tinerii liberali viitorii mi-

niștri, viitorii fruntași ai partidului: Eugen Stătescu, Fleva, Opranu. etc.

Guvernul avea candidat la colegiul I-iu pe prințul Dimitrie Ghica. In realitate guvernul nu-l susținea credincios. Beizadeaua dăduse prea multe semne de independență și-și făcuse dușmani în partidul conservator. De acea, Lascar Catarigiu îl lăsase să se apere singur.

Beizadeaua nu căzuse nici odată la colegiul I-iu de Ilfov, de aceea, în îngâmfarea lui, spusese odată cum că-i pare rău că n'are un fiu pentru ca să-i lase moștenire colegiul acesta.

La colegiul I-iu lupta a fost liniștită. Nici ingerințe văzute, nici bande de bătăuși. Lupta s'a dat între Beizadeaua și forțele conservatoare ușor ajutate de administrație, și Gheorghe Vernescu, candidatul opoziției unite, susținut aprig de către prinmul său partizan, avocatul Pake Protopescu.

Gheorghe Vernescu se distinsese în Camera trecută ca un foarte energic opozant, fapt care-i făcuse o bună situație și în lumea politică și în corpul electoral

Operațiile durau câte două zile pentru fiecare colegiu.

Incă din ziua întâia se știa că Vernescu va fi ales cu o mare majoritate. Biroul fusese luat de opoziție, căci la acea epocă biurourile electorale nu erau prezidate de magistrați. Mai întâiu se instala un biurou provizoriu, prezidat de cel mai în vârstă dintre alegătorii prezenți, apoi alegătorii alegeau biuroul definitiv care prezida alegerea deputaților și senatorilor.

Intregul biurou era, de astă dată al opoziției, fapt care a îngrijorat mult pe Beizadeaua.

In tot cursul zilei, Pake Protopopescu a lucrat febril pentru reușita candidatului opoziției. Președinte al biuroului fusese ales un bătrân liberal Opranu, tatăl lui Remus și Romus Opran, mai târziu unul consilier la Casație și celalt prefect la Constanța, iar secretar era Ionel Isvoranu, fost ofițer de cavalerie, unchiul lui Al. Marghiloman. Ionel Isvoranu fusese ales în biurou fiindcă era om de o mare îndrăzneală care terorizase o bună parte din București.

Urna trebuia păzită noaptea de către o gardă militară, dar și partidele politice aveau voie să vegheze pentru ca peste noapte să nu se violeze urna.

Pe la ora 11 din noapte, noi, un grup de studenți ne-am dus la Primărie,-- unde era instalat biuroul electoral, — și am intrat înăuntru. Venirea noastră a fost foarte bine primită. Mai târziu am aflat că unul dintre studenți, fiind ruda unui fruntaș liberal, avusese însărcinarea să recruteze câțiva studenți cari să stea de gardă benevolă; unele zvonuri spunând că po-

liția ar avea de gând să atace noaptea urna cu bătăușii, opoziția își lua măsurile defensive.

Când am ajuns la Primărie am găsit sus petrecere. In sala urnei, biuroul era în păr, apoi încă câțiva liberali hotărîți să apere urna, printre care ziaristul umorist N T. Orășanu.

Priveliștea era pitorească.

Intr'un colț stătea soldatul de sentinelă cu pușca la picior, iar pe scaune în jurul meselor lumea cealaltă.

Oarecari inimi generoase trimiseră bunătăți : o mare tavă cu baclavale, una cu mititei, apoi două donițe cu vin și pâine.

N. T. Orășanu era în vervă. Versurile curgeau.

Când s'a turnat întâiul rând prin pahare, Orășanu, zis Nichipercea, ridică paharul și toastă:

Domnul președinte
Să bea mai 'nainte
Fiindcă'i mai cuminte!

Apoi la desert:

Pentru musiu Gună
Să bem împreună
Dám o baclava
Pentru beizadea!
Etc.. etc.

Lui George Vernescu i se spunea Gună Vernescu.

Toată noaptea am petrecut-o astfel; am băut, am mâncat, am glumit până ce s'a luminat de ziuă.

La 6 ceasuri dimineața ne pomenim cu colonelul Algiu, care era comandantul pieței, urmat de o gardă înarmată. Colonelul ne somează, pe toți cei cari nu erau în birou, să eșim. Unii studenți vor să se împotrivească, dar președintele biuroului ne sfătuește să ne retragem în ordine. Am înțeles și am plecat. A doua zi s'a complectat victoria opoziției; căci Gună Vernescu fu ales deputat cu îndoite voturi decât Beizadeaua [1]). In tabăra liberală veselia era mare, iar dincolo era deprimare. Guvernul își aștepta revanșa la celelate colegii.

Văzând libertatea ce domnise la alegerea colegiului I-iu, mulți credeau că așa va fi și la colegiile celelate. Liberalii scontau și alegerea lui Dumitru Brătianu la colegiul al 3-lea. Pointagiile făcute dedeau o majoritate mare candidatului liberal cu condiția ca să nu se facă acte de teroare.

[1]) Vernescu 185 voturi iar Dimitrie Ghica 99.

Alegerea colegiului al 2-lea s'a făcut într'o frumoasă zi de Duminică din luna Aprilie.

Dis de dimineață, noi, grupul studenților militanți, ne-am dus în strada Carol unde ne-am cumpărat bastoane cu măciuliile de plumb. Ne înarmam pentru luptele pe care le prevedeam.

Ajunși în strada Carol ne încrucișează o trăsură în care se afla vestitul Popa Take și alți trei bătăuși. Popa venea dela Primărie unde urma să se facă alegerea din ziua aceea; acolo inspectase posturile de ciomăgași. De cum ne-a văzut în grup, Popa Take a înțeles cine suntem. De aceea ridicând bastonul ne-a amenințat strigându-ne:

— Să poftiți astăzi!

Această vorbă însemna: „Eri la colegiul I-iu v'ați jucat calul, dar azi n'o să vă mai meargă tot așa!"

Bine înțeles că am răspuns popei amenințându-l cu bastoanele la rândul nostru. Insă cele ce s'au petrecut după aceea au dovedit că tot sfinția sa avea dreptate.

Cu alegerea dela colegiul al 2-lea a început teroarea în București, teroare care a culminat apoi în alegerea dela colegiul al 3-lea.

Alegerile colegiului al doilea trebuiau să se facă cu totul în alte condițiuni de libertate fiindcă guvernului îi trebua o revanșă strălucită. Dar revanșa nu putea fi luată decât cu mari presiuni și cu o extraordinară violență, fiindcă spiritul liberal era atât de puternic încât pătrunsese chiar în rândurile partidului conservator dela cârmă.

Conservatori, deși aveau puterea în mână, înțelegeau că nu mai pot lupta și învinge decât cu o mască liberală, de aceea, în ajunul alegerilor țara s'a pomenit cum că din sânul partidului conservator dela cârmă răsare un partid liberal-conservator sub președinția lui Beizadea Mitică, adică a prințului Dimitrie Ghica, fostul președinte al Camerei.

In adevăr, în ziarul „Presa", organul guvernamental, organ personal al lui Vasile Boerescu, ministrul de externe, a apărut următorul manifest adresat țărei, manifest a cărui apariție a făcut de altfel destul sânge rău printre vechii conservatori:

MANIFESTUL PARTIDEI LIBERAL-CONSERVATOARE

Către alegătorii districtului Ilfov

Adunarea deputaților aleasă acum 4 ani și-a terminat misiunea. Corpul electoral este chemat din nou să trimită reprezentanții săi. Unitatea de vederi și principii, care a domnit în sânul partidului liberal conservator, în acest interval a dat

țării stabilitatea de care avea atâta nevoie și a permis rezolvarea atâtor cestiuni importante; aceiași unitate domnind între noi, va produce, în viitor, aceleași efecte.

Acțiunea tuturor, acțiunea onestă și leală a partidului nostru în viitoarele alegeri este necesară pentru a înlătura pe aceia cari nu se sfiesc spre a triumfa să săvârșească acte violente și brutale. Indiferența multora sau lipsa noastră de unitate în acțiune, a constituit pentru aceștia un mijloc puternic de reușită.

Pentru a evita aceste rele rezultate, câțiva alegători, luând inițiativa, a format un comitet electoral pentru districtul Ilfov, cu scop de a menține unitate de acțiune care trebuie să domnească în cele patru mari colegiuri ale acestui district. Fac d'adreptul parte din comitet toți câți împărtășesc opiniunile noastre politice.

Acest comitet, de și menit a se ocupa special de afacerile electorale ale Ilfovului. va urma cu cel mai viu interes tot ce va fi relativ la alegeri în toată țara și va fi gata să dea concursul său tuturor amicilor pulitici din districte. care ar voi să se puie în relații cu dânsul.

Dacă vom păstra cu toții, precum am păstrat în trecut aceiași unitate în principii vom fi siguri de triumf în viitoarele alegeri, și vom da țării liniștea, stabilitatea, cari unite cu ordinea și libertatea, ne vor permite să mergem cu pași repezi pe calea adevăratului progres.

Președinte: DIMITRIE GHICA.

Secretari: Const. Boerescu. Const. Blaremberg. Vas. H Christopolu. Ion Lahovary, Gr. G. Păucescu

Membri: Const. Boerescu, Const. Blaremberg, Lazăr Calenderoglu. Vas. H. Christopolu. Ef. Diamandescu, George Gherman. Dimitrie Ghica. Vladimir Ghica, Vasile Gugiu, N. Ioanid, Ștefan Ioanid, Al. Lupescu, Al. Orăscu, G. G. Meitani, Gr. G. Păucescu, dr. Șuțu, G. St. Solacolu, Al. Știrbey. dr. Turnescu. M. Xanto. Ion Zalomit.

Precum văd cititorii, acest apel este semnat de către unii foarte vechi conservatori. El era pe de o parte o încercare de zăpăcire a publicului și de reconciliere a conservatorilor cari făceau opoziție, iar pe de alta o concesie necesară spritului public care devenea. din zi în zi tot mai liberal.

Alegerea colegiului al doilea s'a făcut în zilele de Duminică și Luni, 27 și 28 Aprilie.

Agitația în oraș mergea crescând. Un motiv de mare agitație era centenarul răpirei Bucovinei. Partidul liberal luase chestia în mână și făcea zile negre guvernului.

Bonifaciu Florescu, om de litere, de curând sosit dela Pa-

ris, anunţă că va ţine o conferinţă, la Circul Suhr de pe piaţa Constantin Vodă. Anunţul apăru în ziarele opoziţiei astfel:

„Refuzându-mi-se de către consiliul permanent sala Ateneului spre a ţine conferinţa despre Grigore Vodă Ghica şi Răpirea Bucovinei, anunţ, publicului că voiu face această conferinţă la Circ, Sâmbătă 26 Aprilie la 11 ore antimeridiane".

Bonifaciu Florescu

In acelaş timp partidul liberal lucra printre studenţi. Din grupul acestor studenţi activi — vreo 10 la număr — eram şi eu. Uitându-mă înapoi, văd acum că am rămas singur în viaţă. Aceşti tineri se numeau Anton Nenoveanu, Paul Scorţeanu, Gheorghe Otnescu, C. Constantinescu, Ion Rădulescu, etc.

In Românul dela 26 Maiu apăru următoarea:

INVITARE

Junimea studioasă din Capitală este invitată a se întruni mâine 26 Aprilie la orele 1 înainte de amiază în sala Circului.

Se vor trata cestiuni de interes vital pentru România.

Comitetul studenţilor.

Acest comitet al studenţilor eram noi, sau mai bine zis partidul liberal.

Dar în Românul de a doua zi se citea în fruntea ziarului :

„Guvernul, executor al ordinelor streinilor şi susţinător şi ultragiilor îndreptate de aceştia contra naţiunei române, a oprit şi astăzi conferinţa asupra Bucovinei ce era s'o ţie d. B. Florescu.

„Sala particulară a circului este închisă cu lacăte, „din ordinul d-lui ministru al instrucţiunii publice", aşa zice afiptul oficial.

„In fine în urma unei altercaţiuni cu prefectul poliţiei, d. Florescu a dobândit încredinţarea că mâine va putea ţine neapărat conferinţa sa [1]).

„Se anunţă dar pentru mâine Duminică 27 Aprilie în sala circului la ora 11 dimineaţa conferinţa asupra:

---

[1]) Bonifaciu Florescu era omul zilei pentru o vorbă de duh se spusese. Eşind dela prefectul poliţiei care era Enăchiţă Văcărescu şi care-l ameninţase, a scris un protest adresat ziarelor: „Am înţeles atunci că nu mai era vorba de Văcărescu ci de Văcăreşti".

RAPIRII BUCOVINEI

de *„Bonifaciu Florescu“*

In sfârşit, conferinţa lui Bonifaciu Florescu se ţine Duminică 27 Aprilie, la orele 11 dimineaţa.

Capitala era în plină agitaţie. La Primărie se făceau alegerea colegiului II deputaţi, pe piaţa Constantin Vodă alergau miile de oameni şi mai ales tineretul şcolar, ca să asculte conferinţa patriotică asupra Bucovinei. Vasta sală a circului Suhr, poate mai vastă decât actualul circ Sidoli, era neîncăpătoare ca să cuprindă publicul. Erau pe nemintite, cel puţin între 5000 şi 6000 de oameni. Şi pentru vremurile acelea era enorm.

In timpul cât conferenţiarul a vorbit, tot felul de veşti alarmante au sosit dela Primărie. Se spunea că bandele de bătăuşi au pus stăpânire pe local, că alegătorii, cunoscuţi ca opozanţi, sunt goniţi dela vot, că Pană Buescu a fost bătut în localul de vot şi dat afară....

In sfârşit, ştafetele cari veneau neîncetat, făcea apel la tineret ca să vină la Primărie să întărească opoziţia.

Dela o vreme, noi studenţii militanţi n'am mai ascultat pe conferenţiar, — care de alfel era cu totul lipsit de talentul oratoric — ci am început să agităm, îndemnând publicul ca la sfârşitul conferinţei să meargă la Primărie.

Pe la ora 12 valurile mulţimei încep să iasă din circ. Atunci răsună glasurile agenţilor liberali şi ale noastre: „La Primărie! Cu toţii la Primărie! Bătăuşii gonesc pe alegători! etc., etc“.

Sute de voci răspund: „La Primărie! La Primărie!“ Şi massa, puternică de câteva mii de oameni, porneşte.

Deodată vedem în capul manifestaţiei pe Nicolae Fleva, având la braţ pe d-na Ecaterina Fleva, întâia lui soţie.

De unde ieşise? Cum s'a brodit să fie acolo tocmai la minută?... Fiindcă la conferinţă nu-l văzusem.

Uralele isbucnesc: „Trăiască Fleva! Ura!“

O luăm pe strada Carol, cotim la stânga pe strada Căldărari şi ajungem în piaţa Ghica, în faţa Primăriei.

Intrarea Primăriei, unde era biroul electoral, era barată de amândouă părţile prin cordoane de pompieri cu căscile pe cap şi cu puştile în mână. Comanda o avea un foarte simpatic şi cunoscut ofiţer, căpitanul Mărculescu. Bărbat frumos, înalt, purtând mustaţa blondă în chip de cuceritor.

In capul manifestaţiei suntem noi studenţii: Nenoveanu, Scorţeanu, Alexandru Serghescu, Constantinescu, Ion Rădulescu dela Piteşti, etc.

Suntem la zece paşi de trupă; înaintăm şi începem să strigăm:

— Vrem alegeri libere! Afară bătăușii!

In piață, în fața halei de carne, mulțimea era mare; trebue să fi fost în Duminica aceea cel puțin 10.000 de oameni.

Văzându-ne venind în număr mare, cei din piață prind curaj și strigătele izbucnesc.

Un pantalon creț, înalt, voinic, frumos, anume Dincă Puțureanu, se urcă pe zidul-balustradă al halei și începe să apostrofeze pe cei din Primărie:

— Afară ciocoii! Ne-ați adus bătăuși, etc.

Pe fereastră zărim capetele lui Vava Ghica, candidatul guvernamental, a lui Alexandru Orăscu, senator și profesor universitar, care prezida biroul, și alții.

Căpitanul Mărculescu, văzând că afacerea devine serioasă, comanda cu vocea-i puternică:

— Arma la mână!

Un răpăit scurt de armă și o linie de baionete se îndreaptă către noi. In acelaș moment aud în urmă ceva care se aseamănă cu sborul unui stol de păsări. Mă întorc și nu mai văd pe nimeni. Spațiul era gol; miile de oameni cari veniseră în urma noastră dela circ, zburaseră! Doar câteva călcâe în fugă și atât.

Rămăsesem în fața baionetelor numai noi vreo zece, comitetul studenților.

Dar un iureș izbucnește din localul Primăriei, un nesfârșit număr de bătăuși, toți mitocani tineri, sprinteni și voinici, toți cu pantalonii creți, toți purtând câte o ghioagă în mână, se revarsă afară, urcă scările parapetului și se reped asupra mulțimei. Dincă Puțureanu este aruncat jos. Omul luptă ca un leu și domină cu talia, căci e înalt și foarte voinic, dar în câteva clipe dispare copleșit de număr.

Văzând unde este pericolul părăsim intrarea Primăriei și ne repezim pe scări. Ne aruncăm în grămadă, dar... mă văd singur; lupta, valurile mulțimei ne-au despărțit.

Lașitatea mulțimilor neorganizate e desnădăjduitoare. In fața a treizeci de soldați cari au întins doar puștile, au fugit cel puțin 3000 de oameni. In fața a 50 bătăuși, s'au risipit 10.000 de oameni, fără să opună nicio împotrivire. Singurii cari am stat nemișcați în fața pompierilor și cari, după aceea, ne-am aruncat în luptă până ce am fost doborîți, am fost noi câțiva copii. Dar, pe lângă pasiunea ideală care ne mobilizase, noi aveam și organizarea. Eram organizați, eram solidari, ne simțeam cotul. Ne împingea emulația și ne rușinam unul de altul ca să fugim. Pentru nimic în lume n'aș fi dat înapoi.

Gustave le Bon a scris despre psihologia mulțimilor și a

dat explicarea marelui adaos de puteri pe care individul îl dobândește dela colectivitățile în mijlocul cărora se află.

In ziua de 27 Aprilie 1875 mulțimea a fost de o lașitate dezgustătoare, n'a știut să reziste și a fugit în fața unor forțe adverse neînsemnate. Dacă a fost rezistență și oarecare manifestație de bărbăție, acestea n'au venit decât din partea agenților și a câtorva studenți.

In sfârșit mă văd singur în fața halei și a balconului primăriei. Un bătăuș, om matur — acesta era agent cu pantalon creț — trece pe lângă mine și-mi spune răstit:

— Haidi, pleacă de aci mai repede!

Nu era răutate în vorba omului, par'că era mai mult solicitudine, văzându-mă atât de tânăr. N'aveam decât 18 ani.

Dar eu nu-mi văd de treabă?... din contră ripostez răstit:

— Ce treabă ai dumneata cu mine? Drumul e liber pentru toată lumea.

Omul mă împinge și ridică bastonul, dar nu mă lovește.

Eu devin țanțoș și ridic bastonul la fel. Și încăerarea începe.

Alți trei bătăuși aleargă spre mine. Având instinctul apărării mă retrag repede și mă așez cu spatele în păretele halei spre a nu fi atacat pe din dos. Bătăușii mă lovesc din toate părțile. Spre a nu fi lovit în cap, ridic brațul stâng și cu brațul drept lovesc cât pot. Pălăria îmi cade. Unul dintre bătăuși, tocmai agentul care mă apostrofase întâiu, primește din parte-mi o lovitură în frunte de-asupra ochiului și sângele curge Ceilalți bătăuși se înfurie și mă copleșesc. Unul îmi smulge bastonul din mână; văzându-mă dezarmat o rup de-a fuga spre a nu fi stâlcit. Dar nu fac prea mulți pași. O ghioagă trimisă ca o praștie de către unul din bătăuși mă lovește în creștetul capului. Pierd cunoștința și cad.

Când îmi vin în fire un ipistat în haine civile, un biet om mărunt, oacheș și slab, se afla lângă mine.

Cum mă scol încep să vociferez ! Nu-mi mai amintesc ce am spus, dar știu că am perorat în contra guvernului, a bandelor și a asasinilor.

Omul a încercat să mă liniștească cu vorbe blânde, apoi, fiindcă sângele îmi curgea pe pardesiul meu gris-fer, m'a dus într'o cârciumă din str. Căldărari. Acolo o femee mi-a spălat rana — a căreia urmă o am și astăzi — și mi-a presărat făină în creștet. Apoi am eșit bandajat cu batista pe sub fălci.

Ce se petrecuse în ziua aceea ?

Am aflat apoi, că dis de dimineață, un număr de peste 150 de alegători ai colegiului al doilea se adunaseră la hotel Dacia, de unde în corpore trebuiau să meargă la primărie spre a lua

parte la votarea biroului. Dar când au ajuns acolo au găsit localul ocupat de bătăuși.

Parlamentările n'au dat nici un rezultat și alegătorii au fost puși pe goană. Atunci au început operațiile în stil mare. Biroul a fost luat cu asalt, alegătorii opozanți alungați sau chiar bătuți. Pană Buescu înconjurat de bătăuși în sala de vot și amenințat cu stâlceala. Cerând protecția lui Vava Ghica, candidatul guvernamental, acesta i-a răspuns :

— Oare eu v'am cerut eri să mă protejați ?

Dar adevărul este că în ajun. la colegiul I, nu se întâmplase nici o dezordine.

Nicolae Fleva era în mijlocul mulțimei când fu recunoscut de bătăuși. Imediat bătăușii s'au repezit să-l atace. Fleva izbutește să se arunce într'o birjă apărat de colonelii Schina și Salmen. Dar bătăușii se luară după el. Ajuns în stradă. sări jos și se refugie într'un magazin de muzică.

In Românul dela 30 Aprilie se face darea de seamă a bătăilor și orgiilor petrecute la alegerea colegiului al doilea.

Iată câteva spicuiri :

„După ce d-l Fleva putu să scape de urmărrea bandiților sărind din trăsură în magazinul de muzică Tal, publicul, care asistase la conferința pentru trădarea Bucovinei, eșind și auzind de cele ce se petrec în piața Ghica, mulți, și mai cu seamă junimea, merse ca să vadă ce se întâmplă. Sosind acest adaos de mulțime, alegătorii și publicul prezenți începură să strige „afară bandele"

Atunci capii bandelor ce erau în sala alegerii și anume Tase Scorțeanu, Mihuleț și un Tănăsescu, funcționar destituit pentru delapidare, eșind în balconul primăriei. comandară bandelor „dați băeți !"

Imediat se începu goana generală.

Bandiții năvăliră asupra alegătorilor și spectatorilor ; tinerimea universitară și liceală mai cu osebire, era obiectul unei goane speciale. Capete sparte, oameni călcați în picioare, târâți de păr, două zeci de bandiți și sergenți polițienești grămădiți asupra unui singur om, etc. O teroare generală, tobele și trompetele sunând, jandarmi călări alergând în carieră cu săbiile scoase, dorobanți, jandarmi pedeștri, pompieri, etc., etc. D-l Petre Dragomirescu, alegător la colegiul I fu bătut cumplit.

„D-l C. Bacalbașa fu lăsat de bandiți spre a fi transportat la spital unde, se zice, că astăzi ar fi murit, etc., etc."

Dar versiunea nu era adevărată. La spital, nu am fost nici o clipă și... pot afirma, de asemenea, că nici n'am murit.

Acum Capitala era în paroxismul fierberei!...

Când am ajuns pe strada Carol prăvăliile erau toate în-

chise şi cu obloanele trase. Patrule de soldaţi circulau. Prefectul de poliţie Enăchiţă Văcărescu, în uniformă de ofiţer de călăraşi, galopa către prefectura poliţiei. Alegătorii fugăriţi nu s'au mai apropiat de biroul electoral. Rezultatul scrutinului a fost bine înţeles alegerea lui Vladimir Ghica numai cu 145 voturi, Dumitru Brătianu a întrunit 40.

Cea dintâiu urmare a urgiilor electorale dela 27 Aprilie a fost demisiunea în corpore a unui număr de magistraţi dela tribunalului Ilfov. Iată aceste demisiuni.

Domnule ministru,

Faptele petrecute în ziua de eri 27 Aprilie 1875 cu ocazia alegerilor, bătăile, presiunile şi violenţele de tot felul comise asupra celor ce veniau să exercite drepturile lor de cetăţeni şi la care am asistat ca martori oculari, fiind nu numai întristătoare pentru orice om care mai conservă în sufletul său un rest de respect pentru legalitate dar încă şi înjositoare pentru magistraţii însărcinaţi cu apărarea şi aplicarea legei; vă rugăm, d-le ministru, să primiţi demisiunea noastră din posturile ce ocupăm.

Primiţi, etc

Ion Pretor, licenţiat în drept din Paris prim-preşedinte al trib. Ilfov.

I. Procop Dumitrescu, licenţiat în drept din Paris, judeinstructor trib. Ilfov.

Ciru Economu, licenţiat din Paris procuror de secţiune trib. Ilfov.

N. H. Stoica fiul, licenţiat din Paris supleant comercial trib. Ilfov.

Urmează apoi a doua demisiune.

D-lui ministru al justiţiei,

In faţa declaraţiunilor colegilor noştri I. Pretor, Procop Dumitrescu, Ciru Economu, N. H. Stoica, etc., bazaţi pe încrederea reciprocă, ce a existat în totdeauna între noi şi în faţa imposibilităţei d'a se constata judiciarmente faptele expuse de dânşii deoarece consiliul de miniştri s'a substituit d-lui primprocuror, vă rugăm, d-le ministru, să primiţi demisiunea noastră din posturile ce ocupăm.

Primiţi, etc.

M. Pocnaru-Bordea, licenţiat din Paris, preşedintele trib. Ilfov, secţia III civilă.

G. Constantinescu, licențiat din Paris, membru trib. Ilfov secția I civilă.

M. Zenidi, licențiat din București, membru civil pe lângă trib. comecrial Ilfov.

I. Darvari, licențiat din Paris supleant civil pe lângă trib. com. Ilfov.

I. Vilacros, licențiat din Paris procuror Ilfov.

I. Crețeanu, licențiat din București jude-instructor trib. Ilfov.

I. Macca, licențiat din Paris supleant secția I corecțională Ilfov.

Și ziarul *Românul* adăoga :

„Ministrul justiției a refuzat de a primi aceste două demisiuni sub cuvânt că ele sunt o manifestare politică. Așa dar orice magistrat care nu se va îmbrățișa cu bandiții este un răzvrătitor".

Au urmat apoi un număr de alte demisiuni, precum acelea ale d-lor C. G. Politimos, C. Nacu, B. Arvanezu, Anton Carp, Grigore Brătianu, etc., precum și alte numeroase demisiuni din țară.

Alegerile pentru colegiul I și II de Cameră se făceau în localul primăriei de pe calea Șerban-Vodă, astăzi dărâmat.

Alegerile pentru colegiul al III-lea se făceau în 5 secțiuni și anume :

Culoarea roșie : secțiunea I-a în localul primăriei unde era și biroul central al alegerei ;

Culoarea galbenă : secțiunea II în localul ofițerului de stare civilă din str. Armenească ;

Culoarea verde : secțiunea III, în localul cancelariei ofițerului stărei civile din str. Belvedere ;

Culoarea albastră, secțiunea IV, în localul ofițerului stărei civile pe str. Radu-Vodă, casele d-nei Natalia Fănuță ;

Culoarea neagră: secțiunea V, în localul ofițerului stărei civile casele lui Nicolae Andronescu, str. Remus 3, suburbia Lucaci;

Alegătorii din Oltenița : secțiunea VI, peste tot 403 alegători votau în localul mânăstirei Radu-Vodă ;

Secțiunea VII : compusă din alegătorii din Sabaru, Negoești, Mostiștea, Znagovu și Dâmbovița, peste tot 601 alegători, votau în localul școalei de băeți No. 3 din casa Poenărescu de pe strada Justiției, suburbia Antim.

Primarul Capitalei G. Manu, viitorul general G. Manu, afișa a doua zi următorul „apel către cetățenii Capitalei".

„Dezordinile regretabile ivite eri în jurul ospelului comunal, cu ocaziunea alegerei deputatului colegiului II, ne impun

datoria de a face apel la bunul simț și patriotizmul cetățenilor și a-i consilia să se abțină dela manifestațiuni sgomotoase și violente care, dacă s'ar repeți și la viitoarele colegiuri, ar compromite liniștea publică.

Lăsați pe alegători a merge la vot și a-și exercita în pace drepturile politice.

Primar, G. MANU.

Alegerea colegiului al III-lea se anunță foarte îndârjită.

Dacă la colegiul II unde votau, oarecum proprietarii și fruntașii comerțului, s'au putut petrece astfel de presiuni și violențe, ce va fi la colegiul al 3-lea.

Din ajun noi „Comitetul studenților", spre a împărți forțele polițienești a doua zi, am imprimat și am împărțit printre studenți și cu grija de a cădea în mâinile poliției, următorul aviz :

„Toți studenții sunt înștiințați că mâine Marți, 29 Aprilie, la ora 6 să se întrunească în cele 5 localuri hotărîte spre a porni către localurile de vot".

Comitetul studenților

Conform bunului obiceiu al pământului biurourile provizorii se luau cu asalt. Cei cari veneau mai de vreme — și de obiceiu era poliția — ocupau localul și împiedicau pe adversari să pătrundă. In aceste condiții biuroul definitiv era în totdeauna al primului ocupant. Apoi, cum operațiile durau câte 2 zile, peste noapte se opera frauda și alegerea era, aproape fără excepție, în favoarea partidului care luase biuroul

Pentru alegerea colegiului al 3-lea din București (Ilfov) poliția a putut pune mâna pe biurourile culorilor: negru, galben și albastru, cât și pe cele 2 secții unde votau ruralii. Insă biuroul central al culoarei de roșu cât și biuroul coloarei de verde fură luate de liberali.

La roșu președinte al biuroului a fost ales Pantazi Ghica om de litere și frate al lui Ion Ghica. La verde, însă, a fost bătaie mare.

Grigore Serurie, vechiu elector și admirabil organizator politic, își disciplinase perfect coloarea. Dis de dimineață, de cu noapte chiar, ocupă localul de vot cu 150 de partizani. Când au venit adversarii au găsit localul plin. O luptă disperată s'a dat. Biuroul fiind la etaj oamenii poliției în cap cu bătăușii s'au urcat sus în iureș, dar cei de sus, înarmați cu bastoane si cu ardeiu pisat, răspundeau chiorind pe asaltatori. Imi amintesc că se vorbea atunci de un fierar care făcuse minuni de vitejie respingând el singur atacul bătăușilor celor mai dârji.

Bătăușii, văzând că nu pot izbuti să ocupe biuroul, au schimbat tactica : s'au dat jos, şi au început să bombardeze pe cei dinăuntru cu pietre şi cărămizi. Toate geamurile localului au fost sparte precum şi câteva capete. Dar biuroul a rămas în mâna lui Serurie.

Dându-se alarma a dat fuga la fața locului șeful suprem al bandelor, vestitul Popa Tache. Dar marele elector a avut o soartă destul de tristă, liberalii îl pândeau și îl așteptau. De îndată ce Popa Tache apăru, agenţii liberalilor îl atacară aruncându-i cu ardeiu în ochi. Bietul popă abia a putut să scape de o zdravănă păruială, trecând Dâmbovița cu picioarele.

Eu fiind invalid, n'am putut participa la luptele din ziua aceea. Eram internat în Institutul Heliade şi directorul Ştefan Velescu care avea răspunderea, m'a împiedicat să ies. Apoi d-rul Felix, care a fost chemat să mă îngrijească, mi-a interzis de asemenea să părăsesc odaia. Afară de cap care era rănit, aveam brațul stâng umflat, brațul cu care îmi apărasem capul. Dar în oraş au fost drame.

La culoarea de galben a fost bătaie mare şi șarje de cavalerie. Fiindcă poliția ocupase biuroul iar bandele alungau pe alegători dela vot, aceștia în număr de peste 300 au dat asalt localului. Atunci au fost chemați jandarmii călări cari au venit în cap cu comandantul lor, căpitanul Tulea. Căpitanul Tulea primind ordinul să șarjeze pe alegători, unul dintre aceştia, un croitor, văzându-se amenințat ca să fie răsturant de calul acestuia îi apucă calul de dârlogi : căpitanul Tulea ripostă cu o lovitură de sabie crestându-i urechea.

Dându-se de știre la statul major al opoziției, Nicolae Fleva și Ion Câmpineanu veniră să restabilească liniștea.

La culoarea de roșu, la ospelul comunal, însă, au fost lucruri grave.

Vestitul cap de bandă fiorosul Ilie Geambașu, dimpreună cu un alt bătăuș de talie herculeană Temelie Trancă, apărură beți în vecinătatea localului Primăriei, și intrară într'o cârciumă. Bătăușii erau beți și veneau de pe la celalalte secții unde operaseră. De cum fură semnalați cârciuma fu asediată.

In ziua aceea mai multe mii de oameni staționau împrejurul Primăriei prin piață și pe calea Șerban-Vodă.

Ilie Geambașul avea mulți dușmani, pe mulți îi bătuse, multora le necinstise femeile, pe toată lumea o teroriza la mahala. Nu e de mirat, dar, că ura dezlănțuită se abătu asupra lui. Intr'o clipă fu atacat, înconjurat și doborât. Ilie primise un glonte de revolver și o împunsătură de cuțit. Temelie Trancă fu lovit cu aceiași furie. De îndată ce s'a aflat despre prezența Geambașului, valurile mulțimei se abătură asupra cârciumei.

Unii s'au înarmat cu bastoane, ciomege, pietre, alții au scos parii de pe marginea Dâmboviței, — căci pe vremea aceea, gârla curgea joasă puțin mai spre Nord și era, pe alocurea, împrejmuită cu uluci.

Mulțimea năvăli în cârciumă și o pocnitură de revolver se auzi. Geambașul căzu fără să sufle, dar Temelie Trancă, care avea o statură de hercule, rezistă mult și fu copleșit. Erau atâtea răzbunări adunate acolo în cât nu-i fu cu putință să scape. Temelie Trancă fu doborît, lovit, călcat în picioare, strivit. Dar atât de puternic era omul acesta că zăcu o lună întreagă în spitalul Colțea, cu toate că medicii îl condamnaseră din prima zi. In sfârșit își dete obștescul sfârșit.

Când a murit, noi, „Comitetului studenților", am tipărit anunciuri mortuare astfel libelate :

„Noi jalnicii Lascar Catargiu, general Florescu, Vasile Boerescu, etc., anunțăm moartea bravilor noștri Ilie Geambașu și Temelie Trancă morți întru partid în zilele de... și de... Rugați-vă pentru ei".

Iar un poet de oarecare talent, anume Nicolae Safir, a scris următorul epitaf:

Aicea răposează cu jale în vecie,
Ilie zis Geambașul și Trancă Temelie.
Ei fură 'n a lor viață iluștrii căuzași
Vestiți în retevee și groaznici ciomăgași.

Moartea lui Ilie Geambașul și strivirea lui Temelie Trancă exasperă presa guvernamentală și chiar pe guvern. O violentă campanie de presă începu și guvernul se hotărî să reprime. Se făcură mai multe arestări spre a se descoperi acela care trăsese cu revolverul în Geambașul dar fără rezultat. Nicolae Fleva fu arestat ca instigator al omorului și al dezordinei. Iată ce scria *Românul* asupra acestei arestări.

„Astăzi dimineață d-l Fleva mergând la d-l judecător de instrucție, fu arestat și trimis la poliție, d'aci sub escortă a două compănii de infanterie comandate de însuși d. colonel Costaforu, fu condus pe jos în pas grabnic, din nou la d-l judecător de instrucție și după aceasta retrimis la poliție sub aceiași înaltă escortă de unde îl înaintară (în trăsură credem) la Văcărești.

D-l Fleva dus de guvern cu alaiu domnesc la judele instructor și la poliție, este ținut la secret. Mai toți arestații au ziua și noaptea lacăte la celulele lor dela Văcărești.

Pentru ca un om ca Nicolae Fleva să fie maltratat în felul acesta, să fie purtat pe jos și în pas grabnic între două com-

pănii de soldați pe străzile Capitalei de colo până colo, erau două motive : Intâiul îndârjirea din tabăra guvernamentală, al doilea temerea că Fleva să nu fie liberat de mulțime.

Ziarul guvernamental *Presa,* organul lui Vasile Boerescu, ministrul de externe, într'un articol violent, aproba arestarea lui Nicolae Fleva, numindu-l cap de bandă. Fleva răspunde prin următoarea scrisoare publicată în *Românul* dela 1 Mai.

Domnule redactor,

Știu că cele ce se relatează în ziarul oficios al banditilor nu merită nici o desmințire de oarece publicul român cunoștea că tot ce iese din pana acestor conștiinți vândute nu este de cât calomnie și neadevăr. Dar indignațiunea nu mă poate opri de a releva cele scrise de dânsul cu ocazia alegerilor din Capitală, în No. său de azi.

Se zice în acel ziar că în capul a 300 bandiți ași fi mers dela primărie la culoarea de Galben spre a lua urna care fusese, prin forță și înșelăciunea poliției, răpită alegătorilor.

Ceea ce vă rog să faceți cunoscut este că la Galben am mers în trăsură cu d-l Câmpineanu, după ce acei 300 alegători erau acolo, unde s'au găsit indignați ca oricine se vede victimă fără de legei, și că numai cuvintele de împăciuire ale amicului meu Câmpineanu au putut să liniștească și să evite vărsarea unui sânge inocent. Pentru aceasta mă refer la onoarea d-lui Bagdat care era acolo.

Cât pentru epitetul de cap de bandă ce mi se aruncă de cei dela *Presa,* dacă masa alegătorilor români au ajuns să fie tratați astăzi ca bandiți în țara lor, eu nu pot râvni la un titlu și invoca mai mare cinste de cât a fi în capul lor și a împărtăși această onoare cu fiul Câmpineanului care a ajuns a fi tratat și el de cap de bandă de acei cari s'au hrănit în grajdurile părintelui său".

Această scrisoare a făcut mare zgomot pe vremea aceea, mai ales pentru ultimele cuvinte adresate lui Vasile Boerescu, despre care se spunea că ieșise dintr'o poziție foarte umilă.

Arestarea lui Nicolae Fleva provocă o mare agitație în București. Intelectualitatea era indignată, tineretul se agita, mahalalele erau în mare fierbere. Tot felul de vești sinistre începură să circule.

Conform legei, biroul electoral dela Primărie fiind biuroul central, acela libera certificatele aleșilor, însă acest biurou era în mâna opoziției. Astfel că au fost proclamați două rânduri de deputați : unii proclamați de către biuroul central, dar nu-

mai în numele coloarei de Verde și de Roșu, ceilalți proclamați de către celelalte trei secții.

Candidații guvernamentali cari au intrat în Cameră erau : Prințul Dimitrie Ghica, Const. Blaremberg, Dobre Nicolau, Ștefan Ioanid, Gr. Păucescu și D. Gherman.

Candidați opozanți proclamati de biuroul central erau : Stancu Becheanu, Eugen Stătescu, Ion Câmpineanu, N. Fleva, Remus Opreanu și dacă nu mă înșel, G. Danieleanu.

Tineretul nu putea primi arestarea lui Fleva, de aceea o hotărâre aproape generală, fu luată : să liberăm pe Fleva din Văcărești.

Iată cum am voit, în naivitatea noastră, să executăm această idee.

Conducătorii mișcărei studențești — cari, bine înteles, erau agenți ai partidului liberal, — ne convoacă într'o seară în localul ziarului *Alegătorul Liber*. Administratorul ziarului era Grigore Serurie. *Alegătorul Liber* era instalat în casa Slătineanu, actuala Casă Capșa.

Imi aduc aminte că am venit cu toții înarmați, care cu un revolver, care cu un pumnal, care cu un box. Eu, de când cu bătaia de la colegiul al doilea, renunțasem la baston și-mi luasem un box.

De afară veneau zvonuri sinistre. Patrulele de cavalerie se plimbau pe străzi și se zvonea că la noapte va fi revoluție, că în mahalale e mare fierbere, că Dealul Spirei și Tabaci pornesc către centru, că alte mase se îndreaptă către Văcărești spre a libera pe Fleva.

Din minută în minută surescitarea creștea.

Se țineau cuvântări înflăcărate și se discuta în ce chip am putea libera pe Fleva chiar în noaptea aceea.

Imi amintesc că cel mai înflăcărat era un domn Zăgănescu. Acesta propunea lucruri extreme. El era de părere ca să pornim în corpore către Văcărești ; el care era un bun gimnastic se va urca pe stâlpii telegrafului și va tăia firele pentru ca cei de la închisoare să nu dea alarma. Bine înțeles toate acestea erau numai copilării. Atâta îndrăzneală începu să dea de bănuit.

Cu spiritul nostru bănuitor am și conchis că Zăgănescu este un spion al poliției. Bine înțeles că poliția avea cel puțin un spion printre noi, căci era sigur că poliția avusese cunoștință de întrunirea noastră. La un moment dat cineva vine să ne anunțe că poliția mișună prin prejurul casei și că va invada înăuntru. Cum în toate mulțimile sunt și destui fricoși, aceștia sfătuiră să ne retragem cât mai repede.

Grigorie Serurie a înțeles din atitudini și din discuții că nu

e nimic serios, de aceea ne-a sfătuit să lăsăm în local toate armele ce aveam asupra noastră şi să ne retragem câte unul. Ceea ce am şi făcut. Toţi ne-am aruncat arsenalul în coşul sobei şi, apoi, în cea mai mare tăcere, ne-am strecurat prin strada Nouă, actuala Edgar Quinet.

ACŢIUNEA ŞI AGITAŢIA OPOZIŢIEI

Demisiunile magistraţilor curg, dar guvernul le respinge pe toate. Ziarele opoziţiei sunt pline cu telegrame şi scrisori de felicitare către magistraţi. Se pun la cale banchete, manifestaţiuni şi organizarea opoziţiei într'un mare partid cu un program de acţiune şi de guvernământ.

Opoziţia hotărăşte să dea un mare banchet magistraţilor demisonaţi. Acest banchet este dat şi la el participă toate notabilităţile opoziţiei, precum : Dumitru şi Ion Brătianu, M. Kogălniceanu. Ion Ghica, M. K. Epureanu, Blaremberg, Câmpineanu, Stătescu, G. Vernescu, Pake Protopopescu, etc.

Cel dintâi toast l-a ridicat G. Vernescu, la care a răspuns C. Nacu.

D-l Danieleanu (Danielopolu) a ridicat un toast pentru întrunirea tuturor bărbaţilor pe terenul principiilor de libertate şi democraţie, la care a răspuns Mihail Kogălniceanu.

Au mai vorbit Nicolae Blaremberg, Ion Brătianu, Stătescu, Câmpineanu, Ion Ghica, etc.

Iată ca mostră a elocinţei vremei, toastul lui N. Blaremberg :

„In momentul unde atâţi fii vitregi sfâşie cu mâinile lor înşişi sânul matern al ţărei, ne rămâne o mângâere si o mândrie aceea de-a vă putea arăta...

„Simţimintele ce ne animează în acest moment ne sunt aşa de comune încât ne putem înţelege şi cu jumătate vorbe. Divorţul între guvern şi naţiune este astăzi consumat, este complet şi irevocabil. Fericiţi dar acei ce în această ocaziune au ştiut să se aranjeze în partea naţiunii : viitorul e al lor, căci guvernele trec şi naţiunea rămâne.

Inchin, dar, în sănătatea magistraţilor demisionaţi, floarea şi podoaba unei generaţiuni, închin pentru toţi aceia ce, în măsura puterilor lor, sunt hotărâţi a lucra la restaurarea dreptăţei şi libertăţei în România. Inchin în sfârşit la acel scump absent la acel om de inimă şi de talent (N. Fleva), de care recea închisoare, persecuţia şi arbitrarul ne despart".

Aceste alegeri cari au pasionat atât de mult Capitala şi ţara întreagă, aceste alegeri cari au fost punctul de plecare al întregei transformări politice din România, au avut răsunet

pretutindeni unde erau români. Studenţimea română din Paris era şi ea, în mare majoritate, sub influènţa ideilor liberale cari năvăleau asupra conştiinţelor.

Aceşti studenţi au trimis magistraţilor următoarea adresă de felicitare. O public cu toate iscăliturile, ca un document interesant :

Onorabililor magistraţi demisionaţi,

Onoare vouă.

Magistraţi demni, aţi pus demnitatea ţărei mai presus de interesele voastre.

Demisiunile voastre sunt protestaţiunea dreptului contra fără de legei.

Prin purtarea voastră aţi aruncat strigătul de alarmă care ne va păzi de prăpastie, în aceste momente de suferinţi cumplite aţi răspândit un balsam dătător de viaţă pe rănile sărmanei Românii.

Aţi sacrificat fără esitaţiune funcţiunile, poziţiunile voastre ; acest sacrificiu este însă temporar.

Nu e departe momentul în care acţiunea puternică a oamenilor oneşti va şti să zdrobească instrumentele de corupţiune cari împing ţara spre pieire.

Incă odată : Onoare vouă. V'aţi împlinit datoria.

Curagiu, perseverenţă şi la revedere în curând.

(ss) Ştefan D. Marinescu, T. Bancu, George Lambru, Ion T. Demetrescu, Ion N. Guran, C. C. Cantacuzino, Mihail Ioan Demetrian, Vasile C. Vârnav, George Bârsan, G. C. Cantacuzino, G. D. Milion, Const. C. Arion, Nic. Vas. Pleşoianu, Mircea C. A. Rosetti, Al. P .Tătăranu, Urseanu Valerian, Vasile R. Rusescu, Const. N. Guran, D. Protopopescu, G. A. Morţun, N. P. Romanescu, R. Sturza, Vintilă C. A. Rosetti, M. G. Râmniceanu, G. I. Sion, C. Agarici, Panteli G. Obedenaru, dr. I. Carp, G. Baltă, C. Stamatin, C. Stoicescu, Al. Cottescu, C. Botez, G. A. Dimopolu, Orest Buzdugan, G. M. Stroici, Elie Niculescu, Chiriţă Stătescu, Nicolae Geblescu, Corlătescu, N. S. Lipati, C. Drăgulinescu, Horia C. Rosetti, C. Stoienescu, C. Popovici, C. Scarlat Vârnav, I. Carcaleţeanu, C. D. Vartiadi, D. Culcer, A. Antonescu, Paul Eleuteriad, T. Cămărăşescu, C. C. Cantacuzino, A P. Dumitrescu, Baschin Manoilescu, N. Hasnaş, D. Stoicescu, S. Miculescu, G. Târnoveanu, Pădeanu, M. Cosmescu, C. N. Tătăranu, D. Gârleşteanu, S. C. Teodorescu, D. Petreanu, A. Atanasovici, Ion Tauşanu, C. Sturza, G. Dărmănescu. M. H. Caracostea, dr. Al. Vlădescu.

Să mă reîntorc acum la celelalte evenimente petrecute în Capitală înainte de perioada electorală de care vorbim.

Luni, la 23 Martie, s'au întrunit în saloanele hotelului Dacia proprietarii, cari au hotărît înființarea unei societăți de asigurare mutuală. Comisiunea aleasă spre a discuta statutele, a fost compusă din Ion Ghica, Al. Golescu, Ion Brătianu, D. Cornea. D. Sturza, Jacques Elias și Em. Protopopescu Pake.

— Ziarele anunță că la înmormântarea marelui filo-român Edgar Quinet — petrecută atunci la Paris — au asistat peste 100.000 oameni.

— Domnul G. Meitani, fost prefect și deputat, a fost împamântenit de Cameră. Ziarele opoziției întreabă ce se fac cu actele făcute de d-sa ca prefect și de legile votate de d-sa, pe când nu era încă român.

— Cititorii au observat poate că C. A. Rosetti n'a figurat pe lista candidaților din București. Iată motivul : C. A. Rosetti, care locuia la Paris, a refuzat candidatura pe care s'a grăbit să i-o propună comitetul electoral al opoziției.

Iată ultimele cuvinte ale scrisoarei sale de refuz : „Timpii de astăzi chemând la această înaltă funcțiune pe membrii cei mai distinși ai nouilor generațiuni, sunt dator a mă da înlături".

Dar adevăratul motiv al refuzului era acela că Rosetti era nemulțumit de felul în care lucra opoziția.

Parlamentul se deschide. Președinte este ales Dimitrie Ghica.

După câteva săptămâni de hărțueli vine în fața Camerei concesiunea pentru facerea căei ferate Ploești-Predeal. Această chestiune, numită chestiunea Crawley, după numele concesionarului englez care a fost agreat de Cameră, a pricinuit un mare scandal și a contribuit mult la discreditarea și la prăbușirea regimului.

In Cameră, conservatorii se împart în două tabere și se combat furios. Ion Lahovary, într'un moment de indignare, declară că asupra acestei concesii s'a deschis un Sultan-Mezat.

O societate română cu capital de peste 60 milioane se formează spre a lua concesiunea. Bine înțeles avem a face cu o armă politică. Acționarii, cari sunt toți fruntași politici, adresează președintelui Camerei o cerere de concesiune semnată de Ion Brătianu, Ion Kalenderu, Grigore Eliad și D. Sturza.

Guvernul susține ca să se dea concesiunea unui consorțiu străin. Mai este un consorțiu reprezentat prin englezul Crawley. Raportor al proectului de lege în Cameră este Vasile Alecsandri. Este curios de văzut cum îl combate Petre Carp, tovarășul po-

litic dela „Junimea". Vasile Alecsandri combate în raportul său propunerea lui Crawley. Petre Carp spune:

„Descrierea pe care o face raportorul despre proiectul Crawley este demnă de poetul transformat astăzi în raportor de lucrări publice. Ministrul combate traseul Crawley, raportorul e ademenit de idei poetice, dar nu reale, unde e dar mijlocul de a ne forma convicțiunea ?"

Ion Brătianu și Alecu Catargiu au cerut votul pe față la votul în total, dar biuroul a pus votul secret. Convențiunea a fost admisă,—după furtunoase desbateri și după ce Ion Lahovary a declarat în Cameră că asupra acestei Convențiuni s'a deschis un Sultan-Mezat—cu 62 bile contra 46. adică cu 9 voturi majoritate.

— In ziua de 24 Mai Nicolae Fleva este liberat din închisoare în urma ordonanței de neurmărire.

Ziarele opoziției publică sub titlu *Programa*, actul de constituire al coaliției parlamentare. Acest act e semnat : M. K Epureanu, I. C. Brătianu, M. Kogălniceanu, Al. G. Golescu. G. Vernescu, Take Anastasiu, C. Fusea, Al. Cadiano-Popescu, An. Stolojan, G. Chițu, C. G. Pesacov și N. C. Furculescu.

— In ședința Camerei dela 1 Ianuarie este ales mitropolit primat — în urma morții, la 5 Mai, a lui Nifon, — Calinic Miclescu, mitropolitul Moldovei, cu 106 voturi, contra episcopului de Argeș Iosif Naniescu, care a întrunit 84.

Lupta a fost crâncenă și numai faptului că Calinic era mitropolit al Moldovei, i-a dat reușita.

— In ziua de 1 Iunie s'a făcut alegerea consiliului de disciplină al baroului.

Iată cum publică ziarele opoziției rezultatul :

„Duminică la 1 ale curentei a fost alegerea consiliului de ordine al advocaților din București.

In precedentul consiliu figurau ca membri d. Gr. Peucescu, trimisul în Cameră de bandele lui Geambașul și Temelie.

Baroul Capitalei a eliminat în noul consiliu asemenea persoane și a ales pe d. G. Vernescu, decan și pe d-nii N. Blaremberg, N. Fleva, Ion Câmpineanu, Eugen Stătescu. C. Danieleanu și D. Voreas, membri.

— Ziarele anunță pentru Sâmbătă 7 Iunie debutul marei tragediane Giacinta Pezzana Gualtieri. la Teatrul Național, cu „Medeea".

— Ziarele publică liste de subscripție pentru ridicarea unui monument regretatei Ana Davila.

CONVENŢIUNEA COMERCIALA CU AUSTRO-UNGARIA

— In sfârşit vine şi ziua cea mare, adică guvernul aduce înaintea Camerei Convenţiunea comercială cu Austria.

Ziarele guvernamentale exaltează succesul guvernului, iar *Presa* lui Vasile Boerescu, ministrul de externe, consideră ca o mare victorie faptul că România a izbutit să se afirme ca un stat de sine stătător care, pentru întâia oară, în existenţa sa, a putut trata dela egal la egal cu o mare împărăţie. *)

In Cameră au fost discuţii pasionate. Mihail Kogălniceanu, din opoziţiune, a rostit cel mai insemnat discurs în contra Convenţiunei. Opoziţiunea a calificat Convenţiunea ca fiind o mare nenorocire pentru ţară.

Românul dela 1 Iulie apare încadrat în doliu.

In capul ziarului, pe întâia coloană se citeşte :

„Bucureşti, 30 Cireşar (12 Cuptor).

Ieri 29 Iuniu, s'a înfipt cuţitul până în mâner în pântecele României; corpul ei palpitând încă, fu îmbrâncit la picioarele contelui Andrassy.

In ziua de 29 Iuliu 1866, Camera a făcut cel mai mare act de autonomie : a dat ţărei Constituţiunea.

In ziua de 25 Iuniu 1875 Camera a votat actul prin care se dă d-lui Andrassy în posesiune comerţul ţărei şi industria ţărei, Dunărea cu ţărmurile ei. oraşele cu satele ţărei, vămile şi chiar dreptul ţărei d'a legifera.

In zilele de la 29 la 30 Iuniu 1866, naţiunea toată s'a învestmântat în haine de serbare şi din inimă a strigat:

Trăiască Carol I, Domnul constituţional al liberei şi autonomei Românii.

In zilele de 29 şi 30 Iuniu 1875, toţi Românii creştini şi chiar israeliţi pământeni, dacă au simţiminte româneşti, trebue să puie vestminte de doliu şi să suspine.

Contele Andrassy este Domn suveran absolut al robitei Românii.

La 28 şi 29 Iunie 1875 au vorbit în Cameră câţi au putut dobândi cuvântul din adevăraţii reprezentanţi ai ţării".

In urma votării convenţiunei comerciale cu Austro-Ungaria şi a concesiei pentru linia Ploeşti—Predeal, deputaţii din opoziţie s'au retras din Cameră. Aceşti deputaţi erau în număr de 10 şi anume : Manolache Costache, Kogălniceanu, Vernescu, Ion Brătianu, Stolojan, Chiţu, Candiano, A. G. Golescu. C. Fusea şi Furculescu.

---

*) Am spus în alt loc cum că Turcia a stăruit multă vreme în opoziţia ei ca România să încheie convenţiuni comerciale ca orice stat autonom.

— Incă din luna Mai 1875 se răspândesc zgomote neliniştitoare. Ziare americane mari precum „Times", „Herald" şi „Tribuna" spun că ar fi vorba de un război franco-german.

Ziarele americane se pronunţau toate în favoarea Franţei.

— Un eveniment politic mare : se constitue partidul naţional liberal, care cuprinde toate nuanţele liberale și chiar foşti conservatori. Actul de constituire şi programul sunt semnate de :

M. Ferekide, D. Sturza, I. C. Brătianu, V. Maniu, I. Câmpineanu, C. Costescu Comăneanu, D. Giani, A. Stolojan, M. Kogâlniceanu, G. Vernescu, A. G. Golescu, dr. N. Calinderu, Petre Stoicescu, Candiano Popescu, I. Al. Sturza, C. Plitos, maior Radu Mihai, C. A. Rosetti, G. Petrescu-Pâcleanu, Em. Protopopescu-Pache, Romulus Opran, Remus Opran, D. Brătianu, C. Fusea, Manolache Costache Epureanu, D. Cariagdi, A. Puricescu, colonel N. Bibescu, Gr. Vulturescu, Petre Opran, Pantazi Ghica, Gr. Arghiropol, Gr. Niculescu, D. Bilcescu, G. Chiriţescu, Ciru Economu, B. D. Arvanezu, G. Goga, Petre Grădişteanu, Radu Manolescu, C. Grădişteanu, T. Bagdat, D. Pruncu, C. Caramanlîu, I. Gârleanu, P. Rucăreanu, C. Ciocârlan, Simion Mihalescu, C. Bontaș, G. Caramfil, G. A. Florescu, Pană Buescu, C. Leca, A. Teriachiu, N. Crătunescu, D. Ionescu, D. Berendei, G. Cantilli, I. Ghica.

Apoi s'a ales comitetul partidului compus astfel :

Arvanezu V., Berendei D., Pană Buescu, Brătianu I., Brătianu D., Cariagdi, dr. Calinderu, I. Câmpineanu, Ferechide M., Fleva N., Ion Ghica, C. Grădişteanu, D. Giani, Al. Golescu, M. Kogălniceanu, Manolache Costache, Lupescu Al., C. Nacu, Remus Opran, Protopopescu-Pache, E. Stătescu, Stolojan A., D Sturza, C. A. Rosetti, G. D. Vernescu.

— In ziua de 1 Iunie s'a judecat procesul de presă al lui Alexandru Macedonski care stătea în arestul preventiv de trei luni de zile. Acuzatul are 17 apărători. Toată elita baroului se înscrisese ca să apere pe ziaristul întemniţat.

Apărarea a ridicat excepţiunea că delictul este prescris. Legea de pe vremea aceea prevedea că delictele de presă se prescriu după 4 luni, iar Macedonski fusese arestat pentru un delict comis cu 8 luni mai înainte.

Cu toată împotrivirea procurorului Călinescu, Curtea a pronunţat liberarea acuzatului care fusese arestat arbitrar.

Iată una din binefacerile arestului preventiv în materie de presă.

— La 16 Iunie colegiul pentru alegerea mitropoliţilor şi episcopilor alege mitropolit al Moldovei pe Iosif Naniescu, epis-

copul de Argeş. Episcopul Melhisedec al Dunării de Jos a întrunit 38 voturi.

— Ziarul „L'Evenement" din Paris scrie :

„Ni se comunică din Bucureşti că consiliul de miniştri a decis să gonească din România pe d. Frederic Damé, vechi secretar al primăriei din al 2-lea arondisment al Parisului, după 4 Septembrie. D Damé e colaboratorul literar al „Europei Orientale", ziar francez din Bucureşti".

In urma intervenţiunei consulului Franţei, expulzarea d-lui Damé a fost revocată.

— Ziarul „Presa" plânge pe B. P. Haşdeu că nu este preţuit cum trebue. Marele Hasdeu răspunde :

„1) Camera actuală este aceea care a sters mica subvenţiune ce mi se da pentru continuarea „Istoriei Critice a Românilor".

2) D-l T. Maiorescu este acela care m'a oprit de a ţine gratis la facultatea de litere din Bucureşti cursul meu de „filologie comparativă".

3) D-l Lascar Catargiu este acela care a refuzat tipărirea acestui curs, câte două coale pe lună la imprimeria statului.

Comunicându-vă acestea cu rugămintea de a da loc în cel dintâiu număr al ziarului dv., exclam şi eu : „Ce deriziune".

B. P. HAŞDEU

— Se înfiinţează societatea de asigurare mutuală „Unirea". Ziarele publică lista societarilor şi sumele subscrise.

S'au adunat în total 17.768.700 lei.

Cel mai mare subscriitor este Lambru Vasilescu cu lei 3.200.000. Cel de al doilea Jacques Herdan cu 1 milion.

— Vasile Boerescu a eşit din minister.

In Cameră încep hărţuelile între Boerescu de o parte şi Maiorescu, ministrul instrucţiei, de alta.

— La 14 Decembrie 1875 se alege întâiul consiliu de administraţie al societăţei de asigurare „Unirea". Au fost aleşi de către cei 525 acţionari:

G. Vernescu, Ion Ghica, Ion Câmpineanu, N. Fleva, Eugen Stătescu. Lambru Vasilescu, Al. Creţescu, Al. Golescu, dr. P. Iatropolu, Al. Băicoianu, Al. Lupaşcu.

Iar în comitetul de control: D. Sturdza. D. Cariagdi. I. C. Brătianu. D. Cornea.

— Ziarele din Paris anunţă că:

Statuia lui Napoleon I a fost înălţată în vârful Coloanei Vendome de pe piaţa cu acelaş nume. Lucrarea a durat de dimineaţă până seara în amurg.

Pantazi Ghica, fratele lui Ion Ghica, publică în „Româ-

nul" o scrisoare deschisă către Mircea C. A. Rosetti care este la Paris. Este o scrisoare politică cu mult umor scrisă. Din această scrisoare cităm:

„In locul acvilei s'au pus armele țărei cu deviza „Nihil sine Deo", care în traducere liberă este: „Cum o da Dumnezeu!"

— O notiță interesantă: „Journal de Geneve" dela 6 Iulie publică lista elevilor premiați la ultimile examene liceale. Printre acești elevi se aflau și următorii români:

Nicolae Filipescu, Leon Ghica, C. Băicoianu, Grigore Grădișteanu, Henric Lupu, lt. Mărgăritescu, T. Ghica, Al. Cimbru, George Pascal, Eug Constantin, Mihail Mărgăritescu.

— Luptele politice interne se întețesc, votarea convențiunei comerciale cu Austria slujește drept argument coalițiunei ca să sdruncine încă și mai mult guvernul. Șefii coalițiunei se întrunesc la Mazar-Pașa.

Coaliția hotărăște să trimită Domnitorului un delegat al ei, care să-i ceară să nu sanctioneze convențiunea.

Delegatul trimis a fost un om politic nou, Mihail Ferikide, care atunci pășea în viața publică.

Domnitorul a primit foarte amabil pe Ferikidi, și, fiindcă acesta era un pasionat vânător, nu i-a vorbit, în tot timpul audienței, decât de vânătoare.

Bineînțeles Convențiunea a fost sancționată.

— Toată viața publică este concentrată în jurul politicei. Marea partidă începută între partidul conservator dela putere și coaliția dela Mazar-Pașa pasionează lumea în gradul cel mai înalt

Precum am mai spus, bătălia nu urmează numai între guvernamentali și opozanți, dar între două idei, vechea lume conservatoare și lumea nouă care răsare și vrea să ia parte activă la conducerea Statului. Tot tineretul venit din școlile din Paris, se înscrie — cu foarte puține excepții — în rândurile partidului liberal. Se va vedea mai târziu cum că, după căderea regimului conservator, tineretul liberal s'a grupat în jurul unei organizări democratice cu un program de idei care a fost cea mai înaintată manifestare politică pe vremea aceea.

Anul 1875 se termină într'un marazm. Situația internă este foarte nesigură și toată lumea este în așteptarea deznodământului. Dar din afară vin tot felul de vești neliniștitoare.

In Peninsula balcanică cazanul colcăe. Rusia pregătește războiul în contra Turciei și, după cum s'a aflat mai târziu, guvernul, în special generalul Florescu, înclina pentru o înțelegere cu Rusia.

Cabinetele din Viena și Budapesta sunt în curent cu tot ce se pregătește. Rusia este înțeleasă cu Germania. Prințul Bis-

mark, spre a zădărnici alianța franco-rusă, care se punea la cale încă de pe atunci, făgăduește Rusiei să-i plătească polița dela 1870. După cum Rusia n'a intervenit în războiul franco-german, spre a împiedica victoria prusacă, tot astfel Germania nu va împiedica Rusia ca să-și execute programul în Balcani. Dar Austro-Ungaria e cu totul de altă părere.

O izbucnire este iminentă. Dar de unde va veni ?

ANUL 1876

Spre a se înțelege situația de atunci, să reproduc câteva din știrile publicate de ziarele epocei.

In „Românul" dela 1 Ianuarie 1876 era tipărit la pagina 1 :

„Se face mare larmă de pregătiri militare și de armare și cu toate acestea, de un an de zile, de când s'a decis a se cumpăra pusci pentru armată, nici până azi nu s'a adus o singură pușcă, nu s'a făcut măcar vreo comandă de pușci ; armata este redusă tot la puținele pușci aduse de mult atacatul și calomniatul guvern dela 1868. Ba se mai afirmă că în cestiunea puștilor se urzesc afaceri demne întru toate de curata concesiune Crawley".

IMPORTANTE ȘTIRI POLITICE

In No. dela 9 Ianuarie, în locul primului articol, sunt publicate următoarele știri :

— „Austria mobilizează toată puterea sa armată și a chemat toate rezervele. Știrea e pozitivă, deoarece supușii austriaci din România, cari fac parte din rezerve, sunt invitați a merge la corpurile lor.

— Ungurii cugetă a proclama de rege al Ungariei pe principele Rudolf, moștenitorul tronului Austriei. Știrea ne este adusă de mai multe ziare germane,—cărora ideea le surâde,— austriace și unguresti.

— In fine se asigură că ministerul impus la noi de înrâuriri străine în noaptea de 11 Martie 1871, se clatină foarte serios tot prin înrâuriri străine, negreșit. Se fac tot felul de combinări și se pun stăruințe pe lângă mai mulți bărbați politici".

Foarte interesant este articolul publicat în „Românul" de la 10 Ianuarie 1876, sub titlul Basarabia și Dobrogea. Iată-l:

Citim în ziarul „Le Monde" :

„O corespondență adresată din București către „Pall-Mall-Gazette" a produs o senzație destul de vie. Acea corespondență zice în substanță, dar sub formă dubitativă : Generalul Ion

Ghica, agentul României pe lângă Sublima Poartă, este aci. Revenirea sa în Capitală ar fi provenind din negocieri relative la răscumpărarea independenței Principatelor printr'o sumă de 912.500 franci, dată Sultanului. Principele Carol și miniștrii săi au speculat asupra penuriei tezaurului otoman și proectul lor este deja aprobat de Rusia și de Germania. Se asigură însă că aderarea Rusiei, este făcută pe învoiala de a se reda tronului imperial partea meridională a Basarabiei din nou încorporată cu Moldova în virtutea tratatului dela 1856. Aderarea Germaniei ar fi fost cumpărată prin concesiuni favorabile Germaniei în chestiunea căilor ferate. Insă se mai adaogă că dând fiecare parte, ceeace pierde principalul creditor pe de o parte, va lua pe de altă parte mulțumită înrâurirei Cabinetului dela Petersburg, Dobrogea împreună cu Kustendge".

Și „Românul" urmează apoi cu comentariile. Din articolul acesta reproducem următoarele linii :

„Nu este mai iertat de a se întreba care ar fi echivalentele Basarabiei orientale pentru un Român, decât ar fi d'a se întreba care ar fi echivalentele Alsaciei și Lorenei pentru un Francez. Și dac'ar place principelui Carol—urmăm numai desvoltarea unei ipoteze—d'a subscrie la vederile ambițioase ale principelui Gorciacof și ale principelui de Bismark, el ar subscrie atunci propria sa detronare".

Pe vremea aceea—pe la 1876—presa nu avea dezvoltarea de azi, și nici opinia publică nu era atât de deșteaptă față de afacerile publice ; de aceea puținele articole ale ziarelor, asupra celor mai vitale chestiuni naționale, rămâneau fără mare înrâurire asupra publicului. Dar acest articol al „Românului" dovedește un lucru, dovedește că Rusia n'a prezentat chestia Basarabiei în chip neașteptat la congresul din Berlin în 1878, ci o pusese în lumea diplomatică, a tratativelor și a intrigilor, cu doi ani mai înainte. De unde rezultă că protestarea de mai târziu a prințului Carol și a guvernului său, nu era francă.

Prințul Carol când a trecut Dunărea să dea ajutor rușilor bătuți la Plevna, știa că Rusia pretinde Basarabia, a crezut, însă,—așa ne închipuim,—cum că în urma marelui ajutor dat așa de bine și la timp Rusiei, aceasta, drept gratitudine, va renunța la pretenția ei.

Faptul real este, că încă dela începutul anului 1876 se cunoștea nu numai în cercurile diplomatice, dar și în publicitate, că Rusia ne cerea Basarabia meridională și că, în schimb, ne oferea Dobrogea.

Pe cât îmi aduc aminte, în țară, această veste nu produsese aproape nici o emoțiune. Poporul român nu era încă copt

ca să se conducă singur. Masele democratice nu luau încă parte la viața publică. Dreptul acesta îl avea atunci numai o restrânsă oligarhie.

— In Bucureşti exista o trupă de Operă franceză. Marți la 13 Ianuarie, se reprezenta „La Dame blanche“ de Boyeldieu.

— La 14 Ianuarie, Lascar Catargiu, şeful guvernului, a fost atacat, când a intrat pe Dealul Mitropoliei, de către un fost functionar anume Paraschivescu, care l-a lovit de mai multe ori cu bastonul

— In ședința Senatului dela 27 Ianuarie, senatorul I. Deşliu şi-a desvoltat interpelarea adresată d-lui Maiorescu, ministrul instrucțiunei, cu privire la violarea mai multor articole din legea instrucțiunei publice.

Interpelarea fusese amânată de mai multe ori deoarece Senatul se descompleta şi şedinţele nu se mai puteau ține.

In ziua de 27, în urma unor cuvântări agresive și mustrări adresate mitropolitului primat pentru felul cum a aplicat regulamentul, mustrări venite din partea profesorilor Al. Orăscu, vice-preşedinte al Senatului, și a marelui jurisconsult C. Bosianu, Ion Deşliu şi-a putut dezvolta interpelarea.

După o lungă şi foarte animată desbatere, care pasionase întreaga Capitală,—căci tribunele erau peste pline,—a luat cuvântul Alexandru Orăscu. După un aspru rechizitoriu făcut lui Maiorescu pentru suspendarea profesorului G. Danieleanu, a propus următoarea moţiune :

„Senatul, ascultând pe d. ministru şi având în vedere abaterile şi călcarea legei instrucțiunei publice, declară neîncrederea sa în d. ministru al instrucțiunei publice și trece la ordinea zilei“.

Deşi Lascar Catargiu intervine personal în discuţie şi cere respingerea moţiunei, aceasta este votată, în aplauzele frenetice ale majorităţei Senatului şi ale tribunelor, cu 31 voturi contra 21.

In urma acestui vot, Maiorescu şi-a dat demisiunea şi în locul său a fost numit Petre Carp.

Petre Carp, luând portofoliul instrucțiunei, vine la Cameră şi declară că va fi în totul, continuatorul lui Maiorescu. Această declarație e privită ca o sfidare. Antipatia împotriva a ceea ce se numea atunci „aroganța junimistă“, creşte şi mai mult. In lumea politică se prevede că baraca guvernamentală nu va putea dura mult.

— In „Românul“ dela 5 Februarie, B. P. Haşdeu publică o scrisoare prin care anunţă păcălitura trasă revistei junimiste din Iaşi, Convorbiri Literare, căreia i-a trimis spre publicare

bucata versificată cu titlul LA NOI și, având acrostihul : „La Convorbiri Literare“. Această păcălitură iscălită „P. A. Călescu“ a produs atunci o mare veselie în cercurile literare. Junimiștii se bucurau atunci de o nepopularitate foarte întinsă.

— In tabăra guvernamentală dezagregarea urmează : se anunță că generalul Florescu a demisionat dela ministerul de război, apoi la 16 Februarie demisionează prințul D. Ghica de la președinția Camerei.

Cu toate stăruințele puse de către Lascar Catargiu in ședința publică, care conjura pe beizadeaua să-și retragă demisiunea, acesta refuză. A doua zi este ales președinte C. Brăiloiu cu 68 voturi contra 26 date lui D. Ghica.

In urma acestei alegeri, Vasile Boerescu își anunță demisia dela vice-președinția Camerei.

— In ziua de 22 Februarie, Millo reprezintă la sala Bossel, cu concursul d-nei Mary Polizu, a lui C. Demetriadi și a marelui viorist Schipek :

„Șoldan-Viteazul“, canțonetă comică de Alecsandri, jucată de Millo ; „Vara la țară“, de Depărățeanu, recitată de Demetriadi ; „Variații“, executată de Schipek ; „Tu care întreci pe Venus“, romanță națională de Ferlendis, cantată de d-na Polizu: „Mama Anghielușa“, de Alecsandri, jucată de Millo; „Cerșetoarea“, poezie de Ciru Economu, recitată de Demetriadi; „Steluța“, de Alecsandri, pusă pe muzică și cântată de d-na Polizu: „Paraponisitul pus în slujbă“, de Alecsandri, jucată de Millo.

La Teatrul cel Mare, compania dramatică română joacă „Două Orfeline“ în beneficiul d-nei R. Stavrescu.

— La 26 Februarie, în sala Ateneului se da concertul marei cântărețe italiene Carlotta Patti.

— In Cameră, după retragerea opoziției liberale, s'a format o altă opoziție, în cap cu D. Ghica, V. Boerescu, Ceaur Aslan, G. Cantacuzino, etc., care numără vreo 40 aderenți.

— Ziarului „Telegraful“ i s'a făcut de guvern un proces de presă.

— In sfârșit, din cauza hârțuelilor din sânul partidului său, Lascar Catargiu se hotărăște să treacă mâna opozițiunei. El dizolvă Senatul mai mult a spre pedepsi pe conservatorii dizidenți : printul D. Ghica, Vasile Boerescu, Al. Orăscu, etc. Alegerile cele noui sunt fixate pentru zilele de 26 și 28 Martie.

CADEREA CABINETULUI LASCAR CATARGIU

Dizolvarea Senatului însemnează începutul sfârşitului pentru regimul conservator.

Costache Rosetti, care refuzase să candideze în alegerile din 1875, vine din Paris; el ştia că acum regimul conservator e sfârşit şi că partidului liberal îi va reveni datoria de a lua puterea. Dar mai sunt piedici.

La Palat, partidul conservator are încă multă influenţă, apoi sunt motivele politice din afară. După cum am spus între politica Rusiei şi aceea a Austriei e o prăpastie, dar prinţul Carol înclină către politica Rusiei fiindcă aceasta este politica Prinţului de Bismarck.

In curând se va vedea că presa austriacă va ataca pe prinţul Carol.

Opozitia se agită şi trimite la prinţul Carol pe Ion Brătianu ca să-i ceară ca alegerile senatoriale să fie libere. Eşind dela Palat, Ion Brătianu face să se publice în fruntea ziarelor de opoziţie următoarele rânduri:

„Am dizolvat Senatul, a zis Măria Sa, pentru ca să se deschidă drumul legal al reintrărei în reprezentaţiunea naţională.

Alegerile vor fi libere, am dorit-o. o doresc şi răspund că libere vor fi".

Când aceste rânduri au apărut în public cu autorizaţia Domnitorului toată lumea a înţeles că, regimul conservator era sfârşit.

Pentru întâia oară Prinţul Carol se depărta dela neutralitatea Sa, spre a se prezenta făţiş ca un adversar al guvernului său.

Expresia: „răspund că alegerile vor fi libere" erau fără replică, guvernul şi regimul conservator erau osândiţi.

Alegerile care au urmat şi au dat o mare majoritate opoziţiei, nu au fost libere, ideal libere, dar au lipsit violenţele, iar opoziţia atât cerea.

— Din afară ştirile sunt mai rele; în Bosnia şi Herţegovina se prepară o răscoală, în Serbia se fac pregătiri militare pe picior întins. Se află că pe Dunăre trec vapoare ruseşti cu material de războiu.

Turcii se pregătesc şi ei să concentreze trupe pe graniţele Serbiei şi Muntenegrului.

— In ziua de 16 Ianuarie stil nou, George Clémenceanu, în calitate de preşedinte al Consiliului Municipal al Parisului, s'a dus la marele Victor Hugo şi i-a anunţat alegerea sa ca delegat al Parisului.

In răspunsul dat lui Clémenceau, Victor Hugo a spus şi următoarele elocinte cuvinte:

„Funcţiunea ce-mi daţi este o onoare. Dar ceeace se numeşte onoarea în monarhie, se numeşte datorie în Republică".

— Alegerile senatoriale încep. In București animaţia este extrem de mare.

La colegiul I conservatorii prezintă pe prinţul Dumitru Ghica, iar opoziţia pe Constantin Bosianu. Lupta a fost foarte grea fiindcă colegiul I de Senat era un apanagiu al conservatorilor. In acest colegiu vota pe vremea aceea întreg statul major al boerimei. In acest colegiu Beizadeaua era foarte tare.

Pentru colegiul al II-lea încep să se manifeste rivalităţile din sânul opoziţiei. Roșii vor să pună candidatura lui C. A. Rosetti, dar ceilalţi opozanţi susţin pe Vernescu. Spre a se lua o hotărîre alegătorii colegiului II de Senat sunt convocaţi la o întrunire pregătitoare în casele giuvaergiului Carapati, peste drum de prefectura poliţiei.

Comitetul studenţilor, deși nu avea nici un rol, era în păr la întrunire.

Mai înainte de a se începe votarea a fost propaganda, şoaptele la ureche, insinuările, etc. Noi studenţii eram pentru Rosetti. Gazda era vernescan. Imi aduc aminte că venind într'un grup în care mă găseam și eu, Carapati ne spune :

— Nu zic, bun e Rosetti, bun e la gazetă, bun pentru propagandă, dar la alegeri nu e bun ; la alegeri e mai bun Vernescu.

De ce nu era bun Rosetti, și de ce era mai bun Vernescu ? Fiindcă Rosetti trecea drept un revoluţionar zvăpăiat, franţuzit, și cu idei nepotrivite pentru ţara românească, pe când Vernescu era un liberal moderat, așezat și mai ales om cu o avere însemnată.

Averea a fost în totdeauna cea mai bună carte de recomandaţie !

In sfârșit alegătorii prezenţi se pronunţă pentru Vernescu cu o mare majoritate.

La colegiul I, operaţia a decurs în liniște, administraţia nu s'a amestecat făţiş. S'a votat liber. Și rezultatul a fost paritate de voturi între cei doi candidaţi. Biroul a procedat la tragerea sorţilor și sorţul a favorizat pe Beizadeaua, dar opoziţia a contestat alegerea căci sorţul era contra legei. De altfel nici Beizadeaua n'a primit să fie alesul sorţului și a demisionat. Iar colegiul a fost declarat vacant.

La colegiul al II-lea, s'a votat iarăși în toată libertatea. A eșit Gheorghe Vernescu cu o mare majoritate.

Alegerile colegiului I dau o mare majoritate opoziţiei. Au

fost aleşi : Bolgrad C. Bosianu, Muscel Ion Deşliu, Romanaţi Ion Ghica, Mehedinţi Ion Ghica, Roman M. Cogălniceanu, Argeş Dumitru Brătianu, Dorohoi Ion Brătianu, Bacău C. Rosetti-Tescanu, Dolj Colonel Haralambie, Prahova George Cantacuzino, Brăila N. Blaremberg, Botoşani Dr. Iorgu Mavrocordat, Cahul N. Lahovary, Covurlui Lascar Catargiu, Dâmboviţa Colonel Haralambie, Fălciu Nicu Giuvara, Gorj Gr. Săftoiu, Ialomiţa N. Cămărăşescu, Iaşi N. Drosu, Ismail P. Malaxa, Neamţu N. Gridov, Olt N. Bâţcoveanu, Putna Teodor Găţă, R.-Sărat C. Grădişteanu, Suceava Alecu Greceanu, Tecuci D. Sturza, Teleorman D. Stefanopolu, Tutova M. Epureanu, Vâlcea C. Lahovari, Vaslui I. Em. Miclescu, Vlaşca Hariton Racotă, Buzău G. Vernescu

Deci 19 opozanţi, 13 guvernamentali şi 1 opozant independent

La colegiul al II-lea fură aleşi :

Argeş Colonel Călinescu, Bacău D. G. Leca, Bolgrad D. Mavrocordat, Botoşani Gr. Holban, Brăila C. A. Rosetti, Buzău N. Pâcleanu, Cahul G. Dimitriu, Covurlui N. Vlaicu, Dâmboviţa Isaia Lerescu, Dolj G. Chiţu, Dorohoi P. Casimir, Fălciu Colonel N. Iamandi, Gorj T. Moscu, Ialomiţa St. Petrovici, Iaşi Antoniadi, Ilfov G. Vernescu, Ismail Colonel Costaforu, Mehedinţi M. Isvoranu, Muscel Al. Golescu, Neamţu N. Albu, Olt C. Deleanu, Prahova C. A. Rosetti, Putna Ghiţă Orleanu, Roman Gen. Florescu, Romanaţi Achil Teohari, R.-Sărat I. Bălăceanu, Suceava V. Gugiu, Tecuci Tache Anastasiu, Teleorman General Florescu, Tutova Iorgu Radu, Vâlcea Ştefan Pleşoianu, Vaslui D. A. Râşcanu, Vlaşca Apostol Grăjdănescu.

Astfel opoziţia liberal-naţională obţinea 36 mandate, contra 23 ale guvernului.

Un opoziţionist independent : Gheorghe Cantacuzino şi o alegere nulă la Ilfov.

Universităţile au ales : la Bucureşti pe Al. Orăscu opozant din partidul D. Ghica, iar la Iaşi pe Nicolae Ionescu, şeful fracţiunei liberale.

De îndată ce rezultatul alegerilor fu cunoscut, Lascar Catargiu s'a dus la Palat şi şi-a prezentat demisiunea.

Vineri la 2 Aprilie „Românul“ anunţă că regele a chemat pe Gheorghe Vernescu spre a-l însărcina să compue cabinetul. A doua zi Sâmbătă, 3 Aprilie, acelaş ziar anunţă că Gheorghe Vernescu, fiind însărcinat să formeze cabinetul, a prezentat Domnitorului lista ministerială următoare :

Preşedinte şi la interne G. Vernescu, Manolache Costache la lucrări publice, Ion Ghica la justiţie, M. Cogălniceanu la

afacerile străine, Ion Brătianu la războiu, Dumitru Sturza la finanțe, Eugen Stătescu la instrucție.

Domnitorul cerând să se facă modificări în listă, Gheorghe Vernescu și-a depus mandatul.

Domnitorul ceruse între altele, înlăturarea lui Ion Ghica, acela care prezidase guvernul dela 1871 când cu scandalul dela sala Slătineanu, Domnitorul a observat că această numire ar fi rău văzută la Berlin.

In sfârșit la 4 Aprilie ministerul este compus sub președinția generalului Florescu. Iată cumpunerea :

General Florescu la războі, ad-interim la interne ; generalul Christian Tell la finante : Paul Vioreanu, procuror general la Casație, justiția ; Dumitru Cornea, comisar general la Credite, externe ; Al. Orăscu, arhitect general, la instrucție și culte ; general Tobias Gheorghe, la lucrări publice.

Ziarul „Deutsche Zeitung", văzând atâția generali (?) pe listă, a botezat ministerul Florescu : *Säbel Ministerium*, adică „Ministerul Săbiei".

Acest minister este primit în toate cercurile numai cu glume, căci e văzut că este numai un minister de tranzițiune care va trăi d'abia până la deschiderea Camerilor.

— Intre timp ziarele anunță că d. Ștefan Sihleanu fiul a dobândit la Neapole titlul de laureat în stiințele naturale, prezentând și o lucrare întitulată : „Despre peștii electrici și pseudo electrici".

— Ziarul „Deutsche Zeitung" vine în București cu articolul intitulat *Sàbel Ministerium*. Reproducem din el câteva pasagii foarte interesante mai ales față de felul în care s'au desfășurat evenimentele până astăzi :

„Căldarea farmecilor orientale ne aduce în fiecare zi câte o nouă surprindere. La București s'a instalat un minister Florescu. Portofoliile de interne, finanțe si lucrări publice sunt in mâinile militarilor. Trei generali sunt chemați in România să decidă lupta dintre liberalii-naționali și conservatori.

Etc., etc.

Care sunt deci, tendințele acestor două mari partide din țară ?

Se zice că liberalii naționali doresc o Dacie Mare. Se poate. Noi, însă, să nu le turburăm acest vis, pentru că el nu va deveni nici odată o realitate, rămânând pentru totdeauna numai un vis și nimic mai mult.

Cu modul acesta liberalii-naționali nu vor înscena nici odată calea croită de roșii de odinioară, ci ,în prima linie, cu sau fără dinastia domnitoare, vor să aducă ordine în finanțele

Statului, să reducă bugetul armatei și să se emancipeze de influența politicei străine și în special de aceea a Rusiei care este ruina României.

Politica viitoare a liberalilor-naționali nu poate fi nici odată periculoasă pentru Austria, de oarece liberalii nu se vor lăsa niciodată a fi îmbrânciți de politica rusească.

Negreșit liberalii-naționali iubesc mult a juca un rol de putere mare însă aceasta este pentru Austria mai puțin periculos de cât ca guvernul din București să se lase a fi influențat de către cabinetul din Petersburg cum se întâmplă cu așa numiții conservatori români.

In totul afacerile din România nu trebue puse într'o paralelă cu cele din Serbia. Pe când în Serbia războiul, mărirea și întinderea Statului e o dorintă a poporului, care apucă tronul pentru realizarea ei, în România singur tronul face politică aventuroasă. Iar poporul suspină după liniște și repaos.

Misiunea Austriei nu este, dar, d'a menține pe principele Carol pe zdruncinatul său tron. Noi, urmărind în Orient o politică curat de interese, nu putem prinde gust pentru noul minister al săpiei din București".

Acest articol deslega multe mistere, însă opinia publică din țară nu-i dădu o prea mare importanță.

Mai întâi se vedea lămurit că ministerul Lascăr Catargiu căzuse sub influența Austriei care nu mai avea încredere într'un guvern care se dăduse în brațele Rusiei. Așa cel puțin, se bănuia la Viena și la Budapesta. Apoi, Viena și Budapesta doreau acum un minister liberal, pe care îl socoteau a fi și contra regelui, și contra Rusiei și contra Germaniei. Evenimentele ulterioare au arătat cât de rău s'au înșelat cei din Austro-Ungaria.

Cât privește profeția ziarului austriac, cum că visul unei Dacii viitoare va rămâne etern un vis, vedem astăzi cât a fost de adevărată. Insă la anul 1870 cine ar fi îndrăznit să creadă în realizările dela 1919 ?

CUM MI-AM LUAT BACALAUREATUL

— In primăvara acestui an mi-am trecut examenul de bacalaureat. Imi amintesc de un incident, pot spune de câteva incidente ale acestei probe astăzi din domeniul istoriei antice.

Mă pregătisem excelent pentru științele naturale, însă mai puțin satisfăcător pentru fisico-chimice totuși la științele naturale d'abia am putut obține nota de trecere 6 pe când la fisico-chimice am obținut 9. Și iată cum :

La zoologie, geologie şi botanică cunoşteam materiile cum nu se putea mai bine, dar neglijasem să repet, din zoologie, capitolul clasificărei animalelor inferioare. Era o chestiune de pură mecanică a memoriei care nu mă interesa. Şi afară de asta mi-am zis : „Ce dracu, tocmai chestia asta o să-mi cadă!?"

Ei bine fatalitatea neroadă aşa a hotărît, mi-a scos înainte biletul cu clasificarea animalelor inferioare.

Atât am fost de îndârjit de această demonstraţie a nenorocului că am refuzat să mai încerc a răspunde şi am spus examinatorului, domnul profesor Brânză :

— Domnule profesor, cunosc toată materia afară de această chestiune pe care n'am avut vreme s'o repet. Vă rog întrebaţi-mă ori care chestiune veţi bine voi.

Brânză era un om cam aspru, şi mi-a răspuns :

— La zoologie nu vă mai pun nici o întrebare. Să vedem cum aveţi să răspundeţi la geologie şi la botanică. La geologie şi la botanică am răspuns în perfecţie, la amândouă mi-a pus nota 9, deci de două ori 9 făceau 18 care cifră împărţită cu 3, — fiindcă la zoologie luasem nota zero, — îmi dădea nota 6.

Acum la fisico-chimice.

Examinator aveam pe bătrânul Alexie Marin, un om de o bunătate fără pereche. Ne având grijă de dânsul nu am repetat de loc materia; atât numai că în clipa când am plecat la examen am luat fizica lui Nanianu şi am deschis la noroc. Am deschis la „pompe" şi am citit materia toată.

Iar la examen, pe biletul care l'am tras la noroc, era scris: Despre pompe.

Fireşte că am răspuns fără greşală.

Acum la limba elină.

Profesorul V. A. Ureche ne dăduse la toţi candidaţii să cetim o compoziţie literară asupra subiectului: „Emoţiile unui candidat în ajunul examenului de bacalaureat". Trebuia să umplem o coală ministerială. V. A. Ureche ne-a supraveghiat un timp, apoi a schimbat cu profesorul de elină Epaminonda Francudi. Venirea profesorului Francudi mi-a sugerat o idee.

Până cu trei zile înainte de începerea examenelor ştiam că examinator de limba elină era profesorul Damarat, un profesor de o indulgentă fără margini. Dar cu trei zile până la examen, se îmbolnăveşte examinatorul de latină şi atunci se face o remaniere în comisiune: Demarat trece examinator de limba latină şi în locul său vine examinator de limba elenă Epaminonda Francudi.

Pe cât era de uşor la note Demarat, pe atât era de sever

și greoiu Francudi. De aci spaima noastră care numai tari la elenică nu eram.

Ei bine, când am văzut pe Francudi pe catedră am dat zor să-mi termin compoziția și am încheiat-o cu acest period: „In sfârșit cea mai puternică dintre toate emoțiunile a fost aceea că, de unde mă așteptam să am examnator de elenă pe d-l Demarat, m'am pomenit cu d-l Francudi".

Și cel d'intâiu am dus coala de hârtie supraveghetorului.

Neavând ce face și voind să-și dea seama despre ce putea un absolvent de liceu, mi-a luat compoziția și a avut răbdarea să o citească până la sfârșit. Deodată îl văd că-l umflă râsul. Apoi ridică capul și întrebă :

— Cine e domnul Bacalbașa?

Mă scol răscolit de emoție și de o secretă mulțumire, și răspund liniștit:

— Eu, domnule profesor.

— Bine, ședeți jos.

La examenul oral — de și lucru mare nu știam la elină, am răspuns minunat numai din cauza simpatiei ce mi-a arătat Francudi. Atât este de adevărat că atitudinea examinatorului intră pentru un mare procent în putința de a răspunde bine, a candidatului.

— In urma trecerii ziarului „Presa" în opozițiune contra cabinetului Catargi, partizanii acestuia au făcut să apară ziarul „Timpul".

In ziua de 15 Aprilie s'au deschis Corpurile legiuitoare. Tot interesul este la Senat unde se va da marea bătălie decisivă.

La Senat biuroul provizoriu este compus din P. Metaxa ca mai bătrân, președinte, iar secretari: C. Grădișteanu, Tache Anastasiu, D. Sturza și Gh. Cantacuzino. Președintele e guvernamental iar trei secretari liberali.

Tribunele sunt arhipline, este o mare de capete de sus și până jos.

Ședinta începe în mijlocul celei mai mari emoții.

E greu opoziției aleasă în Senatul din Martie 1876 să desemneze un președinte.

Pe cine ar fi desemnat?

Fiind, nu un partid, ci o coalițiune, cărei fracțiuni din coalițiune să se dea precăderea? Acela care ar fi fost ales ca președinte ar fi fost desemnat ca șef, dar cine să fie șeful?

In linie se aflau mulți bărbați de întâia mână, aproape de aceiași vârstă și cu titluri egale, mai ales în împrejurările de atunci. Acești bărbați erau : Manolache Costache Epureanu,

Gheorghe Vernescu, Ion Brătianu, Mihail Cogălniceanu, Ion Ghica, C. A. Rosetti. Apoi mai erau C. Bosianu, Dumitru Brătianu și Nicolae Ionescu.

Nu era în discuțiune numai întâietatea sau vanitatea personală, dar era vorba de o indicațiune politică ; și indicația aceasta trebuia dată astfel încât, pe deoparte Coroana să fie îndatorată a ține seama de ea, pe de altă parte să nu provoace o spărtură în rândurle coalițiunei tocmai în aceste ceasuri hotărîtoare.

Cu marele său simț politic Ion Brătianu, știind că, prin marea forță organizată, ce poseda în țară, rândul său va veni neapărat, se dete în lături. C. A. Rosetti, declarase în totdeauna că nu e om de guvern și lasă rolul acesta lui Ion Brătianu. Ion Ghica nu era omul situațiunei. Mihail Cogălniceanu nu avea partid. Dumitru Brătianu n'a stat niciodată pe aceiași linie cu Ion Brătianu și C. A. Rosetti, din cauza activității sale mai reduse. Constantin Bosianu era prea puțin om politic activ, era prea bătrân și se mulțumea cu rolul unui sfătuitor. Nicolae Ionescu un elocuent profesor, n'avea în țară greutatea celorlați.

Rolurile fură împărțite astfel: Nici unul nu obținu autoritatea președințială, deci titlul reprezentativ de șef.

Manolache Costache și cu Gheorghe Vernescu, cei mai puțini colorați din coalițiune fură desemnați ca vice președinți. Iar Ion Brătianu primi însărcinarea de purtător de cuvânt al coaliției, omul care trebuia să anunte cum au fost împărțite rolurile.

Ion Brătianu apare la tribună. Senzația e mare. „Domnilor senatori, spune el, noi cei din partidul național am hotărît să alegem președinte pe mitropolitul Primat ca deferență pentru religia țărei și fiindcă religia este afară din luptele politice. Votul nostru politic îi vom exprima la alegerea vicepreședinților".

Mitropolitul Primat este ales cu 47 voturi din 53 votanți.

In ședința de a doua zi sunt aleși vicepreședinți: Manolache Costache Epureanu cu 33 voturi și Gheorghe Vernescu cu 34.

Lascar Catargiu se scoală și cere ca alegerea vice-președinților să fie amânată pe a doua zi. Coaliția, care avea majoritatea, se opune și cere votul imediat. Atunci Lascar Catargiu urmat de toți conservatorii, părăsește sala. Cei rămași ar fi putut proceda imediat la vot; însă, spre a nu se spune că au vroit să profite de lipsa adversarilor, amână alegerea pe a doua zi.

In tot timpul, până la constituirea ministerului Manola-

che Costache, Lascar Catargiu a luptat fără preget. Acum văzând că a rămas definitiv în minoritate, singura lui speranță și-o puse în intrigă; trebuia găsit ceva, o formulă, o combinație spre a determina o spărtură în coaliție. De aceea îi trebuiau 24 ore de lucru. Soluția găsită până a doua zi a fost aceea ca senatorii guvernamentali să-și concentreze voturile asupra lui C. Bosianu din opoziție care a întrunit 24 voturi și asupra lui Panait Casimir, conservator, care a întrunit 21.

La Cameră, un deputat, Văleanu, interpelează guvernul asupra motivelor care au determinat căderea cabinetului Catargi și chemarea actualului guvern Florescu. După câteva ore de discuțiuni, Camera votează încrederea în cabinet cu 58 bile albe contra 27 negre.

Totuși, ministerul generalului Florescu își dă demisiunea și în locul său vine, în ziua de 26 Aprilie, cabinetul Manolache Costache Epureanu, astfel compus:

Epureanu M. C., președinte și titular la comerț, industrie și lucrări publice; G. Vernescu, la interne; M. Kogălniceanu la externe; Ion Brătianu la finanțe; Gh. Chițu la culte și instrucție; M. Ferechide la justiție și colonel Slăniceanu la războiu.

La Senat în locul lui Epureanu și Vernescu sunt aleși vicepreședinți Ion Ghica cu 32 voturi și D. Sturza cu 27.

La Cameră, noul minister se prezintă. Dimitrie Ghica, B. Boerescu și Al. Lahovary declară că vor vota legile financiare cerute de guvern însă aceasta nu implică încrederea în minister.

Senatul alege 4 comisiuni de anchete asupra gestiunei guvernului Catargiu.

Abia ajuns la cârmă partidul liberal-național începe să fie ros de intrigi. Roșii de sub șefia dualității Rosetti-Brătianu fiind cei mai tari și mai bine organizați, inspiră celorlați temerea că în viitoarea Cameră vor veni în majoritate absolută.

Se spune că Gheorghe Vernescu, care tine ministerul de interne, trage sforile. In adevăr un nou partid se formează în seara de 30 Aprilie și este pus sub direcția următorului comitet: Președinte G. Danieleanu, membri C. D. Sărățeanu, D. P. Orbescu, P. Borș, I. Lupulescu, S. M. Șoimescu, cassier I. Ciuflea, iar cei mai mulți sunt viitori conservatori.

Camera e dizolvată

— D-rul Obedenaru scrie din Montpelier presei din România că un alt român a trecut în mod strălucit examenul de doctorat în medicină la Paris, unde a fost intern de spitale. D-rul Obedenaru amintește că la Paris, internul îndeplinește

aceiaş funcţiune ca medicul secundar la Bucureşti. Numai trei români au mai putut fi interni la Paris, aceştia sunt doctorii Marcovici, Kalenderu şi Obedenaru.

— In ziua de 8 Maiu un mare doliu pentru societatea înaltă bucureşteană. A murit Ion Oteteleşanu, soţul Elenei Oteteleşanu, marea mecenată a Bucureştilor. Oteteleşanu locuia în casa unde este astăzi Terasa cu parcul în care este instalat un teatru de vară.

— Marele istoric şi filo-român Jules Michelet a murit la Paris şi a fost înmormântat în ziua de 18 Maiu.. A fost şi o deputaţiune de studenţi români, compusă din: C. Cantacuzino, Mircea C. A. Rosetti, C. C. Arion, C. Tătăranu şi G. Sion. După carul funebru a urmat imediat trăsura de doliu în care se aflau d-nele Michelet şi Maria C. A. Rosetti, d-nii Guicherat şi Celliez, executori testamentari ai defunctului.

Printre românii cari au urmat carul funebru citez numele următoare: C. Cantacuzino, G. Arion, C. Tătăranu, G. Sion Grigore Brătianu, Simu, Vintilă Rosetti, Horia Rosetti, Burssan, Vasile Vârnav, Mironescu, Vasilescu, Grant, Baltă, Bastaky, Fântâneanu, toţi cu frac şi cocardă tricoloră. C. Cantacuzino a vorbit din partea studenţilor români.

— Alegerile generale pentru Cameră sunt fixate în zilele de 3, 5, 7 şi 9 Iunie.

— „Foaia scolastică“ publică un fenomen rar. In ziua de 19 Aprilie între 5 jum. şi 7 jum. dimineaţa în jurul soarelui era ceaţă transparentă pe când cerul în alte părţi era cât se poate mai senin. Un cearcăn pompos în culorile curcubeului se întindea pe lângă soare, însă aşa că mai a patra parte din el se pierdea sub orizont. In perihelia cercului străluceau la dreapta şi la stânga doi sori laterali, în partea de sus a cearcănului se vede un al treilea soare. Cearcănul acesta era închis de un al doilea tot în culoarea curcubeului însă mai palid. Fenomenul a durat două ore. Dar soarele şi la o oră d. a. era înconjurat de un cearcăn palid.

— Gheorghe Vernescu, spre a împiedica triumful prea mare al roşilor în alegeri precum şi spre a-şi alege un număr respectabili de partizani, numeşte, aproape în toată ţara, numai prefecţi oameni noi, în special tineri avocaţi şi foşti magistraţi. Vernescu declară că voeşte să scoată administraţia din politică procedând astfel.

Em. Protopopescu-Pake, puternicul elector vernescan, este numit prefect de poliţie în Bucureşti, tocmai spre a împiedica pe roşii de a face presiune asupra alegătorilor.

Se va vedea, însă, că deşi şeful guvernului era Manolache

Costache și cu toate că ministerul de interne era dat lui Vernescu, roșii au venit în Cameră cu cel puțin trei pătrimi din deputați. Președintele consiliului n'a avut decât doi deputați, iar Vernescu trei sau patru.

Pake Protopopescu debutează la prefectura poliției cu carecari măsuri organizatoare.

Intre altele ia măsuri în contra prostituției. El obligă ca femeile înregistrate să circule pe stradă cu un semn distinctiv, o lentă în eșarpă. Iar toate casele de toleranță să aibă la intrare un număr mare, lesne de văzut de departe, și un felinar roșu. Pe vremuri s'au făcut multe zeflemele asupra acestor inovațiuni care, de altfel, nu s'au putut împământeni.

Acțiunea pentru alegeri începe. Partidul roșu se organizează cu scopul de a dobândi majoritatea absolută. In București se ține în sala Ateneului, — vechiul Ateneu pe locul actualului Teatru Lyric, — o întrunire publică în care se alege comitetul electoral Cetățenesc (?) compus din 23 membri și anume: Anastasiu Mihai, Stancu Becheanu, Brătianu D., Buescu Pană, Bosie Constantin, Ciocârlan C., Costinescu Emil, Crătunescu N., Fleva N., Hernia Veniamin, Iatropolu Dr., Chiriță Teodoru, Mavrus Anton, Opreanu N., Paulescu C., Predescu Eugeniu, Rădulescu Ghiță, Radoviceanu Gh., Rosetti C. A., Robescu C., Sergiu Dr., Serurie Grigore, Stătescu Eugeniu.

Toți sunt din partidul roșu. Singurul mare elector vernescan Protopopescu Pake e prefect de poliție.

De și există un partid liberal-național în care intrase întreaga opoziție de sub Lascar Catargiu, alte grupuri încep să apară.

Astfel la 25 Mai, „Românul" publică programul noului partid politic intitulat: *„Unirea democratică română"*. Acest partid este format din intelectualii tineri ai partidului roșu. Programul este iscălit nu numai de fruntași ai partidului Rosetti-Brătianu, dar și de câtiva membri ai partidului vernescan.

Foarte semnificativ este programul care—nu trebue să pierdem din vedere — a fost făcut acum 51 de ani.

Iată spicuiri din acest program:

„Românii nu trebue să înceteze de a urmări relațiunile de ginte și marea ideie a solidarității gintei latine, care, atunci când va ajunge să fie o realitate, va forma cea mai puternică garanție a existenței noastre naționale.

Dacă vreodată revizuirea Constituției va fi în cestiune, vom lupta ca modificările ce i se vor face să fie conforme principiilor democratice și naționale. Vom stărui ca dreptul electoral să înceteze de a admite altă distincțiune decât a in-

teligenței și a luminilor; vom susține orice îmbunătățiri în legea electorală, care vor avea drept scop să asigure independența corpului electoral, etc. Vom cere ca, oricine știe ceti și scrie, să voteze direct".

Programul cerea descentralizarea administrativă și autonomia comunală.

Este foarte semnificativ că pentru populația rurală programul cerea numai: răspândirea instrucțiunei, ușurarea dărilor și stârpirea abuzurilor, măsuri higienice pentru stavilirea marei mortalități și o sistemă completă de ajutare, protejare și încurajare prin toate mijloacele.

Nici un cuvânt despre starea economică a țăranului, nici un cuvânt despre împroprietărire.

Programul cere desființarea arestului preventiv în materie de presă.

La impozite se cere impozitul proporțional și pe venit și desființarea impozitelor indirecte.

Programul recunoaște că armatele permanente sunt vătămătoare și ruinătoare, totuși cere ca armata să fie menținută iar elementele teritoriale desvoltate.

Ajungând la partea economică, programul cere proteguirea contra invaziunilor și încălcărilor economice străine, care au ajuns în unele părți ale țărei a pune în pericol chiar naționalitatea. Programul este foarte naționalist și protecționist.

Programul termină spunând:

„Angajamentul Statului ca mare consumator, a nu se pune în relațiuni de cât cu românii, cu producerile naționale și cu mijloacele naționale pentru tot ce privește trebuințele lui".

— In timpul acesta, atmosfera se întunecă în orient. In Bosnia și Herțegovina insurecție, în Balcani bande bulgărești, în Serbia și Muntenegru pregătiri de războiu.

Rău voitorii guvernului răspândesc în străinătate și în presa străină svonul că România a încheiat un tratat de alianță cu Serbia, spre a ataca Turcia. Mihail Kogălniceanu, în calitate de ministru de externe, trimite agenților noștri diplomatici, următoarea telegramă :

„Sunteți autorizați a da dezmințirea cea mai formală aserțiunei după care România ar fi încheiat o alianță cu Serbia în contra Turciei. Guvernul român e hotărît a sta în cele mai bune relații posibile cu guvernul Sultanului și a menține neutralitatea".

In ziua de 8 Iunie, Sultanul a acordat amnistia complectă insurgenților din Bosnia și Herțegovina.

In București este neliniște, din cauza știrilor din afară.

Telegrame din Cetinge anunță că Prințul Nikita a ordonat să se cheme sub drapel toți supușii din străinătate.

Insurgenții Bosniaci au respins amnistia și războiul cu Turcia urmează. Insurecția este încurajată, se zice, nu numai de Rusia, dar chiar de Austria.

— Un om cu mare vază, un om la ordinea zilei este I. D. Ionescu. cântărețul bucureștean. Canțonetele lui politice sunt foarte gustate, mai ales în timpul cât era Lascăr Catargiu la putere, canțonetele — multe din ele de Pantazi Ghica, deși anonime — făceau furori. Acum dădea reprezentații la Hotel Dacia într'o sală de jos, în tovărășia unui cântăreț francez anume Charles Valtier și a unei tinere cântărețe numită Seraphine, mai târziu o cunoscută corsetieră bucureșteană.

Pe vremea aceea petrecerile bucureștene de vară se mărgineau la grădinile Rașca și Stavri. Șoseaua, cofetăria Capșa și cofetăria Fialkovsky. Leul și Cârnatul, grădina Constantin (actual Epurescu). Vara boerimea se ducea la Paris sau pe la moșii, puțină lume pe la Câmpulung. Teatre de vară nu erau. Rare ori câte o grădiniță cu cântăreți.

— Ziarele liberale publică lista candidaților guvernamentali pentru județul Ilfov, la Cameră: Colegiul I, Gheorghe Vernescu; colegiul II, Eugeniu Predescu; colegiul III, General Golescu, C. A. Rosetti, Dumitru Brătianu, Stancu R. Becheanu, Eugeniu Stătescu, Grigore Serurie, col. IV Nicolae Fleva.

Anunțarea acestor candidaturi s'a făcut într'o întrunire la Circul Suhr. Bonifaciu Florescu, care era și el dornic de a candida, a cerut cuvântul spre a combate candidatura lui Serurie și a lui Stătescu. In sala plină de lume a fost un moment de zăpăceală și mare zgomot. O parte din public susținea pe Bonifaciu, dar majoritatea era dincolo. C. A. Rosetti, în persoană, a vorbit luând apărarea lui Serurie și arătând meritele lui ca luptător și nestrămutat membru al partidului.

Bine înțeles, lista a fost aprobată astfel după cum a fost aprobată de comitet.

A doua zi generalul Golescu, refuzând candidatura, a fost înlocuit cu Emil Costinescu.

NOUL REGIM LIBERAL.

În alegerile colegiului I n'au izbutit decât 2 conservatori: Prințul A. Știrbey și colonel Roznovanu.

La colegiul II din Brăila, Nicolae Blaremberg a fost bătut de către un liberal roșu C. Giuvara cu 66 voturi contra 58. Blarembreg a fost ales în colegiul al 4-lea.

Alegerile dau o foarte mare majoritate partidului Rosetti-Brătianu. Dar la alegerile senatoriale parţiale liberalii suferă o înfrângere, căci la Ilfov, Putna, Buzău şi Mehedinti ies conservatorii.

La Ilfov Dimitrie Ghica e ales cu 68 voturi contra lui Ion Cantacuzino care n'a întrunit decât 10. Bine înţeles roşii l-au lăsat să fie ales.

C. A. Rosetti este ales preşedinte al Camerei cu 70 voturi contra 41 date lui Dumitru Brătianu. Pe numele lui Dumitru Brătianu s'au numărat toţi liberalii ne-roşii. Vernescanii, independenţii, Fracţiunea din Moldova, ai lui Manolache Costache, etc.

Dovada este acum făcută: partidul roşu este absolut stăpân pe situaţie. Incercarea cea mai importantă a tuturor celorlalte nuanţe liberale, aceea de a învinge pe Rosetti, chiar opunându-i un candidat roşu, n'a izbutit.

De acum situaţia se va dezvolta în mod logic. Toate celelalte personalităţi politice: Cogălniceanu, Manolache Costache, Vernescu, Ion Ghica, Dumitru Brătianu, etc., vor fi înlăturate sau se vor supune.

C. A. Rosetti nu era în Bucureşti când a fost ales preşedinte al Camerei. Inştiinţat de alegere a trimis preşedintelui de vârstă, generalul Magheru, următoarea telegramă:

„La dumneavoastră recurg, venerabile, pentru a exprima Camerei, până să pot să împlinesc însumi această sacră datorie, sentimentele mele de gratitudine şi de devotament cu respect si iubire".

C. A. ROSETTI

Indată după constituire, Camera numeşte o comisiune de anchetă parlamentară pentru darea în judecată a miniştrilor conservatori din cabinetul Lascăr Catargiu.

Sunt propuşi la darea în judecată:

1) Lascăr Catargiu, fiindcă în înţelegere cu colegii săi, a abuzat de putere spre a falsifica alegerile, că a întrebuinţat în folosul său banii publici, că a oprit pe magistraţi de a-şi îndeplini datoria, etc., etc.

2) Petre Mavrogheni, fost ministru de finanţe, că a falsificat bugetul Statului, cu scopul criminal de a ascunde adevărata situaţie financiară spre a se menţine la putere, etc., etc.

3) George Cantacuzino, fost ministru de finanţe, pentru aceleaşi motive ca predecesorul.

4) Generalul Florescu aproape pentru aceleaşi motive ca şi Lascar Catargiu.

5) Al I. Lahovary fost ministru de justiție pentru că a influențat alegerile, a numit magistrați personali, căutând să conrupă magistratura, etc.
6) Vasile Boerescu, fost la externe, pentru aceleași motive.
7) Gheorghe Costaforu, id. id.
8) Titu Maiorescu, id. id.
Raportor a fost Anastase Stolojan, deputat de Dolj.
In raport găsim următoarele piese interesante.
„14 Aprilie 1875. Prefectul de Ploești, Buzău, etc.
„Ardeți toată corespondența secretă și dicționarul, căci venind noul minister va da dictionar altul prefecților.

L. Catargi

„D-lui Grigore Lahovary prefect de Mehedinți.

„Răspund la nota dv. cifrată. Am vorbit cu ministru de finanțe, sper însă că acești domni nu vor tocmai astfel voturile dumnealor. Să fie dumnealor siguri că se va face tot ce se va putea și că dumnealor vor fi preferați.

Ministru, *L. Catargi*

„D-lui I. Ventura prefect de Botoșani.

„Scrisoarea d-voastră din 26 Februarie am primit-o și am luat dispozițiile de care-mi vorbiți. Țineți-mă în curent de tot ce se petrece acolo și pentru înlesnirea cheltuelilor vă trimit un mandat de una mie franci.

Ministru, *Lascar Catargiu*

„Confidențial d-lui Odobescu, prefect de Dâmbovița.

„Răspundeți îndată dacă punându-se candidatura generalului Florescu la Colegiul I vă faceți forte a reuși.

Ministru, *Lascar Catargiu*

„D-lui Chintescu, prefect la Măgurele.

Mi se raportă că alegerea d-lui Efrem Ghermani, n'ar fi sigură și că se fac dificultăți. Vă invit a stărui ca d. Efrem Ghermani să se aleagă negreșit.

Ministru, *Lascar Catargiu*

Se cere darea în judecată și a generalului Tell, fost ministru de instrucție, dar cererea e respinsă cu 46 bile albe contra 36 negre. Propunerea n'a întrunit 2 treimi reglementare.

Comisiunea propune ca miniștrii dați în judecată să fie arestați preventiv. S'au împotrivit Ion Câmpineanu, Gheorghe Mârzescu, Mihail Kogălniceanu, Manolachi Costachi, G. Vernescu însă Camera cu 62 voturi contra 29 aprobă părerea comisiunei.

Apoi Camera alege o comisiune de 7 membri spre a face instrucția foștilor miniștri. Sunt aleși : An. Stolojan, N. Ionescu, Eugen Stătescu, D. Brătianu, N. Fleva, D. Giani și N. Voinov.

Chestiunea dărei în judecată a miniștrilor conservatori cât și a arestărei lor preventive a inăsprit raporturile între guvern și majoritate. Cu prilejul votărei preventiunei acestor foști miniștrii, Manolache Costachi văzând că părerea sa nu e împărtășită de majoritatea Camerei, a spus să se vede în această Cameră ca și un copil orfan. Cu acest prilej și-a anunțat hotărirea de a demisiona.

De altfel alegerea lui Costache Rosetti la președinția Camerei era categorică pentru șeful guvernului Manolache Costache Epureanu ; acest conservator care prezida un guvern liberal, nu avea în Cameră decât 2 partizani. De aceea, într'un scurt discurs pe care îl rosti după alegerea lui C. A. Rosetti, făcu declarația de mai sus.

Ion Brătianu îi răspunse printr'o cuvântare foarte curtenitoare aducând laude caracterului integru al lui Manolache Costache cât și mulțumiri pentru serviciile aduse cauzei liberalismului, însă Epureanu se retrase iar prim ministru fu numit Ion Brătianu.

Cu acest prilej cabinetul fu remaniat. Odată cu Epureanu mai eșiră din cabinet Kogălniceanu și M. Ferikidi. In locul lui Kogălniceanu veni la externe Nicolae Ionescu. în locul lui Ferekidi Eugeniu Stătescu, iar în locul lui Epureanu, D. Sturza.

Alegerea lui C. A. Rosetti la presedinția Camerei făcuse dovada că în acest corp era o opozițiune puternică, care putea crește și deveni neliniștitoare. Să nu uităm că Rosetti întrunise 70 voturi iar Dumitru Brătianu 41, deci Rosetti nu fusese ales decât cu o majoritate de 14 voturi din 111 votanți. Brătianu înțelegea că blocul opozițiionist dobândit prin coalițiunea mai multor nuanțe liberale, trebuia spart.

Cel mai puternic grup din opozițiune fiind acela al fracțiunei libere si independente din Moldova, către acesta își îndreptă privirile Ion Brătianu. Șeful fracțiunei fiind Nicolae Ionescu, Brătianu îi oferi portofoliul externelor.

— Din comisiunea de anchetă parlamentară demisionând N. Voinov și Dimitrie Brătianu sunt aleși în locul lor George Misail și Emil Costinescu.

Văzând că au fost omiși dela darea în judecată, foștii miniștrii Theodor Rosetti și Petre Carp au cerut să fie trimiși și ei înaintea Casației. Bine înțeles dorința nu le-a fost îndeplinită.

Petre Carp fusese prea puțin timp ministru, el înlocuise pe Maiorescu la instrucție după ce acesta primise votul de blam la Senat. Primind portofoliul și reprezentându-se în fața parlamentului noul ministru indispusese dela început majoritatea declarând că el se consideră urmașul lui Maiorescu și a operei sale.

Impotriva lui Theodor Rosetti nu se găsise nici o vină.

Carp era foarte dispus pentru asemenea acte de bravadă ca și pentru zeflemele.

A doua zi după constituirea cabinetului Brătianu, ziaristul Ventura îl întâlnește pe Calea Victoriei. Acesta ii spune:

— Liberalii roșii s'au instalat definitiv și pentru multă vreme.

Carp îi răspunde:

— Scoate carnetul

Și după ce Ventura îi întinde carnetul, Carp scrie cu creionul.

— Acest regim nu va sta la cârmă mai mult de 2 săptămâni, fiindcă în acest guvern nu este nici un om de Stat.

Dar regimul Brătianu a stat 12 ani la putere.

— Miniștrii conservatori dați în judecată chemați ca să depuie în fața Comisiunei de anchetă parlamentară, refuzând să se prezinte, se dau contra lor mandate de aducere. Forța publică este însărcinată să-i aducă. In fața acestei violențe, toți fostii miniștri conservatori se prezintă în fața comisiunei însă refuză să răspundă la întrebările ce li se pun. Foștii miniștrii declară că contestă legalitatea procedurei și nu recunosc membrilor comisiunei dreptul de a-i supune la interogatorii. Comisiunea se găsește în fata unui punct mort.

Partidul conservator, văzându-și situația internă foarte compromisă — mai ales în urma dărei în judecată a tuturor fruntașilor săi — a căutat să sape situația guvernului în afară. Atât la Paris cât și la Berlin, Viena și Budapesta regimul era acuzat că face o politică revoluționară, antisemită și rusofilă.

Din corespendența intimă a lui Nicolae Ionescu, ministru de externe de scurtă durată în 1876, se vede cu ce greutăți avea de luptat guvernul. Finanța evree era ațâțată ca să nu dea concurs guvernului, deși nici un act de antisemitism nu se produsese in țară.

Dintr'o scrisoare din 6 Septembrie pe care C. A. Rosetti

— trimis extraordinar al țărei la Paris — a adresat-o la 6 Septembrie 1876 lui Nicolae Ionescu, reproduc următoarele rânduri:

„Reacțiunea dela noi, PUTERNIC AJUTATA DE EVREI, a lucrat și lucrează, nu numai în Austria și în Germania, dar și aci. Are cu dânsa pe d. Mitilineu, care a comunicat și-i comunică actele ministerului schimonosite, și chiar ultimul memoriu personal al lui Kogălniceanu[1]). Are pe Chartier. care a scris și scrie necurmat la foarte multe ziare d'aci politice și financiare. Francezul dela legațiunea noastră d'aci, nu numai că nu face nimic decât, din când în când câte un slab articol în „Memorial Diplomatique" (care nu are nici o valoare) dar ne este ostil și lucrează contra noastră trădând ce știe și calomniind.

Toate ziarele financiare răspândesc cele mai infame neadevăruri care ne fac mare rău. Foarte multe ziare publică articole contra guvernului actual spunând că ruinăm țara, că mâncăm banii din Casa de depuneri, tot în fine ce scrie acolo „Timpul"[2]),

Că darea în judecată a ministerului este provocată numai de ura noastră personală, că țara este cu dânsul[3]) și c'am făcut'o din răzbunare și ca să-i înlăturăm dela guvern pentru câteva luni. Că Carol face rău și se pierde lăsând acest minister, că demisiunea lui Epureanu, Cogălniceanu și Ferikide a fost că nu mai puteau lua răspunderea actelor nesocotite și compromitătoare ale guvernului actual. Iacă aci un specimen din „Courrier de France" (Centrul stâng). Chiar și „L'Evenement"" care este din stânga înaintată si era cu noi, a căzut în cursă și ne atacă și ne insultă, că persecutăm pe Francezi, etc.

Din acestc rânduri se vede câte parale cheltuiau adversarii guvernului spre a putea avea o astfel de campanie de presă.

Dovadă că totul se făcea cu bani ne-o dă tot C. A. Rosetti în aceeaș scrisoare, când spune:

„Remediul să se facă cu mare grabă. Să mă autorizați să angajez patru francezi ca să scrie articole pentru noi, dându-le câte 500 de franci pe lună[4]), pe cât veți fi la guvern.

Să mă autorizați să fac oarecare cheltueli indispensabile pentru a urni acțiunea în favoarea noastră, cam 4—5 prânzuri si 4—5 cadouri a câte 1000 franci fiecare".

A doua scrisoare Rosetti o trimite lui Nicolae Ionescu la

---

[1]) Mihail Cogălniceanu fusese ministru de externe înaintea lui N. Ionescu.

[2]) Ziarul partidului conservator în București.

[3]) Ministerul conservator dat în judecată.

[4]) Pe vremea aceea sumă foarte mare.

17 Septembrie ; din ea se vede cât de grea era situația guvernului liberal în străinătate și ce silințe trebuia să'și dea spre a o liniști și a-i dobândi încrederea.

Paris, 17 Septembrie
Rue St. Honoré 390

Iubite ministre,

Ți-am telegrafiat azi, îți scriu și aceste linii ca expresive.

Nu cunosc Londra și, prin urmare, înțelegi câtă perdere de timp până să fac cunoștință cu bărbații politici ai guvernului și ai opozițiunei.

Cheltuelile acolo sunt mult mai mari căci trebuie să stau la un birt mare și să am un salon, cu cât mai mult se cere aceasta la Londra. Aci am luat apartamentul până la 11 Octombrie și plătesc peste tot 700 de franci. Sunt, apoi, silit să iau cu mine un secretar care să știe bine și limba engleză. Am apoi aci treburi politice, fac ceva. Te rog, dar, înduplecă pe d. Brătianu a se repezi el care ar face acolo tot cu mult mai bine decât mine.

In Italia am cunoscuți dar în Londra absolut nimic.

Ducele [1]) mi-a făcut nu numai o primire din cele mai bune dar mi-a vorbit de toate cum mi-ai vorbi dumneata, adică cu amicie și cea mai mare încredere.

Voi fi presentat, în curând, Mareșalului [2]).

In guvern am început lucrările. Indată ce va veni Thiers îl voiu vedea și el mă va ajuta mult.

Săptămâna viitoare voiu vedea pe ambasadori.

Al d-tale cu iubire și devotament
ROSETTI

— In timpul acesta evenimentele din Balcani se precipită, răscoala din Bosnia și Herțegovina cât și războiul sârbo-turc pun în primejdie pacea în Balcani. Intrarea Rusiei în acțiune nu mai este o taină pentru nimeni, acum diplomația se strădueste numai ca să localizeze conflictul.

Rusia încunoștiințează formal pe prințul Carol cum că la primăvară armatele rusești vor intra în România spre a trece Dunărea. Situația era foarte serioasă. In presa străină apăruse știrea, dată cu preciziune, cum că Rusia cere retrocedarea celor

[1]) Ducele Decazes, ministru de externe al Franței.
[2]) Maresalul Mac Mahon, presedintele Republicei.

trei județe basarabene și ștergerea ultimelor urme ale tratatului dela Paris.

In România, față cu această știre, se pornește un curent, susținut de bărbați politici serioși, ca România să stea de partea Turciei și să se opună cu armele invaziunei rusești. Dar ce putea face România cu mica ei oștire de 40.000 oameni ?

Pe de altă parte Turcia, cunoscând pericolul, se adresează guvernului român întrebându-l care-i va fi atitudinea în caz de războiu și dacă este hotărît să stea leal alături de puterea suzerană.

Nicolae Ionescu, ministrul de externe, răspunde printr'o notă ce a făcut pe vremuri zgomot, în care a întrebuințat o expresiune căruia nimenea nu i-a putut descoperi înțelesul ; Nicolae Ionescu, — retorul cum îi spunea Maiorescu — scria că situația este de o *nedefinită practică*. In acelaș timp ministrul nostru cerea Porței să îndeplinească datoriile sale de Putere suzerană aducând în România o armată de 200.000 oameni cu care să poată fi apărat teritoriul român.

Această notă a fost foarte mult criticată și zeflemisită, dar mai ales osândită fiindcă, dacă Turcia ar fi dat ceea ce i se cerea, teatrul războiului ar fi fost transportat pe teritoriul României.

Ion Brătianu a socotit mai cuminte să se înțeleagă direct cu Rusia pentru ca trecerea armatelor rusești prin România să se facă pe baza unei convențiuni. De aceea a solicitat ca să fie primit de către Țarul Rusiei. Acesta l-a și primit la Livadia, localitate rămasă multă vreme pomenită din cauza acestei intrevederi.

S'a discutat la Livadia chestiunea Basarabiei ? Asupra acestui punct a existat controversă.

Propaganda, prin urmare, se făcea și atunci ca și acum cu cheltuială, cu singura deosebire că, ceea ce costa pe la 1876, treizeci ori patruzeci mii de lei, astăzi costă zeci de milioane.

Guvernul liberal avea țara de partea lui. Incontestabil este că la 1876 regimul conservator era foarte nepopular în mase.

Fie datorită politicei sale, fie datorită propagandei tendențioase a opoziției, adevărul este că guvernul lui Lascar Catargiu avea împotriva lui cel puțin 9 din 10 a opiniei publice.

Acapararea puterei de către partizanii dualității Rosetti-Brătianu, adică de către partidul roșu, a provocat, firește, sfărâmarea acelui mare partid național-liberal care se închegase în opoziție, cu toate elementele ostile regimului conservator.

Unul câte unul : Manolache Costache Epureanu, Cogălniceanu, Gheorghe Vernescu, Nicolae Blaremberg, Pake Proto-

popescu, etc., etc. au părăsit guvernul și au trecut în opoziție. Partidul roșu a rămas stăpân al situației întrucât dispunea de majorități parlamentare, și era singurul partid bine organizat și cu ramificațiuni în toată țara.

IN PREAJMA ANULUI 1877

Pe când aceste frământări se petreceau în politica dinăuntru, războiul ruso-turc izbucnește în primăvara anului 1877.

Deodată cu intrarea armatelor rusești în țară orice viață politică încetează: Este de observat, însă, că la 1877 toate libertățile publice rămân neatinse; nici cenzură, nici stare de asediu, presa este absolut liberă, iar cât despre întruniri cine se gândea pe vremea aceea ca să le convoace? Țara, nu avea de cât două partide și printre ele câteva individualități cu foarte puțini partizani după ei. Partidul socialist nu exista, țara nu avea nici măcar un partid radical.

Izbucnirea acestui războiu era așteptat de câțiva ani; în cercurile diplomatice nu era o taină cum că Rusia se pregătește ca să atace Turcia. Atât activitatea bandelor bulgare cât și războiul turco-sârbo-muntenegrean nu erau alt decât preludiul marelui războiu, nu erau alt de cât o prefață a agresiunei rusești.

Când se vor publica, mai târziu, documentele secrete ale epocei se va vedea cum că, încă de pe timpul guvernului Catargiu, au urmat tratative cu cercurile guvernamentale din Bucuresti, spre a hotărî România să intre în războiu alături de Rusia. Dar nu întregul guvern era în secret. Guvernul era împărțit în două fracțiuni: de o parte Lascar Catargiu care nu cunoștea în deajuns situația, de cealaltă parte generalul Florescu care fusese câștigat cauzei. De aceea generalul Florescu făcea pregătiri neîncetate atât spre a mări efectivele armatei cât și spre a dota armata cu materialul necesar. Bine înțeles că prințul Carol, pus în curent de la Berlin, cunoștea situația și sprijinea lucrarea generalului Florescu.

Când au venit liberalii la putere și au început marea anchetă parlamentară împotriva gestiunei guvernului conservator, unul din capetele de acuzare a fost și acela că generalul Florescu făcuse mari depozite de căciuli dorobănțești cât și mari depozite de lopeți scurte pentru arma geniului. In capul acestei strasnice campanii stătea inexorabil Dimitrie Sturza, — viitorul șef al partidului liberal — care era campionul celor mai drastice economii. La intrarea în războiu colonelul Slăniceanu, ministrul de războiu, s'a pomenit fără căciulile care fu-

seseră vândute la licitație, iar la asediul Plevnei lopețile române au făcut un mare serviciu, mai ales că armata rusească nu le avea.

Rușii, la început n'au cerut concursul armatei române. Erau prea mândri ca să solicite ajutorul micei oștiri române compusă doar din 40.000 oameni. Tot ceea ce cereau României era să le lase libera trecere prin țară.

Dacă armatele rusești ar fi fost victorioase de la început cine știe ce s'ar fi ales de România. Putem judeca după cele întâmplate. Bătute la Plevna și amenințate a fi aruncate în Dunăre armatele rusești nu mai puteau învinge. Atunci Țarul Alexandru al II-lea a făcut apel la ajutorul oștirilor României. Ei bine, dacă cu tot acest ajutor eficace și totuși Rusia ne-a luat Basarabia, ne putem închipui ce s'ar fi ales de noi dacă nici n'am fi luat parte la acțiune.

Norocul României a stat întotdeauna în înfrângerea Rusiei.

După războiul Crimeei, România s'a putut întări și a putut trăi fiindcă Rusia a fost înfrântă. La 1877 România n'a eșit mai mult știrbită numai fiindcă armatele rusești au fost zdrobite la Plevna. In războiul mondial învingerea Rusiei și eșirea ei din rândurile aliaților au putut lăsa României putința de a ajunge unde este. Cu o Rusie învingătoare și, mai ales cu o Rusie, căreia aliații i-ar fi datorit victoria, nu numai că n'am fi avut jumătate Bucovina dar poate, am fi pierdut chiar o parte din Moldova.

Rușii încep campania cu o serie de mici victorii. Comandamentul armatei turcești hotărește să nu apere Dunărea. Deși Dunărea era privită ca un obstacol militar de întâiul ordin, totuși rușii sunt lăsați ca să treacă nesupărați fără ca să piardă un singur om.

România nu părea chemată ca să joace nici un rol în acest război. Mica ei armată stătea concentrată în retragere, țara întreagă până aproape de Olt, era pe mâna rușilor; situația noastră nu era de loc de invidiat. Ceva mai mult, presa maghiară ne lua în zeflemea, ne batjocorea oștirea, zicând că două regimente de honvezi ar fi singure în stare să arunce în Dunăre toată armata română.

In țară se ivește opoziția împotriva politicei ruso-file a guvernului. Dumitru Brătianu scoate o broșură intitulată :*„O datorie de conștiință către tara mea"* prin care cerea ca armata română să se retragă la munți și să nu dea nici un concurs rușilor. Toți oamenii politici anti-ruși și favorabili politicei engleze, precum Ion Ghica și Dumitru Sturza, sunt pentru aceiași politică. Dar evenimentele hotărăsc poziția României.

Armata rusească fiind bătută cumplit la Plevna de către Osman-Paşa, pierde 15.000 oameni într'o zi şi este fugărită spre Dunăre. Norocul armatei ţariste este că turcii nu aveau cavalerie. Dacă turcii ar fi avut cavalerie ar fi fost un dezastru : armata centrală rusească, care era armata principală, ar fi fost nimicită.

In faţa acestei catastrofe, Ţarul Alexandru adresează prinţului Carol telegrama istorică prin care-i cere să alerge în ajutorul cauzei creştinătăţei, ori pe unde ar voi şi în orice condiţiuni.

Colonelul Gheorghe Manu care comanda una din divizii în apropiere de Zimnicea, primind ordinul ca să treacă Dunărea, ordin venit de la cartierul general rusesc, a refuzat să se execute, declarând, cu bună dreptate, că fiind ofiţer român nu poate primi ordine de cât din partea şefului armatei române. Colonelul Gheorghe Manu şi-a îndeplinit atunci datoria de bun român şi de ofiter cu demnitate. Insă această demnă şi corectă atitudine, nu a împiedicat guvernul român ca să-i ridice comanda diviziei, în urma cererei înaltului comandament rusesc.

Ruşii au debutat cu sila şi au sfârşit cu felonia.

In sfârşit armata română trecu Dunărea, opri fuga Ruşilor şi alergă la Plevna.

Pe când Brătianu era la Livadia sau după întoarcerea lui în ţară, ziarul „La France" din Paris a anunţat că România a încheiat alianţă cu Rusia şi că C. A. Rosetti — care se afla atunci la Paris — a fost rechemat subit în ţară.

C. A. Rosetti fusese trimis la Paris cu o misiune politică importantă pe lângă guvernul francez, de aceea el se grăbi ca să desmintă ştirile ziarului parizian, mai cu seamă în părţile unde afirma că România s'a angajat într'o politică ostilă Franţei.

Iată scrisoarea lui C. A. Rosetti:

„Permiteţi-mi a releva câteva pasagi din articolul dv. de eri.

Nu ştiu absolut nimic în privinţa tratatului ce ziceţi că s'ar fi încheiat între împăratul Alexandru şi Principele Carol şi necrezând chiar aceasta, las răspunderea asupra acelora care v'au dat această noutate.

Dar ceea ce ştiu şi afirm sus şi tare este că nu e nimic întemeiat în ceea ce ziceţi în cel din urmă paragraf în privniţa intenţiunilor ţărei mele, a rechemărei mele în Bucureşti şi a scopului ce vă place a da misiunei cu care am fost însărcinat pe lângă guvernul francez.

Nu, domnule, România n'a şovăit niciodată în sentimen-

tele sale de adânc devotament și respect pentru Franța pe care o consideră ca o binefăcătoare și declară că, în încercarea dureroasă ce străbatem, marea partidă națională română este și va rămâne devotată națiunei franceze".

Nu era, însă, mai puțin adevărat că la Livadia se hotărîse Convențiunea care autoriza și reglementa trecerea armatelor rusești prin România.

— Inainte de a merge mai departe cu povestirea evenimentelor care pasionau publicul bucureștean ca și publicul din întreaga țară, să dau câteva lămuriri asupra expresiunei „partida națională" întrebuințată de C. A. Rosetti în scrisoarea sa. Partidul liberal sau partidul roșu nu purta numele de partidul național-liberal precum îl poartă astăzi; pe vremea aceea era numai „Partidul național" sau „Partida națională" cum scria încă „Românul" la epoca aceea.

De altfel „Românul" cât timp a trăit C. A. Rosetti nu a părăsit nici ortografia și nici formele literare cu totul în contradicție cu dezvoltarea și progresele limbei scrise.

— Un ministru care e aprobat de toată lumea este ministrul justiției Eugeniu Stătescu.

Stătescu, Verdele Stătescu, cum i s'a spus o viață întreagă; Stătescu despre care Beizadea Mitică Ghica a zis, în Senat: „Dacă în lume ar fi o oca de venin trei litre sunt în Stătescu!" Stătescu, care la această apostrofă, a răspuns beizadelei: „Sunteți prea plin de persoana dumneavoastră", în fine Eugeniu Stătescu a trimis o lungă circulară procurorilor generali cărora, între altele, le-a indicat să respecte libertatea presei și să nu mai aresteze preventiv pe nici un ziarist.

Iată pasajul privitor la libertatea presei :

„Așa dar, domnule procuror general, nu numai că se va părăsi cu totul sistemul arbitrar admis până eri, de a se închide preventiv ziariștii, sistem care nu s'a putut introduce decât printr'o abuzivă interpretare a legei, dar încă veți binevoi a interzice formal orice urmărire directă din partea parchetului contra ziarelor pentru delicte comise contra guvernului sau a reprezentanților săi".

Această circulară a făcut mult zgomot și în străinătate unde România era dată drept exemplu ca una din țările cele mai liberale din lume.

Ziarul „La France", între altele, a scris:

„Până acum am avut obiceiul de a ne duce să căutăm termeni de comparațiune, exemple si lecțiuni de bună politică în Anglia sau în America.

Astăzi iată un mic popor născut de eri și poate în ajunul

unui războiu spăimântător, care vine la rândul său, să ne arate cum guvernează și să umilească patriotismul nostru. In momentul când își mobilizează armata, România proclamă ce? Starea de asediu? Nu! Ea proclamă libertatea absolută a presei!"

In luna lui Decembrie 1876 parlamentul a votat apoi și o lege care desfința arestarea preventivă în materia delictelor de presă.

— Dimitrie Sturza își dă demisia din minister din cauză că nu împărtășea politica antiturcă a lui Brătianu.

— La sfârșitul lui Decembrie moare Gheorghe Costaforu, fost ministru de externe și de justiție, fost agent diplomatic în străinătate, unul din cei mai însemnați jurisconsulți, profesor de drept civil la facultatea de drept din București.

Am fost elevul lui Costaforu în anul întâiu de drept, și am încă în memorie unele din prelegerile lui. Era un profesor eminent și un mare partizan al drepturilor evreilor. Unii spuneau că are în ascendența lui origine semită.

Locuia în strada Scaune în casa care a trecut apoi în proprietatea lui Nicolae Filipescu. Am asistat la ceremonia funebră și la înmormântare. Acasă cuvântarea funebră a rostit-o Vasile Boerescu. Până la carul funebru l-am dus pe umeri patru studenți de-ai lui. Eu eram unul din cei patru.

Gheorghe Costaforu a murit de uremie.

— Știrile de peste Dunăre sunt rele pentru insurgenții bosniaci si pentru Sârbi. Deși Rușii au trimis Sârbilor mult material de războiu, mulți voluntari și ofițeri, aceștia sunt învinși In ultima luptă dela porțile Belgradului, Sârbii au suferit o grea înfrângere iar voluntarii ruși, cari s'au bătut cu mult curagiu, au căzut în proporție de 80 la sută.

La București lumea politică este îngrijorată fiindcă acum nu mai rămâne îndoială că Rusia, spre a nu-și pierde prestigiul față de lumea slavă, va trebui să intre în luptă

La Budapesta însă, Ungurii jubilează. Studenții universitari deschid o subscripție spre a oferi o sabie de onoare lui Abdul-Kerim-Pașa, comandantul suprem al armatelor turcești.

O delegație a studenților pleacă la Constantinopole ca să ducă sabia, dar în portul Triest suferă o manifestație ostilă din partea italienilor, sârbilor și grecilor. O mare mulțime asaltează vaporul și bombardează pe unguri cu mere și ouă stricate.

— Dar o mare agitație cuprinde cercurile politice din cauza evenimentelor politice din Turcia

In Turcia se produce o revoluție. Membrii societății „Juna

Turcie" răstoarnă guvernul și aduc la putere pe Midhat-Pașa care vine cu reforme constituționale.

Midhat-Pașa, mare vizir, aduce o constituție nouă care tempereazä absolutismul, dar, în acelaș timp, la articolele 1 și 7, aduce o gravă atingere suveranității României. Prin aceste articole România ca și Egiptul și Serbia, sunt considerate drept provincii turcești.

Guvernul întreprinde o puternică campanie de împotrivire față de pretențiunile Turciei și de stăruințe pe lângă cabinetele europene ale Puterilor garante.

Chestiunea e serioasă și arzătoare. Camera și Senatul țin două ședințe secrete în care guvernul comunică stadiul chestiunei și întreaga situație politică. Apoi la Cameră, la 22 Decembrie, se ține ședința publică în care se discută o Moțiune prin care guvernul este invitat să protesteze împotriva nouei Constituții turcești în ceea ce privește drepturile României.

Nicolae Blaremberg, Manolaki Costaki și Petre Grădișteanu combat Moțiunea pentru chestiuni de formă sau de tactică însă, în realitate, fiindcă aceștia erau acum în opoziție. Ion Brătianu, șeful guvernului, roagă, însă, Camera ca să voteze Moțiunea cu unanimitate. Interesul României este ca parlamentul să fie unanim în această chestiune. In sfârșit Moțiunea e votată cu 79 voturi albe și 7 abțineri.

Dar agitația este și afară. Guvernul, prin agenții său, provoacă agitația studenților universitari. Imi amintesc că ne-am adunat în număr foarte mare în una din sălile Universităței. Discuția a fost foarte agitată. Ion Bibicescu, student la facultatea de litere și redactor la „Românul", rostește o cuvântare înflăcărată în mijlocul zgomotului mare. Cum mulți dintre studenți erau conservatori sau adversari ai roșilor, Bibicescu nu era agreat fiind bănuit că este agent guvernamental. In sfârșit, acoperită de un zgomot ce asurzea și în agitația febrilă, se votează o moțiune de protestare împotriva lui Midhat-Pașa și, în acelaș timp, studențimea cerea guvernului instructori militari spre a se pregăti pentru apărarea țării.

Așa se termină anul 1876.

ANUL 1877

La începutul anului 1877 presa străină începe iarăși să scrie în contra persecuțiilor îndurate de evrei în România. Fiindcă Alianța israelită știa că un mare războiu va izbucni în Europa și o Conferință pentru pace se va întruni, de aceea pregătea terenul din vreme făcând să răsune lumea cu „bar-

mănia deslănțuită împotriva României va deslănțui dușmănia bariile, torturile și celelalte sălbăticii“ suferite de evreii din Româna.

Dar evrei însăși, — cei de bună credință și inteligenți — protestează împotriva manoperilor Alianței, înțelegând că dușRomânilor contra evreilor.

Pe ziua de 1 Ianuarie ziarele publică următoarele protestări ale evreilor.

Intâia :

D-lui Redactor al *„Românului“*,

„Convinși că următoarele rânduri vor avea distinsa fericire să capete aprobarea d-voastră, vă rugăm să binevoiți a le da adăpost în stimabilul dv. ziar.

Societatea „Românizarea“, compusă din tinerimea israelită română ale cărei tendințe sunt: propagarea sentimentelor de patriotism, de limbă și moravuri românești, declară că *respinge cu indignare orice solidaritate cu ziarele care au răspândit injurii și invective contra României.*

Societatea „Românizarea“ protestă cu energie contra oricărei bănueli de complicitate atât cu autorii cât și propagatorii *acelor insulte, menite să discrediteze demnitatea Statului român, în momentul când evenimente supreme par a-i impune lupta pentru existența națională.*

Fidelă numelui. principiilor și credințelor sale, societatea „Românizarea“ va dezminți prin fapte, când patria o va cere, bănuelile care au pus la îndoială simțimintele și devotamentul patriotic al israeliților români.

Delegații societății „Românizarea“: *Ioseph Stern, I. Margulies Arnimin Iaslovici*“.

A doua:

D-lui redactor al ziarului *„Unirea Democratică“*.

„In urma necalificatelor calomnii aduse asupra României și tuturor Românilor, în general, de către ziarele străine răuvoitoare acestei țări, subsemnații. în numele tuturor coreligionarilor noștri din România care suntem foarte indignați de neadevăruirile inventate de nu știm cine, cum că am fi maltratați de Români în căminurile noastre, mai rău decât au fost Sârbii și Bulgarii de Badșibuzuci — și pentru a se convinge lumea întreagă de ce credință trebue să pună în calomniile ce umplu coloanele acelor ziare străine — *declarăm, ceea ce nu poate*

nega nimeni, că trăim în România în cea mai bună armonie cu Românii, fără a ni se cauza nici cel mai mic rău, după cum insinuază acele ziare străine prin exorbitantele și intenționatele lor invențiuni.

Rugăm, prin urmare, pe zisele ziare a nu mai produce așa neadevăruri care scandalizează lumea, pentru că sunt vădite calomnii date la lumină de niște oameni, cari, pe lângă reaua lor voință, nu au cel puțin, nici cea mai mică ideie despre ce este România și ce sunt Românii.

Vă rugăm, deci, d-le redactor, a da ospitalitate acestei declarații, în ziarul d-voastră la care, din graba ce am pus pentru a ei publicare, nu am putut aduna mai multe semnături, dar la care promitem a adăoga în curând semnăturile mai tuturor coreligionarilor noștri din România și a primi cu mulțumiri anticipate, etc.

Avram Leibu, Isac Aron, Lazăr Iosif, Ițic Marcovici, etc, în total 27 evrei fruntași".

Acum iată Nota pe care ministrul de externe N. Ionescu a trimis-o reprezentanțului României la Constantinopole, în urma votului Camerei:

București, 3 Ianuarie 1877.

„Am primit telegrama d-voastră dela 20 Decembrie (1 Ianuarie) prin care-mi comunicați declarațiunile date de Es. Sa Safvet Pașa asupra înțelesului și scopului art. 7 din charta Constituțională otomană.

Aceste declarațiuni au produs o impresiune penibilă asupra guvernului A. S. Principelui Carol.

Capitulațiunile principilor români cu Sultanii otomani au stabilit între Sublima Poartă și Principate raporturi bine definite, care n'au alterat întru nimic pozițiunea lor de Stat suveran. Existența legală a acestor raporturi a fost consacrată prin tratatul și convențiunea dela Paris.

Aceste capitulațiuni fac astăzi parte din dreptul public european.

Și tocmai în virtutea acestor drepturi, a îndeplinit România în timp de 20 ani diferite acte politice și de suveranitate națională recunoscute de puterile garante și chiar de Sublima Poartă.

Orice transformare ar face guvernul otoman în regimul său interior prin charta-i Constituțională, aceasta nu poate

absorbi individualitatea noastră politică asigurată prin capitulaţiunile noastre şi prin tratatele europene.

Charta acordată de M. S. Sultanul supuşilor săi nu poate, dar, s'atingă întru nimic relaţiunile stabililte prin aceste acte internaţionale.

Afirmarea Excelenţei Sale Safvet Paşa că România e una din provinciile privilegiate ale Imperiului, e dar, de natură a da cea mai gravă atingere drepturilor noastre seculare.

Ţara noastră a format totdeauna un Stat deosebit de provinciile şi posesiunile Turciei şi Suveranul nostru nu poate fi comparat cu un Cap de provincie otoman.

Guvernul A. S. Principelui Carol îndeplineşte o datorie din cele mai imperioase declarând nule şi neavenite dispoziţiunile Chartei otomane întru tot ce priveşte pe România şi protestăm în modul cel mai formal în contra violărei drepturilor noastre garantate de tratate.

Răspunderea şi consecinţele unei violări atât de flagrante cad cu totul asupra guvernului otoman care a rupt legăturile pe care Românii au ştiut să le respecte totdeauna.

Guvernul A. S. Principelui Carol, tare de dreptul său şi încrezător în simţimântele de dreptate ale Europei, speră că Puterile garante vor aviza a face să se respecte drepturile naţiunei române.

Vă autorizez a lăsa copie de pe această protestare atât în mâinile Ex. Sale Safvet Paşa cât şi reprezentanţilor puterilor garante.

Ministru, *N. Ionescu*

Aceasta era prefaţa proclamărei independenţei României care a fost făcută peste puţine luni.

Ziarul *Messager de Vienne* publică în timpul acesta că Poarta a cedat protestărei României, si adaugă : „Aceasta nu e cu totul independenţa absolută a României, dar e preludiul ei. Răbdare. Totul vine la timpul său".

— Un incident la Teatrul Cel Mare (Teatrul Naţional).

Teatrul era acum iarăşi închiriat lui M. Pascaly, însă Comitetul îsi rezervase 2 seri pe săptămână pentru a închiria sala şi altor artişti. In una din seri o închiriase lui Matei Millo, care pusese pe afiş, între alte piese, şi o satiră politică intitulată: *„Haine vechi sau zdrente politice"*.

Seara, Comitetul interzice lui Millo să joace satira sub cuvânt că este indecentă şi slujeste drept pugilat politic.

Dar sala gemea de public, fiindcă tocmai această bucată stârnise marea curiozitate a amatorilor.

După jucarea celorlalte bucăți tocmai când publicul era mai nerăbdător, Millo apare pe scenă și anunță că i s'a interzis jucarea „zdrențelor".

In sală izbucnește un mare huet! Publicul aplaudă, flueră, strigă și cere ca satira să fie spusă. Dar de odată sala rămane în întuneric, căci direcția pusese să se stingă policandrul cel mare. Un zgomot asurzitor izbucnește. Millo apare pe scenă între 2 lumânări aprinse și spune că este sechestrat de pompieri. Publicul strigă, unii sar din sală pe scenă, însfârșit, marele Millo este silit să-și spună satira în fața unei săli oarbe, numai cu două lumânări aprinse.

A doua zi la Cameră mare fierbere.

Deputatul Grigore Vulturescu interpelează guvernul. La interpelare se asociază Pantazi Ghica, Colonelul D. Leca, N. Dimancea, Lascăr Costin, etc. Toți spun că s'a violat Constituția și cer destituirea membrilor din Comitet.

Petre Grădișteanu, care făcea parte din Comitet, ia apărarea Comitetului, apoi intervine ministrul Cultelor G. Chițu și chiar primul ministru Ioan Brătianu.

Camera a votat în urmă următoarea moțiune, după ce amândoi miniștrii au declarat că vor da satisfacție Camerei:

„Camera, în urma explicărilor date de ministru și având deplină încredere *că se va da deplină satisfacție libertăților publice și constituționale lovite, trece la ordinea zilei*".

— Dumitru Sturza s'a retras din guvernul Brătianu de oarece era cu totul protivnic politicei ostile Turciei. El nu aprobase protestul împotriva Constituției lui Midhat Pașa, el, — care vedea venind războiul ruso-turc — era protivnic alianței României cu Rusia. De aceea, pe toate căile lupta, ca să pună România în neputință de a participa la acest războiu.

Finanțele României erau în rea stare, iar Sturza propovăduia economiile la extrem. Asupra acestui subiect adresă guvernului o interpelare în Senat; cu acest prilej face o lungă expunere a situației financiare a țărei iar pentru vindecare a propus vânzarea moșiilor Statului pentru plata datoriei publice, restabilirea licențelor băuturilor spirtoase, urcarea impozitului-fonciar și scăderea bugetului armatei la 8 milioane. Mai ales această din urmă propunere însemna desființarea armatei, și neputința României de a lua parte la războiul ce se anunța.

— Ziarele anunță că Americanul Remington a inventat o mașină de scris. Deci la 1876 s'a inventat întâia mașină de scris.

— In minister și în parlament sunt fricțiuni; mai ales împotriva lui Gheorghe Vernescu sunt numeroase nemulțumiri; asa fiind pe la sfârșitul lui Ianuarie, o remaniere a ministerului

se face. Vernescu și Eugen Stătescu ies din guvern, iar în locul lor intră: Dimitrie Sturza la finanțe, Ion Brătianu la lucrări publice și Ion Câmpineanu la justiție.

— Moare Costake Caragiale unul dintre întemeietori teatrului național. După propunerea ministrului de instrucție Camera votează 2000 lei pentru cheltuelile de înmormântare.

— Bugetul pe anul 1877 este votat. Pe 1876 cheltuelile au fost de 95.555.097 lei iar veniturile de 80.625.336 lei. Bugetul s'a încheiat cu un însemnat deficit pentru epoca aceea. Deficitul real al exercițiului a fost de peste 34 milioane lei.

— Camera votează un ajutor viager lui Cesar Bolliac proprietarul și directorul *Trompetei Carpaților*. De și conservator, dar fiind un foarte bun român, și unul din marii ziariști ai României, Camera liberală nu pregetă să-i acorde acest omagiu.

— In luna Martie Comitetul de acuzare al foștilor miniștrii conservatori își depune raportul. Comitetul menține sub acuzare pe Lascăr Catargiu, Al. Lahovary, general Florescu, Titu Maiorescu și Petre Mavrogheni, retrage acuzarea cu privire la P. Carp și N. Crețulescu.

Lasă la aprecierea adunărei în privința lui George Cantacuzino, B. Boerescu și Teodor Rosetti.

Camera scoate pe Carp, Crețulescu, Cantacuzino și Rosetti de sub acuzație, dar menține pe Boerescu.

— Războiul ruso-turc se apropie și tot mai mult prinde credința că Rusia cere restituirea celorlalte județe basarabene. Dar guvernul rus, spre a înșela opinia publică mondială și, mai ales pe România, trimite prin agentia telegrafică rusă, următoarea notiță ziarelor din străinătate:

„Ziarele oficioase declară lipsite de orice temei informațiunile publicate de *Petersburger Herald* după care ar fi fost cestiune de abrogarea tratatului dela Paris și de înapoierea unei părți a Basarabiei, Rusiei.

Se declară într'un mod formal că aceste zgomote au fost puse în circulație cu un gând rău voitor pentru guvernul rus".

— In Cameră Nicolae Fleva face propunere ca patru dintre miniștrii conservatori dați judecății; Lascăr Catargi, General Florescu, Al. Lahovari și Petre Mavrogheni să fie arestați din cauza crimelor săvârșite. Dar propunerea o combate Ion Brătianu, șeful guvernului. Camera respinge cererea cu 54 contra 14 voturi.

— Suntem la începutul lunei Aprilie iar războiul între Rusia și Turcia este considerat ca și început, numai formalitatea lipsește încă.

Colonelul Slăniceanu, ministrul de război, demisionează din

guvern spre a trece în capul Statului major, iar Generalul Cernat îi ia locul în guvern.

Principele Carol convoacă la Palat un mare Consiliu compus din membri guvernului, toți fostii președinți ai Consiliului și alți oameni de Stat fruntași. In acelas timp Nicolae Ionescu ese din guvern și în locul său la departamentul afacerilor străine vine Mihail Cogălniceanu.

— In urma hărțuelilor la care era supus guvernul la Senat, în Senatul ales sub Lascăr Catargiu, dar care l'a rasturnat, acest corp e dizolvat iar alegerile sunt fixate pentru 3 Aprilie. La București liberalii susțin la colegiul I pe Constantin Bosianu iar la colegiul al 2-lea pe Doctorul Severin. Dar la colegiul I este ales cu mare majoritate Beizadea Mitică susținut pe sub mână chiar de liberali. Bosianu, de și ilustru jurisconsult, era acum bătrân și nu mai prezenta nici un interes partidelor. Afară de asta Bosianu era un independent pe care nici un partid nu avea interes să-l susțină cu stăruință.

Alegerile dau o mare majoritate guvernului, dintre fruntași opoziției sunt aleși: D. Ghica, Lascăr Catargiu, Vasile Boerescu, Manolache Costache, Petre Carp. Generalul Florescu, ajuns la paritate de voturi cu Ioan Brătianu la colegiul I de Vlașca, este bătut cu un vot la balotaj.

Corpurile legiuitoare sunt convocate în sesiune extraordinară. In țară însuflețirea este mare, un vânt patriotic suflă asupra țărei.

Cei mai fruntași medici din Bucuresti își oferă serviciile gratuit în următorii termeni:

Domnule prim-ministru,

„Subsemnații d-ri în medicină văzând că înaltul guvern, în prevederea războiului, este silit a face concentrări, a chemat rezervele și milițiile;

Știind că nimic nu ridică moralul soldatului decat o bună îngrijire, pentru care înaltul guvern își dă toate silințele:

Cunoscând, încă, greaua poziție în care se află finanțele țărei, nevoind a rămâne spectatori sacrificilor ce trebuie să facă fiecare cetățean;

Cu respect vă facem cunoscut că ne punem chiar de astăzi gratis la dispoziția d-lui ministru de rezbel pentru a face serviciu în spitalele militare din Capitală, precum și a tutulor corpurilor ce ar rămâne în București. Cu acest mijloc, credem, că s'ar putea umple golurile ce se simt în personalul medical.

14

Doctori: Marcovici, Kalenderu, Felix, Fialla, Sergiu, Măldărescu, Romniceanu, Drăghiescu, Teodorescu Florea Bălanu, Danielopolu, Cherenbach, M. Petrini din Galați”.

Aceştia erau cei dintâi medici din București.

Suflarea de înviorare trece peste tot.

Studenții universitari, cari ceruseră instructori militari, sunt convocați, încă din luna Ianuarie, în marea curte din dosul prefecturii poliției și puși sub autoritatea maiorului Comăneanu.

In zăpadă până la genunchi făcea exercițiile comandate. Văd încă capul flancului drept silueta înaltă a doctorului C. Istrati, pe atunci doctorand în medicină, a d-rului Apostoleanu, doctorant de asemenea și atâția alți. Mai târziu, am urmat exercițiile în grădina Cișmigiului.

— Știrile din Rusia spun că Țarul Alexandru II, vine la Chișinău și la Odesa ca să inspecteze trupele concentrate pentru pornire. In acelaș timp la București este mare fierbere fiindcă știrile din afară spun că, deoarece neutralitatea României nu e garantată prin nici un tratat, trupele turcești vor ocupa punctele strategice de pe malul stang al Dunării de îndată ce ruși vor intra în Moldova.

In ziua de 12 Aprilie, consiliul de miniștri adresează poporului următorul manifest :

„In dimineața de 11 Aprilie guvernul a primit dela marele vizir al Imperiului otoman invitațiunea ca să se înțeleagă cu comandantul armatelor turcești dela Dunăre, Excelența sa Abdul-Kerim Pașa, spre a apăra teritoriul român de invaziunea armatelor imperiale ruse care se arată a fi iminentă.

In cursul aceleași zile și în dimineața de astăzi prefecții limitrofi cu Basarabia rusească, au încunoștiințat pe guvern că armata imperială rusă a început ași opera intrarea în România trei puncte, anume : Bestimac, județul Cahul, față cu orașul Leova pe Prut, unde a si ajuns avantgarda ; Tabac, orașul Bolgrad și Ungheni, capul liniei ferate Iași-Ungheni, intrând deja avantgarda în orașul Iași.

In fața acestor fapte întâmplate înainte de a fi Camerile legiuitoare întrunite, guvernul n'a putut și nu poate face altceva decât a se ține de linia de purtare trasă de corpurile legiuitoare în ultima lor sesiune: menținerea drepturilor României și neutralitatea. Până la întrunirea parlamentului, care se face poimâine 14 Aprilie când țara va fi pusă în pozițiune să'și spună hotăritorul ei cuvânt, guvernul, nevoind să

ia asupră-și de a prejudeca această hotărîre, a luat următoarele măsuri în interesul ordinei publice:

1) Spre a evita orice conflict care ar putea angaja națiunea înainte ca vocea ei să se rostească prin legiuitele sale organe, trupele române staționate la fruntarie au primit ordin a se retrage înăuntrul țărei ca astfel să se evite din parte-i orice conflict care ar putea să atragă rezbelul înăuntrul țărei.

2) Prefecții județelor limitrofe sunt ordonați în fața cererilor formulate de comandanții trupelor intrate și care ar mai intra, să nu intervină ca agenți ai puterei centrale ci ei vor avea a se mărgini ca simpli funcționari polițienești și prin mijlociri oficioase să ferească populațiunile de eventuale neajunsuri și conflicte lăsând ca autoritățile municipale, în fața comandanților de trupe, să reprezinte comunele ocupate.

3) Populațiunile dealungul Dunării au fost deșteptate de a și retrage familiile și averea în comune mai depărtate de Dunăre.

Ori ce fapte noui se vor produce vor fi de îndată aduse la cunoștința publică.

I. C. Brătianu, M. Cogălniceanu, I. Docan, G. Chițu, I. Câmpineanu, General Cernat.

Vrea să zică la 11 Aprilie 1877 rușii au pus piciorul pe teritoriul României. La 14 Aprilie se întrunește parlamentul în sesiune extraordinară.

In acelaș timp un potop de știri senzaționale, dar toate false se abat asupra Bucureștilor. Guvernul nu institue cenzura și nu o va institui de și avem și o armată streină în țară.

Pe de altă parte se simte că guvernul român caută un simplu pretext spre a putea rupe cu Turcia, de aceea ziarele oficioase anunță zilnic că trupele turcești au violat în mai multe puncte teritoriul României. In Rusia, însă, e cenzură strașnică, iar telegraful anunță că ziarul „Golos" a fost suspendat pe 2 luni.

— Guvernul depune în parlament următoarea Convențiune încheiată între guvernul rus și guvernul român spre a reglementa trecerea armatelor rusești prin România.

CONVENȚIUNE

ART. 1. — Guvernul Alteței sale Domnul României Carol I asigură armatei ruse, care va fi chemată a merge în Turcia. liberă trecerea prin teritoriul României și tratamentul rezervat armatelor amice.

Toate cheltuelile care ar putea fi ocazionate de trebuințele armatei ruse, de transportul său, precum și pentru satisfacerea tuturor trebuințelor sale, cad, naturalmente, în sarcina guvernului imperial.

ART. II. — Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerei trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul Maiestăței sale Imperatorul tuturor Rușilor, se obligă a menține și a face a se respecta drepturile politice ale Statului român astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente *precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României.*

ART. III. — Toate detaliurile relative la trecerea trupelor ruse, la relațiunile lor cu autoritățile locale, precum și toate învoelile care ar trebui să fie luate pentru acest sfârșit, vor fi consemnate într'o convențiune specială, care va fi încheiată de delegații ambelor guverne, și ratificată, în acelaș timp, ca și cea de față și va intra în lucrare deodată.

ART. IV. — Guvernul Alteței Sale Domnului României se obligă a obține pentru conventiunea de față precum și pentru cea menționată la Art. precedent, ratificarea cerută de legile române și a face imediat executorii stipulațiunile coprinse într'însa.

Făcut în București la 4 Aprilie anul 1877.

Baron DIMITRI STUART

Agent diplomatic și Consul General al Rusiei în Romania

M. COGALNICEANU

Ministrul afacerilor streine în România

Precum se vede, această Convențiune fusese semnată cu o săptămâna mai înainte de intrarea armatelor rusești în România. Negocierile, firește, urmau mai de mult. Și totuși guvernul a invocat, pentru ca să motiveze ruperea relațiunilor cu Turcia, oarecare violare de bastimente particulare în portul Bechet, fapt petrecut în urma încheierei acestei Convențiuni.

De fapt România era aliata Rusiei încă din 1876, după vizita lui Ion Brătianu la Livadia.

In ziua de 11 Aprilie în clipa în care armatele ruse au pus piciorul pe teritoriul României, Marele Duce Nicolae, Comandantul suprem al armatelor ruse, a adresat următoarea proclamațiune către România.

Locuitori ai României,

Prin porunca Maiestăței Sale Impăratul a toată Rusia, armata sa ce, sub a mea comandă, e însărcinată a combate în contra Turciei, intră astăzi în țara voastră, care nu pentru întaiași dată întâmpină cu bucurie oștile rusești.

Vestindu-vă aceasta declar că venim la voi ca vechi prieteni și voitori de bine; nădăjduesc a găsi la voi aceiași sufletească primire care au arătat străbunii noștrii oștirilor noastre în trecutele rezbele ce le-am avut cu Turcii. Din partea mea, conformându-mă poruncilor împărăteștei sale măriri, prea înaltul meu frate, socot de a mea datorie a face cunoscut vouă, Românilor, că trecerea oștirilor noastre prin țara aceasta, unde vor sta numai vremelnicește, nu trebuie nici de cum să vă turbure, guvernul vostru fiind considerat de noi ca un guvern amic.

Vă invit dar, prin aceasta, a urma în pace îndeletnicirile voastre și a ușura armatei chipul de a satisface nevoile și trebuințele sale; tot deodată am luat toate măsurile pentru ca or ce s'ar da armatei să fie plătit fără întârziere și integral de către Casieria militară.

Vă este cunoscut că armata maiestăței sale se vestește prin puternica sa disciplină, sunt încredintat că ea își va păzi cinstea în mijlocul vostru, oștirile noastre nu vă vor turbura liniștea și vor respecta legile, persoanele și averile pacinicilor cetățeni.

Români, strămoșii noștri și-au vărsat sângele pentru libertatea voastră, mă socot în drept a vă cere concursul pentru armata care trece prin țara aceasta, spre a da mâna de ajutor chinuiților creștini de peste Dunăre, a căror nenorocire a atras, nu numai compătimirea Rusiei, ci chiar a Europei întregi.

NICOLAE

— In Senat Convențiunea încheiată cu Rusia pentru trecerea armatelor ruse este combătută de P. P. Carp. Manolaki Costaki, B. Boerescu și Dimitrie Sturza; o susțin Prințul Dimitrie Ghica care e raportorul, I. Brătianu și Cogălniceanu.

Conventiunea e votată cu 41 voturi contra 10.

La Cameră raportor este Gheorghe Mârzescu. Convențiunea e combătută de Nicolae Blaremberg și Gheorghe Danieleanu (Danielopolu) și o susțin Missail, Cogălniceanu și Ion Brătianu. Convențiunea e votată cu 79 bile albe contra 25.

In urma acestui vot, Nicolae Blaremberg își dă demisiunea

din Cameră întrebuințând expresii injurioase pentru Adunare. Demisia e primită cu 63 voturi contra 31.

— Bucureștiul este în ferbere. Se fac rechizițiuni de cai pe picior mare, se rechiziționează alimente, în mai toate casele femeile fac scamă și o predă Crucii Roșii.

Ziarele anută că Turcii trecând cu vasele pe Dunăre trag asupra soldaților români ; în urma acestor provocațiuni guvernul dă ordin soldaților de pe linia Dunărei ca să răspundă cu gloante.

La 26 Aprilie ziarele anunță cu litere groase că Turcii bombardează din Vidin Calafatul. Ghiulele cad în Dunăre. Tunurile românești au început a răspunde.

Edițiile ziarelor sunt smulse de trecători, stradele sunt pline de public, emoția este fără putință de a fi descrisă.

La 26 Aprilie cele dintâi trupe rusești ajung în gara Târgoviștei (azi gara de Nord) și încep să se îndrepte în grabă către Giurgiu.

Regele Carol ia comanda efectivă a armatei române cu următorul Comandament :

Șeful Statului major Colonel Slăniceanu George.

Dr. Carol Davila inspector general sanitar.

Comandantul Corpului I de armată general Lupu George.

Divizia I, comandant colonel Cerkerz Cristodor.

Divizia II-a comandant colonel Logadi Ion.

Comandantul corpului II de armată general de brigadă Radovici Alexandru.

Divizia III-a comandant colonel Anghelescu George.

Divizia IV-a comandant general de brigadă Manu George.

— Se telegrafiază din Oltenița că Turcii au început bombardarea orașului. Tunurile românești au răspuns și lupta de artilerie a durat până la 7 ore seara. Bine înțeles că la București faptul capătă cu totul alte proporții, se vorbește de o debarcare turcească, de omoruri, de jafuri și incendieri operate de bandele de Cerkezi și baș-buzuci.

Domnitorul, însoțit de comandantul Corpului 2 de armată general Radovici, pleacă la Oltenița spre a vizita orașul bombardat de Turci și trupele române cantonate în apropiere. Domnitorul felicită cu deosebire pe oamenii bateriei de artilerie care s'a distins în lupta contra Turtucaiei.

In București însuflețirea crește și opinia publică cere, cu glas tare, ca România să declare războiu Turciei.

— La 29 Aprilie o mare zi istorică.

Anastase Stolojan, deputat liberal din Craiova, interpelează guvernul asupra provocărilor repetate ale Turcilor și întreabă

ce măsuri va lua România spre a-si apăra libertatea și teritoriul. Bine înțeles interpelarea era făcută din inițiative guvernului.

La Cameră — în vechiul local din dealul Mitropoliei — lumea umplea până la ultimul loc. După o discuțiune caldă, cu care prilej au rostit mari discursuri Mihail Cogălniceanu și Ion Brătianu, Camera a votat cu 58 voturi contra 29, următoarea Moțiune care însemna, de fapt, — dacă nu și în formă, — proclamarea independenței Românici.

MOȚIUNE

Adunarea, pe deplin satisfăcută de explicările d-lui ministru de externe ;

Considerând că TURCIA, prin declarațiunile și actele sale de agresiune în contra Românici, A RUPT SINGURĂ VECHILE LEGĂTURI CE NE UNEAU CU DÂNSA și s'a pus în stare de rezbel cu Statul român ;

Luând act de declarațiunea guvernului că tunul român a răspuns deja la declararea de rezbel făcută de Turcia ;

Adunarea națională recunoaște starea de rezbel creată României prin însuși guvernul otoman ;

Aprobă atitudinea guvernului față cu agresiunea streină, se razimă pe simțul de dreptate al Marilor Puteri garante, care de la tratatul de Paris, au luat sub scutul lor dezvoltarea individualității politice a României.

Având plină încredere în energia și patriotizmul guvernului îi dă autorizarea ca, cu toate greutățile, să pună toată stăruința și să ia toate măsurile spre a apăra si a asigura existența Statului român, astfel ca la viitoarea pace, România să iasă cu o pozițiune politică bine definită și națiunea, DE SINE STĂTĂTOARE, să poată împlini misiunea sa istorică.

Independența României era apropiată.

A doua zi, Senatul a votat aceiasi Moțiune cu 36 voturi contra 7 si 1 abtinere.

In Cameră au combătut Moțiunea Nicolae Ionescu, fostul ministru de externe până în ajun, și Dimitrie Ghica, fiul lui Ion Ghica. In Senat a combătut-o Manolaki Costaki.

Faptul important la Senat a fost acela că Moțiunea a fost prezentată de Beizadea Mitică Ghica și susținută atât de D-sa cât si de Vasile Boerescu și Alexandru Orăscu, toți membri ai disidenței conservatoare.

Peste puțin cu toții vor intra în partidul liberal, Beizadeaua

va deveni președintele Senatului iar după rezbel, Vasile Boerescu, ministru externe.

— Acum starea de rezbel este declarată oficial între Turcia și România.

La 4 Mai sosește în București Marele Duce Nicolae ; la gară este primit de către Domnitor, Doamna și Primul-Ministru. Lumea în număr foarte mare este pe stradă.

Ziarele sunt smulse din mâinile vânzătorilor fiindcă anunță lupte violente între Oltenița și Turtucaia.

Aceste ziare mai anunță că oamenii regimentului 16 dorobanți sosit la Turtucaia, văzând lupta și mirosind praful de pușcă, au esit pe străzi și au cerut să treacă Dunărea ; unii au declarat că dacă nu li se dă voie să treacă cu luntrile, vor trece înnot. Cu mare greutate ofițerii i-au oprit.

Această știre provoacă în toată Capitala o adevărată frenezie de entuziasm.

Ziarele anunță a doua zi că la Dunăre, între Oltenița și Turtucaia a fost și luptă de infanterie. Cu acest prilej s'a distins bateria comandată de căpitanul Lupascu. In general trupele din divizia colonelului Manu s'au distins prin bravura lor.

— Cu intrarea rușilor în țară, a venit și invazia rublelor rusești. Camerele votează o lege care statorniceste astfel cursul acestor monede . rubla de argint 4 lei, o jumătate rublă 2 lei ; sfertul 1 leu ; bucată de 40 capeici 80 bani ; de 20 capeici 40 bani ; de 10 capeici 20 bani.

Gheorghe Mârzescu, deputatul de Iasi, este numit comisar al guvernului pe lângă armatele rusești.

— La 29 Aprilie Camera și la 30 Aprilie Senatul votează o Moțiune prin care România declara că Turcii rupsese vechile legături ce o unea de România. La 9 Maiu *independența* este proclamată și în acte.

— La 9 Maiu, în urma unei interpelări a lui Nicolae Fleva, Camera votează cu unanimitate de 79 voturi și cu apel nominal și 3 abțineri următoarea Moțiune :

PROCLAMAREA INDEPENDENȚEI

„Camera, mulțumită de explicările guvernului asupra urmărilor ce a dat votului ei de la 29 Aprilie anul curent,

Ia act că rezbelul între România și Turcia, că ruperea legăturile noastre cu Poarta și că *Independența absolută a României* au primit consacrarea lor oficială si :

Comptând pe dreptatea Puterilor garante, trece la ordinea zilei".

Senatul a votat imediat aceiasi moțiune.

Acum independența României era definitiv hotărîtă.

Marea mulțime care asistase la Cameră, atat în tribunele publice cât si în curte, și pe dealul Mitropoliei la săvârșirea marelui act, se revarsă spre centrul Capitalei. Drapelele sunt arborate, valurile mulțimei străbat orașul, studenții manifesteaza cu cântece patriotice, se aude răsunând: „Deșteaptă-te Române". Și până târziu în noapte poporul Capitalei fericit petrece.

— In aceiași ședință de la 9 Mai, s'a votat instituirea decorațiunei *„Steaua României"*. Raportor a fost Mihail Ferikidi.

In Comitetul delegaților s'a propus ca decorațiunea sa fie numită *„Credintă", însă a fost admis numele propus de guvern.*

In Cameră un mare număr de deputați, toti din majoritate: Grigore Vulturescu, Pană Buescu, D. I. Ghica, Furculescu au combatut decorarea și a civililor deoarece actul ar fi antidemocratic; toți au cerut ca *Steaua României* să fie numai o decorație militară.

Sentimentul Camerei este hotărît democrat așa că legea e votată cu un amendament al lui A. Candiano-Popescu care decerna decorația numai pentru fapte militare. Dar Senatul modifică legea, acordând decóratia și civililor.

Reîntors la Cameră proectul întâmpină o mare împotrivire. A trebuit să ia cuvântul însuși Ion Brătianu pentru ca legea cu amendarea Senatului să poată trece cu 48 voturi contra 26.

Ce bine ar fi fost dacă decoratiunea nu ar fi putut fi dată decât militarilor! Multe acte de corupțiune ar fi fost înlăturate, iar guvernele ar fi avut mai putin o armă de încovoiare a energiilor și a caracterelor.

De altfel viitorul a dovedit că dreptatea era de partea majorității reale a Camerei.

— Vine în discuțiunea Camerei proectul de lege pentru emiterea a 30 milioane lei în bilete hipotecare cu care să se stingă datoria Statului pe 1876. Proectul este combătut de un mare număr de deputați dintre fruntașii partidului liberal și specialiști în materie. Au combătut proectul: Constantin Grădișteanu, Pake Protopopescu, Nicolae Ionescu, Pană Buescu, Gheorghe Cantili. Cu toată stăruința lui Ion Brătianu care era și ministru de finanțe, votul pentru luarea în considerație a proectului dă 35 bile albe și 34 negre, deci votul nul.

După ce proectul a fost modificat parlamentul l-a primit.

ROMANIA IN RAZBOIU

Domnitorul s'a dus în inspecție la Calafat și a intrat într'o baterie; în acel moment Turcii au început să tragă. O ghiulea a căzut aproape de Domnitor. Acesta, nepăsător, a spus zâmbind:

— Asta-i muzica care-mi place mie.

Pentru a răsplăti acest gest de vitejie Consiliul de miniștri, în urma raportului generalului Cernat ministrul de războiu, hotărăște ca să se acorde lui Carol I medalia „*Virtutea Militară*", înființată atunci.

Consiliul de miniștri subscrie următorul act :

„Astăzi, 20 Mai 1877, Consiliul miniștrilor, având în vedere referatul d-luii ministru de rezbel, decide ca cu toții să meargă și să roage pe Măria Sa Domnitorul, în numele armatei, ca, în calitatea Sa de întâiul oștean român, în memoria zilei fericite în care armata a admirat curagiul și devotamentul Suveranului ei pentru patrie și ca un semn de afecțiune și solidaritudinea ce Măria Sa a arătat în totdeauna pentru armată, să binevoiască a accepta și a purta pe pieptul Său medalia „*Virtuții militare*".

I. C. Brătianu, M. Cogălniceanu, I. Docan, G Chițu I. Câmpineanu, Al Cernat".

— Cea dintâiu decorațiune *Steaua României* a fost dată de Domnitor Generalului Nicolae Golescu, fost locotenent domnesc la 1866, care de doi ani zăcea pe patul suferinței.

Domnitorul i-a pus singur pe piept decoratiunea în gradul de Mare cruce.

Marea Cruce a fost dată apoi lui Ion Brătianu și lui Minail Cogălniceanu.

— Ziarele bucureștene publică știri eronate asupra scufundării unor vapoare de războiu turcești în fata Brăilei. Fiindcă la epoca aceea mă aflam tocmai în portul brăilean cunosc toate amănuntele acelor fapte la care am fost chiar martor ocular.

Intr'una din zilele începutului lunei Maiu se aude de o dată tunul bubuind. In câteva minute panica cuprinde orașul, magazinele încep a se închide și lumea aleargă îngrozită pe străzi.

In timpul acesta știrile cele mai absurde încep să circule. Se spunea că un număr de câteva sute de bașbuzuci au debarcat, că măcelul populației a început, și că în acelaș timp, câteva vapoare de războiu bombardează orașul. In realitate era altceva.

Trei monitoare turcești de un slab tonagiu s'a arătat pe

Dunăre eşind din braţul Măcinului; de cum le-a zărit bateriile ruseşti instalate pe malul brăilean au deschis focul asupra lor. Dar tunurile ruseşti erau de calitate inferioară, având bătaia prea scurtă; de aceea toate proiectilele lor cădeau în Dunăre. Cele trei monitoare au ripostat, dar fiindcă Dunărea era agitată în ziua aceea, proiectilele trimise, în loc să cadă asupra bateriilor de uscat, au căzut la întâmplare, ici şi colo, găurind câteva ziduri vechi, dar fără să facă explozie. Toată afacerea a ţinut vreo 15 sau 20 minute, apoi monitoarele s'au retras pe braţul Măcinului.

Ruşii hotărîră, însă, să se descotorosească de aceste monitoare care erau supărătoare.

Intr'o noapte fără lună, cam pe la 1 după miezul nopţei, câteva bubuituri mă deşteptă. Şi fiindcă locuiam aproape de malul Dunărei am eşit repede; însă liniştea se restabilise.

A doua zi am aflat evenimentul.

Peste noapte patru şalupe cu aburi, ruseşti, au atacat cele trei monitoare turceşti care, în toate nopţile staţionau de pază la intrarea canalului Măcinului.

In prima şalupă purtând numele *Ţarevici*, se afla locotenentul Dubaşof; în a doua *Benia* (numele unei fiice a Ţarului) se afla locotenentul Seştacof. In fiecare din aceste şalupe se aflau şi alţi militari inferiori; pe *Xenia* se afla şi maiorul Murgescu din marina română.

Şalupele se apropiară în tăcere, dar sentinela de pe unul din monitoare, simţind apropierea, întrebă: Cine e acolo? Dubaşof, care cunoştea limba turcă, răspunse: prieteni! Dar accentul îl trădă, iar sentinela dete alarma. In acel moment Dubaşof slobozi torpila care merse să se izbească de vapor. Explozia se produce şi monitorul se scufundă.

Imediat apoi Seştacof slobozi şi el torpila în contra altui monitor. Eefectul fu fulgerător. Monitorul lovit sub linia de plutire, se sparse şi se scufundă repede. Dar *Xenia*, voind să se retragă spre a nu fi atrasă în vâltoare, se aplecă pe o parte şi primi apă la maşină. Era primejdie de înecare. Atunci maiorul Murgescu, cu preţul vieţei, se scobori în compartimentul maşinei si o puse din nou în stare de a funcţiona.

A doua zi seara ofiţerii ruşi aflaţi în Brăila, dădură un mare banchet spre a sărbători pe eroicii ofiţeri. Când intră în sală maiorul Murgescu, toată sala izbucni în strigăte de: „*Jivio Murgeski!*"

Peste câteva zile — ziua precisă n'am notat-o — Marele Duce Nicolae, comandantul armatelor rusesti, sosi în gara Brăila. In acel moment, crucişătorul protejat Lufti Gelil, care sta-

ţiona mascat pe braţul Măcinului, aruncă câteva proiectile din tunurile sale de mare calibru. Două din acele proiectile, destinate să lovească trenul, căzură la câtiva metri departe de gară, dar fără să facă explozie. Marele Duce se apropie de unul din proiectile şi, arătându-l ofiţerilor din jurul său, le spuse: „Iată inamicul! Pe acesta trebuie acum să-l combatem!"

Lufti-Gelil plecă în susul Dunărei, peste o zi sau două bombardă Olteniţa, apoi se reîntoarse pe Canalul Măcinului. Intenţia turcilor era — aşa se svonea în Brăila — ca să răzbune scufundarea celor două monitoare, bombardând oraşul.

Era o zi plină de soare şi o lume imensă staţiona pe lungul mal brăilean.

Bateriile ruseşti de calibru mic şi de calitate inferioară — cum am spus — începură să tragă asupra crucisătorului, dar fără nici un rezultat. La un moment persoane care se aflau în apropierea mea şi priveau vaporul cu un ochean, spuseră că Turcii, impasibili până atunci, au descoperit bateriile şi au deschis magazia cu muniţiuni. Ruşii trăsese până atunci 53 lovituri de tun, iar ghiulele lor cădeau, când prea departe, când prea aproape; aceasta se vedea după săriturile apei.

Noi, de pe mal, număram loviturile. Lovitura 54 e trasă. Şi în aceiaşi clipă auzim o groaznică detunătură şi vedem un vulcan uriaş înălţându-se spre cer. Şi, peste un minut, nimic. Crucisătorul dispăruse. Lufti Gelil în mai puţin de un minut, se scufundase.

Din echipagiul de 200 oameni nu a scăpat atunci decât bucătarul pe care întâmplarea a voit să-l arunce într'o mlaştină de pe mal.

Versiunile date de către ziarele din Bucureşti nu erau deplin exacte, nici numele crucisătorului; nici felul în care s'a făcut scufundarea nu a fost redat credincios.

— In sfârşit, vestea cea mare, Impăratul Alexandru al II-lea soseşte în Bucureşti.

Venirea Ţarului e precedată de o întreagă armată de poliţişti şi de spioni cari intră în ţară şi invadează Bucureştii. Aceştia se pun în legătură cu poliţia noastră si iau toate măsurile pentru paza Ţarului şi pentru supravegherea tuturor streinilor cari, sub diferite motive şi pretexte, au venit în Bucureşti.

Prefectul de poliţie P. Ciocârlan nu este judecat la înălţimea situaţiei. Afară de asta nici nu vorbea limba franceză. Ciocârlan este mutat la Brăila, iar la Bucureşti, în capul prefecturei politiei, e adus prefectul de Brăila, maiorul Radu Mihai.

— In ziua de 10 Maiu studenții universitari au făcut o caldă manifestațiune de simpatie Domnitorului și Doamnei. O delegatiune de studenti s'a urcat în palat și a oferit un buchet de flori Doamnei. Unul din membrii delegatiunei a rostit o cuvântare căreia i-a răspuns Domnitorul. Apoi, în aclamațiuni, studenții în mare număr, urmati de un numeros public, s'au îndreptat spre locuința lui C. A. Rosetti în strada Doamnei (astăzi Paris) și l-au aclamat. C. A. Rosetti a ieșit în balcon și a rostit o scurtă cuvântare entuziastă.

— In ziua de 24 Maiu sosește în gara Târgoviște (gara de Nord) Impăratul Rusiei.

Iși poate oricine închipui ce îmbulzeală de lume era pe toate stradele. Calea Griviței de astăzi, strada Târgoviștei de atunci, ca și Podul Mogoșoaei (Calea Victoriei), erau pavoazate cu drapele române și ruse.

Trotuarele gemeau și un puternic serviciu de pază era organizat. Se observa numeroși agenți ruși pretutindeni.

Primarul a rostit următoarea cuvântare:

Sire!

„Orașul București e fericit a saluta în augusta persoană a Maiestății Voastre pe oaspele cel mai ilustru ce a onorat vreo dată țara noastră!

Actele mari prin care Maiestatea Voastra a știut să graveze adânc numele său în inimile supușilor săi și în fazele Istoriei, ajutorul tutelar ce Rusia ne-a acordat cu generozitate în timp de nefericire, fac ca întreaga națiune să considere șederea Maiestății Voastre între noi ca o probă de bunăvoință specială de fată, de o garanție puternică pentru viitor.

Devenit numai de ieri Capitala unui Stat pe deplin independent, orașul București e mândru să deschidă astăzi porțile sale liberatorului popoarelor din Orient. El m'a însărcinat a ridica vocea în numele său pentru a saluta cu cel mai profund respect pe marele monarh care, prin vizita sa. a binevoit a face îndoit memorabilă noua fază în care a intrat România liberă și independentă.

Trăiască Maiestatea Voastră! Trăiască familia imperială!"

Primar al Capitalei era atunci C. A. Rosetti, care a primit această însărcinare special pentru această festivitate.

La gară primire strălucită, Domnul și Doamna erau de față.

Dela gară la Palat, în mijlocul aclamatiilor, cortegiul a

fost astfel format: în prima trăsură Țarul, Doamna și 2 fii ai Țarului. In a doua trăsură Domnitorul cu Marele Duce Nicolae. In a treia trăsură cancelarul prințul Gorceacof cu Ion Brătianu. In a patra ministrul de rezbel general Miljutin cu Mihail Cogălniceanu. In a cincea generalul Ignatief. fostul ministru al Rusiei la Constantinopol, cu generalul Ion Ghica, fostul agent al României în aceiași Capitală.

Țarul a dejunat la palat, apoi la ora 2, a fost recondus la gară cu acelaș ceremonial.

Discursul primarului Capitalei a fost viu criticat în unele cercuri politice, chiar în cercurile liberale. S'a făcut o vină lui C. A. Rosetti cum că a pus fraza că România datorește libertatea ei tutelei rusești și că această tutelă a fost acordată cu generozitate. C. A. Rosetti a fost învinovățit că s'a aplecat astfel în fața Țarului de și Istoria era martoră spre a spune că, spre a-și realiza planurile, Rusia ne-a răpit Basarabia.

Guvernamentalii răspundeau că aceste cuvinte au fost rostite numai spre a face impresie asupra Țarului și al îndemna să nu mai reclame cele 3 județele basarabene restituite nouă prin tratatul dela Paris.

— Evenimentele inspiră pe Vasile Alecsandri care în acele zile glorioase este poetul epocei și al neamului. Nimeni nu era mai fericit înzestrat dela natură ca să cânte redeșteptarea vitejiei române și gloria clipelor de atunci.

Ziarele publică poezia lui Alecsandri.

BALCANUL ȘI CARPATUL

Balcanul și Carpatul la Dunăre măreață
Ca doi giganți năpraznici stau astăzi față'n față
S'aprinși de dor de luptă, cu ochii se măsoară,
Cu glasul s'amenință, cu gândul se doboară
Zicând: „Nu pot să 'ncapă doi paloși într'o teacă.
E scris, din noi doi unul în pulbere să treacă !

Balcanul cel fanatic muncit de aspră ură,
Nu știe să 'ngrădească sălbateca lui gură
Și zice în trufie: „Carpatule, vecine,
De nu vei pleca fruntea, amar va fi de tine.
Căci repezi-voiu grabnic din plaiurile 'mi 'nalte,
Torente 'necătoare deprinse ca să salte
Din maluri peste maluri, din munte peste munte
Să bată a tale coaste, s'acopere-a ta frunte.

Să se facă într'o clipă ca să dispari din lume
Cu-atale stânci și codri, cu-ai tăi copii și nume
Mișcând coama-i de codri ca leul în mânie.
Și 'n hohot lung răspunde: „Balcane — a ta trufie
Arată că tu astăzi căzut ești în pruncie.
Nevoie ai de-o cârje ruina-ți s'o supoarte
Căci ai ajuns, sărmane, acum la prag de moarte!
Ai fost odinioară gigant prin înălțime,
Amar, prin fanatizmu-ți, puternic prin cruzime.
Carpatul scoate-un freamăt teribil de urgie

Ai revărsat pe lume și groază și rușine
Si te-ai scăldat în sânge, pân'ce ai dat cu mine.
De-atunci au trecut secoli!... Plăpânda omenire
S'a deșteptat și numai tu stai în adormire.
Ademenit de visuri nebune și trufașe
Fără-a pătrunde norii care te țin în fașe
Orb uriaș cu cârjă, tu genele 'ți ridică
Și vezi l'a tale poale cât umbra ți-e de mică.
Ești șters din cartea lumei tu care de vechime
Stai rezemat în somnu-ți, de-o putredă mărime.
Și vrei să ții în lanțuri popoarele creștine?
Și vrei, Balcane gârbov, eu să mă'nchin la tine?
Dar n'auzi cum te râde și Dunărea și Marea?
Deviza ți-e sclavia, s'a mea neatârnarea!

Cum zic, doi vulturi ageri, zburând din vârf de munte,
Se'nalță până 'n ceruri și scot țipete crunte.
Mult repede li-i sborul, mult falnic li-i asaltul,
E unul din Balcanuri și din Carpați e altul
Căci se isbesc ca fulgeri la luptă-ucigătoare!...
Intinsele lor aripi se bat, lucind de soare.
Ș'a lor cumplite ghiare și pliscuri oțelite
Iși dau loviri de moarte și răni își fac cumplite

Deodată unul cade ucis, pe-a noastre lanuri,
E vulturul prădalnic din stristele Balcanuri
Și'n patru părți a lumei zbor zmulsele lui pene,
Si cântă libertatea pe maluri Dunărene.

Mircești, 18 Mai 1877.

— In timpul acesta armatele turcești sunt învingătoare împotriva muntenegrenilor pe care-i resping neîncetat către

Cetinge. Generalul Ali Saih repurtează o însemnată victorie și cucerește cele mai importante defileuri.

Intervenția grabnică a armatei ruse este cerută. Căci într'altfel atât bosniacii și herțegovinenii cât și muntenegrenii vor fi zdrobiți.

— N. T. Orășanu, vestitul umorist care a scris ani întregi în *Ghimpele, Daracul, Nechipercea,* etc. și care e mai mult cunoscut sub numele de *Nechipercea* decât sub numele său de Orășanu, scrie o poezie festivă în onoarea Domnitorului.

El care aruncase asupra lui Carol I cele mai cumplite ofense, mai ales fiindcă era neamt, el care scrisese versurile, repetate la vremuri, din gură 'n gură :

Ia-ți lădița și cheița
Neamțul ! etc.

acum a scris „O dedicațiune Domnitorului", care sfârșea cu strofa :

Tricolorul mândru zboară
Peste fiii de eroi,
Domnul țărei 'l desfășoară
Cu el fiți, căci e cu voi !
E viteaz, inimă are
Si-și iubește-al său popor
E din Frederic cel Mare
Și va fi învingător !

Săi, Români, și ia arma
Domnul țărei-a dat alarma !

— Ofrandele și listele de subscripție pretutindeni. Ziarele publică aproape zilnice subscrieri în bani, scamă și tot felul de alte obiecte pentru soldați.

Clubul Tinerimei din București face o subscripție care va rămâne în permanentă deschisă pentru armată.

Presedintele Clubului, P. E. Schina, trimite primului ministru suma însoțită de o adresă. Ion Brătianu răspunde personal printr'o scrisoare publicată de ziare.

— La începutul lunei Mai moare Ion Massim, profesorul de limba latină de la liceul Sf. Sava. A fost un erudit discipolul lui Heliade și conservator de idei.

A figurat și în Cameră ca ales al colegiului țărănesc din județul Brăila unde era născut.

— Pe la începutul lui Iunie rușii încep operațiunile lor militare. Intâia acțiunea o încep în Dobrogea pe care o ocupă trecând pe la Galați și pe la Brăila. Aceasta este numai o diversiune fiindcă acțiunea principală se va desfășura cu mult mai la sud. Comandantul era generalul Zimerman.

Luptele de artilerie urmează între Vidin și Calafat cât și între Bechet și Rahova. Aceste lupte între Români și Turci sunt întreținute din partea noastră spre a deprinde pe soldați ca și pe ofițeri cu zgomotul și acțiunea războinică.

Trupele noastre, cele mai multe tinere, fără experiența războiului, iar majoritatea compusă din trupe de țărani luați de curând de la ocupațiile câmpului, aveau nevoie de aceasta deprindere.

Prințul Carol și guvernul român voiau ca între Ruși și Români să se mențíe o alianță formală pentru ca și armata română să participe la război, însă rușii au cerut ca armata română să rămâie concentrată dacă vrea, dar au declarat că ei n'au nevoie de concursul armatei române de astfel destul de neînsemnată ca număr.

Românii cereau să intre în acțiune spre a-și valorifica drepturile la sfârșitul războiului. Rușii nu voiau să contracteze o datorie de recunoștință față de Români și nici nu voiau să se spună că n'au putut birui fără ajutorul românesc.

Armata română a stat concentrată timp de 3 luni în pasivitate, dar aceste trei luni i-au servit foarte mult, căci a deprins pe țăran cu viața militară și cu disciplina taberei. A mai deprins pe oameni și cu bubuitul tunului și cu unele elemente ale luptelor active.

Când, după dezastrul rușilor la Plevna, când armata română a trecut Dunărea, soldatul român nu mai era un novice.

După jumătatea lui Iunie Țarul Alexandru strămută cartierul general, dela Ploești, unde era, la Zimnicea. Trecerea Dunărei este apropiată.

— Problema trecerei armatei române peste Dunăre — după ce armata rusă a trecut — preocupă presa. Ziarele opoziției atacă guvernul fiindcă n'a izbutit să încheie un tratat de alianță cu Rusia. Aceiași adversari cari au combătut Convențiunea pentru trecerea rușilor prin țară, acum țin celalt limbagiu. Veșnicul politicianism!.. Conservatorii spun liberalilor : Ați început Maziniști și sfârșiți Cazaci.

Ziarul *Presa*, organul lui Vasile Boerescu, scrie la începutul lui Iulie :

„In vederea preparativelor ce vedem că se fac pentru o neîntârziată trecere a Dunărei de către armata noastră, trebue să

credem că guvernul a izbutit, sau este în ajun de a izbuti, să încheie acest tratat".

Dar *Românul,* oficiosul guvernului, mustră pe acest ziar spunându-i că nu este în interesul țărei ca să facă asemenea insinuări sau denunțări.

Armata română ia totuș — și fără încheierea acestui tratat, — o parte activă la cucerirea cetăței Nicopole. Au luat parte la luptă bateriile românești de la Islaz.

— C. A. Rosetti, care primise demnitatea de primar al Capitalei numai spre a primi pe Țarul Rusiei, își dă demisia din această demnitate.

— Războiul începe peste Dunăre în condițiuni nenorocite pentru Turci. Din cauza aceasta și fiindcă n'au știut apăra Dunărea — pe care Rușii au trecut-o fără mai nicio pierdere — Abdul Kerim-Pașa este înlocuit la comanda supremă cu Mehmet Ali.

Mehmet Ali se distinsese în luptele contra Sârbilor, dar își datora norocul faptului că avea protecțiuni înalte.

Mehmet Ali era de origină german. Se numea Iulius Detrois. Fugise din țara sa natală, se făcuse chelner la Viena; dar, fiind foarte frumos, a fost luat de către ambasadorul Turciei în capitala Austriei, Ali Pașa, ca valet de cameră și transformat în metresa lui. Vânzându-și corpul mai târziu marelui vizir la Constantinopol, fu trimis în școala militară de unde își făcu cariera.

— Armata română a trecut Dunărea.

Bătuți la Plevna și fugăriți spre Dunăre, Rușii sunt amenințați de a fi aruncați în apele acestui fluviu. Intreaga armată rusă este amenințată cu un dezastru. Atunci împăratul Alexandru trimite cunoscuta telegramă plină de accentul deznădejdei: „Cauza creștinătății fiind în primejdie, treceți Dunărea în ce condițiuni vreți, dar treceți cât mai grabnic".

Telegrama era trimisă generalului Manu, care declară că nu se poate mișca decât dacă va primi ordinul de la guvernul român. Această atitudine foarte corectă atrase generalului Manu înlocuirea. Rușii au cerut cu stăruință aceasta, iar Domnitorul Carol, spre a-și atrage buna voința Țarului, sacrifică pe generalul Manu. Despre acest incident am mai vorbit.

Trecerea armatei române era descrisă de ziarele din București în termeni înălțători și mișcători.

Românii au trecut Dunărea pe la Corabia. Soldații treceau cântând. Alături de ei mergeau femeile, unele cu copii în brațe. Toate femeile au mers până la pod unde s'au oprit. Soldații treceau, iar cei rămași pe mal nu mai conteneau cu urale și aclamații.

Trupele din milițiile oltenești, puse sub comanda colonelului Haralambie, ocupă Nicopole.

Trecerea repede a armatei române a oprit brusc fuga și debandada rușilor. In timpul acesta, pe când Osman-Pașa a ocupat sdild Plevna, Mehmet Ali, generalisimul, înaintează energic către Târnova.

Trupele rusești aflate pe drum și în România sunt aduse în grabă la Dunăre; s'a dat ordin ca întreaga gardă imperială rusă să plece din Petersburg și să vie la Plevna. Cu toată intervenția armatei române situația este încă foarte îngrijorătoare.

Bombardarea Giurgiului începe acum cu mai multă furie fiindcă Românii au trecut Dunărea; pagubele pricinuite orașului sunt mari.

— D-na Maria Rosetti, soția lui C. A. Rosetti, ia conducerea unui spital pentru răniți.

— Rușii nu se mai simt în stare de a învinge singuri după cum le era ambițiunea. După ce au cerut, tot la fel micei Serbii, istovită după rezbelul ce făcuse, ca să lupte din nou, acelaș ajutor îl cere și de la Grecia, iar Muntenegrul era mereu în luptă.

La începutul lui August Serbia intră din nou în foc.

Pe la 19—20 August garda imperială rusă începe să sosească în București de unde pleacă neîntârziat la Giurgiu. Sosește și generalul Totleben, marele general rus specialist în fortificațiuni, acela care în timpul războiului Crimeei, fortificase Sebastopolul.

— Generalul Cernat, ministrul de război, a primit comanda trupelor române din fața Plevnei. Ion Brătianu a luat portofoliul războiului, iar Ion Câmpineanu interimatul finanțelor.

In acelaș timp principele Carol, care se afla în capul armatei române în ziua când a trecut Dunărea, a rostit pentru trupe, următoarea cuvântare:

Ostași,

A trecut anul de când lupta de peste Dunăre între Turci și Creștini pune în primejdie hotarele noastre.

Pentru a le apăra, țara a făcut apel la voi. La glasul ei v'ați părăsit căminele cu avântul oamenilor cari au conștiință că, de la devotamentul lor atârnă ființa statului român.

Pe cât timp oștirile operau in depărtare și noi nu eram amenințați decât de năvălirile unor cete de jefuitori ne puteam ține numai la apărarea țărmurilor. Acum, însă, rezbelul se a-

propie de hotarele noastre și, dacă Turcii ar fi învingători, este învederat că ar năvăli cu toții, asupra țărei aducând cu dânșii măcelul, prădarea și pustiirea. In această pozițiunile ca să scăpăm țara de sălbătăciile năvălitorilor este de datoria noastră să mergem să-i combatem pe chiar țărmul lor.

Ostași Români, voi știți cât de mult a suferit patria voastră în timp de peste 200 de ani în care vi se răpiseră mijloacele de a mai apăra bărbătește, pe câmpurile de bătaie, drepturile ei.

Astăzi aveți ocaziunea de a arăta din nou vitejia voastră, și Europa întreagă stă cu ochii țintiți spre voi.

Inainte dar cu inima românească și lumea să ne judece după faptele noastre.

Reîncepem, ostași, luptele glorioase ale străbunilor alăturea cu numeroasele și bravele armate ale uneia din cele dintâi puteri din lume. Armata română, de și mică, se distinge, sunt sigur, prin bravura și disciplina ei. Ea va reda astfel României rangul de altă dată ce i se cuvine între națiunile europene.

Aceasta este și credința Augustului imperator al tuturor rușilor, d'aceea nu numai Românii vor lupta alături cu rușii, p'același câmp și pentru acelaș scop, dar încă comanda superioară a ambelor armate despre Plevna îmi este încredințată Mie.

Aceasta este o onoare care se resfrânge asupra țărei, asupra voastră.

Faceți, dar, să fâlfâie din nou cu glorie drapelul românesc pe câmpul de bătaie, unde strămoșii vostri au fost, secoli întregi, apărătorii legii și ai libertăței.

Inainte dar, ostași Români, înainte cu bărbăție și în curând vă veți întoarce în familiile voastre, în țara voastră liberă prin voi înșivă, acoperiți de aplauzele întregei națiuni.

CAROL

Armata răspunse cu un ura răsunător și, în aceiași clipă soldații Români, cu drapelele desfăsurate și în sunetul muzicilor, trecură Dunărea.

Generalul Cernat, noul comandant, șeful armatei române, trecu în urmă cu întreaga cavalerie

— Rușii, care până la dezastrul lor de la Plevna, nici nu voiau să audă de cooperarea armatei române, acum se plecau. Strânși cu ușa ofereau totul ; cooperarea, condițiile cerute : Domnitorului României comanda supremă la Plevna chiar și asupra trupelor rusești, toate onorurile. Numai mâna hrăpăreață deasupra Basarabiei nu și-au ridicat-o.

— Deoarece toate forțele militare active au fost trecute peste Dunăre, guvernul a dispus ca garda civică să treacă sub legile și regimul militar.

— In sfârșit vin luptele de la Plevna, de la 29 și 30 August.

Rușii nu aveau încredere în români, ba îi și batjocoreau. Corespondentul ziarului rus *Golos* scria : „Românii își dau un aer îngâmfat și războinic când sunt în România, dar pe câmpul de bătaie vitejia și bărbăția lor se schimbă în frică".

In București emoțiunea este culminantă. Cele dintâi știri asupra bătăliei de la 30 August sosesc. Se află că regimentul 13 de dorobanți (curcanii, cum îi botezase soldații din celelalte arme, fiindcă purtau la căciuli pene de curcanii din județul Vaslui) a fost glorios ; deasemenea și bateria de artilerie de sub comanda căpitanului Alexandrescu.

Țarul Rusiei a acordat trupelor române care au luat reduta Grivița, vre-o 40 Cruci Sf. Gheorghe, iar Domnitorul decorează drapelul regimentului 13 de curcani cu „Steaua României". In această bătălie s'a distins și regimentul 5 de infanterie.

— Ion Docan a ieșit din guvern și în locul său a intrat P. S. Aurelian.

Cabinetul e compus acum numai din 5 miniștri : I. Brătianu la interne și ad-interim la rezbel, M. Cogălniceanu la externe, G. Chițu la instrucție, I. Câmpineanu la justiție, P. S. Aurelian la agricultură, comerț și lucrări publice.

— Din Paris vine știrea că A. Thiers, liberatorul teritorului francez, a murit. Cogălniceanu trimite o telegramă de condoleanțe văduvei marelui dispărut.

— Bătăliile din jurul Plevnei aduc știri numeroase ziarelor.

D-l Lackman, corespondentul ziarului *Bund* din Berna și al *Gazetei de Chicago* scrie ziarului *Românul* asupra acțiunei regimentelor 13 dorobanți și 5 de infanterie .

„In ziua de 27 a fost ziua ceremoniei botezului infanteriei române. Nici odată n'aș fi crezut să văd atâta bravură la o trupă, care până acum n'a cunoscut focul.

Astăzi am ferma convingere că armata română merită a fi pusă lângă orice altă armată a Europei și ori cine poate fi mândru de soldații și ofițerii ei care au dat probe atât de strălucite de vitejie.

Nu mai menționez artileria căci valoarea ei este destul de cunoscută".

In adevăr artileria română era atât de superioară artileriei rusești și ca material și ca îndemânare, în cât nu odată la Plevna, comandamentul rusesc a cerut ca 2 baterii ruse care

trăgeau, aproape fără folos, să fie înlocuite cu o singură baterie română.

Vine știrea morței maiorului Șonțu, a căpitanului Valter Mărăcineanu, rănirea maiorului Lipan, etc.

Regimentul 14 curcani a intrat cel dintâi în reduta Grivița.

Afară de căpitanul Mărăcineanu regimentul al 8-lea de infanterie a pierdut pe căpitanul Pană Alexandrescu, pe sublocotenenții Horea, Ulescu, Iarca și Marcovici.

Din regimentul 5 căpitanul Roman Mihail și sublocotenent Botescu.

Numărul răniților e mare.

Bucureștiul este în fierbere și cu îngrijorare așteaptă știrile de pe câmpul de bătaie pe care edițiile speciale ale ziarelor le aruncă în public.

La Grivița a fost luat un drapel turcesc de către vânătorii batalionului 2 comandați de A. Candiano-Popescu. Acest drapel este adus în București de către maiorul, sergentul, caporalul și soldatul cari l-au luat.

In ziua de 6 Septembrie drapelul a fost condus la Arsenalul armatei cu mare solemnitate militară, pe următorul parcurs :

La ora 3 d. a. a plecat de la Cotroceni, a trecut pe șoseaua Francmasonilor, calea Târgoviștei, Podul Mogoșoaiei și strada Mihai-Vodă.

Pe întregul parcurs populația Capitalei era în picioare. Pe unde trecea drapelul cu bravii lui cuceritori, era o furtună de urale și strigăte de „Trăiască!" De pe la ferestre lumea arunca cu flori, cu mici drapele tricolore, etc.

Seara a fost la Teatrul Național o reprezentație festivă : Sala geme de un public care exaltează de entuziasm. După imnuri și cuvântări ocazionale apar pe scenă eroii cari au cucerit steagul.

Toată sala e în picioare și muzica cântă imnul național. Aclamațiile vuesc ca o furtună, doamnele din loji în picioare aplaudă, unele își smulg giuvaerurile și le aruncă pe scenă. Niciodată un public român nu a fost atât de mare.

Lista ofițerilor morți sporește neîncetat. In groaznica bătălie de la 6 Septembrie au căzut morți : Maiorul Nicolae Ion (15 dorobanți); Căpitan Năstase N.; Căpitan Bogdan 3 vânători; Locotenentul D. Călinescu N.; Sublocotenent Dănescu (15 dorobanți) ; 15 ofițeri răniți.

La Grivița armata română (14 dorobanți și 2 vânători) a cucerit de la turci 3 tunuri.

Printr'un ordin de zi Domnitorul hotărăște ca două să fie

așezate lângă statuia lui Mihai-Viteazul, iar unul lângă corpul de gardă de la palatul princiar.

In seara de 11 Septembrie a sosit în Capitală drapelul luat de cavaleria română de la Cerchezi.

Sosesc și cele 3 tunuri luate de la Turci. Sunt debarcate în gara Târgoviște și aduse pe Podul Mogoșoaiei până la statuia lui Mihai.

Acolo așteaptă Doamna Elisabeta, care a prezidat instalarea tunurilor, în mijlocul unei mulțimi enorme și a unei mari însufleţiri. Cel de-al treilea tun a fost dus la palat.

Tunurile erau însoțite de sublocotenentul Hartel, Doamna îi oferi un buchet de flori iar Domnul îl decoră cu *Virtutea Militară.*

— La mijlocul lui Septembrie Eugeniu Stătescu intră în guvern luând portofoliul justiției, Ion Câmpineanu rămâne titular la finanțe.

— Garda imperială rusă superbă, oameni cu înfățișare marțială și toți de statură herculeană, având cai coloși, defilează în fața Doamnei Elisabeta. In aceiași zi garda pleacă către Plevna.

— Viața bucureșteană ia o mare desvoltare de îndată ce intră rușii în București.

BUCUREȘTII PE VREMEA RUȘILOR

Rușii, oameni de petrecere, foarte dedați la băutură, mulți din ei plini de parale umple toate localurile de petrecere și aruncă banii cu amândouă mâinile.

Local de petrecere la modă era atunci grădina Union Suisse, unde s'a înălțat de câțiva ani marele hotel Simplon. Pe vremea aceea era numai un șir de prăvălii mărunte fără etaj. In cea din mijlocul care ținea colțul între stradele Câmpineanu și Sf. Ionică, era instalată băcănia Sălcianu, iar în celelalte, de obiceiu un mic birt eftin.

Prin strada Câmpineanu se intra direct în ceea ce se numea „Grădina Union", o curte cu câțiva copaci, apoi o căsuță unde se afla instalat clubul coloniei elvețiene și o instalație de popice. Acolo veneau să joace popice elvețienii și câțiva invitați ai lor.

Pentru vară grădina era închiriată la trupe de cafeu concert.

Anul acesta, în prevederea deverului mare ce trebuia să aducă afluența rușilor, luase grădina în exploatare cântărețul

comic I. D. Ionescu, care dăduse direcția nominală unei artiste franceze, cântăreața Fanelli.

Câteva cuvinte despre acest cântăreț care, timp de 19 ani, a fost copilul răsfățat al Bucureștilor.

Incă de pe la 1873 s'a ivit în București I. D. Ionescu, român transilvănean, comic, cântăreț după modelul comicilor austriaci.

Inaintea lui Ionescu fusese cântăreț la modă prin cafeurile concerte, un oacerae Fillkosky care a dispărut repede. Ionescu a cultivat cupletul de actualitate, politic și social, iar autorii acestor cuplete erau Pantazi Ghica, Ion Moșoiu, N. T. Orăsanu, etc.

In 1877 I. D. Ionescu era în apogeul carierei sale. Grădina Union Suisse era prea mică spre a putea cuprinde pe toți cei cari veneau să asiste la reprezentație. Mesele erau așezate până aproape de trotuarul străzei iar în fiecare seară erau refuzate, din cauza lipsei de spațiu, între 200 și 300 persoane.

Ionescu avea canțonetele lui de mare succes.

Satira împotriva unui bulgar cântată pe o arie populară :

Să vezi na Petrana noastră,
Când ese na portă
Cum se strânge lume totă
Și se face rotă.

Sau :

Cu o botină
De cea mai fină
Și c'un picior
Foarte ușor...

Colo 'n grădină
Văd o blondină,
Ca un amor
De dânsa mor.

Ionescu câștiga ce voia la Union Suisse. In fiecare săptămână se ducea la Galați și-și depunea economiile la o bancă, iar în fiecare seară, după reprezentație, un șir de 5—6 trăsuri lua drumul Herăstrăului vechiu : era I. D. Ionescu cu amanta lui și cu un număr de prieteni — întotdeauna aceiași — cari în toate nopțile petreceau pe socoteala artistului.

I. D. Ionescu putea face avere căci rare ori un actor roman a avut prilej mai prielnic, dar a fost mână spartă; i-au

plăcut prea mult petrecerile și a avut prea mulți prieteni dintre aceia pe cari francezii îi numesc : *pique-assiette*.

Dar Ionescu nu era singur la Union Suisse. El avea o trupă. Steaua acestei trupe era o cântăreață franceză cu numele Fanelli. Fanelli era o veche cunoștință a Bucureștilor; era o artistă de talent și foarte inteligentă; de aceea succesele ei nu erau mediocre.

Odată Gorciakoff, cancelarul rusesc, care însoțea pe Împăratul Alexandru al II-lea în România, dădu un prânz, sau fu invitat la un prânz. La această masă erau invitați, pe lângă un număr de generali și alți funcționari ruși, și câțiva români; printre aceștia Mihail Cogălniceanu, ministrul nostru de externe, și Dimitrie Sturza, ministru de finanțe. La șampanie ușile se deschid zgomotos și un număr de femei de cafeu-concert intră sărind și cântând. Și una din ele sare pe genunchii lui Dimitrie Sturza pe care îl prinde de gât și-l sărută.

Sturza, care era pudicitatea pe picioare, s'a roșit, s'a zăpăcit, a pus ochii în pământ si a rămas mut de groază. Iar toți ceilalți se prăpădeau de râs.

Aceasta fusese o bună farsă urzită de Mihai Cogălniceanu.

— In scurt timp Bucureștiul se umple de parale. In fiecare zi vedem o nouă frumusețe răsturnată într'o birjă luxoasă sau chiar într'o trăsură de casă. Fete, dela modiste și croitorese, servitoare frumușele, cocote foarte modeste se înalță deodată; au parale și au lux.

Altele, femei cunoscute, văduve, femei măritate, lucratoare sau cocote dispar deodată. Toate acestea urmează pe câte un ofițer rus peste Dunăre în Bulgaria sau în vreun oras de pe marginea Dunării. Rușii plătesc bine, polii imperiali se văd în toate mâinile.

Petrecerile bucureștene urmează și se desvoltă. Iată programul grădinei Union-Suisse din strada Câmpineanu pentru 26 Iulie :

„Trupa de sub direcția Fanelly va da, în beneficiul d-lui Ercole Carini, o frumoasă și variată reprezentațiune, după următoarea programă :

1. Parte : Trifouillar le Brasseur, Athend-moi-z-y ; Chanson Russe ; Ho ! Y a ho ! ; Moda din ziua de astăzi, romanță.

2. Parte : Une lune de miel Normande.

3. Parte : Cliquot, Fantaisie (Lombard). Le champagne, musique de Mr. Carini ; Romance, Steluța (romanță), La Gaillarde, polca mazurca de Mr. Carini.

4. Parte : Deux beautés d'autrefois.

In grădina Guichar din dosul palatului regal juca Pascaly în teatrul numit : *Teatrul de vară.*

La 22 August se juca : *La sânul mamei ; Filosofia bărbaților* iar Teodor Popescu, va cânta între acte aria lui Țepeș, operetă națională *Fata dela Cozia* de Eugen Carada. Prețurile 2 si 1 leu.

*
* *

— Cotidiane ale epocei nu erau puține. Aveam : *Românul* și *Telegraful* ziare liberale, *România Liberă* de sub direcția lui D. A. Laurian, prim redactor fiind Ștefan Mihăilescu, cu inclinațiuni junimiste, *Timpul* organul conservatorilor catargiști, *Presa* organul conservatorilor nuanța Vasile Boerescu, *L'Orient* ziar francez scos de către Emile Galli, un francez de curând venit în țară, care pune ziarul sub direcția nominală a lui Al. Ciurcu, *Națiunea Română* editat de un alt francez Frederic Damé și *Războiul,* cel mai răspândit organ atunci, organ de opoziție crâncenă, editat de tipograful Weiss, dar redactat de către poetul Haralambie Grandea. La 15 Noembrie a mai apărut un ziar liberal, în genul *Războiului* lui Weiss, cu numele *Dorobanțul.* Deci 9 cotidiane.

Nici unul din aceste ziare nu mai trăește astăzi.

*
* *

Fiindcă toate faptele omenești sunt relative, bătăliile de la 1877, care nu erau de cât niște inocente încăerări față de groaznicile bătălii din ultimul mare războiu mondial, aveau proporțiile unor întâmplări colosale. Luarea unui singur drapel de către un soldat într'o luptă singulară fu apoteozată în toate felurile, iar soldatul Grigore Ion prezentat ca un erou legendar.

Această inscenare era de altfel impusă, căci trebuia întărit curajul unei armate de țărani, fără tradiții militare, fără cadre solide, fără conștiința valoarei sale.

Dar o controversă se ridică repede. Drapelul luat de Grigore Ion fu adus în București de către maiorul Candiano Popescu însuși, care fu înaintat, decorat și sărbătorit, prezentat fiind ca adevăratul erou al drapelului.

Toate ziarele opoziției dezaprobară cu energie această substituție, iar în public se răspândi chiar svonul cum că Candiano Popescu nu s'ar fi purtat tocmai curagios pe câmpul de bătaie. Adevărul era greu de aflat, fiindcă patima politicei de partid era amestecată. In adevăr, Candiano Popescu find un cunoscut liberal-roșu, trebuia să fie ținta atacurilor opoziționiste.

Candiano Popescu era acuzat de conservatori că singura lui ispravă ar fi fost să răpească în mod abuziv, dela un maior turc, un admirabil armăsar arab, pe care îl adusese în București dimpreună cu drapelul. Se pretindea că maiorul turc înaintase chiar o plângere guvernului român în această privință.

Dar liberalii nu se lăsară mai pe jos. Revanșa lor veni repede.

In ziua de 30 August, colonelul Alexandru Anghelescu — mai târziu ministru de războiu, care sfârși printr'o condamnare în celebra cauză Broadvell — comandantul diviziei a IV-a înaintea Plevnei, dete un asalt nenorocit asupra redutei Grivița. Se spune că, fără un ordin expres și fără nici o pregătire prealabilă, colonelul Anghelescu, din singura inițiativă, dete asaltul în ziua sfântului Alexandru, care era ziua numelui său ca și al țarului Alexandru II. Colonelul Anghelescu voise să facă o mare și plăcută surprindere țarului, oferindu-i de ziua numelui său una dintre cele mai însemnate întărituri ale Plevnei. Dar asaltul fu respins cu pierderi sângeroase. Mulți români rămaseră în valea care despărțea reduta Grivița No. 1 de Grivița No. 2 și care fu botezată de soldați : Valea Plângerii.

Acest eșec sângeros provocă vii polemici în București. Mai puțin în presă dar foarte mult în cercurile politice cât și în public, nenorocirea era comentată cu vehemență.

Conservatorii cereau să se ridice comanda colonelului Anghelescu spre a fi dat în judecată. Colonelul Alexandru Anghelescu era, și el, un liberal categoric.

Dar liberalii răspândiră zvonul că atacul nu fusese respins din vina colonelului Anghelescu, ci din vina maiorului Iacob Lahovary, ofițerul de stat-major însărcinat cu recunoașterea terenului. Lahovary era conservator.

In public se spunea că maiorul Lahovary, fiind însărcinat cu recunoașterea terenului, nu mersese mai departe de Grivița No. 1 și nu descoperise că, după Valea plângerii, se afla o altă redută Grivița No. 2. Bine înțeles, se adăoga că Lahovary nu-și îndeplinise însărcinarea, din lașitate. Deci, când soldații români, în asalt, au ajuns în fața obiectivului, au fost trăzniți de focurile încrucișate ale celor două redute.

Afacerea veni în parlament în urma stăruințelor lui Nicolae Lahovary, tatăl maiorului. Intr'o ședință a Camerei Ion Brătianu respinge acuzarea adusă maiorului și-i aduce laude pentru priceperea și curajul său.

Victoriile dela Plevna și eroizmul dorobanților din regimentul 13 de Vaslui inspiră pe Vasile Alecsandri care publică atunci *Peneș Curcanul*

In lauda vitejilor din regimentul 13, Alecsandri scrise neperitoarele lui versuri:

Plecat'am nouă din Vaslui
Şi cu sergentul zece
Şi nu'i era, zău, nimărui,
In piept inima rece!

Poeziile epice ale lui Alecsandri străbat ţara şi renasc sufletele. Neamul, îngenunchiat de atâtea veacuri, ridică capul şi fiecare român începe să se cunoască şi să dobândească încrederea pierdută dealungul restriştelor.

Alecsandri este marele bard al româniزmului.

Am cetit un număr de critice făcute literaturei lui Alecsandri şi am auzit pe mulţi întrebând: care dintre Alecsandri sau Eminescu, este mai mare? Dar opera lui Alecsandri nu poate fi supusă examenului comparativ fiind că nu poate fi judecată numai de pe valoarea ei literară, ci mai ales din punctul de vedere moral şi naţional.

Istoria — nu cea de astăzi, ci Istoria de mâine şi de poimâine — va spune că Alecsandri a fost marele poet al ceasului, care a cântat gloria neamului său în cea mai încântătoare limbă literară. Istoria va spune că a fost singurul bard care a cântat epopeea din 1877-78 şi a cântat-o în versuri de o frumuseţe epică necunoscută limbei române nicì mai 'nainte nici după aceea. Şi, totuşi, în dicţionarul lui Lazăr Şeineanu nici măcar nu se pomeneşte despre opera lui Alecsandri dela 1877-78. Se pomeneşte despre Doine, despre Pasteluri şi despre Despot Vodă, dar nici un cuvânt de Fântâna Blanduziei. Cântul gintei latine şi poezia înălţătoare şi nemuritoare care a cântat vitejia desteptătoare a neamului românesc la 1877.

Iată de ce spun că alţi istorici în alt viitor vor trebui să judece pe Vasile Alecsandri.

— Clipa dela 1877 a fost redeşteptătoare pe toate tărâmurile. Superioară zilelor pe care le trăim, a făcut ca războiul dela 1877 să fie urmat de o perioadă de optimism obştesc. Toate rănile războiului din Bulgaria au fost îndurate cu stoicism şi şi voioşie. Bucureştii aveau înfăţişarea unui oraş pur românesc şi fericit. Infăţişarea Bucureştiului de astăzi,—în urma marelui războiu care ne-a dat întregirea neamului — murdar, bastard, fără conştiinţa marei glorii naţionale dobândite, numai cu preocuparea lucrărilor mici şi a câştigurilor mari, era necunoscută Bucureştilor dela 1877 şi 1878.

In acelaş timp se impune şi Eminescu Bucureştilor.

Eminescu era cunoscut la Junimea din Iași unde avea admiratorii săi, dar nu era decât — spre a întrebuința un termen preferit astăzi — un poet regional. Cu „Scrisoarea a 3-a“, în care poetul a pus toată patima lui politic și toată ura înpotriva liberalilor, se relevă și se impune. De aci înainte Eminescu rămâne, căci este consacrat mare poet național.

Alături de cei doi mari poeți de geniu, apare, dând multe speranțe pentru viitor, poetul căpitan Carol Scrob.

Cine cunoștea până atunci pe Carol Scrob? Aproape nimeni. Intr'o bună dimineață aflăm, din gura lăutarilor, că un oarecare poet Carol Scrob a scris două bucăți care încep să zboare din gură în gură. Aceste două cântece sunt:

Ași dori din piept săʼmi scot
Inima cu dor cu tot,
Și sʼo pun în pieptul tău
Ca să simți precum simt eu.

Al doilea:

Luna doarme, luna doarme,
Grațioasă,
Peste dealuri, peste dealuri
Și câmpii.

Aceste două bucăți plac mult bucureștenilor, aceste două cântece devin cântecele la modă; nu este petrecere la Herăstrău, la Leul și Cârnatul sau prin celelalte grădini unde lăutarii să nu cânte și să nu repete neîncetat operele lui Carol Scrob. Dar poetul, care dedea atâtea speranțe, s'a oprit aci; nimic din ceea ce a mai scris după aceea n'a mai plăcut și n'a mai pasionat.

— Asediul Plevnei se prelungește și începe să obosească opinia publică. Incep murmurele, iar încrederea în destoinicia militară a comandamentului rus slăbește. La București, ca și în alte orașe ale țării, dese conflicte izbucnesc prin localurile publice între militari ruși și publicul român.

Intrarea României în război a pricinuit la Budapesta nu numai decepții, dar și o mare turburare. Ziarele evreo-maghiare sunt pline de obrăznicii la adresa României. Unul din aceste ziare ia în zeflemea armata română, spunând că este o armată de iepuri, pe care numai două regimente de honvezi unguri ar fi de ajuns spre o arunca pe toată în Dunăre.

Dar acei corespondenți ai ziarelor străine care au asistat

la crâncenele bătălii din fața Plevnei sunt cu totul de altă părere.

Corespondentul ziarului londonez *Daily Telegraph*, scrie ziarului său chiar din Budapesta:

„Soldații Români s'au condus cu o bravură demnă de cele mai bune elogiuri, mergând de mai multe ori la aslat, de și respinși sub focul omorîtor al împușcăturilor Turcilor. Mai mulți fură ucişi chiar pe parapetul redutei pe care o escaladaseră cu atâta curagiu și tenacitate.

Dacă se va ține în socoteală că acești soldați erau la începutul carierei lor și că se luptau în contra unor lucrări puternice apărate de o armată redutabilă, trebue să se recunoască că s'au bătut într'un mod remarcabil.

In ceea ce privește artileria română rușii îi fac un elogiu nemărginit. Cavaleria n'a fost încă angajată într'un mod serios în foc; cu toate acestea atât oamenii cât și caii s'au ținut într'un mod perfect în mijlocul sgomotului luptelor. Infanteria a mers cu hotărîre în foc și a arătat o energie rară în împrejurări într'adevăr extrem de dure pentru o armată tânără și câte odată rău dirijată. Pierderea a 2000 oameni din 7000, adică o a treia parte din cei cari erau angajați, este o probă incontestabilă că Românii nici n'au ezitat, nici nu s'au dat înapoi dinaintea pericolului. Ei au dat prin aceasta o dezmințire prognosticurilor nedrepte de care a fost plină presa austro-ungară și germană în aceste din urmă luni, care aruncau calomnii asupra acestei tinere armate.

Românii s'au bătut și încă s'au bătut cu bravură. In ziua de Sf. Alexandru ei au ținut postul lor cu onoare căci aveau să se lupte la postul cel mai periculos

— Ziarul *Le Temps* din Paris, vorbind despre atacul Românilor dela 19 Octombrie asupra redutei Grivița No. 2, spune:

„Ofițerii superiori ruși și streini cari sosesc dela Plevna fac mari elogii bravurei trupelor române. Ei raportează că în lupta dela 19 Octombrie, după un prim atac fără succes făcut spre miazăzi contra redutei turcești dinaintea Plevnei, comandantul diviziunei a 4-a a reînceput atacul pentru a da satisfacție dorinței soldaților cari luaseră deja parte la întâia luptă.

Românii luară șanțurile și se luptară corp la corp cu Turcii cari puneau silințe desperate spre a opri de a escalada parapetele.

Românii erau atât de înverșunați încât se luptară astfel timp de mai bine de o oră fără a slăbi contra unui inamic bine adăpostit și superior la număr".

— La începutul lunei Noembrie moare Ulysse de Marsillac, profesor de limba franceză, la facultatea de litere din București. Marsillac era un distins literat și publicist. El făcea să apară ziarul săptămânal *Le Journal de Bucarest.*

— Fostul circ Suhr este transformat în sală de teatru. Reprezentațiile încep cu spectacole variate, tombolă, etc.

— La Teatrul Național se reprezintă pentru întâia oară la 8 Noembrie următorul spectacol:

OȘTENII NOȘTRI

1877

Piesă națională în 6 tablouri și un prolog

(Episod din rezbelul actual)

Lucrată de d-l Frederic Damé și Dem. C. Olănescu.

PROLOG

Poemă dramatică în versuri de d-l Frederic Damé.

Tradusă de d-l * * * muzica de d-l A. Caure.

Persoanele prologului:

Dochia	D-na E. Popescu
România	D-șoara M. Vasilescu

— Pe la începutul lunei Noembrie Românii repurtează victoria dela Rahova. Aci au murit maiorii Ene și Giurăscu, locotenenții Radovici și Georgescu, cum și 66 soldați.

Au fost răniți: locot.-colonel Măldărescu alți trei ofițeri și 149 soldați.

La această bătălie au luat parte un batalion din regimentul de dorobanți (Mehedinți și Dolj), un batalion din 1 dorobanți (Muscel și Argeș), 1 batalion din 6 Ilfov ,regimentul 10 dorobanți Putna, două regimente de călărași, 2 regimente de roșiori și un regiment de ulani ruși.

CADEREA PLEVNEI

— In București prelungirea asediului Plevnei face ca enervarea populațiunei să crească zi cu zi. Pe de o parte se dădeau asigurări formale că zilele Plevnei sunt numărate, iar pe de alta se invita lumea să aibă răbdare.

Românii aveau alte succese, ocupau Nicopole, Lom Palanca, biruiau la Rahova, însă Plevna nu cădea.

Intr'o zi o bombă : Ziarul lui Frederic Damé *Națiunea Română,* publică o telegramă din T.-Măgurele cum că Plevna

a căzut. A fost ca o scânteie electrică. Mașinile tipografice nu mai pridideau ca să tragă, publicul asedia intrarea tipografiei și cerea foi, instantaneu se scot drapelele, grupurile de manifestanți se succed ca valurile mărei, orașul este în delir.

Insă, după câteva ore, o știre sinistră străbate mulțimea: știrea ziarului *Națiunea Română* nu era exactă, Plevna nu căzuse.

Aceiași mulțime, care două ceasuri mai 'nainte n'avea destule laude pentru ziarul care știuse să dea, cel dintâiu, fericita noutate, acum alerga să spargă geamurile redacției.

A doua zi guvernul a impus lui Frederic Damé să înceteze apariția acestui ziar.

* * *

Dar la 28 Noembrie, pe la orele 3 după amiază sosește știrea că, de astădată, Osman-Pașa, făcând o ieșire cu toată armata sa spre a se retrage spre Vidin, a fost silit să capituleze după o luptă vitejească de 4 ore și după ce a fost rănit la picior.

Știrile ulterioare arătau că lupta a ținut dela 8 jum. dimineața până la 1 jum. după amiază. Eșirea s'a făcut prin trei părți. Osman-Pașa comanda eșirea în persoană.

De astă dată bucuria populațiunei bucureștene este fără pereche. Toată lumea ese pe străzi, drapele, torțe, muzici, procesiuni. Podul Mogoșoaei rămâne plin până noaptea târziu.

Un mare grup de manifestanți se duce la locuința lui C. A. Rosetti spre a-l aclama. Rosetti iese în balcon, răspunde manifestanților și cu acest prilej a rostit cuvintele pe care conservatorii i le-au imputat până ce au murit; Rosetti a spus:

„Domnilor, am luat Plevna externă, e adevărat, acum, însă ne mai rămâne ca să luăm Plevna internă".

Plevna internă era înfrângerea definitivă a reacțiunei și realizarea reformelor democratice.

Plevna a căzut într'o Luni. Comandamentul aliat știa bine că Turcii pregătesc ieșirea; de aceia se ținea bine și aștepta pregătit. Un dezertor turc veni Sâmbătă și anunță rușilor cum că Osman-Pașa a împărțit trupelor hrana pe 3 zile și câte 1.500 cartușe de om. Aceasta era dovada că Turcii vor ataca cât de curând.

Apoi a urmat eșirea și, după 5 ore de luptă eroică, capitularea.

— In ziua de 2 Decembrie, Serbia declară război Turciei.

— Duminică 4 Decembrie, țarul Rusiei intră în București

spre a se reintoarce în Rusia. Primirea ce i se face e grandioasă, orașul e pavoazat, seara iluminații.

Ne mai fiind armată activă în București, onorurile au fost date de Garda Națională care era înșiruită pe străzi. Ajuns la Palat țarul întrebă ce este această nouă armată? I s'a răspuns că este Garda Națională. Atunci, Țarul îmbrăcă mantaua, scobori în Curtea Palatului, trecu în revistă Corpul de gardă și îl salută de trei ori.

In București Impăratul a fost primit de Doamnă, fiindcă Domnitorul era în Bulgaria.

— La 10 Decembrie a murit Nicolae Golescu fost locotenent Domnesc, mare patriot român, acela care a fost cel dintâi decorat cu *Steaua României* în gradul de Mare Cruce.

Două zile mai târziu vine știrea morței lui Victor Emanuel, acela căruia i se spunea *Il Re galantuomo*, acela care făcuse unitatea Italiei.

— In tot timpul anului, dela declararea războiului, s'au deschis în toată țara subscripțiuni pentru cumpărare de arme. Toate consiliile comunale și județene au subscris sume însemnate; de asemenea și foarte mulți particulari.

DOUA CRIME CELEBRE

— O telegramă din Brașov anunță că asasinii din strada Renasterei din București au fost osândiți la moarte prin ștreang.

Dar ce era asasinatul din strada Renașterei ?

In luna lui August 1876 Bucureștiul a fost îngrozit de o crimă petrecută în plin centru al Capitalei și în timpul zilei ; o doamnă, Orăscu, și fiica sa, Cleopatra, au fost găsite în pimniță moarte prin strangulare.

Iată cum s'a petrecut crima :

Doamna Orăscu locuia cu fiica sa Cleopatra. Aveau în serviciul lor un bătrân servitor român și o servitoare unguroaică anume Rosa. Servitoarea Rosa se învoi cu amantul ei, un ungur, și cu un alt ungur, prieten al aceluia, ca să omoare pe amândouă femeile spre a le prăda.

In ziua crimei Rosa a îndepărtat pe bătrânul servitor trimițându-l în Lipscani ca să aducă pentru stăpânele sale niște mostre; după plecarea servitorului, Rosa a introdus pe cei doi unguri în pimniță, apoi a chemat pe domnișoara ca să-i arate în pimniță ceva. Servitoarea mergea în urmă. Când fiica doamnei Orăscu ajunse jos, cei doi unguri se repeziră asupra ei și o prinseră de mâini și de picioare iar Rosa îi aruncă după gât o

frânghie cu care o sugrumă, Apoi servitoarea se duse iarăşi sus şi chemă grabnic pe doamna Orăscu spunându-i că domnişoara şi-a rupt piciorul. D-na Orăscu alergă, dar când ajunse în gura pimniţei îşi văzu fiica întinsă jos, moartă. Se întoarse repede, ţipând şi chemând ajutor, dar servitoarea îi aruncă şi ei laţul după gât şi cu ajutorul celor doi unguri o târîră în pimniţă.

Asasinii au fost prinşi la Braşov după scurtă vreme.

— La sfârşitul lunei lui Decembrie, precis în noaptea Crăciunului, pe o vreme viscoloasă cu multă zăpadă, s'a întâmplat vestitul furt al Closcei cu pui de la Muzeul de antichităţi.

Muzeul de antichităţi era instalat în palatul Universităţii. De cu ziuă un tânăr, numit Pantazescu, s'a ascuns într'una din sălile Senatului, situată tocmai deasupra sălei în care se afla vitrina Cloşcei cu pui. O santinelă se plimba în totdeauna în coridorul de jos, pe dinaintea ferestrelor acestei săli.

Pantazescu începu operaţia când viscolul sufla mai tare; tăie tavanul şi făcu o gaură atât de mare cât să poată intra o umbrelă închisă. Din cauza viscolului sentinela nu auzi căderea micilor bucăţi de tencueală. Apoi deschise umbrela şi lărgi gaura atât cât să poată trece corpul său. Acum bucăţile cele mari din tavan cădeau în umbrelă şi nu mai erea nici un pericol ca să facă zgomot.

Când deschizătura fu destul de mare ca să poată trece un om, Pantazescu trase umbrela sus, legă o frânghie de piciorul uneia din mesele cele grele, apoi, fiind un bun gimnastic, scobori în muzeu. După ce luă toate piesele Cloşcei se urcă din nou cu puterea braţelor, introduse piesele în ambii pantaloni pe care îi legă jos, iar a doua zi, dis de dimineaţă, eşi din palat.

Lucrurile furate le-a dus acasă la dânsul şi le-a ascuns în pian. Locuia în strada Italiană, într'o mică şi veche căsuţă, care a făcut loc mai târziu casei doctorului Nicolae Tomescu.

Una din piesele Cloşcei a vândut-o unui bijutier-ceasornicar din stada Şerban Vodă, care a topit-o.

Descoperit, din cauza indiscreţiilor sale, Pantazescu a fost osândit precum şi ceasornicarul. Acesta din urmă şi-a făcut anii de osândă la penitenciarul Văcăreşti, iar Pantazescu la penitenciarul Cozia din judeţul Râmnicul Vâlcei.

Mult mai târziu, tocmai când era aproape de termenul liberărei, a voit să fugă şi a fost împuşcat. O versiune foarte acreditată a pretins că Pantazescu a fost asasinat; unii spun din ordin superior, alţii pretind de către directorul închisoarei căruia Pantazescu îi încredinţase secretul unor ascunzători unde s'ar fi aflat produsul numeroaselor lui furturi.

ANUL 1878

Dacă anul 1877 a fost anul entuziasmului, al speranțelor mari și al victoriilor, în schimb anul 1878 fu anul decepțiilor și al deziluziilor.

Țara începea să se umple de răniți. Cele două ziare ilustrate și de format Nr. 4 *Războiul* și *Dorobanțul* dădeau fotografiile ofițerilor morți și răniți.

Spitale peste tot. Mulți particulari pusese la dispoziție câte o cameră din locuința lor și cu paturile trebuincioase pentru căutarea răniților. Văduvele celor căzuți începeau să ceară pensiuni, fiindcă nu mai aveau cu ce trăi, polițele victoriei încep să devie exigibile.

Bucureștiul se umple și de prizonieri turci care, pe o iarnă cumplită, au fost aduși pe jos, goi și flămânzi. Era o jale să vezi pe acești nenorociți.

— La începutul anului regimentul 13 dorobanți din Iași-Vasluiu, este trimis acasă de pe front. Pentru vitejia purtărei sale la Plevna în ziua de 27 August 1877, Domnitorul decorează drapelul regimentului cu *Steaua României*. Fiind răcit, ceremonia s'a făcut la Palat în sala tronului. Cu acest prilej au fost decorați mai mulți ofițeri. Doamna le-a pus însemnele pe piept.

*
* *

— Bilanțul Casei de Depuneri la 31 Decembrie 1877 a fost următorul: In numerar lei 279.567, în efecte lei 86.690.000. Putem face comparația cu ce este astăzi spre a trage concluziile.

Consiliul de administrație era astfel compus: Ion Ghica, Dimitrie Brătianu, Const. Cornescu, Menelas Ghermani, D. Cariagdi, M. Sachelarie, Stancu R. Becheanu, G. Missail, C. D. Atanasiu.

*
* *

— Acei cari au combătut înființarea nouei decorațiuni pentru civili, au avut dreptate; de abia realizată și decorațiile se împart cu miile, toată lumea vrea să fie decorată, toată lumea e decorată. In curând ordinul pierde orice însemnătate și seriozitate. Atât de repede a fost discreditat ordinul, încât într'o zi, pe când calea Victoriei era plină de lume, un câine străbate strada în fugă, având la coadă atârnată *Steaua României*.

S'a râs mult de această glumă a unui farsor, dar gluma avea înțelesul ei serios.

— Un incident supărător se produce: un domn Bibănescu, magistrat, fiind destituit de către ministrul justiției, Eugen Stătescu, pândește pe consilierul tronului și-l lovește. Faptul produce, firește, mare senzație.

Presa conservatoare de opoziție jubilează; iar cel mai violent dintre aceste ziare, *Războiul*, introduse în limbă verbul · A bibăni — bibănire.

Războiul înființează și o rubrică permanentă cu titlul *Bibani*, unde se înregistrau toate glumele. Rubrica aceasta a rămas cât timp a trăit ziarul.

*
* *

Ziarul *Românul* păstrează încă vechea nomenclatură a lunilor anului. In fruntea articolului întâiu — „editorialul" cum se spune în Franța, articolul de fond cum se spune la noi— citim tot: Călindar, Făurar, Mărțișor, Priar, Florar, Cireșar, Cuptor, August, Răpciune, Brumărel, Brumar, Undrea.

*
* *

— D-șoara E. Teodorini concertează la Teatrul Național în ziua de 16 Ianuarie.

Au dat concurs la serată · d-șoara Niculescu Aman, d-na Gianetti, d-nii Castagna, Fattori, L. Wiest și Bianchi. Beneficienta, între altele, a cântat *Hora Grivitei* de Vasile Alexandri, muzica de Grigore Ventura.

— O mare știre artistică pentru București: marele artist tragedian Rossi, vine în București pentru o serie de 14 reprezentatiuni. Intâia reprezentațiune a fost cu *Othello* în ziua de 20 Ianuarie. Este de prisos să spunem marea impresiune produsă de jocul artistului neîntrecut al Italiei.

— La Senat Dimitrie Ghica (Beizade Mitică) interpelează guvernul în urma zvonurilor ce au început să circule cum că Rusia pretinde României Basarabia.

Iată interpelarea anunțată în urma comunicărei făcute în Camera Comunelor de către guvernul englez cum că, între condițiile de pace ale Rusiei, este și: „Independenta României cu indemnitate teritorială suficientă".

„Subsemnatul interpretez pe domnii miniștri:

1) A face cunoscut Senatului dacă a participat, întru câtva, și țara noastră ca beligerantă la formularea acestor condițiuni;

2) Dacă acea condițiune este de natură a îngriji pe Români, și dacă guvernul ne poate asigura că integritatea teritoriului patriei noastre, asa cum este astăzi, are să fie respectată și menținută".

La Cameră profesorul Vasile Alexandrescu Urechia face o interpelare la fel.

Bine înțeles aceste interpelări ereau anunțate din inițiativa guvernului, care voia să silească pe ruși a-și da pe față jocul.

In ziua de 20 Ianuarie, după propunerea lui Mihail Cogălniceanu, susținută de Ion Brătianu, se ține o ședință secretă a Senatului la care participă și deputați. In această ședință guvernul a comunicat actele privitoare la intrarea României în războí alături de Rusia, cât și tot ce era în legătură cu această alianță.

Sedința secretă se ține trei zile in șir și dezbaterile sunt foarte pasionate. Afară, tot felul de știri îngrijitoare circulă. Emoțiunea populară e mare. Oameni, cari spun că sunt foarte bine informați, afirmă că Basarabia este pierdută si că Impăratul Alexandru, or care i-ar fi bunăvoința, este silit, de guvernul său și de voința armatei să nu facă României concesiuni pe această chestie.

După trei zile de o mare și legitimă emoțiune Senatul, în ședința de la 26 Ianuarie, după ce Dimitrie Ghica își dezvoltă interpelarea și îi răspunde ministrul de externe Cogălniceanu, votează cu apel nominal, pe față și cu unanimitate de 46 voturi, următoarea Moțiune semnată de Dimitrie Ghica Dimitrie Sturza si Vasile Boerescu :

MOȚIUNE

„Ascultând explicările ministerului în privința dispozițiunilor ce a arătat guvernul rusesc de a lua o parte din teritoriul României în schimb cu pământurile de peste Dunăre ;

Având în vedere că integritatea teritoriului României este garantată de Marile Puteri europene ;

Având în vedere că, prin Convențiunea de la 4 Aprilie 1877, Rusia în special a garantat din nou această integritate prin art. 2 în coprinderea următoare : „Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul Majestății Sale Imperatorului tuturor rusilor se obligă a menține și a face a se respecta drepturile politice ale Statului român, astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României".

Considerând că România și-a îndeplinit cu fidelitate obligațiunile ce decurg din acea Convențiune și este deplin convinsă de sentimentele de înaltă dreptate ale Majestății Sale Imperatorul Rusiei ;

Considerând marele sacrificiu și chiar sacrificii de sânge făcute de țară pentru păstrarea integrității și pentru consolidarea independenței sale ;

Considerând că o Românie independentă și omogenă răspunde, atât la interesele vecinilor săi cât și la acelea ale Europei întregi ;

Senatul declară :

Că este hotărît a menține integritatea teritoriului țării și a nu admite o înstreinare din pământul ei, sub nici o denumire și pentru nici o compensațiune teritorială sau dezdăunare".

In aceiași zi Camera, în urma interpelărei lui V. A. Urechia, a votat aceiași Moțiune cu unanimitate de 93 voturi.

Moțiunea a fost prezentată de Gheorghe Vernescu, care a declarat :

— „Dacă poate fi salvată Basarabia cu averea mea, o dau toată țărei".

Indată după votarea Moțiunei Ion Brătianu a cerut Camerei ca, în interesul patriei și al înfrățirei românilor în aceste împrejurări atât de mari, să scoată de sub acuzare pe foștii miniștri conservatori.

Fără discuțiune și cu apel nominal, Camera, cu 64 voturi contra 6 și 3 abțineri, votează ridicarea acuzațiunei.

Prin urmare acum chestiunea e lămurită. Rusia ne cere cele 3 județe basarabene ce ne-au fost restituite prin tratatul de la Paris.

Din ceasul acesta prietenia Românilor pentru Rusia este sfârșită. In țară naște, de o dată, simțirea antirusă. Rușii sunt de acum, priviți cu răceală sau cu dușmănie. Conflicte zilnice se întâmplă în toată țara cu militarii ruși. Ingratitudinea rusească cât și călcarea fără pudoare a angajamentelor luate formal prin Convențiunea de la 4 Aprilie, revoltă toate sufletele românești.

Cauza Rusiei în România este pierdută pentru totdeauna.

— La 31 Ianuarie se încheie armistițiul între turci și toți beligeranții ; termenul de renunțare la armistițiu e de trei zile.

*
* *

— In București, la Sala Bossel, joacă o trupă franceză de operetă având o celebră stea, frumoasa și talentata artistă Keller. Aceasta a adus, pentru prima oară în România, operetele lui Offenbach, Lecocq și alții, precum : *La Fille de Madame*

Angot, La Belle Helene, Les Brigands, La Grande duchesse de Gerolstein, etc.

Succesul acestei artiste e foarte mare și mulți ani în urmă s'a vorbit în București de această divă a operetei.

*
* *

— Parlamentul votează legea răspunderei ministeriale.

*
* *

— Armistițiul încheiat între turci și beligeranți provoacă o nouă fierbere mare în țară. Emoțiunea e pricinuită de faptul că Rusia a încheiat armistițiul fără să consulte și România și fără să-i dea voe a avea un reprezentant. Când colonelul Arion s'a dus la locul întâlnirei rușii nu au voit să-l primească printre beligeranți.

Dimitrie Ghica interpelează în Senat :

1) Dacă s'au comunicat guvernului condițiunile de pace în ceea ce privește România, 2) cari sunt principiile care au să conducă pe guvern față cu întregul Congres, 3) Ce dispozițiuni a luat guvernul, pe cale diplomatică, spre apărarea intereselor țării.

Ghica și conservatorii susțineau că guvernul radical al lui Brătianu, nu convenea Rusiei și, că, dacă România va perde Basarabia aceasta va fi din cauză că are un guvern roșu care e suspect în Rusia monarhică.

Cogălniceanu a răspuns recunoscând că bazele armistițiului sunt jignitoare pentru România arătând că a protestat contra acestor baze în ceea ce privește România.

O pasionată discuțiune se încinge în Senat și, de astă dată Dimitrie Ghica, ca și Vasile Boerescu și Epureanu, susținând că guvernul a lucrat greșit, a propus următoarea Moțiune de blam :

„In urma interpelării Principelui D. Ghica, Senatul, ascultând explicările guvernului, declară că ministerul n'are destulă autoritate morală pentru a apăra adevăratele interese ale țării față de viitorul Congres".

(Semnați) D. Ghica, P. P. Carp, P. Vioreanu, B. Boerescu.

După un lung discurs al lui Cogălniceanu și altul al lui Ion Brătianu, Senatul a respins moțiunea de blam cu 36 voturi contra 16 și 3 abțineri ale miniștrilor.

Moțiunea de încredere prezentată de N. Voinov e primită cu 39 voturi contra 2 și 2 abțineri.

— Atacul în contra guvernului era în realitate, atacul numai în contra lui Cogălniceanu.

Partidul centrului, de curând înființat având în cap pe Prințul Dimitrie Ghica, dar al cărui suflet era Vasile Boerescu, voia să vină la putere. Ca să vină singur era cu neputință, ca să răstoarne, acum în toiul războiului, pe Ion Brătianu era foarte greu dacă nu chiar imposibil. Manevra era deci, să facă o spărtură în Cabinet și să mănânce pe Cogălniceanu pe motivul că nu a știut apăra cu destulă dibăcie interesele țării.

Dar Cogălniceanu era o prea mare capacitate pentru ca învinuirea de nepricepere să prindă: atunci opoziția conservatoare a găsit un argument: de oarece guvernanții erau liberali și tratați încă ca radicali-roșii, aceștia nu se puteau bucura de simpatiile unui monarh autocrat. Deci, Basarabia se perdea fiindcă erau la putere roșii; deci, Basarabia ne-ar rămâne dacă ar veni la putere albii.

Argumentul era prea copilăros pentru ca să prindă. Și n'a prins.

Dar n'a trecut prea multe luni și partidul centrului a intrat în partidul liberal; prințul Ghica a ajuns președintele Senatului, iar mai târziu, Vasile Boerescu ministru de externe.

*
* *

— Cogălniceanu, de și o mare capacitate, nu era omul unui partid. Cu toate eminentele lui calități a suferit soarta tuturor individualităților; nesprijinindu-se pe o puternică organizațiune era la discreția celorlalte partide. In ultimul timp era la discretia lui Ion Brătianu. Când Brătianu n'a mai avut nevoie de el și, mai ales, când a simțit nevoia de a dezorganiza opoziția conservatoare care începuse să devie supărătoare, și-a atras centrul, a adus pe Vasile Boerescu la externe și a jertfit pe Cogălniceanu.

Asa au pățit, rând pe rând, Manolaki Costaki, Gheorghe Vernescu, Nicolae Ionescu și alții.

Rândul lui Cogălniceanu se apropia

*
* *

— In ziua de 12 Februarie cetatea Vidinului, care era asediată de români, cât și fortăreața Belgradiikul, capitulează.

Intre Izet-Pașa, comandantul Vidinului, și generalul Manu. comandantul trupelor române, s'a încheiat o Convențiune în termenii căreia armata turcă nu capitula, ci numai preda cetatea armatei române și se retrăgea, nu numai cu arme și bagaje, dar și cu toate onorurile. Art. V al Convențiunei spunea:

„Onorurile militare se vor da reciproc. Statul-major român va primi defilarea trupelor imperiale la eşirea lor din fortăreaţă şi vice-versa; statul major otoman va primi defilarea trupelor române la intrarea lor în cetate".

Duminică 12 Februarie la orele 3 jum., armata română a intrat în ultima cetate de pe Dunăre care mai rămăsese ocupată de turci.

Intrarea trupelor române în Vidin s'a făcut în mijlocul entuziasmului populaţiunei; seara Izet-paşa a invitat la un prânz pe generalul Manu şi ofiţerii superiori români; a doua zi generalul Manu a invitat pe Izet-paşa şi pe ofiţerii superiori turci la dejun în Calafat.

O reală cordialitate creştea între turci şi români; în acelaşi măsură creştea animozitatea românilor faţă de ruşi. In Bucureşti toată lumea, fără excepţie, arăta simpatie prizonierilor turci, iar pentru ruşi nu mai era decât ostilitate.

PACEA DELA SAN ŞTEFANO

— La 20 Februarie vine ştirea că, în urma tratativelor directe între turci şi ruşi, pacea a fost încheiată la San-Ştefano.

Condiţiile acestei păci erau în parte:

Bulgaria nu va cuprinde Salonicul, nici Xeres, dar va cuprinde Kavala şi Drama. Ţărmii Bulgariei se întindeau dela Mangalia până la Midia, Dobrogea era delimitată printr'o linie dela Mangalia la Cernavoda. Bulgaria mergea până în împrejurimile Monastirului trecând prin Ciarman la vreo 20 de mile la vest de Adrianopol.

Serbia va poseda Lieniţa, Novibazar, Leskovat, Wranza, Pirot şi Cearkioi. Muntenegrul va avea Antivari, Podgoriţa, Lpuz şi Wikoici. Despăgubirea de războiu era socotită la un miliard patru sute zece milioane ruble. Cesiunea teritorială era reprezentată printr'un miliard o sută milioane ruble. In definitiv 300 milioane ruble formau despăgubirea în bani propriu zisă.

Dar acest tratat de pace produce revoltă generală. Prin acest tratat României nu i se acorda despăgubiri de răsboiu, în bani, pe de altă parte Anglia şi chiar Austria nu puteau primi întinderea Bulgariei aşa cum o cerea tratatul dela San-Ştefano.

In această privinţă diplomaţia turcă a fost dibace. Acordând Rusiei o Bulgarie cât mai mare care se întindea până aproape de Galipoli, acordându-i, dar, putinţa de a fi la Constantinopole ori când va voi Rusia, ştia bine că va ridica pe Englezi si pe Austriaci. Ceace s'a şi întâmplat.

Telegramele spuneau că Conferința europeană pentru ratificarea păcii se va ține la Baden-Baden ; alte telegrame anunțau că Austria cere ocuparea Bosniei și Herțegovinei.

Telegramele ulterioare din Berlin comunicau mai pe larg condițiile de pace dela San Ștefano.

Dobrogea era cedată Rusiei pentru ca s'o schimbe eventual cu România contra Basarabiei. România urma să formeze un stat independent de Turcia și i se recunoștea dreptul la despăgubiri de răsboiu.

Această din urmă condiție era o rectificare a condiției publicată de către ruși.

* *
*

— La Teatrul National trupa artiștilor asociați, joacă o piesă nouă a ziaristului Grigore Ventura, *Curcanii*. Fiind o piesă cu subiect eroic în legătură cu ultimul războiu al Independenței, succesul e însemnat.

*
* *

— Animozitatea contra Rusiei crește. Țarul, având remușcări și înțelegând cât de odioasă e fapta Rusiei, care răpea pământul unui popor ce-i salvase la Plevna onoarea militară, face cele mai largi propuneri României; îi oferă mari despăgubiri bănești. îi oferă o cât mai mare compensațiune teritorială în Bulgaria, numai să renunțe de a protesta în contra răpirei celor 3 județe basarabene. Bine înțeles toată opinia publică, ca și guvernul, resping aceste oferte nedemne.

Dar Anglia face febril pregătiri de răsboiu.

Rusia, pe de o parte refuză să supună tratatul dela San-Ștefano ratificărei unui congres european, iar pe de altă parte concentrează trupe numeroase către Galipoli, Bosfor și Dardanele. Anglia protestează energic și amenință să intre în acțiune.

*
* *

In luna Martie Camera votează legea prezintată de ministrul justiției, Eugen Stătescu, prin care se desființa clauza penală la contractele în bani.

*
* *

— Trupa franceză de operetă Keller trece să joace la Teatrul Național.

— Situaţia externă se încordează.

Austria nu poate vedea cu ochi buni întărirea prea mare a Rusiei în peninsula balcanică, pe de altă parte Anglia pune cu hotărîre piciorul în prag şi-şi trimite flota în Marea de Marmara.

Rusia protestează şi cere Angliei să-şi retragă flota afară din Dardanele. Anglia ameninţă că nu va veni la Congres; apoi, sunt semne că, în acest caz, Franţa şi Italia o vor urma.

Răspunsul, cu un ton luat desus al Cancelarului Gorciakof, către guvernul englez, produce în Anglia furtună. Toată presa engleză, aproape, cere răsboiul contra Rusiei. Guvernul cere reginei să semneze decretul pentru convocarea rezervelor, ordine sunt date flotei engleze d'a se concentra către Dardanele.

Neaprobând convocarea rezervelor şi răsboiul contra Rusiei, lordul Derby îşi dă demisia dela departamentul externelor; în locul său vine Marchizul de Salisbury.

La Bucureşti atitudinea Angliei produce entuziasm şi manifestaţiile contra ruşilor devin mai tari.

In urma atitudinei energice a Engliterei şi a febrilelor sale pregătiri de răsboiu, Austria îşi schimbă atitudinea cea în doi peri şi declară oficial că nu poate primi tratatul dela San-Ştefano.

Dar, după tratative, care durează aproape două luni, situaţia se îmbunătăţeşte. Rusia cedează în multe părţi ale tratatului, afară de Basarabia, şi astfel pericolul răsboiului anglo-rus dispare.

CÂNTECUL GINTEI LATINE

— Societatea limbilor romanice de la Montpellier publicase, cu un an mai înainte, un concurs pentru cel mai bun poem cu titlul: „Cântecul latinului" sau, „Cântecul gintei latine". Au concurat mulţi poeţi francezi, italieni, spanioli, etc., dar premiul l-a obţinut Vasile Alecsandri în ziua de 7 Mai.

De Roqueferrier, secretarul perpetuu al Societăţii, a vestit pe Alecsandri prin următoarea telegramă:

ALECSANDRI

Mirceşti

„Juriul compus de Mistral, Tortoulon, Quintana, Obedenaru şi Ascol, vă conferă în unanimitate premiul. Vă aşteptăm"

Premiul consta dintr'o cupă simbolică.

Iată cântecul :

Latina Gintă e regină
Intr'ale lumei ginte mari,
Ea poartă 'n frunte-o stea divină
Lucind prin timpii seculari.
Menirea ei, tot înainte,
Măreț îndreaptă pașii săi,
Ea merge 'n capul altor ginte
Vărsând lumină 'n urma ei.

Latina gintă'i o regină
Cu farmec dulce, rapitor.
Streinu 'n cale 'i se închină
Și pe genunchi cade cu dor.
Frumoasă, vie, zâmbitoare.
Sub cer senin, în aer cald,
Ea se oglindă 'n splendid soare,
Se scaldă 'n mare de smarald.

Latina ginta are parte
D'ale pământului comori
Și, mult voios, ea le împarte
Cu celelalte-a ei surori !
Dar e teribilă 'n mânie,
Când brațul ei liberator,
Loveste 'n cruda tiranie
Și luptă pentru al ei onor !

In ziua cea de judecată,
Când, față 'n cer cu Domnul sfânt,
Latina gintă-a fi 'ntrebată :
Ce-ai făcut p'acest pământ ?
Ea va răspunde, sus și tare :
„O doamne ! 'n lume cât am stat
„In ochii săi, plini de-admirare,
„Pe tine te-am representat".

— Pe la sfârșitul lunei Mai guvernul pune în circulațiune o mică parte din biletele hipotecare a căror emisiune a fost votată de parlament în anul trecut. Bancherii, convocați de guvern. au declarat că vor primi aceste bilete *al pari.*

Biletele sunt primite cu mare încredere de întregul public chiar de la începutul circulațiunei.

CONGRESUL DIN BERLIN

— La 11 Iunie s'a intrunit Congresul care va hotărî asupra tratatului de pace încheiat între ruși și turci.

La acest Congres Germania e reprezentată prin Bismark, Rusia e reprezentată prin cancelarul prinț de Gorciakof, Franța prin D. Wadington, Italia prin d-l de Corti, Austro-Ungaria prin contele Andrassy, Turcia prin Safvet-pașa. România prin Ion Brătianu și Mihail Cogălniceanu, având ca secretari pe Mihail Ferikidi și Ion Sturza, deputați liberali.

Pe lângă principalii delegați mai figurau și diferiți ambasadori pentru fiecare țară.

La prima ședință, după propunerea contelui Andrassy, printul de Bismark este ales președinte.

*
* *

— Un sugestiv proces la Curtea cu jurați. Un oarecare Logositopolu și-a ucis mama tăind-o în bucăți cu cuțitul. In fața juraților asasinul a avut un fel original de a se apăra : el a invocat înrâurirea eredității spunând că scoboară dintr'un neam de ucigași : tatăl său și-a omorât soția, un frate al său și-a omorât soția și copii. Dar jurații l-au osândit și a primit pedeapsa muncii silnice pe viață.

*
* *

— Plecând Brătianu la congresul din Berlin C. A. Rosetti este numit ministru de interne ; imediat în unele ziare streine apar articole alarmiste ce spun că Rosetti este un revoluționar anarhist. Aceasta spre a scade influența delegației române la Congres.

La București se aștepta cu înfrigurare rezultatul tratativelor de la Berlin. Tot soiul de versiuni circulau. Din spirit de opozițiune conservatorii prognosticau că Basarabia e pierdută definitiv, dar adăugau : firește, că e pierdută atât din cauza incapacității guvernului cât și din cauză că la putere se află un guvern radical pe care Rusia oficială nu-l poate iubi.

Conservatorii susțineau în presa lor că România nu putea fi bine reprezentată la Berlin prin Ion Brătianu deoarece acesta vânduse Impăratului Rusiei, Basarabia, încă de la Livadia. Prin urmare Brătianu nu mai avea autoritatea ca să apere Basarabia.

Liberalii răspândeau știri optimiste și sperau mult de la influența pe care Brătianu o va putea exercita asupra diplomaților europeni, apoi își închipuiau că capacitatea diploma-

tică a lui Cogălniceanu va face minuni. Dar știrile de la Berlin sunt rele. Brătianu și Cogălniceanu în întrevederile ce au cu membrii Congresului nu câștigă nimic, toți diplomații le spun că Rusia, care e dispusă să facă concesiuni pe toate celelalte puncte, la Basarabia nu renunță cu nici un preț. Prin urmare, toți sfătuesc pe delegații români să se înțeleagă direct cu Rusia, de la care pot dobândi cesiuni teritoriale cât mai largi în Bulgaria.

La București o părere identică își face apariția. Nicolae Crețulescu, un fruntaș om politic, dă la lumină o broșură prin care sfătuește tocmai acelaș lucru : Renunțarea la Basarabia și tratative directe cu Rusia spre a obține câștiguri însemnate peste Dunăre.

Dar opinia românească respinge cu indignare acest târg nedemn cu prețul pământului strămoșesc.

Brătianu și Cogălniceanu resping și ei propunerea așa că delegația română părăsește Berlinul.

*
* *

Asupra participărei și acțiunei plenipotențiarilor Principelui Carol I al României la congres să adaug următoarele :

Deși beligerantă România n'a fost admisă la Congres ca deliberantă. Congresul a admis, însă, ca cei doi plenipotențiari ai Principelui Carol I al României, să fie ascultați.

In ședința de la 19 Iunie s. v. 1 Iulie s. v. au vorbit întâi Cogălniceanu, al doilea Brătianu, în urma următoarei invitațiuni trimisă lor de către președintele Congresului :

„Principele de Bismark, cancelar al Imperiului, conformându-se unei deciziuni a Congresului luată în ședința de astăzi, are onoarea a înștiința pe excelențele lor, domnii Brătianu și Cogălniceanu, miniștrii ai înălțimei sale Principele Carol al României, că Congresul stă gata a asculta, în ședința hotărâtă de Luni, 1 Iulie (la 2 ore), comunicările ce excelențele lor ar avea a-i face din partea guvernului lor".

Berlin, 29 Iunie 1878

*
* *

La București face o foarte jalnică impresiune faptul că România a fost atunci părăsită de toată Europa.

Cele două puteri interesate mai ales ca Rusia să nu răpească Basarabia, Anglia și Austria, au tăcut și au lăsat să se facă. Tăcerea și consimțământul Austriei au fost cumpărate cu mandatul ce i s'a dat în Bosnia și Herțegovina. Consimță-

mântul Angliei a fost cumpărat cu autorizarea de a ocupa insula Cipru și alte mari concesiuni în Asia.

— In dezacord cu limbagiul mândru și atitudinea dârză, cu două luni în urmă, când șeful guvernului englez anunța convocarea rezervelor și răsboiul contra Rusiei, lordul Beaconsfield a mers până a justifica jaful Basarabiei ; lordul Beaconsfield a avut atunci micimea de suflet de a susține cum că retrocedarea către România, la 1856 a celor 3 județe basarabene, a fost o eroare și o nedreptate.

Românii aveau atunci o singură mângâere, aceea că premierul englez se numea Disraeli și că era evreu.

Toate glasurile independente din Europa au vestejit opera acestui congres în care s'a consacrat dogma jafului, nedreptății și a imoralității.

Țările mici au fost jertfite fără nici un scrupul, țările mari precum Rusia, Anglia și Austria ieseau din Congres cu prada în gură : Rusia cu Basarabia, Anglia cu insula Cipru și Austria cu Bosnia si Herțegovina.

Afară de asta, evreii au exercitat la congres înrâurirea lor, au impus României — prin delegatul Franței de astădată, — revizuirea articolului 7 din Constituție.

România dobândește, doar, recunoașterea independenței sale.

Articolele 43 până la 57 din tratatul de pace, sunt privitoare la România, la Dunăre și la gurile Dunărei. Prin art. 46 al tratatului, Delta Dunărei, insula Șerpilor și Dobrogea erau date României ; Dunărea este declarată liberă, în jos de Porțile de fier nu vor fi ținute vase de răsboiu afară de cele ușoare pentru poliția fluvială și serviciul vamal.

Congresul, închizându-se în ziua de 13 Iulie, a durat exact o lună.

Tratatul de pace s'a tipărit pe 23 pagini și are 64 articole.

— După întorcerea de la Berlin, Ion Brătianu este victima unui accident de trăsură. Eșind de la palatul Cotroceni unde prânzise, caii de la birja în care se afla s'au speriat. Trăsura răsturnându-se, Ion Brătianu se lovi cu capul de un stâlp și-și pierdu cunoștința. In starea aceasta a fost ridicat de doctorul Davila și dus la el acasă.

Dar rana ce primise la cap nefiind primejdioasă restabilirea a venit repede.

— Curentul anti-rusesc creștea astfel în țară în cât rușii îngrijorați cer guvernului român să ia măsuri, iar ei iau măsuri militare spre a preveni orice atac neașteptat.

Din Basarabia vin știri neliniștitoare pentru ruși. Ziarelor

se comunică următorul cântec pe care au început să-l cânte țăranii acolo :

Frunză verde baraboi
Ne-a făcut maica pe doi
Unul Miercuri, altul Joi
Ș'a umplut lumea cu noi.
Ș'am avut o surioară
Ce-a umplut lumea de pară
Maica s'a luat prin țară
Să ne strângă grămăjioară
Să ne dea în Bălți [1]) la școală
(Mai bine-am muri de boală)
Muscalește să 'nvățăm
Și la oaste să intrăm
Muscalește-oiu învăța
Când eu limba mi-oiu uita,
Când o crește grâu în tindă,
Ș'o ajunge până'n grindă
Când o crește grâu în casă,
Ș'o ajunge până'n masă !

— In urma recunoașterei independenții României, Principele Carol se hotărăște să ia titlul oficial de Alteță Regală, iar agențiile oficioase sunt înălțate la rangul de legațiuni oficiale. Deocamdată aceasta s'a decis pentru Paris, Viena și Berlin ; titularii : Calimaki Catargi, Ion Bălăceanu și Vârnav Liteanu au primit acest titlu.

— La 15 Septembrie camerele sunt convocate în sesiune extraordinară spre a ratifica tratatul de pace. Unii parlamentari din minoritate propun ca să se retragă autoritățile din Basarabia dar să nu se primească Dobrogea în schimbul Basarabiei. Această propunere nu trece iar noua situație creată prin tratat, este ratificată.

— In ziua de Duminică, 8 Octombrie, armata română își face intrarea triumfală în Capitală.

Programul a fost următorul :

La ora 8 dimineața 21 lovituri de tun.

La ora 12 Mările Lor Regale Domnul si Doamna au venit la Băneasa, unde, în mijlocul trupelor, era un altar de câmp, împrejurul altarului erau trofeele luate de la inamic.

Mitropolitul primat a oficiat.

---

[1]) Satul Bălti.

La capul șoselei Kiseleff a fost ridicat un arc de triumf, iar la dreapta și la stânga tribuné pentru corpul diplomatic, autoritățile înalte, etc.

După terminarea serviciului divin M. S. Regală Domnul s'a pus în capul trupelor, a trecut pe sub arcul de triumf și a intrat în Capitală. Aci a fost întâmpinat de către primarul Capitalei și delegațiunile județelor și comunelor.

Garda orășenească și Societățile de tir erau înșiruite în bătae pe ambele laturе ale Șoselei.

Domnul, care a condus însuși defilarea, a primit defilarea pe Piața Teatrului.

Iată ordinea :

Un ploton de jandarmi călări.
Rănițiі și
Drapelele luate trofee, duse de sergenții decorați.
Măria Sa Regală Domnul.
Statul major domnesc.
Comandantul superior al trupelor.
Statul său major.
Muzicele de la toate regimentele de infanterie.
Drapelele și stindardele armatei de linie și teritoriale.
Comandantul diviziei I de infanterie.
Batalionul de geniu.
Batalionul I de vânători.
Batalionul II de vânători.
Tunurile luate trofee conduse de pompieri.
Regimentul mixt de dorobanți.
Regimentul 2 de linie.
Regimentul 3 de linie.
Regimentul 2 de artilerie.
Comandantul diviziei 2 de infanterie.
Plotonul de marinari.
Batalionul 4 de vânători.
Regimentul 4 de linie.
Regimentul 5 de linie.
Ambulanța.
Regimentul 7 de linie.
Regimentul 1 de artilerie.
Comandantul brigadei de cavalerie.
Muzicele regimentelor de roșiori.
Divizionul mixt de călărași.
Regimentul 1 de roșiori.
Regimentul 2 de roșiori.

Tunurile luate trofee aveau ghirlante de stejar cu inscripția bătăliei unde au fost cucerite.

In acea epocă Capitala nu avea primar, locul îl ținea ajutorul de primar I. Procop Dumitrescu.

Tot orașul era bogat gătit cu drapele și lampioane, o lume imensă alergase din toate colțurile României așa că pe Podul Mogoșoaiei nu se mai putea circula.

Niciodată Bucureștii nu au avut un atât de sărbătoresc aspect. Seara, iluminațiune din belșug.

Cu acest prilej primăria a schimbat numele câtorva strade.

Podul Mogoșoaiei a luat numele de calea Victoriei ; strada Târgoviștei, calea Rahovei ; Podul de pământ, calea Plevnei ; strada Craiovei, calea Rahovei ; actuală stradă Clemenceau care nu avea nume, strada Corăbiei ; strada Germană, strada Smârdan.

Arcul de trimf s'a ridicat la rondul al 2-lea de la Șosea. Pe capitel, sub statuia Victoriei, era inscripția „Apărătorilor Independenței", apoi dedesubt : „Orașul București".

Mai jos de o parte și de alta numele : Grivița, Opanez, Plevna, Rahova, Arcer-Palanka, Lom-Palanka, Smârdan, Vidin. Dedesubt datele bătăliilor. De o parte și de alta, între două colonade, literele MM. LL. Regale Domnul și Doamna și faima cu trâmbița ei.

*
* *

— In toată țara se fac alegeri comunale pe 4 colegii cum era legea de atunci.

La București liberalii susțin la colegiul I pe Constantin Bosianu, Dimitrie Cariagdi, doctorul Calenderu și Costescu Comăneanu, dar sunt aleși generalul I. Florescu, general G. Manu, Vasile Paapa și Cariagdi. Deci trei conservatori și numai un liberal. La celelalte colegii au eșit numai liberalii.

Conservatorii jubilează căci au biruit la Iași, la Tecuci și în alte orașe la colegiul I. Perderea Basarabiei a provocat un curent ostil guvernului.

— Domnitorul se duce la Brăila de unde trece în Dobrogea ca să ia în stăpânire provincia. Prefect de Constanța e numit Remus Opran, iar de Tulcea George Mihail Ghica.

De pe vaporul Ștefan cel Mare Domnitorul a asistat la trecerea armatei dincolo, după ce a stat față la serviciul divin oficiat la Brăila.

Cu acest prilej strada Mare din Brăila a primit numele de strada Regală.

Domnul a trecut la Ghecet și acolo a pus piciorul pe pă-

mântul dobrogean. După ce a trecut trupele în revistă s'a înapoiat.

*
* *

— Camerele se deschid. C. A. Rosetti, demisionând de la ministerul de interne, e ales președinte al Camerei. Cu câteva zile mai înainte demisionase și Gheorghe Chițu de la departamentul instrucției publice.

După deschiderea parlamentului ministerul se remaniază și Cogălniceanu este jertfit. Iată compunerea noului cabinet: I. Brătianu, președinte la interne, D. Sturza, la finanțe, Eug. Stătescu, la justiție, Ion Câmpineanu, la externe, Mihail Ferichidy, la lucrări publice, George Cantili, la instrucție. Peste câteva zile colonelul Dabija la răsboi.

La Senat vice-președinți sunt aleși Dimitrie Ghica și Constantin Bosianu. Trecerea lui Beizadea Mitică în partidul liberal este un lucru făcut de fapt, în curând Vasile Boerescu va intra în guvern luând portofoliul externelor.

Ion Brătianu lucrează ca să dezorganizeze opoziția care începea să devie supărătoare, apoi îndepărtează pe unii fruntași cu personalitate. Astfel Ion Ghica fusese trimis agent al României la Londra, iar Dimitrie Brătianu e numit, la sfârșitul lui 1878, ministru plenipotențiar la Constantinopole.

DIN TIMPUL RUȘILOR

— Societatea bucureșteană a oferit în timpul acestui războí un contrast: pe de o parte devotamentul și spiritul de sacrificiu al tuturor claselor, iar pe de alta înflorea viața de petreceri și de afaceri, ce se desvoltau zilnic sub influența potopului de ruble rusești.

Administrațiile rusești erau corupte din felul lor, iar corupția se ipertrofia acum cu atâtea prilejuri oferite de război.

Erau în București — în afară de puținele cluburi ale epocei, două sau trei — și un număr de case de joc înființate de ocazie. In aceste case clandestine ofițerii ruși, mai ales cei din fruntea intendențelor, veneau să reverse valurile de poli imperiali de aur. Acum era momentul jocului de cărți, al băuturei, al femeilor cu viața ușoară și al fraudelor pe scară întinsă.

Toate atelierele de croitorie, modiste, rufărie, etc., începeau să se golească de lucrătoare.

Prin aceste ateliere nu mai rămăsese decât lucrătoarele bătrâne, cele cu totul urîte și oarecare ucenice prea copile; toate celelalte erau în brațele ofițerilor ruși.

Acelaş deficit în lumea servitoarelor. In fiecare zi, gospodinele se plângeau că le-a dispărut servitoarea când era tânără şi curăţică ; peste câteva zlie o vedeau la Şosea răsturnată într'un Muscal, alături de un ofiţer rus.

Un avocat de pe vremuri, prieten al meu, care era secretar al marelui avocat Petre Grădişteanu, mi-a povestit următoarea întâmplare :

Fusese angajat de către una din Intendenţele ruseşti ca să o reprezinte într'un proces ; pe vremea aceea, un avocat mic şi începător, pleda pentru un pol. Dar fiindcă era vorba de o administraţie rusească, amicul meu se hotărî să forţeze nota. Astfel când veni la ghişetul de plată, prezintă o chitanţă de 5 poli.

Ofiţerul plăţilor, un colonel gros şi bărbos, luă chitanţa o citi şi o respinse cu dispreţ.

Iată cum povesteşte amicul meu aceasta :

— Când am văzut asta, am început să bâlbâiu sfios spunând : „Am avut alergături lungi... cheltueli... timbre... amânare !"

Dar Muscalul mă întrerupse brusc :

— Nu 5 poli... 25 poli !...

— Nu-mi credeam urechile !

M'am tras de o parte, am făcut repede altă chitanţă de 25 poli şi i-am prezentat-o. In schimb am primit 5 poli. Plusul de 20 poli l'a împărţit rusul pe din două cu mine".

Astfel se opera peste tot şi pe o scară foarte întinsă în toate afacerile ce priveau administraţiile ruseşti.

Avocatul de care vorbim se numea Constantin Ştefănescu-Suchăţeanu, supranumit şi Vulcan din cauză că era înalt şi oacheş. Era fratele lui Barbu Delavrancea.

Epoca de ocupaţie rusească a fost însemnată şi prin multe drame rămase necunoscute, inerente războiului. Iată o întâmplare ce mi-a povestit-o d. colonel Obedenaru, căpitan la comenduirea pieţei pe timpul războiului din 1877, îl las să vorbească.

„Aveam obiceiul, pe când eram la Comenduirea pieţei, ca în fiecare dimineaţă — dimineaţa de tot — să fac câte o preumblare călare prin împrejurimile oraşului.

Intr'o dimineaţă de vară, poate erau orele 6, călăream pe şoseaua Filaretului cam prin regiunea viilor. Când văd venind în spre mine un grup compus dintr'o trăsură şi oarecari cazaci călări. Grupul d'abia se zărea. Din spirit de prudenţă m'am ascuns repede în dosul unor tufişul dese spre a nu fi zărit. Şi, în adevăr, bine am făcut.

Grupul se apropie. In cap erau doi cazaci călări, apoi o trăsură având pe capră doi militari, iar înăuntru un alt militar-ofițer și un civil. Trăsura fu oprită nu departe de locul unde stam ascuns.

După ce s'au asigurat că locul e pustiu și că nici o privire indiscretă nu-i vede, cazacii s'au dat jos de pe cai, dimpreună cu unul dintre militarii de pe capră, au scos niște sape din lădița trăsurei și au început să sape în grabă, o groapă. Când groapa fu săpată în deajuns, civilul — care părea amorțit căci probabil i se administrase un narcotic — fu dat jos din trăsură și așezat în groapă, apoi unul dintre cazaci îi aplică revolverul pe tâmplă și trase. Trupul se prăvăli. Pământul fu aruncat deasupra cu niște lopeți, groapa fu astupată, pământul fu bătătorit cu picioarele, apoi, cu aceiași grabă, convoiul porni înapoi.

In tot timpul acestei operatiuni, care a putut dura vreo jumătate de ceas, am stat pitulat de teamă ca să nu mi se destăinuiască prezența prin vreo miscare. Căci cine știe de ce-ar fi fost capabili rușii în cazul când s'ar fi văzut descoperiți.

Am aflat, după aceea, că cel ucis și îngropat era un spion grec".

Rușii se slujeau, pe vremea aceea, mai ales de spioni greci și armeni cari, fiindcă știau limba turcă, pătrundeau cu ușurință până în rândurile armatei turcești peste Dunăre. Dar mulți dintre acești spioni mâncau la câte două iesle, adică spionau pe turci în folosul rușilor și pe ruși în folosul turcilor și primeau bani din două părți. Când rușii descopereau trădarea, vinovatul era executat după cum am văzut. De altfel, ca măsură de precauțiune, chiar dacă nu aveau nici o dovadă împotriva unora dintre acești spioni, tot îi suprimau, după ce se serveau de dânșii câtva timp.

Căderea Plevnei a provocat în București iarăși un curent de animozitate împotriva rușilor; pe când ziarele române anunțau că Osman Pașa a capitulat față de armata română, și că spada și-ar fi dat'o unui colonel român, rușii anunțau în mod oficial, că comandantul turc a capitulat la ruși.

Bine înțeles că comanda supremă în fața Plevnei o avea Țarul Rusiei și că formalitatea capitulărei oficiale trebuia îndeplinită către dânsul, dar versiunea sprijinită pe dovezi spunea că armatele turce, căutând să treacă printre liniile de investire ale armatei ruse, au trecut două linii de tranșee și n'au fost oprite de cât la linia a treia unde se aflau regimentele gardei imperiale. Dar aceasta era diversiunea, căci Osman Pașa, luând altă direcție, a voit să treacă pe unde țineau românii tranșeele. Și aci a fost rănit și prins.

— Sufletul omenesc are ciudate manifestări și complexe complicații.

Deși românii se băteau contra turcilor și aveau de tovarăși pe ruși, totuși toate simpatiile populare mergeau către turci. Prizonierii turci aduși în București erau obiectul tuturor solicitudinilor, după cum am mai spus, iar presa sărbătorea pe Osman Pașa, eroul apărător al Plevnei. Afară de rusofilii din clasa aristocratică, ceilalți români nu iubeau pe ruși. Fiind că cu nimic în purtarea și în manifestările lor sufletești nu se impuneau admirației. In războiu se arătase militari inferiori, în viața publică și socială nu excelau decât prin prevaricațiuni, excese de băutură, joc de cărți și luxurie.

Vechea admirație a unora din clasele noastre față de puterea moscovită pierise.

Dar chestia Basarabiei dete lovitura de grație influenței rusești în România.

— Intrarea rușilor în țară făcuse bucuria nu numai a lăutarilor, birjarilor și a femeilor cu moravuri ușoare, dar și a unora dintre vechii boeri cari își aduceau aminte cu drag de vremea lui Kiseleff și a Regulamentului organic.

Din numărul acestora era un descendent din familia Filipeștilor, un bătrân, încărcat de ani, care fusese ofițer de cavalerie în armata moscovită. De cum au intrat rușii în București, Dadu Filipescu și-a comandat o scânteietoare uniformă de colonel din gardă, a îmbrăcat-o, a încins sabia și în fiecare zi bucureștenii îl vedeau, trecând pe jos pe Podul Mogoșoaiei puțin c'am încovoiat și tărând piciorul. Lumea îl privea cu mirare căci, în adevăr, atât prin vârsta cât și prin uniforma lui, era o arătare din alte vremuri, un fel de strigoiu care redeștepta în minți o epocă de înjosire și de toate umilințele naționale.

Când omul acesta, îmbrăcat în uniforma străinului, trecea pe străzi, îți trecea pe dinaintea ochilor trecutul.

— Dar Bucureștii aveau și nota lor veselă. Un om al zilei era și poetul State Prodănescu.

Acest poet (?) era de origină bulgar, un fel de maniac, nu departe de a fi cretin, dar om cu trecere printre mahalagii lui. Este destul să spun că State Prodănescu era ctitor la biserica Sfinților.

Activitatea lui poetică nu era mică; tipărise cărți cu poezii și cărți de filosofie pe care le trimisese spre aprobare consiliului permanent al învățământului.

Mărgăritarele poetice ale lui Prodănescu (lumea îi spunea Prudănescu) erau în toate gurile.

Cel puțin timp de 40 de ani numele acestui om a fost în toate gurile ca prototip al pedantului tâmpit și încântat de persoana lui.

Pe vremea aceea cine nu cunoștea celebrele poezii ale lui Prodănescu ?

Intr'un an s'a dus să viziteze Mehadia ; de îndată a cântat-o în versuri :

La băi la Mehadia
Cine avea parale
Mânca macaroane
Iar cine n'avea,
Ședea și se uita.

Oprindu-se pe podul care trece peste râul Cerna, a cântat :

Pe pod lume multă trece
Pe dedesubt apă rece.

Intrând într'o cafenea din strada Sfinților, o cafenea mare cu 3 biliarde, a văzut în perete câteva portrete ale foștilor noștri Voevozi. Instantaneu geniul poetic l-a inspirat :

Ștefan, Mihai și cu Mircea
Trei biliarde sunt aicea !...

State Prodănescu, stâlp al societăței, ctitor la biserica Sfinților, credincios pravoslavnic, era și proprietar urban. Avea pe la Sfinți case pe care le dedea cu chirie. Pe vremea războiului avea printre alți chiriași și pe un militar, căp. Căpităneanu, specialist în astronomie. Nu știu cum se făcu, dar căpitanul nu-i plătea chiria la timp, ba îl purtă cu vorba mai multe câștiuri ; drept răzbunare Prodănescu îl fulgeră cu versurile sale. După ce arată cum se poartă lumea în alte țări, el exclamă indignat :

Așa se petrec lucrurile în Europa
Și chiar în Austria.
Iar nu ca căpitan Căpităneanu
Care nu mi-a plătit chiria !...

State Prodănescu a avut ceasurile lui de mare celebritate. Emulul lui la Craiova era poetul Basma.

— Rușii încep să se retragă din țară urmați de blestemele

şi de ura românilor. La un moment există temerea că va fi ciocnire între cele două armate. In Bucureşti se zvoneşte că armata română va fi concentrată în Oltenia ca să supravegheze mișcările rușilor și să fie gata pentru orice acțiune.

Masele de pahonți, acei cărăuși cari veniseră cu miile ca să aducă din Rusia provianturi, încep să ia drumul întoarcerei. Apoi se începe incendiarea depozitelor cu provizii. Marile magazii de sub administrația lui Varșavsky — nume devenit celebru în urma marelui foc care a distrus magazii cu multe milioane de ruble, — sunt distruse până în temelie. Rușii în retragere lichidau tot, adică distrugeau toate urmele marilor hoții săvârșite cu toate furniturile de război.

Din acest contact între ruși și români, s'a făcut un schimb de daruri foarte importante.

Mai întâi rușii au lăsat în țară multe ruble mulțumită cărora Bucureștii au luat imediat un mare avânt edilitar. Din acest punct de vedere e bine înțeles că Bucureștii au rămas cu un mare câștig de pe urma trecerei armatelor moscovite.

Imediat după război orașul a început să ia o față nouă, multe clădiri au fost ridicate, comerțul a luat un nou avânt, lucrări mari au fost concepute și începute, precum : Canalizarea orașului, lărgirea și rectificarea Dâmboviței.

Rușii ne-au lăsat sămânța nihilistă. Numai din contactul direct cu Rușii a putut lua cunoștință tineretul școlar român de ideile socialiste cari au prins rădăcini, mai întâi la Iași, și ceva mai târziu la București.

In schimbul acestor două daruri Rușii au plecat din România cu dragostea de libertate ale cărei binefaceri le-au putut constata personal.

In adevăr, militarii ruși erau minunați de ceea ce vedeau în România. Erau minunați când vedeau cum prințul Carol circula liber prin mulțime, fără un singur jandarm la spatele lui. Erau minunați când vedeau libertățile publice, când vedeau cum presa este liberă chiar în timp de război, chiar cu o armată străină în țară. Erau minunați văzând că trebile publice se desbăteau într'un parlament în care toată lumea, guvernamentali și opozanți, puteau vorbi în deplină libertate.

După cum, după retragerea Rușilor s'a putut observa în România începuturile mișcărei socialiste, tot astfel, acțiunea nihilistă a dobândit în Rusia o vigoare și o impulsiune extraordinară imediat după încetarea războiului.

Mai târziu un ministru rus a spus : că mai de grabă Rusia s'ar fi dispensat de războiul victorios în contra Turcilor decât să-l câștige cu prețul otravei adusă de armatele rusești din România. Otrava erau ideile liberale.

Pe lângă alte neajunsuri, pe lângă știința de a da foc depozitelor și de a falșifica registrele — știința care s'a desvoltat la noi până la virtuozitate — ocupația rusească ne-a lăsat pe cap și potopul de ruble de argint cărora li se dăduse un curs cu mult mai sus de cât valoarea lor intrinsecă. Una din cele dintâiu griji ale guvernului fu, îndată după plecarea rușilor, ca să scadă treptat valoarea rublei, până la complecta demonetizare.

Cea dintâiu știrbire, făcută de către ministrul de finanțe Dimitrie Sturza, a stârnit o mare nemulțumire în rândurile deținătorilor, mai cu seamă în rândurile bogătașilor.

Din cauza acestei operațiuni ziarele din opoziție au tăbărît asupra ministrului căruia i-au adus porecla de „Mitiță roade ruble".

Imi amintesc, că din cauza acestei scăderi, am fost păcălit și eu cu câteva parale. Și iată cum. Eram copist în ministerul de instrucție unde primiam salariul lunar de 88 lei. E lesne de înțeles că întotdeauna, noi micii slujbași, trăgeam pe dracul de coadă.

Când ne puteam împrumuta asupra acestor salarii, consideram lucrul acesta ca o binefacere.

Ei bine, într'o zi, un ajutor de șef de biurou, care era și mandatarul nostru, — adică acela asupra căruia se făcea mandatul de plata salariilor, — ne oferi la toți funcționarii din divizia școalelor ca să ne împrumute cu salariul integral pe o lună, și cu o dobândă ceva mai mică decât ne lua cămătarii profesioniști care operau în ministerul nostru. Am primit cu entuziasm, iar împrumutul l'am primit numai în sfanți rusești.

Peste câteva zile un nou scăzământ al monetei rusești fu decretat, așa că de odată ne-am găsit scăzuți cu cel puțin 25 la sută asupra banilor din buzunar.

Mai târziu am aflat cum se făcuse operația. Unul din cămătarii de care vorbii, aflase prin relațiile pe care le avea la ministerul de finanțe că, peste câteva zile o nouă scădere a rublei de argint va fi decretată. Imediat a dat fuga la minister, s'a înțeles cu mandatarul nostru ca să înlesnească operația împrumutului și... farsa ne fu jucată.

Bine înteles, numai mandatarul nostru n'a pățit pățania noastră.

ANUL 1879

— Anul 1878 s'a închis asupra unei mari deziluzii și cu o însemnată îngrijorare.

România nu primise târgul ce-i oferea Rusia. Generalul Ignatief, fostul ambasador al Rusiei la Constantinopole, fusese trimis de către Țar cu o scrisoare pentru regele Carol. In această scrisoare Țarul făcea stăruințe ca România să înapoieze Rusiei de bună voie cele trei județe basarabene, în schimb dedea României or câtă întindere de pământ ar fi dorit în Bulgaria. Dar oferta a fost respinsă de toată lumea.

Rămăsese acum pe spatele României chestiunea evree.

Alianța israelită ținuse la Paris o întrunire în preziua Congresului din Berlin; subiectul: drepturile politice ale evreilor în România și Bulgaria.

O delegațiune fu trimisă la Berlin, care vizită, pe rând, pe toți plenipotențiarii Puterilor și pe lângă toți stăruiră cu mijloacele pe care această Alianță știa să le întrebuințeze. Rezultatul a fost că acest Congres a dat drepturi depline evreilor.

De altfel Congresul din Berlin n'a mulțumit pe nimeni pe deplin, afară de Anglia care, după spusa unui diplomat „păcălise și pe Rusia și pe întreaga Europă".

*
* *

— Anul începe la Teatrul Național cu o piesă originală a lui B. P. Hașdeu întitulată *Trei Crai de la Răsărit*. Comedia are mult succes, critica o compară cu *Les Precieuses ridicules* a lui Molière. Această piesă este o satiră împotriva celor cari poceau limba română. Musiu Jorj franțuzitul, Numa Consule latinistul și Petrică băiatul de prăvălie care vorbește românește pe șleau. Piesa se încheie cu o tiradă în versuri, spusă de Petrică și care se termină astfel:

Sucind limba românească,
Stricând graiul strămoșesc
După moda franțuzească
Sau cu modul latinesc
Ne-am strâns mințile cu fracul
Și simțul ne-am îmbrăcat
Cu haina, de unde dracul,
Copii și-a înțărcat!
România cât trăește,
Graiul nu și-l va lăsa,
Să vorbim, dar românește!
Orice neam cu limba sa!

Factura piesei naivă, adevărată reprezentare intelectuală a vremei, a plăcut, totuş, unui public restrâns, singurul public care exista la vremea aceea. Apoi era numele lui Haşdeu.

Dar Teatrul Naţional nu merge prea strălucit băneşte, de aceea direcţiunea hotărâşte să dea în sezonul iernei 6 baluri mascate. Era o inovaţiune.

Tot în anul 1879 s'a deschis grădina de vară cu Teatrul din curtea otelului „Dacia". Acel teatru, unde se dedeau atunci spectacole de varietăţi, a avut ceasurile lui de izbândă, dar, mai ales pentru acea vreme, teatrul erea prea departe de centru. Puţina lume care venea la teatru — aceiaşi şi tot aceiaşi— se depărta cu greu de centru, adică de spaţiul cuprins între grădina Episcopiei şi Bulevard, plus strada Academiei pe aceiaşi întindere. Tot ce era mai departe era excentric.

Direcţia acestui teatru o avea artistul I. D. Ionescu.

— Preocuparea pentru revizuirea Constituţiei începe să prindă pe oamenii politici, preocupare foarte serioasă fiindcă trebuiau alese Camere Constituţionale, în cel mai scurt timp spre a revizui art. 7 din Constituţie.

La Senat, după declaraţia primului ministru, se alege o comisiune compusă din Dimitrie Ghica, C. Bosianu, B. Boerescu, Al. Giani, N. Voinov, P. Carp şi C. Cornescu care să studieze chestiunea şi să prezinte un raport.

*
* *

— Dimitrie Sturza noul ministru de finanţe stârneşte împotriva lui o mare furtună; el scade valoarea rublelor. Toţi deţinătorii de ruble, adică toată lumea, sunt furioşi.

Iată cum au fost scăzute monetele de argint ruseşti.

Rubla de la 4 lei la 3,70.

Jumătatea de la 2 lei la 1.85.

Sfertul de la 1 leu la 92 bani.

Aceasta este ultima scădere, după care a urmat demonetizarea.

— Senatul şi Camera declară că este loc a se revizui Art. 7 din Constituţiune. La Senat raportorul declaraţiunei este P. P. Carp, iar la Cameră este Dimitrie (Take) Giani.

Este de observat că numai bătrânii conservatori nu iau parte activă la această lucrare.

Pe când conservatorii din centru (D. Ghica-V. Boerescu) stau bine cu partidul liberal, pe când Petre Carp este un independent şi-l vedem în Senat raportor al Declaraţiunei pentru revizuirea Constituţiei, bătrânii conservatori, precum Lascar Catargiu şi Manolaki Costachi sunt în opoziţie ireductibilă. Partidul conservator se firimiţează pe zi ce trece.

ACORDAREA DREPTURILOR POLITICE LA EVREI

— La 25 Februarie se inaugurează noua fabrică de chibrituri în fața Domnitorului. Discursul, din partea fondatorilor îl citește Vasile Boerescu.

Fabrica este aceea ce o vedem la Filaret iar fondatorii ei au fost : Dimitrie Ghica, B. Boerescu, G. Cantacuzino, general Ion Florescu, G. Vernescu, Gr. Cantacuzino, Ion Alexandrescu, C. Boerescu, D. Gobart, George Filipescu.

După cum pot vedea cititorii pe vremea aceea numai Românii contribuiau pentru asemenea creațiuni economice și de interes național. Neo-românii nu existau încă.

*
* *

— Senatul și Camera, după lungi și pasionate dezbateri, votează că este loc să se revizuiască Art. 7 din Constituție. Dar pasiunile se ciocnesc.

In toată țara un puternic curent antievreesc se afirmă, mai cu seamă în Moldova. Opinia generală este protivnică revizuirei și acordărei de drepturi politice evreilor.

Toată puternica popularitate a lui Ion Brătianu abia este de ajuns, pentru ca să țină în frâu surescitarea populară. Opoziția, de și foarte divizată, amenință să aibă succese.

Această opoziție de mai multe nuanțe și chiar unii care sunt foarte aproape de guvern, vor să profite de ocazie, pentru a zdruncina guvenul. Astfel la Senat Dimitrie Ghica, Petre Carp, Vasile Boerescu, Mihail Cogălniceanu, cer într'o lungă discuție, formarea unui minister de coaliție a partidelor pentru ca revizuirea Constituției să se poată face fără primejdia revoluției. Dar Brătianu nu primește.

In sfârșit la 25 Martie parlamentul e dizolvat.

*
* *

— Este interesant să dăm cifrele sumelor cheltuite cu războiul din 1877-78.

Cu războiul propriu zis, în anii 1876, 77 și 78 s'au cheltuit 48.184.233 lei iar cheltuelile din cauza războiului s'au urcat la 9.285.700 lei.

Cât de departe suntem de nenumăratele miliarde, ce ne-a costat războiul din 1916.

*
* *

— Agitația electorală începe în toată țara. De și partidul conservator era îmbucătățit, totuși în București se alege co-

mitetul electoral central compus din conservatori și centriști.

Membrii acestui comitet sunt : Printul D. Ghica, General I. E. Florescu, Vasile Boerescu, G. Cantacuzino, P. Vioreanu, General Chr. Tell, George Filipescu, Al. Orăscu, prințul Al. Știrbey, Al. Catargi și Nicolae Ioanid.

— Un însemnat fapt economic se produce : în ziua de 6 Aprilie guvernul reziliază contractul cu Societatea Monopolurilor tutunurilor și intră în posesia acestui monopol De aci și până la organizarea actuală a Monopolurilor nu este de cât un pas.

*
* *

— Dimitrie Cariagdi este ales primar al Capitalei. El prezintă și face să se voteze un credit de 15 milioane lei trebuincioși la rectificarea și canalizarea Dâmboviței.

— In vederea alegerilor încep mari schimbări în personalul administrativ superior, astfel prefectul de poliție din București Radu Mihai e mutat la Iași, iar Locotenentul-Colonel Candiano Popescu e numit la Bucuresti în locul lui Radu Mihai. Trimeterea lui Radu Mihai la Iasi erea motivată de faptul că opoziția conservatoare erea foarte tare acolo. Dar Radu Mihai, ori cât erea el de tare elector, n'a avut nici un succes. Conservatorii s'au ales pe toată linia.

— Alegerile dau majoritatea de 2 treimi necesară guvernului pentru revizuire, dar opoziția înregistrează succese mari. De pildă la Colegiul I de Senat din 30 mandate, 2 sunt îndoite, opoziția de toate nuanțele ia 17 mandate iar guvernul numai 11. Toți fruntașii opozițiunei intră în parlament unde lupta va fi foarte grea. Dar și foarte mulți dintre liberali precum și dintre acei cari s'au ales cu voturile liberalilor — precum Gheorghe Vernescu la Ilfov — vor vota contra guvernului.

Aceste alegeri au făcut dovada că partidul conservator, de și divizat, erea o mare forță. Din acel moment liberalii s'au gândit la revizuirea legei electorale pentru ca să desființeze colegiul I cel prea conservator.

Dar, ceea ce a ajutat, mai ales partidului conservatort și întregei opoziții, erea chestia evree ; țara era împotriva acordărei drepturilor politice, erea contra revizuirei Art. 7 cerută de guvern. Adică impusă de tratatul de pace. Prin urmare ori cine făgăduia că va vota împotriva revizuirei avea toți sorții ca să fie ales.

*
* *

— Evreii au făcut și urmează să facă o întinsă propagandă

pentru izbânda cauzei lor, în România ; printre alte întrebuințări a energiei și, bine înțeles, a bogatelor resurse ce au, a fost și punerea la contribuțiune, a autorității profesorului dela Universitatea din Heidelberg, doctorul Bluntschli.

Bine înțeles Bluntschli ia, cu toată căldura apărarea evreilor susținând teoria destul de excentrică, cum că *„baza statului civilizat modern este egalitatea politică a tuturor confesiunilor"*.

Consultațiunei doctorului evreu de la Heidelberg a răspuns atunci, într'o serie de articole bine documentate, ziarul *Augsburger Allgemeine Zeitung.*

Camerele se întrunesc și încep discuția asupra revizuirei Art. 7 din Constituție. La Cameră se prezintă două propuneri una care admite revizuirea cu condițiile arătate în text, cealaltă care declară că „cât pentru acum, nu este loc pentru revizuirea Art. 7 din Constituție".

Această propunere este semnată, între alții de Nicolae Blaremberg, Iacob Negruzzi și filosoful Vasile Conta.

Este interesant de transcris aci o parte a motivației acestei propuneri :

„Considerând în fapt că evreii pretinși persecutați, de departe, o mai repetăm, de a emigra din țara noastră ca să fugă de pretinsa persecuțiune, din contră numărul lor crește neîncetat prin mulțimea ce năvălește zilnic aci, părăsind chiar și acele țări în care ei se bucură de toate drepturile civile și politice, și prin această emigrare dă înșiși ei cea mai formală și mai eclatantă desmințire calomniilor de netoleranță religioasă a Românilor, sistematic răspândite în Europa ;

Considerând că numele de Evrei nu este numai acela al unei secte dar și a unui neam care, de și răspândit pe întreaga suprafață a globului, are, însă, trecutul, tradițiunile și aspirațiunile sale proprii, la care n'a înțeles nici o dată să renunțe precum o dovedește experiența, chiar în țările unde ei nu sunt de cât într'un număr cu totul restrâns, necum la noi, unde pe alocurea, ei reprezintă două treimi din numărul total al populațiunei ;

Considerând că un Stat, pentru a fi bine constituit trebuie să aibă cetățeni din o singură rasă, sau cu dispozițiuni de a se contopi pentru a forma un element omogen ;

Considerând că Evreii stabiliți în România se află în condițiuni morale care-i împiedică de a se asimila și contopi cu națiunea română ;

Considerând că Evreii din România, prin numărul lor zdrobitor, prin imigrațiunea lor neîncetată, prin tendința lor de a

forma în România Stat în Stat, prin solidaritatea lor cu toţi Evreii din celelalte părţi ale lumii cu care conspiră pentru formarea unui Stat ebraic pe malurile Dunărei, ameninţă de a subplanta naţiunea română, în loc de a se asimila cu dânsa, ceea ce constitue pentru noi un pericol de distrugere şi ca Stat şi ca naţiune;

Considerând că: în faţa acestei tendinţe de a se constitui ceva distinct şi a invaziunei continue şi uriaşe la care suntem expuşi din partea acestui neam, suntem, faţă de dânsul, în cazul de legitimă apărare a neamului nostru, bazat pe dreptul ce-l are ori ce fiinţă individuală sau colectivă de a pune propria sa viaţă mai presus de cât poftele altuia;

Considerând că a admite aceste pretenţiuni ale alianţei universale israelite şi aceea ca legile ce ni se impun din afară, este tot una cu a abdica ca Stat şi ca naţiune, că concesiunile făcute astăzi, în aceste condiţiuni umilitoare, ar fi sancţionarea unor alte pretenţiuni latente care mâine vor deveni la rândul lor exigibile căci, deschizând uşa intervenţiunei streine cine ne poate spune unde se va opri mai târziu pretenţiunile nedrepte din afară;

Etc., etc.

Declară că nu e loc, *cât pentru acum,* la revizuirea Art 7 din Constituţie".

*
* *

Dar evreii sunt neobosiţi ;Alianţa israelită universală lucrează energic pe lângă toate cabinetele cerând, stăruind ca să se impue României solutionarea grabnică a problemei. Dar la Bucureşti parlamentul nu se grăbeşte de loc.

Opoziţia împotriva revizuirei Art. 7 este din ce în ce mai puternică, aşa că guvernul vede că nu are cele două treimi.

La sfârşitul lui Iunie se întrunesc la Paris ambasadorii Franţei, Angliei, Germaniei şi Italiei spre a găsi soluţia care să impună României revizuirea Art. 7.

Alianţa israelită zorea de la spate. Puterile negăsind soluţia, Austria ia asupră-şi ca să intervie la Bucureşti în mod amical. Adăugăm că Anglia, Franţa, Germania şi Italia condiţionaseră recunoaşterea independenţei României de revizuirea Art. 7.

In timpul acesta presa evreiască din Austro-Ungaria este foarte violentă împotriva României, în special împotriva opoziţiei care nu voia să revizuiască.

Toată presa evreiască sau inspirată, sau subsidiată de evrei, tună.

In cele două Camere opoziția contra revizuirei e atât de mare că la începutul lui Iulie C. A. Rosetti își dă demisia de la președinția Camerei, iar Ion Brătianu declară că va demisiona și el.

C. A. Rosetti este realcs președinte în aceiași ședință, cu 73 voturi dar sunt și 42 abțineri. Cele două treimi lipsesc guvernului. A doua zi Ion Brătianu demisionează.

Domnitorul însărcinează pe Constantin Bosianu, președinte al Senatului să formeze un cabinet cu Gheorghe Vernescu, dar Bosianu refuză. In fața acestui refuz, tot Ion Brătianu e însărcinat cu formarea cabinetului cu condiția de a forma un cabinet de colaborare cu elemente de mai multe nuanțe.

Cabinetul e astfel constituit : Ion Brătianu președinte și lucrări publice, M. Cogălniceanu internele, Nicolae Kretulescu cultele, Vasile Boerescu externele, Anastase Stolojan justiția, Dimitrie Sturza finanțele, Colonelul Dimitrie Lecca războiul.

Cu chipul acesta opoziția conservatoare este slăbită și dezorganizată. Centrul s'a deslipit definitiv de dreapta și a trecut în partidul liberal.

In acelaș timp Camerele sunt prorogate pentru o lună, până la 11 August.

— In timpul prorogărei, numai presa mai participă la luptele politice, ministrul de externe Vasile Boerescu pleacă în misiune în străinătate spre a pleda cauza României pe lângă cabinetele europene.

*
* *

— Inainte de intrarea lui Cogălniceanu în cabinet, făcuse senzație și fusese mult exploatată de opozițiune o acuzație îndreptată împotriva lui și a lui Simion Mihălescu, fruntaș liberal si fost prefect de poliție în seara istorică de 11 Martie 1871, acuzația era cum că ar fi fost plătiți de către un oarecare antreprenor rus, anume Warșafsky, spre a-i pune la dispoziție, prin rechiziție, vreo 300 care țărănești.

Denunțarea o face un oarecare Moldoveanu care declară, prin ziarele opoziției, cum că el însuși a plătit mita. Afacerea ajunge, firește, la parchet, dar... rezultatul anchetei se pierde în noaptea timpurilor.

*
* *

— La Teatrul *Dacia* apare un fenomen. Este americanul James Lwone care, într'un aquarium plin cu apă limpede, intră, se scufundă, scrie, bea, mănâncă și fumează, timp de 5 minute. Care era „trucul“ acestui scufundător care a izbutit să *fumeze* în apă, nimeni nu a putut afla.

— La teatrul de vară Guichard, joacă Pascali în drama *Sărmanul artist.*

*
*   *

— Indată după formarea noului minister, Mihail Cogălniceanu trimite prefecților o foarte lungă circulară, în care începe prin a le spune că ministerul cel nou nu este un minister de coalițiune ci un minister obținut din fuziunea mai multor elemente ale partidului liberal.

*
*   *

— Din străinătate vin două știri de multă senzație : una este moartea prințului Louis Napoleon, care a fost ucis în rândurile engleze luptând contra zulușilor, cealaltă e retragerea Contelui Andrassy din capul ministerului de externe al Austro-Ungariei.

Cu moartea prințului Napoleon cauza imperială primește în Franța o grea lovitură. Prin retragerea Contelui Andrassy, influența Ungariei la Viena scade simțitor.

*
*   *

— La începutul lunei August principele Alexandru de Batemberg este investit de către Sultan, ca prinț domnitor al Bulgariei.

Pe la jumătatea lui Septembrie Alexandru de Batemberg vine în București spre a face o vizită Prințului Carol.

*
*   *

— In sfârșit, după lungi și pasionate discuțiuni aproape toate partidele cad de acord ca să voteze revizuirea Art. 7 din Constituție.

In Cameră revizuirea e votată la 6 Octombrie cu 132 voturi contra 9 ; la Senat în ziua de 11 Octombrie cu 56 voturi contra 2. La Senat a votat contra numai Nicolae Voinov și s'au abținut : Vasile Alecsandri, C. Brăescu și N. Bujoreanu.

Imediat după votarea revizuirei și, în conformitate cu noul text constituțional, parlamentul a votat naturalizarea a 883 evrei care au fost sub drapel în timpul războiului.

*
*   *

— Revizuirea s'a făcut cu mare greutate. Cea mai mare parte a deputaților și senatorilor — fie opozanți, fie guvernamentali — fuseseră aleși pe făgăduiala că nu vor vota revizuirea. Apoi era revolta produsă în țară de presiunile Alianței

israelite universale și de condiționarea impusă de Marile Puteri cum că independența României nu va fi recunoscută până ce nu vor fi date drepturi evreilor.

Revoltătoarea silnicie a Marilor Puteri fată de un popor mic și brav care-și câștigase dreptul la viață prin eroizmul fiilor săi, impunea parlamentarilor rezistența ce făceau condițiunei impuse. România nu venise la Congresul din Berlin ca să cerșească independența. Independența o cucerise ea însăși dinaintea Griviței, la Plevna, la Smârdan, la Vidin; pentru această independență ea plătise cu viața a 10.000 ostași și cu Basarabia răpită. Iar Marile Puteri, pentru rușinea Europei și a veacului, mai impuneau României și drepturi pentru evrei, condițiune cu care independența ei era recunoscută.

Articolul 7 a fost revizuit dar a rămas și ura împotriva evreilor.

— Altă mare chestiune la ordinea zilei: răscumpărarea căilor ferate.

RASCUMPARAREA CAILOR FERATE

In presă și în cercurile opoziției se ridică critici violente. De si toată lumea e partizană a răscumpărărei, dar se spune că unii liberali au făcut o afacere cu câștig personal din această operație. Și, în adevăr, pe piața Berlinului, de unde acțiunile erau scăzute la 40, de o dată se ridică până la 60 valoarea nominală.

Ce se spunea în culise? Se spunea că în Consiliul de miniștri în care s'a hotărât răscumpărarea, s'a decis, pe cuvânt de cinste, ca taina absolută să fie păstrată. Aceasta pentru ca Statul să poată cumpăra pe nesimțite acțiunile pe preț scăzut.

De o dată, însă, acțiunile se urcă, iar Statul e silit să le cumpere la valoarea nominală. Ce se întâmplase?

Se spunea, în cercurile opoziției, cum că unul dintre miniștri cât și un ziarist guvernamental, îndată după hotărârea Consiliului de miniștri au trimis la Berlin emisari ca să cumpere câte acțiuni ale căilor ferate române vor putea. Acești emisari au cumpărat mult în contul celor două personagii politice, dar deșteptarea a fost dată pe piața Berlinului, și acțiunile s'au urcat fulgerător. Când a venit rândul Statului ca să cumpere a trebuit să le cumpere la maximum.

Multă vreme cei doi oameni politici au fost învinuiți că au traficat și s'au îmbogățit spre paguba țării.

In sfârșit în Decembrie 1879 răscumpărarea a fost votată.

— După cum apele Nilului, retrăgându-se, lasă în urma

lor atâtea elemente germinatoare pentru pământ, tot așa, rușii au lăsat în România germenii socialismului. Nihilismul latent până la 1877, devine activ în Rusia, dar a pus piciorul și în România.

Un român basarabean, Nicolae Zubcu Codreanu, își face apariția printre studenții în medicină și începe opera de prozelitizm. Dar, în curând, moare și este înmormântat la Curtea de Argeș.

In Iași se așează un socialist anume dr. Russel. In București se lucrează printre studenții în medicină. Cine ?... Nu se știe.

Intr'o seară sunt invitat la o întrunire secretă la spitalul Filantropia. Sunt acolo următorii studenți în medicină și în drept : Sabin, Stăuceanu, Spiroiu, Frunzescu, Scorțeanu, Manicea, Inotescu și poate, încă vreo câțiva.

Intr'o zi aflăm că a picat un alt basarabean, Zamfir Arbure cu care facem cunoștință. In sfârsit la o întrunire tainică dela spitalul Colțea, facem cunoștință și cu Costică Dobrogeanu.

Dobrogeanu venea din Rusia. In timpul războiului se așezase la Brăila unde deschisese o spălătorie, dar descoperit de către poliția rusească, a fost ridicat într'o noapte și trimis în Rusia. Printr'o fericită întâmplare, pe când era transportat în Siberia, a putut evada, a trecut cu o luntre în Norvegia de unde a revenit în România.

Intrarea lui Costică Dobrogeanu în România a fost începutul adevăratei activități socialiste.

Deocamdată acțiunea se mărginea în cercurile studenților fiindcă lumea lucrătorilor era cu totul neaccesibilă propagandei.

— Epoca dintre anii 1879 și 1884 este fără mare relief. Este epoca care a urmat războiului, epoca de odihnă, de culcare pe laurii câștigați, epoca în care cerul este fără nouri și oamenii fără griji.

Partidul liberal este în toiul atotputerniciei sale.

ANUL 1880

BUCUREȘTIUL DUPA RAZBOIU

Marile frământări au trecut.

A trecut războiul, lumea s'a deprins cu pierderea Basarabiei, amatorii de îmbogățire se reped asupra Dobrogei unde cu o petițiune de 25 bani, se poate cumpăra un pământ rămas fără stăpân. Fiindcă stăpânul a fugit. A trecut și hopul

recunoașterii independenții, și hopul revizuirii artcolului 7 din Constituție. De acum începe o lungă perioadă de liniște și de consolidare, în care partidul liberal, până aproape de anul 1885, domnește fără supărare.

Centrul a devenit liberal, Beizadea Mitică e președintele Senatului, iar Vasile Boerescu e ministru de interne, Petre Carp și Vasile Alecsandri vor primi misiuni diplomatice.

Partidul conservator este slăbit, bătrânii sunt cu totul reduși.

Neexistând o opozițiune unitară și puternică, se fac diferite încercări de înjghebare de partide. Așa ne pomenim în anul 1879 cu apariția în București a lui Beizadea Grigore Sturza — cunoscut mai popular sub numele de Beizadea Vițel. Nume dobândit în urma reputației ce-și făcuse cum că, fiind de o mare forță atletică, ridica în toate diminețile un vițel.

Tot felul de vești circulau în public. Se spunea prin cercurile tineretului cum că Beizadeaua lucra în înțelegere cu Rusia care plănuia să atragă România în sfera ei de acțiune.

Prințul Grigore Sturza — care a clădit palatul în care se află instalat astăzi ministerul de externe — fondează un nou partid intitulat al „democrației naționale" si face să apară ziarul zilnic și în format mare intitulat *Democrația Națională*. La acest ziar scriu mai mulți partizani recrutați de ocazie, precum un fost ziarist anume Milone Lugomirescu — sub pseudonim Baba Novak, — un jurist de valoare avocatul Petre Borș și alții. Beizadeaua își numise și un prefect de poliție care venea zilnic la raport ca să-i comunice toate informațiile politice: acesta era căpitanul în rezervă Florescu, supranumit și „păpușică", fiindcă în tinerețe era un bărbat frumos și în totdeauna era elegant îmbrăcat, parfumat, pomădat și cu mustățile mașinate. Flo-Flo Florescu, ministrul nostru la Varșovia după războiul din 1916, era fiul său.

Partidul și ziarul au trăit de la 25 Decembrie 1879 până la 21 Septembrie 1880.

— După plecarea rușilor apar în București un mare număr de femei cari dispăruseră din Capitală, fiind duse de ofițerii ruși, care în Bulgaria, care în Rusia, care în celelalte orașe ale României Aceste femei, pline de ruble și de poli imperiali, se arată prin localurile publice rezervate acestui soiu de clientelă si fac fericirea tuturor vânătorilor de femei cu bani și cu naivitate.

*
* *

— Anul 1880 este anul în care liberalii încep să fie atacați pe chestia afacerilor și a îmbogățirilor fără muncă. Doi

oameni stau în fruntea celor loviți, aceștia sunt: Anastase Stolojan, ministrul justiției și Emil Costinescu primul redactor al *Romånului*.

Răscumpărarea căilor ferate a fost votată de Cameră, numai în urma presiunilor lui Brătianu, altfel n'ar fi trecut nici odată. Dovadă e votul: din 120 votanți, majoritatea fiind 62 legea n'a putut întruni decât 72 voturi; 42 au votat contra iar 12 deputați s'au abținut.

Opinia publică spunea că răscumpărarea era necesară dar că afacerea nu este curată.

*
* *

— Dar lumea acum petrece.

In țară și în Transilvania au fost mari inundațiuni, de aceea serbările de binefacere se succed.

La Teatrul Național se dă un mare bal de binefacere sub patronagiul Măriei Sale Regale Doamna. Balul e dat din inițiativa d-nei Pia Brătianu, soția primului ministru.

Dăm, ca lucru interesant, prețurile vremei aceleea: intrarea unei persoane 5 lei, lojile I și II 50 lei, loja III 25 lei. Sunt 47 de ani de atunci.

— La Teatrul Național se reprezintă piesa originală a lui Ventura: *Peste Dunăre*. Este mai mult un succes de stimă, de cât un mare succes real.

Altfel Teatrul Național e jos de tot; se joacă melodrama *Don Juan de Marana* și feeria *Fata Aerului*. Teatrul e în totdeauna gol pe trei sferturi iar în loji nici odată nimeni.

Dacă n'ar fi închirierile teatrului la trupele străine și balurile mascate actorii ar muri de foame.

— Dar iată că sosește și marele tragedian Tommasso Salvini, rivalul lui Rossi. Intâia lui reprezentațuine este *Moartea civilă*.

Succesul lui Salvini e mare, dar amintirea lui Rossi n'a putut-o doborî. Incontestabil artist superior, unul din cei mai covârșitori ai Europei de atunci, însă parcă tot Rossi întrunea cele mai multe sufragii.

Critica la noi rudimentară, atunci s'a mărginit a lăuda și a înălța fără a dovedi de ce înalță și laudă.

— La teatrul „Dacia" I. D. Ionescu a adus o trupă de 30 zuluși dănțuitori numită trupa tribului Beni-Zug-Zug.

Multă vreme s'a vorbit în Bucureşti despre aceşti Beni-Zug-Zug.

— Afară de marele Louis Wiest violonistul atât de popular, Bucureștii mai avea un mare muzicant, violonistul Frantz Shipek.

Erau trei frați Shipek, cehi de origină, muzicanții de întâia mână, însă Frantz, cel întâi născut, erea cu mult superior fraților săi din urmă.

Frantz Shipek și frații săi, dimpreună cu violoncelistul nostru Constantin Demetrescu, concertau în quartet la Ateneu unde alerga să asculte muzică aleasă tot Bucureștiul oamenilor de gust.

— Să dau o idee despre ce erau alergările de cai acum 47 de ani.

Alergările din primăvara anului 1880 au durat dela 14 la 26 Mai și se făceau numai Dumineca.

I

Premiul Alteței Sale Domnitorului, alergare de garduri pe distanță de 2000 metri. Premiul I un obiect de artă oferit de Domnitor, premiul II 500 lei.

II

Premiul Societății de încurajare, alergare de iuțeală pentru mânzi de 3 și 4 ani născuți în România. Distanță 2000 metri. Premiul I 3000 lei, pr. II 500 lei.

III

Premiul vice-presedinților Jockey Clubului, alergare de iuțeală pentru cai orice proveniență, distanță 2000 metri, pr. I 2000 lei, oferiți de d-nii generali Ion Em. Florescu și general G. Manu, pr. II intrările până la concurența de 500 lei.

IV

Marele premiu al Jockey Clubului, alergare de fond pentru cai de orice proveniență, pe 3000 metri. Pr. I 3500 lei, pr. II, 500 lei, pr. III 200 lei.

Alergare militară pentru călărași pe 1500 metri, pr. I 500 lei oferiti de d. Ștefan Petrovici Armis, pr. II 200 lei, pr. III 100 lei.

— Premiul al 2-lea nu se acorda decât atunci când alergau cel puțin 5 cai.

Marele sportsman al vremei de atunci era Constantin Blarembreg, el era cel dintâiu posesor de grajd, caii lui câștigau cele mai multe premii. Numai când, mai târziu, apăru Alexandru Marghiloman steaua lui începu să pălească.

*
* *

— Nevoia de a crea în ţară o fabrică de hârtie începe să fie simţită. Prea eram tributari streinilor pentru acest articol de întâia trebuinţă. La începutul lui 1880, un comitet face apel la public spre a subscrie pentru înfiinţarea unei asemenea fabrice. Comitetul este format din: C. Porumbaru, V. I. Socec, P. S. Aurelian, G. Dem. Teodorescu, Dr. Carol Davila, Teodor Ştefănescu şi I. P. Balanolu.

*
* *

— Dimitrie Sturza ese din minister părăsind departamentul finantelor.

— La sfârşitul lui Martie moare generalul Gheorghe Magheru unul dintre aceia cari au proclamat revoluţiunea la 1848.

*
* *

C. A. Rosetti începe să fie aatcat cu cruzime de către adversari. Camera în şedinţa dela 30 Martie, îi votează o recompensă naţională de 1111 lei lunar reversibilă asupra soţiei.

Dar lui Rosetti Camera îi mai votase şi la 1868 o recompensă naţională de 3000 lei vechi pe lună, la 1868, însă, Rosetti a refuzat recompensa spunând că nu i-a sosit încă vremea ca să fie pus la arhivă. Acum, pe lângă recompensa naţională lunară, Camera i-a mai acordat şi ceea ce ar fi trebuit să ia dela 1868 până la 1880, adică şi suma de lei 158.518.

De astădată Rosetti a primit zicând că acum are 64 ani şi este bolnav.

Cum am spus, opoziţia a atacat multă vreme pe C. A. Rosetti, nu atât pentru recompensa naţională de 1111 lei pe lună, cât pentru faptul că a primit şi pensiunea ce ar fi trebuit să primească dela 1868 la 1880, dar pe care o refuzase atunci.

*
* *

— La sfârşitul lunei Maiu C. A. Rosetti trimise lui Vasile Boerescu, ministrul afacerilor străine, o scrisoare în care îi spune cum că cel din urmă dintre Văcăreşti, poetul Văcărescu, i-a încredinţat *sabia lui Tudor Vladimirescu*.

Rosetti spune în scrisoarea sa că astăzi această sabie nu poate fi decât a naţiunei, de aceea o încredinţează ministrului spre a o depune în Muzeul naţional.

Vasile Boerescu a mulţumit.

*
* *

— In zilele de 14 şi 15 Iulie s'au întrunit actionarii Băncii Naţionale din nou înfiinţată.

Banca Națională, înființată ca bancă de scont și de emisiune, era o creațiune pur liberală și organizaea ei era datorită, în mare parte, muncii și prevederilor lui Eugen Carada.

Mă aflam printre acționari având o procură de 10 voturi din partea unchiului meu, Nicolae Bobescu, candidat pentru un post de director.

De astă dată liberalii erau în mare dihonie, fiindcă numărul candidaților întrecea cu mult numărul locurilor de directori și de censori.

Ion Brătianu intră cu buletinul său de vot în mână, toți candidații îl înconjoară cerându-i votul și protectiunea. Aud încă glasul primului ministru:

— De ce vă adresați mie? Guvernul nu are decât 10 voturi!

Pană Buescu e candidat și e foarte necăjit că nu-l sprijină guvernul. Au fost de față 562 votanți reprezentând 2719 acțiuni. Majoritatea era dar de 1360.

La întâiul scrutin sunt aleși Theodor Ștefănescu cu 1933 voturi și Theodor Mehedințeanu cu 1743. Numai 2 candidați au întrunit majoritatea, ceilalți doi, Emil Costinescu și D. Bilcescu sunt aleși a doua zi. Toți patru aleși sunt candidații guvernului.

Cel mai puternic dintre contra candidați era Ion Procopiu Dumitrescu care a întrunit la întâiul scrutin 1192 voturi pe când Emil Costinescu nu întrunise decât 1075, iar D. Bilcescu 862.

Censori au fost aleși Ștefan Ioanid, Menelas Gherman, Hillel Manoah și C. Angelescu.

Guvernator al Băncii Naționale era numit Ioan Câmpineanu.

*
*   *

— In partidul liberal încep agitațiile împotriva intrușilor din guvern; acum după ce au trecut hopul revizuirei art. 7 din Constituție și celelalte greutăți, liberalii puri cer omogenitatea în cabinet. Nicolae Fleva depune o moțiune în acest înțeles în ultima zi a sesiunei parlamentului. In urma acestei mișcări Mihail Cogălniceanu este silit să iasă din cabinet și primește postul de ministru plenipotențiar la Paris. Ministru de interne e numit Teriachiu. Vasile Boerescu nu poate fi urnit.

*
*   *

— Studenții universitari din București iau inițiativa ținerei de congrese studențești în fiecare an, pe rând într'un oraș dn țară. Inițiativa personală pleacă dela Const. Dobrescu, președintele Societății studențești „Unirea".

Din comitetul de inițiativă de 7 fac și eu parte. Congresul — la care au aderat și eșenii, — se ține la Focșani.

Președinte al primului congres ar fi dorit să fie Dobrescu dar l-am înfrânt și am ales pe studentul medicinist Alexandru Pâcleanu, de fel din Focșani.

Intâiul gând a fost către poetul dela Mircești, acel care a cântat Unirea. Pâcleanu i-a trimis următoarea telegramă:

„Studenții universitari, dându-și astăzi mâna de înfrățire pe malul Milcovului, salută cu căldură pe bardul care a cântat atât de duios Unirea Românilor și a lucrat din toate puterile pentru îndeplinirea ei.

Președintele societății generale a studentilor, *Pâcleanu*

Privesc cu mândrie înapoi la acele vremuri; au trecut de atunci 47 de ani și mă mândresc că am figurat în acel comitet de inițiativă și de organizare a primului congres studențesc.

*
* *

— O telegramă din străinătate anunță moartea lui Manolache Costache Epureanu, fostul președinte al Constituantei dela 1866, fostul prim-ministru dela 1870 când a fost proclamată republica la Ploești, fostul prim-ministru după căderea lui Lascar Catargiu și a ministerului Florescu la 1876.

Manolache Costake era conservator, dar in ultimul timp în dezacord cu Lascar Catargiu. Unii conservatori, crezând că vor putea astfel întineri partidul și reface adunând la un loc fracțiunile răslețe, l-au ales șef în locul lui Lascar Catargiu, care s'a retras resemnându-se. Dar Manolache Costache n'a putut face prea mult, mai ales fiindcă nu era aproape de loc om de acțiune.

RECTIFICAREA DAMBOVIȚEI. — LEGEA GRADIȘTEANU. — ATENTATUL LUI PETRARU

In urma licitațiunii publicate de primărie, lucrările pentru rectificarea Dâmboviței, au rămas asupra antreprenorului francez d. Boisguerin care a oferit 11 la sută sub deviz.

Au fost în total 11 concurenți din care n'au rămas în linie decât 5.

Din partea primăriei e numit director al lucrărilor d. inginer Matak, nepotul primarului Cariagdi.

In ziua de 2 Noembrie au început lucrările pentru rectificarea Dâmboviței.

Erau de față: Domnitorul, colonel Dabija, ministrul de

lucrări publice, d. Cariagdi, primarul Capitalei, alte notabilități și un foarte numeros public. Serviciul divin și toată solemnitatea s'a săvârșit într'un pavilion înălțat pe axa proiectată a Dâmboviței, aproape de podul de fier de pe calea Văcărești, lângă fântâna apelor zise „apele dela Văcărești". Apoi în față erau tribunele pentru invitați.

După discursul primarului și răspunsul Domnitorului, primarul prezentă Domnului o lopată cu care acesta, făcând câțiva pasi înainte, ridică o cantitate de pământ. Lumea izbucni în urale și imediat lucrătorii, înșiruiți pe amândouă malurile, începură lucrarea.

In pavilion se servi sampanie și se ridicară toasturi. Muzica gardei naționale intonă imnul regal, iar oamenii din popor învârtiră hore și chindii.

Lopata cu care Domnitorul ridică cea dintâi bucată de pământ era un obiect de artă: limba era de argint și coada de abanos de care era încovoiată o lamă iarăși de argint. Pe limbă era scris:

„Casma întrebuințată la începerea lucrărilor Dâmboviței în ziua de 2 Noembrie 1880, sub domnia lui Carol I.

Primar D. Cariagdi; ajutori: Gr. Serurie, Dr. Sergiu, N. Manolescu.

Președinte al consiliului de miniștri, I. C. Brătianu.

Direcția: profesor N. Culman și Barkli-Ziegler, D. Matak, reprezentant, inginer șef C. Simțion, întreprinzător A. Boisguerin.

*
* *

— In calea Rahovei 16 se deschide Expozițiunea Națională a *Societății Concordia.*

Animatorul acestei Expozițiuni este un domn Porumbaru cât și d. Butculescu,, un pasionat îndrumător al mișcărilor economice naționale. Expoziția este un început foarte modest care va avea, însă, imitatori mai târziu. Intrarea: Duminicile 50 bani, celelate zile 1 leu. Marțile 3 lei.

*
* *

— Rublele rusești de argint sunt demonetizate pe ziua de 27 Noembrie 1880. La casele publice sunt primite până la 31 Decembrie.

*
* *

— In sesiunea de toamnă a Camerelor, Senatorul Petre Grădișteanu a prezentat o „propunere" care a devenit proiect de lege, prin care pensiunile de retragere, recompensele națio-

nale și remunerațiunile mensuale sau zilnice ale eclesiasticilor, militarilor, impiegaților în genere si tuturor celor plătiți cu luna sau cu ziua din tesaurul public sau din casele altor stabilimente publice sau persoane juridice, fie chiar în virtutea titlurilor anterioare sau puse în execuțiune, nu se pot ceda nici urmări decât până la o treime pentru datorii către Stat provenind din exercițiul funcțiunei ori în caz de penalitate prevăzut de lege și până la jumătate pentru întreținerea legiuitei soții și creșterea copiilor.

O asemenea lege era cerută de faptul că întreaga funcționărime și toți pensionarii erau prada unor cămătari cari întocmai ca paraziții, roiau în jurul ministerelor și a celorlalte autorități și sugeau sângele bieților slujbași și pensionari.

Toți funcționarii și toti pensionarii erau datori vânduți cămătarilor, bietul slujbaș și bietul pensionar nu mai avea ce mânca literalmente. Pentru nevoile războiului Camera votase o reținere de 5 la sută asupra salariilor și pensiunilor. Cămătarii luau 2 lei la 20, pe lună, iar salariile începeau dela sume ridicule, e destul să spun că un copist — după toate reținerile — primea în mână 87 lei. Legea Grădisteanu — cum i-a rămas numele — venea la timp.

— In ziua de 2 Decembrie se întâmplă la esirea din Cameră, atentatul îndreptat de profesorul Ioan Petraru împotriva lui Ion Brătianu.

Ioan Petraru, fost profesor la București și la Târgoviște, era atunci funcționar la Ministerul de finanțe. Când Ion Brătianu a eșșit singur din Cameră, Petraru s'a repezit asupra-i cu un cuțit și a voit să-l lovească; Brătianu a oprit lovitura, dar cuțitul a pătruns paltonul, cămasa și a zgâriat pielea în partea pieptului. Alergând deputatul Goga, care tocmai eșea, a lovit pe atentator cu bastonul în cap și apoi lumea ce a alergat, l-a dezarmat. Brătianu s'a ales cu contuziuni ușoare la cap și la obraz.

A doua zi la Cameră a fost semnată și votată cu aclamatiuni, o moțiune de veștejire a atentatului, moțiunea era semnată si de P. Carp și T. Maiorescu. La Senat cel dintâiu care a luat cuvântul spre a dezaproba atentatul, a fost generalul I. Em. Florescu.

Aceste protestări erau impuse de împrejurări fiindcă ziarele liberale, în explozia indignării lor, acuzau partidele de opoziție că, prin violențele scrisului lor, au înarmat brațul asasinului.

Atentatul avu darul de a face să dispară ziarul *Democrația Națională* al lui beizadea Grigore Sturza. Beizadeaua a trimis o telegramă unui domn Hrisoscoleu la București, care-i era

partizan și om de încredere, anunțându-l că desfințează ziarul, întâiu, fiindcă a insultat pe generalii cari au combătut peste Dunăre, al doilea fiindcă zilnic insultă, nu numai pe Rosetti și pe Brătianu, dar pe întregul partid liberal de care partidul democrat-național este mai aproape decât de toate celelalte. Și, fiindcă rusofilizmul lui Beizadea Grigore era cunoscut, adăoga că se află mai aproape de partidul liberal deoarece liberalii au luptat alături de ruși.

După desființarea ziarului se desființează și partidul. De altfel poliția pretindea că atentatul a fost pregătit de către partidul lui Beizadea Grigore.

Beizadea Grigore scrie, însă, o scrisoare în care spune că reprobă cu indignare atentatul, că e convins că toți membrii partidului său arestați în urma atentatului sunt inocenți, iar dacă se va găsi vreun vinovat să sufere toată rigoarea legilor.

Acest atentat a provocat numeroase manifestațiuni de simpatie pentru Ion Brătianu și a silit ziarele opoziției din dreapta să scoboare tonul care, atunci, era foarte violent.

ANUL 1881

— Ion Brătianu era un maestru în arta de a dezorganiza opoziția. Ori de câte ori vedea că se organizează un centru opoziționist îl cucerea, ori de câte ori un om de valoare se manifesta împotriva guvernului, îl lua în minister. Astfel a procedat cu Nicolae Ionescu în 1876, astfel cu Gheorghe Vernescu, astfel cu Vasile Boerescu și Dimitrie Ghica; tot la fel va proceda mai târziu cu junimiștii și cu disidenții eșeni.

In ultimul an se formase la Iași un grup de 9 intelectuali, profesori universitari, toți oameni de mâna întâia; din acest grup politic făceau parte Gheorghe Mârzescu—care era șeful—profesorul Brânză, frații Șendrea, filosoful Vasile Conta, etc. Grupul începu să facă opoziție și deveni supărător. Brătianu întinse cursa ademenitoare și prinse în capcană grupul dela Iași numit în zeflemea: „Grupul lui opt și cu brânza nouă".

Aproape toți membrii grupului primiseră câte o atențiune, iar sfârșitul anului 1880 îl găsește pe Vasile Conta, ministru al Instrucțiunii.

Grupul lui „opt și cu brânză nouă", trăise.

Acest sistem dibaciu încât privea dezorganizarea opoziției, prezenta însă și un mare neajuns: miniștrii schimbându-se foarte des nu mai era nici o continuitate de concepție pe la departamente. Sub nici un regim miniștrii nu s'au schimbat atât de des ca sub Ion Brătianu.

*
* *

— Ziarele liberale anunță dispariția partidului național-democrat al Beizadelei Vițel (Grigore Sturza) si anunță aceasta cu mulțumire. Fiindcă acest partid, considerat ca un partid rusofil protejat și susținut pe sub mână de legația rusească, era privit ca un mare făcător de boclucuri viitoare.

Printre complicii arestați ai lui Petraru, era și căpitanul Al. Florescu, zis și „Păpușică", fiindcă era foarte elegant. Nu prea târziu „Păpușică" a trecut în partidul liberal și a reintrat în armată primind și un grad mai mare. Este cunoscut că cei mai mulți dintre intimii prințului Grigore Sturza au fost cumpărați de guvern. Asa s'a întâmplat, că acest partid, datorit numai ambițiunei lui Beizadea Grigore, a dispărut în 24 de ore.

*
* *

— In timpul acesta, două evenimente însemnate se produc, cel dintâi este constituirea partidului liberal sub șefia lui Gheorghe Vernescu, cel de al doilea este un articol pe care Titu Maiorescu îl publică în *Deutsche Revue* și prin care pledează alăturarea României la alianța Austro-Germană.

Constituirea partidului vernescan, având drept organ *Binele Public,* îngrijorăște mult pe Brătianu și pe Rosetti, iar articolul lui Maiorescu provoacă o mare indispoziție în partidul conservator a cărui îndrumare e curat rusofilă. In curând vom vedea că, tocmai când Lascar Catargiu trebuia să devie din nou șeful oficial al partidului conservator, partidul se va sparge din nou. Și atunci vor rămâne atât de puțini membri la clubul conservator, încât Alexandru Lahovary a putut spune mai târziu:

— A fost o vreme când la Clubul conservator rămăsesem atât de puțini încât nu mai puteam face nici o partidă de poker.

*
* *

— Ion Brătianu, conform tacticei sale cunoscute, își dădea silințe ca, pe de o parte să zădărnicească întregirea partidului conservator, iar pe de altă parte, să atragă în guvern pe unii dintre conservatorii cari nu se supuneau disciplinei partidului lor; aceștia erau Petre Carp și Titu Maiorescu. Dar mai era altceva.

Articolul lui Maiorescu din *Deutsche Revue* a pus zâzanie în familia conservatoare.

Conservatorii-boeri erau toți rusofili. Ziarul *L'Indépendance Roumaine,* proprietatea lui Emile Galli, având director pe Grigore Ventura, era rusofil. Maiorescu, pledând alăturarea României la dubla alianță austro-germană, indispunea pe conser-

vatori și aducea un nou motiv de vrajbă în rândurile opoziției. Dar Ion Brătianu profită de împrejurare.

Pe când în partidul liberal creștea curentul omogenității și excluderei elementelor neliberale, precum era Vasile Boerescu, pe când mulți liberali — mai ales moldoveni—cereau ca Boerescu să fie scos din guvern și în locul său să fie adus Mihail Cogălniceanu dela Paris. Ion Brătianu aluneca pe nesimțite către elementele conservatoare. In curând, vom vedea că a făcut încercări chiar pe lângă Alexandru Lahovary spre a-l atrage în minister. Acesta era ministerul care peste câteva luni, trebuia să prezideze la proclamarea regalității.

In cercurile liberale și în toată taina, Ion Brătianu lucra în înțelegere cu regele, pentru acest sfârșit.

VIAȚA BUCUREȘTEANA

— Suntem în epoca lui Claymoor.

Redactorul cel mai popular al ziarului francez *L'Indèpendance Roumaine* era Mișu Văcărescu care, sub pseudonimul Claymoor, scria cronicele „mondene", ajunse repede la modă.

Claymoor devenise un fel de arbitru al eleganței, cronicele lui erau foarte apreciate de către toate doamnele din elită, când după vreun bal sau după vreun spectacol vreuna din ele fusese trecută cu vederea, și nu fusese numită cu amănuntele toaletei, cu vorbe măgulitoare, cu toată atenția, era o adevărată nenorocire. Ofensă mai mare era greu de închipuit. Claymoor ajunsese o mare autoritate în specialitate și nu erau puține cucoanele care-i trimiteau daruri frumoase pentru ca să le acorde, în cronicele sale, cele mai deosebite laude.

Și la Teatrul Național era Ion Ghica director. Sub directoratul lui Ioan Ghica au fost trimiși la Paris ca să vadă și să se instruiască Aristița Romanescu și Grigore Manolescu; sub directoratul lui Ioan Ghica, Vasile Alecsandri apare victorios.

George Marianu face să i se joace comedia de salon *După despărțenie,* Frederic Damé prezintă drama istorică *Hatmanul Drăgan,* literatura dramatică originală începe să se afirme.

La Teatrul Național este acum o reînoire, de și bătrânul Millo apare din nou, numai steaua lui Pascaly intră din ce în ce mai mult în eclipsă. Cu încetul se ridică, acum în teatru: Aristița Romanescu, Dăneasca, Ștefan Iulian, Grigore Manolescu, Costache Notara, Ștefan Mateescu, etc.

In această epocă trebue să punem începuturile transformării Teatrului Național.

— Dar balurile particulare?!..

S'a dus epoca aceea — și nu sunt decât 45 de ani — când în două mari saloane aristocratice, în salonul prințesei Grigore Șuțu din strada Colței și în salonul doamnei Oteteleșanu din calea Victoriei — astăzi Terasa Oteteleșanu — trecea întreaga societate de sus a țării [1]).

Recepțiunile și balurile acestor două aristocrate erau evenimente și n'au fost niciodată egalate, necum întrecute. „Tot Bucureștiul" — după cum se spunea atunci — defila în aceste două case, și nu era om de rasă, om de naștere boerească sau chiar burghez ajuns sau intelectual cu vază care să nu fie invitat la marile serbări date de gazde.

Imprumut penei lui *Claymoor* din *L'Indépendance Roumaine* din anul 1881, amănuntele unui mare bal dat de către prințul Gheorghe Bibescu de curând venit în țară. A fost un bal costumat care a făcut senzație și despre care s'a vorbit mult în saloanele bucureștene.

Costumul francez predomină firește.

Prințul Bibescu, în ducele de Marly, costum Ludovic XI, Grigore Cantacuzino (Grigri) în Cromwell, Emanuel Băleanu în Don Juan, Nicolae Cerkez în Jean de Nivelle, Grigore Cerkez în Cigogniac din „Capitaine Francasse, prințul Ferdinand Ghica în patrician din Veneția, Mihail Marghiloman în Pomprinet din „La fille de M-me Angot", Alexandru Marghiloman marchiz Ludovic XV, etc., etc.

Doamnele, una mai răpitoare decât alta — așa ne spune Claymoor, Natalia Șuțu în domesticitoare, trăbând după ea un urs lănțuit, prințesa Bibescu în țărancă din Mans, prințesa Ferdinand Ghica în nebună, prințesa Maria Știrbey în noapte de toamnă, Marchiza D'Aubepine Sully în buchetiera din piața inocenților, etc., etc.

Și în mijlocul tuturor acestor splendori occidentale și orientale un singur costum național-românesc: D-na Olga Mavrogheni, marea doamnă de onoare a Doamnei Elisabeta.

Delicată atențiune și lecțiune severă pentru toată această lume de sus care, cucerită de mândrețele civilizațiunilor mai înaintate, uita, în viața de toate zilele, și graiul și portul românesc.

De altfel, dacă portul național a fost introdus mai târziu la balurile și solemnitățile noastre, datorim aceasta inițiativei stăruitoare a Doamnei de pe tron.

O germană învață pe femeile române ca să-și cinstească și să-și iubească neamul!..

---

[1]) Cititori vor observa că unele înregistrări sunt repetate de două și de trei ori. Așa comandă respectarea ordinei cronologice.

Un bal ca acela dat de printesa și prințul Bibescu nu mai e cu putință astăzi. Acea lume de prinți acea atmosferă aristocratică a murit. Și a murit pentru totdeauna.

*
* *

— La 1 Martie telegraful aduce stirea asasinării Țarului Alexandru al II-lea al Rusiei.

Țarul Alexandru fusese în România în timpul războiului de peste Dunăre, era, dar, cunoscut. Țarul căzuse sub bombele nihiliștilor.

*
* *

— La începutul lunei Martie Curtea cu jurați judecă și condamnă pe atentatorul la viața lui Ion Brătianu și pe complicii săi. Procesul a atras la Curtea cu jurați o mulțime mare. Nici un membru al partidului național-democrat n'a luat apărarea vinovaților.

Petraru a fost osândit la 20 ani muncă silnică, profesorul Pătescu și diaconul Cârlova, complici, la câte 9 ani recluziune.

*
* *

— Societățile *Dacia* și *România* fuzionează. Consiliul de administrație e astfel compus: presedinte, prințul Dimitrie Ghica, vice-președinte, Vasile Boerescu, membrii: prințul Al. Știrbey, George Cantacuzino, colonel Dabija, Protopopescu-Pake, Dimitrie Frank, Cozadin și Hiiel. Director general Seculicș.

*
* *

— In cercurile politice se știe acum, aproape sigur că România va fi ridicată la rangul de regat. Toate Puterile și-au dat, se spune, adesiunea. Singură Austria ar face greutăți, căci ea își subordonează consimțământul, consimțământului României la pretențiile austriace în chestia Dunării. In curând chestia Dunării va deveni arzătoare pentru România.

PROCLAMAREA REGATULUI ȘI SERBARILE INCORONAREI

Cercurile inițiate, dar conservatoare, pretind că prințul de Bismark și-a dat consimțimântul, însă a sfătuit ca România să aibă, când va proclama regatul, nu un minister pur liberal al unui singur partid, ci un minister de coaliție.

Ion Brătianu a făcut atunci demersuri pe lângă conserva-

tori, dar n'a putut izbuti să convingă pe nici un fruntaș. Carp, Maiorescu, Lahovary, etc., au propus atunci un minister sub președinția altcuiva decât Ion Brătianu. din minister să facă numai tineri conservatori și tineri liberali. Camerele să fie dizolvate, Lascar Catargiu să fie ales președinte al Senatului și Ion Brătianu președinte al Camerei. Bine înțeles liberalii au refuzat.

Pe când se credea, în genere, că regatul va fi proclamat la 10 Mai, iată o lovitură de teatru la 14 Martie.

Sâmbătă 14 Martie la ora 3 după amiază, generalul D. Leca se scoală și propune Camerei să proclame regatul român. Uimire și aplauze frenetice.

Camera trece imediat în secții, apoi generalul Leca, numit raportor, aduce următorul proiect de lege.

ART. 1. — Principatul României este înălțat la regat și prințul Carol I de Hohenzollern ia titlul de rege.

ART. 2. — Prințul moștenitor ia titlul de „Alteță regală", prinț moștenitor".

C. A. Rosetti, președintele Camerei rostește o cuvântare entuziastă și foarte aplaudată.

Alexandru Lahovary, în numele partidului conservator, se asociază și declară că propunerea va fi votată în unanimitate.

Apoi a vorbit Vasile Boerescu, ministrul de externe, după care propunerea a fost votată cu unanimitate de 90 voturi.

Taina acestei proclamări fusese foarte bine păstrată.

In câteva minute știrea se răspândi în tot orașul. Era o zi călduroasă de Martie cum rar se văd multe la acea epocă. In câteva clipe lumea năvălește pe Calea Victoriei, apoi drapelele apar la ferestre și la magazine. Este o însuflețire generală și sinceră, este sufletul românesc care saltă.

La Senat, președintele prințul Dimitrie Ghica cetește telegrama președintelui Camerei, care anunță proclamarea regatului în Camera tânără.

După câteva cuvinte ale senatorului Gheorghe Leca, Dumitru Ghica se scoală și strigă:

— „Trăiască Majestatea Sa Carol I, regele României!"

Toți senatorii în picioare și publicul din tribune aplaudă furtunos.

Raportor al legei votată a fost la Senat Ion Ghica.

Au vorbit George Cantacuzino, Lascar Catargiu și Vasile Alecsandri, aducând adeziunea lor. A vorbit și șeful guvernului.

Legea a fost votată cu apel nominal și cu unanimitate de 40 voturi.

Ministerul care a semnat actul acesta era astfel compus:

Ion Brătianu prim și ministru de finanțe.

B. Boerescu, externe.
Al. Teriakiu, interne.
General Slăniceanu, războiu.
Colonel N. Dabija, agricultură, comerț și lucrări publice.
B. Conta, instrucția și cultele.
D. Giani, justiția.

Pentru câteva zile patimile politice și polemicile acre lasă locul entuziasmului pentru marele act național săvârșit.

*
* *

— Comerțul Capitalei dă lui Ion Brătianu un banchet de peste 300 tacâmuri spre a-l sărbători pentru norocoasa salvare de atentat.

— Pe ziua de 1 Aprilie 1881 s'au inaugurat Casa de Economii din nou înființată. Cassa a fost instalată în localul Cassei de Depuneri.

Regele a fost de față și a făcut întâiul vărsământ de 300 lei.

— Cu acest prilej încă o faptă a Regelui pe care am omiso la timp. Promulgarea legei care înălța țara la rangul de regat, a semnat-o Suveranul cu un condeiu și o călimară nouă.

Academia Română a rugat pe rege să-i doneze pe amândouă, fiind, de acum, piese istorice. Regele s'a grăbit să satisfacă cererea Academiei.

— Imediat după atentatul și asasinarea Țarului Alexandru II, ministrul Rusiei la București a cerut guvernului român să ia măsuri severe și imediate împotriva unui număr de ruși stabiliți în România.

Adevărul e că un număr de nihiliști ruși se aflau în țară, la Iași era doctorul evreu Rusel, care desfășura o mare activitate revoluționară iar în București mulți nihiliști erau adăpostiți.

Guvernul luă imediat măsuri și operă numeroase arestări. Apoi Parlamentul votă legea care autoriza fixarea domiciliului streinilor și chiar expulzarea.

Această lege provoacă o mare mișcare de protestare, dar toată lumea conștientă înțelegea că legea este impusă de Rusia.

*
* *

— Atacat din toate părțile cu violență, amenințat cu moartea, neputând compune un minister după dorința sa spre a prezida serbările încoronării regelui, Ion Brătianu își prezintă demisiunea.

Dorința lui Ion Brătianu era să compue un cabinet cu elemente din dreapta tânără, de aceea a făcut propuneri lui Gheorghe Cantacuzino, Carp, Maiorescu și chiar lui Alexandru

Lahovary, dar toate propunerile au fost respinse, ori au fost primite cu condițiuni de neprimit.

In timpul acesta intimii primului ministru deschid în toată țara o listă de subscripțiune spre a oferi lui Ion Brătianu *un milion*. Această inițiativă provoacă o nouă campanie violentă a opoziției având drept temeiu: *Milionul lui Brătianu*.

Desgustat dar și silit de împrejurări, sigur că nu va trece mult și majoritatea nu va putea trăi fără el, Ion Brătianu își dă demisia, iar regele, după refuzul lui C. A Rosetti de a compune noul minister, dă însărcinarea lui Dumitru Brătianu.

Cabinetul care va prezida serbările încoronării este astfel format:

Dumitru Brătianu, președinte și externele.
Eugeniu Stătescu, internele.
Generalul Slăniceanu, războiul.
D. Sturza, finanțele.
Colonel Dabija, lucrări publice.
M. Ferekidi, justiția.
V. A. Ureche, instrucția.

A biruit, dar, părerea omogeniștilor, în cabinet nu sunt decât puri liberali roșii.

Fostul ministru B. Conta e numit consilier la Casație.

— Pentru serbările încoronării a fost bătută o medalie care purta pe o parte următoarele cuvinte:

Serbarea proclamării regatului

10 Mai 1881

In centrul textul legei votată la 14 Martie 1881 cu numele președinților Camerei și Senatului și numele miniștrilor.

Pe cealaltă parte cuvintele:

Serbarea
Proclamării Regatului
10 Mai 1881

Legea din 14 Martie 1881.

Ion Brătianu
Ministru președinte

Au fost bătute medalii de aur, de argint și de bronz.

— Serbările încoronării s'au făcut cu un fast deosebit ajutate de asentimentul, entuziasmul și însuflețirea generală.

La 1866, adică cu 15 ani mai înainte, Prințul Carol de Hohenzollern fusese primit de o locotenență domnească compusă

din: generalul Nicolae Golescu, Lascăr Catargiu și colonelul N. Haralambie, iar ministerul era astfel compus:

Ion Ghica, prim-ministru și externele.

Dimitrie Ghica, internele.

Petre Mavrogheni, finanțele.

C. A. Rosetti, cultele și instrucția.

D. Sturza, lucrări publice.

Dimitrie Leca, războiul.

Ion Cantacuzino, justiția.

Acum la putere erau numai liberali, nuanța zisă roșie, dar nici la 1866, nici la 1881, pentru serbările încoronării Ion Brătianu nu a fost în guvern.

Pentru serbările încoronării au sosit în țară prințul Leopold, fratele regelui și cei doi fii ai săi Ferdinand și Carol.

Prințul Ferdinand era moștenitorul tronului.

Nu voiu face descripția întreagă a serbărilor, voiu da numai o ideie generală.

La ora 10 iese dela palatul Cotroceni cortegiul.

Regina este într'o trăsură de gală înhămată à la Daumont. Trăsura e deschisă și capitonată cu catifea purpurie ce cade în falduri peste tot. Capra era un coș de flori, în locul scărilor o mare coroană.

Regina era îmbrăcată într'o rochie de brocar alb, gulerul Valois cu perle de toate culorile, o trenă nesfârșită garnisită cu dantele, pe umeri o mantilă de satin alb pe margine cu zibelină, pe cap diadema de perle oferită de orașul București la căsătorie.

Opt cai bogat înhămați, cu pene și egrete albe sunt încălecați de jokey îmbrăcați în uniformele roșu și argint; de partea fiecărei portiere câte 2 lachei în livrele de mare ținută. Inainte doi picheri călări pe cai cu panașe tricolore. Prințul Leopold în mare ținută de general prusian stă alături de regină, dinainte prinții Ferdinand și Carol.

Regele Carol călare, merge înaintea trăsurei regale. In jurul regelui o strălucită escortă de generali și de ofițeri superiori călări.

După serviciul divin oficiat la Mitropolie, care a fost ceremonia încoronării, a urmat defileul din sala tronului.

La plecarea dela Cotroceni cortegiul a urmat calea Griviței, Victoriei, stradele Lipscani, Șelari, Rahova și Bibescu Vodă; la întoarcere acelaș parcurs până la palatul regal din calea Victoriei.

La Mitropolie, după oficierea serviciului divin, primul ministru a prezentat regelui actul încoronării pe care l-a semnat dimpreună cu prințul Leopold.

La Palatul din Calea Victoriei regele intră în sala tronului. 60 drapele erau înșiruite, ținute de militari. Foarte mișcător acest spectacol, al mulțimei drapelor sfâșiate de gloanțe.

Un sunet de trâmbițe se aude și cortegiul regal se arată. Patru generali purtând coroanele intră. Coroanele sunt depuse înaintea tronului. Apoi intră corpurile constituite și demnitarii înalți.

La ora 2 jum. regele și regina intră și se așează.

Prințul Dimitrie Ghica, președintele Senatului înaintă și rosti cuvântarea care începu cu vorbele:

Sire, Doamnă,

„Astăzi România se coronează pe sine punând coroana regală pe fruntea Majestăților Voastre.

Etc., etc.

Și prezintă regelui Coroana de oțel.

In același timp C. A. Rosetti, președintele Camerei, făcu câțiva pași către regină și, punând un genunchiu în pământ zise:

„Doamnă, privindu-te, națiunea se vede frumoasă".

Apoi, sărutând mâna reginei, îi oferi Coroana.

Regele răspunse. Cuvintele sale din urmă au fost de o mare elocuență și de răpitoare căldură.

— „Să ne unim, dar, toți înaintea acestor drapele cari au strălucit pe câmpul de onoare, înaintea acestei Coroane emblema regalității și în jurul căreia întreaga națiune trebue să se strângă ca niște soldați în jurul drapelului... Să ne unim cu acest strigăt scump, inimilor noastre și care găsește un ecou puternic în acest loc consacrat prin proclamarea actelor celor mai solemne: „Trăiască România noastră mult iubită, încoronată astăzi prin virtuțile sale civice și militare.

Apoi a început defileul tuturor demnitarilor și a delegaților din toate unghiurile țării, delegații a 3000 de comune.

Seara iluminație strălucită în oraș și la șoseaua Kiseleff.

După urma acestei sărbători au rămas câteva amintiri nostime.

Așa, de exemplu, s'a comentat mult cuvintele rostite de C. A. Rosetti reginei.

Se spunea că Rosetti era amorezat de regină și că nu pierdea nici odată prilejul de a-i spune o amabilitate. De rândul acesta a găsit o vorbă de spirit spre a-i spune că este frumoasă.

Defileul delegaților a fost presărat cu multe incidente haz-

lii. Aşa un delegat s'a pus în genunchi în fața regelui și nu mai voia să se scoale. Alt delegat dorea morțiș să sărute pe micul principe Carol, fratele regelui Ferdinand. Cu mare greutate a fost scos din sala tronului.

A doua zi, 11 Mai, a fost consacrată defileului carelor simbolice. Au fost 43 de care de o mare frumusețe.

Regele și Regina primesc defileul la statuia lui Mihai Viteazul. iar carele simbolice au fost concentrate la Șosea de unde scoboară dealungul Căii Victoriei.

Iată cortegiul :

Membrii comitetului executiv, studenții, mai mulți Domnitori din trecut, Traian împăratul, un șef însoțit de soldații lui îmbrăcați în fier, un stindard turc și soldați turci în lanțuri, cinci țărance tinere ducând pe pernă de catifea o coroană regală, școli, etc.

Apoi carul agriculturei, al Teatrului Național, al comerrciului reprezentat printr'o corabie, steagurile căilor ferate, carul florarilor o splendidă coroană de flori. când a trecut carul în fața Reginei i s'a oferit coroana. Carul țesătorilor și al boiangiilor, cismarii, croitorii, pălărierii, brutarii. Carul brutarilor e tras de 8 boi măreți. Pe car brutarii fabrica pâinea și o arunca mulțimei de jos și lumei de pe la ferestre. Carul caretașilor tras de cai de lux. Carul birjarilor muscali, înhămat în troica este dintre cele mai reușite. Carul tramvaielor tras de cai foarte frumoși călăriți de surugii în costume pitorești. Carul Societății de tragere la semn, al vânătorilor, al israeliților, marea lojă masonică națională română. Societățile germane, și Luther, măcelarii. Aceștia vin cu 6 boi : 4 albi și doi negri, dar atât de frumoși că zmulg aplausele pe toată trecerea. Lăutarii, pescarii. Aplause numeroase salută carul constructorilor români. Lăcătușii, topitoria Lemaître, Societatea de bazalt artificial, tâmplarii, dulgherii, tapițerii, plăpumarii, fabrica de bazalt artificial, săpunurii, fabrica de băuturi gazoase. Carul foarte frumos a fost desenat de pictorul Aman. Dintr'un basin țâșnesc în ploaie valurile de apă gazoasă și pubilcul aplaudă frenetic. Fabricanții de chibrituri lucrează în mers. Tăbăcarii urmează Apare un car monumental tras de 24 boi reprezentând noua matcă a Dâmboviței. Dar carul e atât de înalt și voluminos iar atelajul atât de numeros în cât, când ajunge în fața marelui hotel de Bulevard și boii vor să cotească la stânga spre statua lui Mihaiu, vârful se acață de balconul hotelului, de asupra actualei librării Alcalay, pe atunci fiind instalat acolo magazinul de covoare Haas, actualmente în Lipscani.

Un moment de emoție, o parte a carului se rupe, scândurile cad, dar boii cârmesc la stânga și trec.

Apoi carul fabricei de efecte militare, în sfârșit Crucea roșie.

Acest defileu a fost un mare succes atât pentru organizatorii serbărei cât și pentru artiștii cari au desenat carele sau le-au realizat. Industria română a meritat, tot la fel, toate laudele.

Această serbare a lăsat cele mai frumoase impresiuni căci a fost, în adevăr, strălucită din toate punctele de vedere.

In zilele noastre mai ales din cauza scumpetei tutulor materialelor, o serbare ca aceea nu s'ar mai putea organiza.

La 12 Mai trebuia să fie defilarea armatei, însă din cauza ploilor ce cădeau necontenit, a fost amânată pentru 13 Mai.

CHESTIUNEA DUNAREI

— Serbările încoronărei trecând, vine la ordinea zilei chestiunea arzătoare a Dunărei.

Acum începe să se lămurească pentru care motive s'a retras Ion Brătianu dela guvern și de ce a plecat și Vasile Boerescu dela departamentul externelor.

Austria era singura putere care mai punea piedici ridicărei României la rangul de regat; Austria făcea un șantaj, făgăduia că va consimți la cererea României, dar pretindea concesiuni în chestiunea Dunării. Spre a obține acest consimțământ, care era esențial, Boerescu a făcut Austriei concesiuni mai mari decât ar fi trebuit.

La o întrunire ținută la clubul liberal cu parlamentarii, Dumitru Brătianu, șeful guvernului, a arătat că noul guvern se găsește aproape în fața faptelor împlinite, de aceea situația este foarte gingașă. Adunarea a telegrafiat lui Ion Brătianu, cerând să vie în București spre a da lămuriri.

Agitația parlamentară ce urmează are acum și o parte cu dedesubturi: amicii lui Ion Brătianu vor să răstoarne guvernul pe această chestie a Dunării, susținând că guvernul Dumitru Brătianu este incapabil, că nu știe să apere interesele României, că este inferior guvernului trecut. In fața acestor hărțueli Dumitru Brătianu face declarația că chestiunea a fost compromisă de guvernul care l-a precedat.

Dar în cercurile inițiate crește credința că ministerul Ion Brătianu s'a retras tocmai spre a lăsa locul altui guvern care, în chestiunea Dunării nu era legat de nici un angajament. Era România legată împotriva intereselor sale în chestiunea Dunării prin nedibăcia guvernului Ion Brătianu—Vasile Boerescu? Iată care era întrebarea.

In fața agitației care creștea în cercurile parlamentare, în presă și în public, C. A. Rosetti, președintele Camerei, a pus să se afișeze următorul avis în culoarele Camerei :

„In fața celor ce se spun, se scriu și se colportează în chestiunea Dunării.

In fața acuzațiunilor adversarilor noștri;

Amicii noștri din majoritate sunt rugați să se întrunească astă seară la clubul liberal spre a se consulta asupra acestei chestiuni.

D-l Ion Brătianu a făcut cunoscut prin telegramă că va veni însuși spre a da lămuririle trebuincioase.

Domnii miniștri vor asista la întrunire.

C. A. ROSETTI

Chestiunea Dunării care agită cercurile politice de mai bine de un an de zile era în rezumat următoarea: Art. 55 al tratatului dela Berlin, instituind o comisiune europeană a Dunării cu autoritatea de a administra fluviul dela Porțile de fier până la gurile lui, acest regim convenea României, dar Austro-Ungaria, vrând să puie stăpânire exclusivă pe Dunăre, a obținut dela comisiunea europeană instituirea unei delegațiuni purtând numele de „Comisiunea mixtă", care în realitate dădea Austriei supremația și punea România în poziție de subordonanță.

Agitația e mare. Opoziția îndreaptă loviturile în contra cabinetului precedent Brătianu—Boerescu, iar liberalii, precum Gheorghe Chițu, N. Fleva și alții, atacă pe Vasile Boerescu, acuzându-l că a primit instituirea Comisiunei mixte, pe care, de altfel, o combătuse delegatul României în comisiunea dunăreană.

Interpelări sunt desvoltate la Senat și Cameră, iar din desbateri iese cam micșorat Vasile Boerescu.

Ion Brătianu simțindu-se atins de toate aceste împrejurări și mai ales de faptul că fratele său Dumitru — actualul președinte de consiliu —nu a luat cu căldură apărarea guvernului său în această chestiune, își dă demisiunea dela conducerea partidului, și din mandatul de senator.

Mâhnirea lui Ion Brătianu venea si din faptul că nici măcar un singur membru al majorității din Cameră sau din Senat nu a luat cuvântul spre a-i susține politica în chestiunea Dunării și spre a răspunde atacurilor lui Alexandru Lahocarw și lui Nicolae Ionescu.

Mare fierbere în partid! O delegație din Cameră și din Senat se duce la Măgura, unde se retrăsese Ion Brătianu, îl

convinge să se reîntoarcă, să ia parte la lucrările Senatului și să aducă puțină liniște în partid.

Dar Ion Brătianu era atunci prea mult deasupra tutulor situațiilor și a tutulor oamenilor politici pentru ca să stea prea mult timp afară de guvern. Iar intrigile și manoperile pe dedesubt urmau înainte.

*
* *

— La 10 Mai Regele iscălește decretul prin care se instituia a doua decorațiune română: *Coroana României.*

*
* *

— In lumea „de sus" mari hohote de râs apropos de o greșeală de tipar apărută în „L'Indépendance Roumaine" la rubrica *Echos Mondains* a lui *Claymoor.*

Vorbind de o recepțiune dată de mecena doamna Elena Oteteleșanu, *Claymoor* scrie: *„Les salons tout garnis de fleurs. La maitresse de maison les aime a la folie. Tous les matins ces nombreux valets doivent garnir de roses les grands vases du petit salon on elle se „TEINT".*

„On elle se TEINT" în loc de ou elle *se „TIENT"* provoacă veselii nesfârșite, mai ales pentru ca să potrivea. D-na Oteteleșanu era destul de bătrână.

Această greșală a apărut în *„L'Indépendance Roumaine"* cu data de 9/21 Iunie 1831.

*
* *

— Atacurile fățișe împotriva cabinetului Dumitru Brătianu încep. Mai ales Senatul îi este hotărât ostil.

Intâiul atacat este ministrul de războiu generalul Slăniceanu. In urma unei interpelări a lui Petre Grădișteanu care-l acuza de nereguli la o licitațiune, Senatul votează moțiunea de blam cu 27 voturi contra 4.

E drept că ministrul nu a tăgăduit faptele ce i s'au imputat, a declarat numai că el este cu totul afară din cauză, dar a urmat sistema practicată sub toți miniștrii de războiu de când este minister de războu în România.

Acesta era adevărul.

Inceputul era făcut, de și ministrul de războiu era, în parte, victima urâtelor moravuri consacrate prin obiceiu.

O întrunire intimă a majorităței invită pe Dumitru Brătianu să se retragă, iar la începutul lui Iunie cabinetul cade. Dumitru Brătianu își prezintă demisiunea.

Regele însărcinează pe C. A. Rosetti să formeze cabinetul

dar „bătrânul vulpoiu" știind că l'ar aștepta, fără îndoială, soarta lui Dumitru Brătianu, răspunde regelui: „Sire, națiunea vrea pe Ion Brătianu!" „Națiunea" era majoritatea din Cameră și Senat.

Cabinetul e astfel format:

Ion Brătianu președinte, finanțele și interimatul războiului, C. A. Rosetti internele, Eugeniu Stătescu externele, colonelul Dabija lucrările publice, M. Ferekyde justiția, V. A. Urechie instrucția.

Cu venirea lui Ion Brătianu liniștea se restabilește în partidul liberal. Acum țara are un minister omogen, cum l-au cerut neîncetat Gheorghe Chițu și Nicolae Fleva, dar nici Fleva nici Chițu, cu toată dorința și năzuința lor, nu pot ajunge până la un portofoliu.

*
* *

— Vacanța începe și nu mai avem decât pe Claymoor ca să înveselească.

La grădina Stavri din strada Academiei — actualmente Liedertafel — joacă o trupă franceză de comedii. Se joacă *L'Etincelle* și *Une demoiselle en loterie*.

Claymoor scrie: Les loges sont bien garnies, quelques figures connues. Madame Elise Millo qui, malheureusement, va bientot nous quitter, madame Alexandrine Floresco, en capote duchesse, madame Candiano toujours gracieuse. M-me Charles Pherikyde en bleu Minerve coiffée d'un chapeau empire a plumes blanches, M-me Pilat en merveilleuse, etc.

Dans les fauteuils la jeunesse dorée, la haute gomme, tout le high life masculin".

Ce stil, ce oameni și ce vremuri! ?... Toate acestea parcă ar fi din o mie și una de nopți și sunt numai de ieri!

*
* *

— Marți la 14 Iunie a fost pusă, în fața regelui și reginei, piatra fundamentală a bisericii *Domnița Bălașa* care a fost în întregime reconstruită așa cum o vedem astăzi.

Această biserică a fost clădită întâia oară la anul 1784 de către Domnița Bălașa fiica prințului Constantin Basarab Brâncoveanu, reclădită în 1831 de către Banul Grigore Basarab Brâncoveanu, din nou reclădită în 1831 de Băneasa Safta Grigore Basarab Brâncoveanu.

După ce serviciul divin a fost oficiat de Mitropolitul primat, s'a procedat la semnarea actului comemorativ al clădirei. Acest act a fost închis într'un tub de sticlă unde au fost intro-

duse și câte o piesă nouă din toate monetele românești de metal ale epocei, de la piesa de un ban până la cea de aur de 20 lei. Tubul a fost învelit în câte o foaie a tuturor ziarelor ce apăreau atunci în București și a fost introdus în alt tub de metal.

Regele, Regina, Mitropolitul primat și doamnele de onoare au primit câte un șorț de satin alb cu ciucuri de aur. Apoi regele, cu sculele de argint ce i s'au dat, a pus întâia cărămidă pe piatra fundamentală sub care a fost închis tubul, a doua cărămidă a pus-o regina,a treia Mitropolitul și așa mai departe.

Arhitectul a fost Alexandru Orăscu asistat de Dobre Nicolau și Benes.

*
* *

— Dimitrie Brătianu, fiind răsturnat de la putere este ales președinte al Camerei. Dar în acelasi timp face să apară ziarul *Națiunea* care, ziar independent deocamdată, va deveni nu prea târziu, un ziar de crâncenă opoziție.

C. A. ROSETTI, MINISTRU DE INTERNE

— C. A. Rosetti se semnalează la ministerul de interne printr'o vehementă campanie împotriva subprefecților, a zapciilor cum li se spunea atunci.

In urma unei lungi inspecții făcută prin țară, constatând destrăbălarea administrației a cerut prefecților, prin o serie de circulări, să puie capăt acestei stări de lucruri ; în același timp le-a mai cerut să-i recomande alți subprefecți mai ales tineri cu diplome, foști militari onorabili, etc.

C. A. Rosetti este acela care a dat cel dintâiu alarma împotriva zapciilor care erau o plagă pentru biata populație.

Bine înțeles, date fiind moravurile vremei, Rosetti a fost mai mult zeflemisit, decât luat în serios pentru încercarea ce făcea de a tăia în carnea putredă a urâtelor deprinderi.

*
* *

— Eugeniu Stătescu, ministrul de externe creiază biuroul presei la ministerul său. E numit în acest post Grigore Ventura, directorul politic al ziarului *L'Indépendence Roumaine*, ziar independent pe vremea aceea.

*
* *

— Rosetti aduce numeroase propuneri democratice, între

altele aduce și propunerea eligibilității magistraților. Rosetti comunică propunerea sa corpurilor constituite a oamenilor de drept, Membrii baroului de Ilfov se și întrunesc ca să discute propunerea.

Bine înțeles în opinia publică toate aceste reforme democratice erau primite cu neîncredere și chiar ca lucruri glumețe.

Reformele democratice aduse de C. A. Rosetti la ordinea zilei îi erau inspirate de fiul său mai mare Mircea Rosetti care, venit de curând dela Paris, aducea toate iluziile cercurilor socialiste pe care le frecventa. Mircea Rosetti și ideile lui, au fost motivul cel dintâi al răcirei legăturilor dintre C. A. Rosetti si Ion Brătianu, vechi prieteni și tovarăși de luptă.

Atunci șeful de cabinet al lui C. A. Rosetti era Gheorghe Panu.

*
* *

— Moravuri ale vremurilor. La colegiul țărănesc din Mehedinți este o vacanță de deputat. Printre candidați se prezintă și Ion Bibicescu redactor la *Românul*.

Să nu se uite că ministru de interne era C. A. Rosetti.

In ultimul moment toate partidele din opoziție își retrag candidații și prezintă candidatura lui Mihail Cogălniceanu.

Cogălniceanu, care demisionase din postul de ministru al țărei la Paris, este ales cu 288 voturi contra lui Bibicescu, care nu întrunește de cât 70.

Opoziția jubilează, dar *Românul* lui C. A. Rosetti și pe care îl redactează Bibicescu, scrie a treia zi:

„Izbânda amicului nostru Bibicescu față de un om de calibrul lui Cogălniceanu ar fi fost pentru noi o înfrângere morală. S'ar fi spus că reușita redactorului *Românului* a fost asigurată de guvern. Alegerea d-lui Cogălniceanu va pune capăt la toate aceste insinuări. Nu se mai poate spune că guvernul face pe deputați după bunul său plac. Aceste timpuri întunecate și arbitrare au trecut. Soarele libertății luminează, încălzește și reînvie România“.

Ce departe suntem ,astăzi la 1927, și de acele vremuri și de acei oameni și de aceste simțiri. Libertate electorală, cântată și visată de vizionarul Rosetti, dormi somnul drepților alături de cenușa lui. Generația noastră nu a cunoscut-o și nu o va cunoaște.

*
* *

— Trecerea lui C. A. Rosetti pe la ministerul de interne produce agitație. Rosetti vine cu un număr de idei înaintate,

toate circulările lui, toate reformele ce propune sunt colorate cu acea simțire democratică care încă, la acea epocă nu era înțeleasă în România.

Rosetti se ridică împotriva proprietarilor și arendașilor cari impilează pe țărani. El trimite prefectilor o circulară în care le cere să ia măsuri urgente ca țăranii să fie dijmuiți la vreme și să se puie capăt șicanelor care toate au de scop despoerea țăranului.

Rosetti propune alegerea magistraților și reforma radicală a acestei instituțiuni.

Toată lumea conservatoare se ridică împotriva omului de idei; clasele conservatoare, în întregime, repudiază pe Rosetti, însuși partidul liberal nu-l mai cunoaște; majoritatea cea mare a liberalilor nu mai este purtătoarea tradiției dela obârșie, liberalii încep să devie conservatori. Omul lor este Ion Brătianu dar de loc C. A. Rosetti.

Pentru a discuta chestiunea reorganizării magistraturei pusă la ordinea zilei de marele democrat, avocații se întrunesc în cele din urmă zile ale lui August.

Constantin Ghiță Ioan, fratele mai mare al lui Take Ionescu, doctor în drept dela Paris, de curând sosit în țară după studii strălucite, ia apărarea reformelor democratice. C. Ghiță Ioan era ascultat. El propune alegerea magistraților de un sufragiu universal, compus din cei cari au o diplomă și 2 ani de stagiu în barou. Propune: un singur judecător la prima instanță, 3 în apel și 5 la Casație. Apoi lefuri de trei ori mai mari.

D. Constantin Dissescu, iarăș unul din cei tineri, combate eligibilitatea, pentru chestiunile de fapt, cere juriul, admite juriul și în apel. Cere numirea prin concurs și un fel de inamovibilitate. Primește judecătorul unic la întâia instanță, 3 la apel și 5 la Casație.

Cel mai lung și interesant discurs a fost al lui Take Ionescu de curând sosit dela Paris. Discursul său a fost foarte ascultat. Take Ionescu a cerut instituirea juriului civil. Combate apoi dreptul de apel. Judecătorul de întâia instanță propune să fie ales pe 5 ani de către toți alegătorii celor 3 colegii pentru Camera deputaților, plus de delegații colegiului 4 cu condiția ca să știe scri și ceti. Judecătorul va trebui să aibă minimum 25 ani și 5 ani în barou (?). Jurat civil va putea fi oricare cetățean știind ceti și scrie. Judecătorul de ocol va fi înlocuit printr'un judecător ales de către toți alegătorii circumscripției. A cerut organizația corpului notarilor și avocaților și revizuirea desăvârșită a codicelui de procedură civilă și de instrucție cri-

minală. Take Ionescu a spus că răul la noi este confuzia ce se face între chestiunea de drept și chestiunea de fapt.

Au mai fost două ședinte, fiindcă chestiunea a fost desbătută trei Duminici la rând.

Avocații Grigore Păucescu și Pală au combătut eligibilitatea cu vorbe violente și ofensătoare pentru C. A. Rosetti. Ion Lahovary a fost și el în contra eligibilității. Apoi discuția s'a sfârșit cu un mic scandal.

Take Ionescu, pe care îl combătuse toți avocații cari au vorbit, a voit să răspundă dar adunarea nu l'a mai lăsat să vorbească și a închis discuția. Față cu acest procedeu, au părăsit sala Take Ionescu, C. Disescu, C. Nacu și C. C. Arion. Iar cei rămași în sală, în număr de 16, au votat următoarele propuneri:

1) Inamovibilitatea pentru judecătorii dela Curți.

2) Noviciatul fără concurs pentru judecătorii de întâia instanță. Pe viitor ministrul să nu mai poată muta un magistrat fără consimțământul său. Iar înaintările se vor face pe două liste, una întocmită de ministrul luând de normă vechimea, cealaltă alcătuită de membrii baroului.

3) Inaintarea pe loc pentru judecătorul de instrucție.

4) Sporirea salariilor

Bineînțeles nimeni n'a dat importanță acestei hotărîri realizată în astfel de condițiuni.

*
* *

— Cercurile societății de sus au de ce face spume la gură și tot poporul râde. Tribunalul corecțional osândește în lipsă pe d. baron de Reineck fiindcă a bătut și a rănit pe doamna baroană, la 3 luni închisoare. Făcând opoziție d-nul baron a rămas osândit la 100 lei amendă.

Care va să zică și între baroni se obicinuește păruiala ?..

Dar de ce, oare, să fi fost silit d. baron a veni la această extremitate ?...

*
* *

— Se fondează în luna Septembrie întâia fabrică de hârtie în România. Aceasta e fabrica Letea. Inițiativa este a lui Constantin Porumbaru.

Comitetul este compus din: C. Porumbaru, I. Balanolu, V. I. Socec, Al Crețeanu, Gr. Păucescu, N. Zahariad, Olmazu, G. Dem. Teodorescu.

— Claymoor reapare după vacanță. Noul circ Sidoli, acela pe care îl avem astăzi, se inaugurează. Repezentațiile încep

din luna Septembrie și durează câteva luni. Pe vremea aceea nu era cinematograful ; cinematograful aproape a omorît circul

Claymoor face darea de seamă a spectacolului. Ascultați-l, fiindcă merită :

„ *A droite M-me Pierre Gradisteano toujours (?) belle et très entourée. M-me Gradisteano portait un costume en drap vieil or garni de satin vieil or, corsage a l'enfant avec fraise au cou; sur la tête un chapeau gris avec une plume bleue traversé d'une plume vieil or.*

Etc., etc.

Aux fauteuils tout Bucarest, hommes serieux, haute gomme, sportsmants, la jeunesse dorée, ruolzee et cuivrée.

Les chevaux paraissent bons, mais il ne faut pas trop entenser, car en somme ce n'est bien que pour le moment, puis le prix des places et trop elevé pour un cirque : vingt francs une loge, et quatre francs un stale, c'est exorbitant. A Paris on paye la meilleure place 2 francs".

Nu'i așa că astăzi aceste copilării ne fac să râdem ?

Și au trecut 45 de ani de atunci, decând 20 lei o lojă și 4 lei un stal păreau prețuri exorbitante !?...

BANCHETUL LUI C. A. ROSETTI

— Duminică la 27 Septembrie s'a oferit un mare banchet lui C. A. Rosetti, pentru împlinirea a 25 ani de la fondarea ziarului *Românul*. Era nunta de argint.

Banchetul a început la ora 6 în foaierul Teatrului Național.

Redacția *Românului* oferise lui Rosetti o masă de stejar sculptată având deasupra bustul maestrului. Masa și bustul erau așezate acolo. In foaier a vorbit Emil Costinescu în numele redacției. I'a răspuns Rosetti care a sfârșit cu aceste vorbe călduros aplaudate :

„Eu n'am nici un merit, tot meritul revine celor cari m'au înconjurat ; singurul meu merit este că am fost cu voi".

La ora 7 a început banchetul în sala teatrului. Erau trei rânduri de mese aranjate de arhitectul Munteanu. Masa a fost servită de restaurantul Hugues.

Intâiul toast a fost rostit de primarul Capitalei, apoi Emil Costinescu a citit o scrisoare a regelui.

Banchetul a fost foarte impunător, la el au luat parte peste 300 persoane.

Au toastat : Ion Brătianu, prințul Dimitrie Ghica, I. Câmpineanu, G. Chițu, bătrânul artist Matei Millo, etc.

S'au spus și un număr de glume.

Pe menu era, între altele și *„Filet de Plevna“*. Când cei 100 chelneri ai lui Hugues apărură cu farfuriile pline de acest fileu, era parcă o armată care trecea. Atunci un musafir spuse :

— Ia priviți defileul fileurilor de la Plevna.

La masă era și V. A. Urechia ,ministrul instrucțiunei. De o dată se aude o voce care seamănă cu a sa. Unul din comeseni întrebă :

— Vorbește Urechia ?

— Nu, răspunde vecinul său, Urecia nu verbește nici odată, ascultă !

C. A. Rosetti a spus :

— Dacă am izbutit să conduc un ziar timp de o jumătate de secol, datorez aceasta redactorilor mei. Intre alții domnului Brătianu, acestui domn Brătianu pe care îl vedeți acum alături de mine, și care, sub articolele sale punea în totdeauna „va urma“, însă urmarea nu o dedea niciodată.

Bine înțeles au fost mari hohote de râs în sală.

Sfârșind, Rosetti s'a adresat tinerimei spunându-i :

— Să nu credeți că noi am făcut tot ce era de făcut. Dacă noi am cucerit libertățile de care ne bucurăm astăzi, celor viitori le revine ca să le păstreze. Și, de multe ori, e mai greu să păstrezi, decât să crezi.

Sfârșind, Rosetti a băut pentru presa de toate nuanțele.

*
* *

— Ion Ghica nu mai este director al Teatrului Național fiindcă e trimis ministru la Londra. Chestia Dunărei fiind la ordinea zilei în mod arzător, guvernul trimite în toate capitalele mari numai oameni de mâna întâia indiferent căror partide aparțineau.

Astfel la Londra trimite pe Ion Ghica, un vechi partizan al anglo-filiei. La Petrograd pe Nicolae Crețulescu, cel care, în preajma congresului din Berlin ceruse printr'o broșură ca România să cedeze de bună voie Basarabia pentru ca să capete concesiuni teritoriale cât mai întinse în dreapta Dunărei. La Roma a fost numit Petre Mavrogheni fruntaș al vechiului partid conservator, fost ministru de finanțe în cabinetul lui Lascar Catargiu.

Bătrânii conservatori primeau o lovitură fiindcă li se răpea încă un fruntaș de mare valoare, dar Mavrogheni avea o situație financiară foarte rea și a primit din nevoie și după rugămințile soției sale care — tot pentru acelaș motiv al lipsei — primise postul de mare doamnă de onoare a Reginei.

La Teatrul Național cu mare greutate a putut găsi guvernul un înlocuitor în locul lui Ghica. Direcția a fost mai întâi oferită lui Petrache Grădișteanu care a refuzat.

Grigore Ventura, pe atunci director politic al ziarului *L'Indépendance Roumaine,* a cerut să i se încredințeze lui direcția, dar toți membrii Comitetului teatral, în cap cu Vasile Alecsandri, au declarat că, dacă vine Ventura, demisionează în corpore. In cele din urmă, direcția a fost încredințată lui Grigri Cantacuzino, boer de neam dar senator liberal.

Teatrul Național are un repertoriu inferior, piesele sunt rău montate și tot atât de rău jucate; afară de cei câțiva artiști de mâna întâia, ceilalți nu sunt demni de prima scenă a regatului.

In sfârșit după atâtea melodrame jucate prost, precum *Marion Delorme, Cazacii și Polonii,* etc. Alexandru Odobescu, finul prozator, trimite teatrului o localizare: *Nea Frățilă,* localizată după *L'Ami Fritz* a lui Erckman Chatrian.

* * *

— La Iași studenții fac o mișcare socialistă. Cu acest prilej sunt eliminați din Universitate câțiva studenți printre cari Constantin Mille și Alexandru Bădărău.

Faptul produce agitație la București. O întrunire de protestare este convocată la Universitate, se rostesc discursuri violente în contra ministrului V. A. Urechie care procedase cu atâta asprime. Eu, copist la ministerul de instrucție, verbesc și atac pe ministru. Bine înțeles am fost destituit. Faptul acesta a hotărît cariera mea. Peste o lună am intrat în presă.

Un prieten brăilean Christache Suliotì doctor în drept, litere și filosofie dela Paris face să apară un ziar cotidian.

Pentru ca ziarul să aibă succes, Christache Sulioti încredințează direcția lui Gheorghe Danielopolu, profesor de drept roman dela facultatea de drept din București, iar cu fiul lui Ion Heliade Rădulescu cade de acord ca să-i cedeze titlul ziarului tatălui său: *Curierul Român.*

Dar nimenea nu știa să facă un ziar. Peste câteva luni ziarul căzu.

— In timpul acesta, Prințul Gheorghe Bibescu, inaugurează sala de scrimă de la Jockey Club și aduce de la Paris pe profesorul Michel. Cine, pe vremuri, n'a cunoscut pe Michel, una din ființele cele mai vesele, original, om de petrecere și autorul a nenumărate farse foarte pipărate.

Voiu povesti numai una din ale lui.

Michel era omul petrecerei și al paharului; într'o seară pe la ora 8, după ce vizitase mai multe localuri unde se bea, ajunge înaintea grădinei Episcopiei cu prietenii cu care petrecuse până atunci. Aici, unul din grup propune o stațiune la Pisica Albă. Toată lumea aprobă. Dar Michel își aduce aminte de ceva și strigă:

— Imposibil! E ora 8 și trebuie să mă duc acasă. Azi e Sfânta Maria ziua nevestei mele și am mosafiri la masă.

Toți izbucnesc în hohote.

— Sfânta Maria a fost ieri, îi strigă toți.

Michel chefuia de 48 de ore și pierduse noțiunea timpului.

* * *

— La deschiderea Camerelor — 15 Noembrie 1881 — Dumitru Brătianu este ales președinte. Insă discursul său nu place guvernului.

Dumitru Brătianu spune că, atât timp cât guvernul va face binele va fi amicul guvernului, dar când guvernul va face răul nu va avea dușman mai mare ca pe dânsul. Și termină spunând: „Ceea ce vă rog, însă, este să fiți încredințați că nu sunt și nu voiu fi instrumentul orb al guvernului".

Dar în partid fricțiunile sunt iarăși foarte mari așa că nici acest cabinet Ion Brătianu nu are viață lungă

* * *

— Pentru inaugurarea statuei lui I. Heliade Rădulescu reprezentanții ziarelor din București se întrunesc. O delegație de 5 este aleasă spre a redacta discursul din partea presei. Acești 5 delegați sunt: G. Dem. Teodorescu din partea *Binelui Public*, D. A. Laurian, din partea *Românei Libere*, Constantin Stoicescu din partea ziarului *L'Indépendance Roumaine*, Frederic Dameé de la *Românul* și M. Eminescu de la *Timpul*.

SCANDALUL CALIMAKI CATARGI

— Dar iată-ne cu o încurcătură diplomatică în chestiunea Dunărei, care e tot pendinte.

Guvernul român rezista și nu vrea să primească Comisiunea mixtă propusă de Austria și susținută de reprezentantul Franței, de Barrére.

Pentru susținerea intereselor române la Paris, guvernul numește ministru plenipotențiar pe Mihail Ferikidi care părăsește portofoliul justiției. Ministrul plenipotențiar de până a-

tunci, Calimaki Catargi este înlocuit pentrucă a făcut oare care indiscrețiuni păgubitoare țărei.

Dar iată și un conflict direct cu Austro Ungaria. In discursul tronului de la 15 Noembrie, între altele, sta scris cum că Austria, sub pretext de epizootie, a închis granițele pentru vitele noastre. Expresia „sub pretext" indispune guvernul de la Viena care dă ordin contelui Hoyos, ministrul Austriei la București, să înceteze relațiile diplomatice cu guvernul român și să rămâie numai spre a expedia afacerile curente.

Chestiunea Dunărei se complică, însă, zilnic până ce ia proporțiile unui scandal.

Calimaki Catargi, fostul ministru al țărei la Paris, acuzat că n'a știut să apere interesele României în această chestiune, face să apară o broșură în care pune toată corespondența diplomatică pe care a avut-o cu guvernul din București în această chestiune.

La Cameră, Nicolae Ionescu se urcă la tribună și voește să citească din cuprinderea ei, dar Camera nu'l lasă să citească. Scandalul ia proporții în țară, iar guvernul pune chestiunea dării în judecată a lui Calimaki pentru divulgarea de secrete de stat. Ziarul *L'Independance Roumaine,* al cărui director era Constantin Stoicescu, viitor ministru liberal, reproduce toate actele din broșură. Acestea sunt scrisorile schimbate între Calimaki Catargi de o parte și Ion Brătianu-Vasile Boerescu de alta. In toate scrisorile lor atât Brătianu cât și Boerescu sfătuesc pe Calimaki să stea în defensivă iar nu să ia ofensiva, în nici un chip să nu devie agresiv față de Austria.

Sub acuzările ce i se aduc și sub amenințarea de a fi dat judecății, fiindcă ar fi divulgat secrete de Stat, Calimaki Catargi trimite o scrisoare de apărare ziarelor. El se apără spunând că n'a publicat corespondența de cât după ce a fost acuzat de Ion Brătianu că n'a știut apăra interesele țărei pe lângă guvernul englez, unde fusese trimis în misiune extraordinară.

Conflictul cu Austria se aplanează în urma unei note de „*explicațiune*" (?) care nu era decât o notă de scuze. Iar conflictul cu Calimaki Catargi nu are alte urmări din cauză că nu aveam o lege care să pedepsească o astfel de vină. In urmă guvernul a făcut ca Parlamentul să voteze o lege specială.

UN DUEL SUI GENERIS

— Pedealtă parte, Bucureştiul petrece.

Pe acea vreme exista încă restaurantul Hugues cel mai bun din București, acolo unde azi este cofetăria Riegler.

Intr'o bună dimineață aflăm despre o provocare la duel ; duelgii erau Don Aladro ministrul Spaniei și Constantin Isvoranu unchiul lui Alexandru Marghiloman. Martorii celui d'întâiu : Dimitrie Bărcănescu şi Mihail Paleologu, martorii celui de al doilea : Alexandru Ghica Bragadir și Mihail Marghiloman.

Dar nu vă fie teamă, duelul era un duel vesel : marea problemă era care din doi adversari va mânca mai mult din următorul menu, cum numai pe vremea aceea se mai putea servi la Hugues :

Huitres d'Ostende
Caviar frais
Turtle-Loup
Consommé Royal
Paris-bouchées
Homard a l'americaine
Cotes de moutons pressalé sauce Bearnaise
Ragout de perdreaux a la Lucullus
Terrine de foie gras
Truffes au champagne
Punch glàcé
Pieds de céléri
Asperges en branches sauce hollandaise
Gateau Espagnol
Café, liqueurs
Fine Champagne 1855
Iohanisberg Cabinet (cave Metternich)

Grand vins de Chateau Lafitte (monopole Rousanée Centi (1869)
G. H. Mumm et Roederer frappé

Duelul era în două prânzuri și cu „contra" în caz când fiecare adversar ar fi câștigat o partidă. Intâiul prânz dat de Isvoranu a fost câstigat de acesta.

Al doilea prânz dat de Don Aladro a fost încă şi mai strălucit. Toți musafirii — astă dată 8 la număr — erau în frac, pe fiecare şervet un buchet de violete, flori peste tot iar Menu-ul. iată-l :

Huitres d'Ostende
Caviar frais
Potage a la St. Hubert
Potage purée d'Artichaut a la Madriléne
Pastelilles Bar sauce Hollandaise
Homard frais sauce remoulade
Filet de boeuf a la Zoulon
Chapon du Mans a la Gargantua
Chaud-froid d'Ortolana Lilliputien
Céléri a l'Andalouse
Faisans de Bohéme truffés
Salade a la Revanche
Charlotte Pompadour
Glace (bouquet)
Dessert
Café et liqueurs
Fine Champagne (1885)
Vins
Steinwein-Cabinet
Mouton Rotschild (1875)
Chateau-Latour (1869)
Clos Vougeot (monopole)
G. H. Mumm frappé et Moselle mousseux

Lupta rămânând indecisă, o a treia masă

Nu voiu da deznodământul acestui duel *sui-generis,* voiu spune numai că, pe vremea aceea oamenii aveau încă vreme să petreacă în felul acesta iar la Bucuresti se putea mânca foarte bine.

ANUL 1882

UN BAL AL PRESEI

— La 4 Ianuarie un mare incendiu : Circul Kremsler instalat pe Bulevardul Elisabeta, acolo unde sunt astăzi cinematografele Clasic și Vlaicu, ia foc.

Focul a fost cu așa mari proporții încât multă lume a alergat la fața locului. Insuși Regele, s'a dus a doua zi la locul dezastrului. Din tot materialul și din toți numeroșii cai atât de superbi ce avea, nu i-au rămas nenorocitului director de cât 26 cai. Subscripții și mari serbări au fost angajate imediat.

La Teatrul Național, Presa a dat sub președinția prințului G. Bibescu un bal extraordinar de reușit. Despre balul acesta vom spune câteva cuvinte.

Dar în timpul acela ziarele publicau zilnic lungi liste de subscriere pentru românii căzuţi victime în marele şi dezastrosul incendiu care, în anul precedent, consumase Teatrul Ring din Viena.

— Balul comitetului presei, în folosul incendiaţilor de la circ şi al românilor săraci, s'a dat pe la sfârşitul lui Ianuarie Comitetul era astfel compus :

Preşedinte prinţul George Bibescu.

Vice preşedinţi : George Filipescu, Emil Costinescu, Theodor Aman, Emil Galli.

Secretari : Frédéric Damé, Tătăranu, I. St. Brătianu, Al. Ciurcu.

Casieri : Lucasievici şi Petre Millo.

Membri : C. Arion, Atanasovici, Bauer, Boambă G. Boambă, I. D. Butculescu, Calerghi, Capşa, Al. Catargi, G. Cerkez, N. Cerkez, Emanuel Culoglu, C. Disescu, Dobrovici, Epureanu, Fialkovsky, G. O. Garbea, Gr. Ghica, Cotereau arhitectul, Ed. Grant, Leon Halfon, E. de Herz, Hubsch, C. Ionescu, Take Ionescu, Gr. Crisenghi, Iacob Lahovari, Maior Lamotescu, C. Manu, Al. Marghiloman, M. Marghiloman, Marinescu Bragadir, Moroianu, Al. Moruzi, C. Năcescu, Obedenaru, C. Polisu, Romniceanu, Rubini, Petre Săvescu, Socec, Al. Steriadi, N. Ţincu.

Acest bal, atât de strălucit cum n'a mai fost altul în Bucureşti, s'a dat la 21 Ianuarie. Regele, însoţit de prinţul de Monaco, care se afla în Bucureşti în călătorie de studii, a vizitat balul.

Cu acest prilej ziariştii din comitet au redactat un ziar *Caritatea* cu coperta ilustrată de Theodor Aman. Hârtia a fost dată gratuit de I. V. Socec, marele librar, iar Carol Göbl a oferit tiparul.

Regina Carmen Sylva a publicat câteva cugetări. Iată unele din ele :

„Meritul e rar recunoscut, încă şi mai rar răsplătit. Succesul totd'auna.

„Cea mai mare greşală ce o poate face cineva este să uite că a fost intim cu cineva.

„Linguşitoria este omagiul pe care un spirit mic îl dă altuia.

„Bunătatea tinereţei e îngerească. Bunătatea bătrâneţei e dumnezească.

„Poetul şi păianjenul iau firul măruntaelor lor spre a dura clădirile aeriene".

Balul a produs un beneficiu net de 37.000 lei care a fost împărţit pe jumătate între Kremsler şi românii săraci.

— Din cauza intrigilor și a campaniei dusă din partidul liberal împotriva sa și a reformelor sale democratice în special împotriva legei tocmelilor agricole, pe care o alcătuise, C. A. Rosetti se retrage din guvern.

Cabala în contra lui Rosetti o duceau marii proprietari din partid cari exploatau pe țărani, iar în capul nemulțumiților sta Nicolae Fleva, care aștepta de mult un portofoliu pe care Ion Brătianu nu i l'a oferit nici odată.

Retrăgându-se Rosetti din guvern, cabinetul este astfel reconstituit : I. Brătianu, președinte și internele, G. Kițu justiția, George Leca finanțele, generalul George Angelescu războiul, V. A. Ureche instrucția, colonel Dabija lucrări publice, Eug. Stătescu, externele.

— Intermezzo vesel : Profesorul Crătunescu de la facultatea de drept din București are interesanta idee de a forma un nou partid, ascultați : „Partidul... virtuței !?!“

La acest partid au aderat frații Remus și Remul Opran, Poenaru Bordea, C. Nacu și alți câțiva.

Un ziar, anunțând noua creațiune, a adăugat că acest partid nu va fi prea numeros. A fost atât de puțin numeros încât nici n'a existat. Și cu toate acestea toți protagoniștii erau oameni de însemnată valoare intelectuală, unii din ei și de însemnată valoare morală.

Virtutea are, în compoziția ei, și un element de naivitate care-i dă înfățișarea unei severități comice.

— Ziarele din București publică, după statistica profesorului Bruniati din Roma, cifra populațiunei evreie acum 44 de ani ; la 1882 era evaluată la 7.000.000 suflete din care :

In Rusia 2.700.000.
Germania 650.000.
România 400.000.
Turcia 100.000.
Olanda 70.000.
Franța 50.000.
Anglia 70.000.
Italia 40.000.
Elveția 7.000.
Grecia 4.500.
Serbia 3.000.
Belgia 2.000.
Suedia 1.000.
Portugalia 1.000.
Continentul african 500.000.

Mica Românie era, dar, a treia țară cu cel mai mare număr de evrei *și cea dintâiu țară din lume la proporționalitate*. Evreii în România reprezentau 15 la sută din populație, pe când în Germania, de pildă, reprezentau 1 la sută, în Austro-Ungaria 3 la sută, în Rusia un sfert la sută, etc.

*
* *

— Impotriva proectului de lege al Contractelor agricole, prezentat de C. A. Rosetti, se scoală toată lumea conservatoare. Acei cari vor să ție pe țăran sub apăsarea genunchiului lor, lacomii și neomenoșii arendași ca și proprietarii cari, mai întotdeauna absenteiști, cheltuiau în viața ușoară a Parisului rentele moșiilor arendate, se scoală ca un singur om, împotriva reformei democrate a lui C. A. Rosetti.

O numeroasă întrunire de proprietari rurali se întrunește in București. Partidul vechiu conservator, înțelegând că poate bate monetă din această chestie, se pune în fruntea mișcării; la această întrunire vorbesc împotriva reformei fruntașii partidului conservator: general I. Em. Florescu, Alexandru Lahovari, Grigore Peucescu și Al. Holban. Apoi, cu unanimitate, adunarea votează o moțiune de protestare.

— In luna Martie moare marele jurisconsult Constantin Bosianu în vârstă de 67 ani. Bosianu a fost cel dintâiu profesor de dreptul roman la facultatea de drept din București, fost președinte al consiliului de miniștri sub domnia lui Cuza, fost presedinte al Senatului, Bosianu era o ilustrațiune a țărei.

*
* *

— Clubul Regal, care a fost fondat în Martie 1881, sărbătorește la 21 Martie aniversarea de 1 an.

Presedinte era atunci Constantin Skina.

SERBARILE PRINȚULUI GEORGE BIBESCU

— In țară izbucnesc de câtăva vreme, numeroase incendii, pagubele sunt mari, mii de oameni rămân pe drumuri. Atunci principele George Bibescu se pune iarăș în capul unui Comitet de caritate care pune la cale o serie de serbări, printre care faimoasele serbări din Cișmigiu din ziua a 2-a și a 3-a de Paște care au făcut epocă prin bogăția organizațiunei lor.

Dar liberalii nu văd cu ochi buni aceste prea dese manifestațiuni, fie măcar filantropice, ale prințului Bibescu, de aceea un al doilea Comitet, tot de caritate, este constituit A-

cesta este „Comitetul Presei” și e pus sub președinția lui C. A. Rosetti.

Serbările de sub președinția prințului Bibescu s'au dat în Cișmigiu în zilele de 29 și 30 Martie — 2-a și a 3-a zi de Paște — apoi prelungite și Dumineca următoare.

In cele dintâi 2 zile intrarea generală în Cișmigiu a fost 1 leu de persoană, iar a doua Duminecă, la 6 Aprilie numai 50 de bani.

Serbările au produs suma netă de peste 102.000 lei, ceace, pentru epoca aceea, era o sumă foarte mare.

— Activitatea prințului Bibescu nu plăcea, însă nici cercurilor guvernamentale, nici chiar Palatului. Prințul Bibescu avea reputația unui franco-ruso-fil; toate silințele lui, tindeau ca să împingă țara, sau cel puțin partidul conservator în sfera de acțiune a politicei franco-ruse; el inspira campaniile ziarului *L'Indépendance Roumaine.*

Unele cercuri — mai ales cercurile liberale, — atribuiau prințului Bibescu vederi și mai departe, se insinua că prințul are ambițiunea să reia tronul tatălui său ajutat de Rusia.

Ministru al Rusiei la București, era atunci Hitrovo, activ și periculos agent panslavist care împânase țara cu spioni ruși, vânzători de icoane și jugănari, iar acțiunea lor se întindea în toată peninsula balcanică. Hitrovo se afla în strânse legături cu prințul Bibescu iar membrii aristocrației române erau toti rusofili declarați. De aci ruptura din partidul conservator : bătrânii pentru politica rusofilă, junimiștii pentru politica germanofilă.

Serbările din Cișmigiu și marele lor succes precum și alte serbări proectate de „Comitetul de caritate“ pus sub președinția prințului, erau privite cu neîncredere și cu invidie chiar. Căci din banii adunați, atât de la Cișmigiu cât și din alte subscripții, baluri etc. s'au trimis în toate unghiurile țărei și prin multe sate ajutoare bănești, toate pe numele prințului Bibescu. Prințul își făcea, astfel, pe nesimțite, o popularitate care dedea de bănuit. Acesta a fost unul din motivele care a îndemnat pe liberali să constitue comitetul numit „Comitetul Presei”, care a organizat peste câteva zile alte serbări populare în Cișmigiu.

Comitetul presei de sub președinția doamnei Maria C. A. Rosetti, dă la rândul său mari serbări populare, în Cișmigiu tot în beneficiul incendiaților. Aceste serbări n'au strălucirea celor ale prințului Bibescu, fiindcă de astă dată aristocrația română nu a participat; totuși venitul acestor serbări pur populare, a fost de 30.000 lei.

Partidul conservator a avut, cu acest prilej, victoria lui.

CHESTIUNEA BARRERE

— Chestiunea Dunărei revine la ordinea zilei, de astă dată purtând numele de „Propunerea Barrere".

De Barrere, delegatul Franței, a reluat propunerea austriacă care instituia o Comisiune mixtă, din care trebuia să facă parte și Austria. Dar Austria nu era stat riveran de la Porțile de fer la gurile Dunărei.

Tratatul din Paris de la 1856 instituise, pentru reglementarea regimului Dunărei ,o comisiune europeană compusă din reprezentanții tuturor marilor puteri, această comisiune, ai cărea membri erau numiți pe 2 ani, aveau să se ocupe cu administrarea Dunărei ca fluviu liber. La 1871 tratatul din Londra a menținut dispozițiile tratatului din Paris cu oare care modificări, iar congresul din Berlin de la 1878 a menținut drepturile riveranilor prelungind puterile Comisiunei dunărene până la 1883.

Austria a propus înființarea Comisiunei mixte cărea Comisiunea dunăreană i'ar fi delegat puterile sale.

Această propunere Barrére a fost primită de toate Puterile mari.

La Cameră Gheorghe Vernescu interpelează guvernul și se pronunță împotriva propunerei.

Ministrul de externe Stătescu arată că toate puterile au primit propunerea Barrére dar că România n'o poate primi, d-sa propune ca acestei Comisiuni mixte să i se acorde numai o misiune de supraveghere. Comisiunea să fie compusă din toate statele riverane plus 2 delegați ai Comisiunei dunărene, însă numai Comisia dunăreană să aibă dreptul de a reglementa.

Pe Stătescu îl combat: Vernescu, Al. Lahovary, Carp și Cogălniceanu.

Alexandru Lahovary rostește unul din acele discursuri obicinuite lui, prin care'și fulgera de sus adversarii.

— „Ce ați făcut din regalitatea d-voastră ? Veți pierde Dunărea, precum ați perdut Basarabia, Arab-Tabia și chestiunea evree. Și atunci Coroana dumneavoastră regală, ciuntită nu va mai servi de cât spre a fi pusă pe portierele trăsurilor și pe nasturii lacheilor'".

Eugeniu Stătescu răspunde imediat.

„Să n'aveți nici o grijă de strălucirea coroanei regale, ea va fi în totdeauna mare, cu toată dorința d-lui Lahovary de a o vedea scoborâtă la nivelul blazoanelor vechilor boieri".

După un discurs al lui Cogălniceanu și altul al lui Ion Brătianu, camera a trecut la ordinea zilei.

PETRECERI ALE VECHIULUI BUCUREŞTI

— Prin anii aceştia grădina Bordeiului, care era lipită de Herăstrăul vechiu, pe aceiaşi şosea care duce astăzi la grădina Fronescu, era în toiul ei.

Obiceiul era ca la Paşte, la Sf. Gheorghe şi la 1 Mai poporul să petreacă în această vastă grădină. Lumea putea să vie cu proviziunile de afară precum şi cu vesela, fiindcă aci nu era servit nimeni. Iată care era procedura.

Lumea venea în grupuri de prieteni sau pe familii, oamenii alegeau un loc pe iarbă printre tufişuri unde era mai mult adăpost şi umbră, întindeau pe iarbă şervete sau ziare, apoi bărbaţii plecau după merinde.

Aci se debita numai vinul, mititeii, caşcavalul, pâinea, ridichile, cât şi oale nouă de capacitatea unui litru.

Cumpărai, mai întâiu o oală nouă nesmălţuită — sau mai multe, — pe preţ de 10 bani una, apoi te duceai la cumpăratul vinului. Intr'un gârliciu de pivniţă era aşezat un butoi cu vin; un om sta în picioare şi împărţea. Fiecare muşteriu întindea oala sub cana, vinarul o deschidea şi lăsa să curgă vinul, după ce primea anticipat suma de 80 bani, plata litrului. O coadă nesfârşită aştepta ca să vie rândul fiecăruia.

Apoi erau mititeii. Câteva grătare în plin aer frigeau mititeii, pe care alături îi fabricau mereu bucătarii. Zecimi de mii de mititei treceau astfel din mâinile bucătarilor în mâinile grătaragiilor şi de pe grătare pe hârtiuţele pe care le întindeau clienţii grăbiţi şi înfometaţi.

In timpul acesta strigăte, împinsături, înghesuială, miros de cârnaţi, înăduşeală.

In sfârşit, încărcaţi cu oalele cu vin, cu mititeii purtaţi în hârtii, cu pâinea, cu ridichile, cu caşcavalul, oamenii îşi regăseau culcuşurile, se trânteau pe iarbă şi începeau petrecerea.

Era pitoresc.

Bărbaţii desbrăcaţi la jiletcă or la cămaşă, femeile cu tistimelele desfăcute, cu coadele resfirate, toţi înviorați de băutură, vorbeau de o dată or cântau; câte odată aceste petreceri se sfârşeau şi cu straşnice păruieli.

Lăutarii, nelipsiţii lăutari, cântau la ureche de inimă albastră, din când în când auzeai câte un oftat prelung, chiote, glasuri răguşite.

Când soarele începea să apună, grupurile se sculau şi începeau să plece, lăutarii se mai ţineau după câte unii mai „damblagii", iar pocnetele oalelor sparte răsunau neîncetat până ce grădina se deşerta.

Fiindcă obiceiul tradițional era ca, după ce au petrecut bine, oamenii să dea cu oalele de pământ și să le audă pocnind ca un pistol. Această tradiție nu avea la origină decât un interes higienic. Căci, dacă oalele ar fi rămas pe loc negustorul le-ar fi revândut ca noui, la viitoarea petrecere.

Imi amintesc de o scenă comico-tragică petrecută în 1886, a doua sau a treia zi de Paște.

Soarele începuse să scoboare și grupurile — mai multe mii de oameni — se îndreptau către poartă. De odată o mare mișcare se produce, strigăte, înjurături și ropote de oameni venind către ieșire. Eu eram lângă poartă. Ca fulgerul trec prin fața mea vre-o 20 de macedoneni pietrari, toți oameni înalți, bine legați, voinici în toată puterea cuvântului. Macedonenii fugeau de mâncau pământul, iar după ei câteva mii de oameni din popor îi goneau de foc.

Goana s'a sfârșit tocmai în șoseaua Kiseleff, unde lumea s'a risipit.

Conflictul izbucnise de la o femee. Unul din macedoneni, „s'a legat" de nevasta unui cismar și de aci iureșul.

*
* *

— In anul 1882 apare ziarul umoristic *Scaiul*, proprietatea câtorva ziariști, anume : Nicolae Ghițescu, D. Roco, etc.

Spre a asigura succesul ziarului, direcțiunea este oferită unui avocat cocoșat numit Ion Athanasiade.

Athanasiade era o figură foarte cunoscută a Bucureștilor și trecea și drept un om de spirit. Și, fiindcă o zicătoare populară atribue cocoșaților mult duh, direcțiunea i-a fost oferită, ca un element de succes.

Insă Athanasiade a pățit una bună cu directoratul lui.

Intr'unul din numerele *Scaiului* s'a publicat o zeflemea pentru un domn Ghica. Acesta s'a supărat și a trimis redacțiunei o scrisoare de protestare. cerând o rectificare. Dar în loc de rectificare omul s'a ales cu o altă zeflemea încă și mai sărată. Atunci d-l Ghica s'a hotărît pe răzbunare.

Peste câteva zile o trupă teatrală juca la grădina Rașca, o piesă într'un beneficiu oarecare. Beneficiantul aduse un bilet de intrare lui Ion Athanasiade, cu rugămintea stăruitoare ca să vină negreșit la reprezentație. In seara reprezentărei fiind vremea frumoasă, Athanasiade se duse la grădina Rașca din strada Academiei. Locul său era cap de bancă pe dreapta în rândul I de scaune.

Athanasiade se așeză. Dar peste câteva minute apare încă un cocoșat care se așeză pe acelaș rând ceva mai departe. Iar

peste alte câteva minute un alt cocoșat; si încă unul, și încă unul, până ce întreg rândul de 10 scaune fu ocupat cu 10 cocoșați.

Dela al treilea cocoșat publicul din grădină a început să se înveselească apoi senzația a crescut cu inmulțirea cocoșaților, iar când tot rândul de scaune fu ocupat, în grădină era un hohot de râs, toți spectatorii se îndesau ca să vadă tabloul, căci adevăratul spectacol nu era acum, sus pe scenă, ci jos în grădină.

Athanasiade a înțeles lovitura, iar după actul I-iu părăsi grădina.

In Februarie 1883 dânsul a părăsit direcțiunea acestui ziar care trecu unui alt cocoșat numit Ion G. Isvoranu. Athanasiade se puse în fruntea ziarului umoristic *Ciulinul* până în Octombrie 1884.

*
* *

— In redacția ziarului *Războiul* se întâmplase cu doi ani mai înainte o sciziune : Gr. Haralamb Grandea se despărțise de tipografii Thiel și Weiss și scosese la rândul său, un ziar cu acelaș nume. Acum apăreau două ziare cu numele *Războiul*. Dela 1 Noembrie 1880, în urma unei sentințe a tribunalului, Grigore Grandea fu silit să adaoge *Războiului* său un calificativ. Până când a încetat a avut titlul de *Războiul Român*.

*
* *

— Viața bucureșteană era mult deosebită de ceeace este astăzi.

Iarna era un singur teatru, Teatrul Național. Alături mai putea trăi opera italiană care mai întotdeauna, dădea deficit Un al doilea teatru românesc nu era cu putință. Lipsea clientela. Toate încercările făcute, fie cu trupe din provincie, fie cu actori din București, au dat greș.

Trupa fraților Vlădicescu și Fani Tardini, cu Anestin, cu Mincu, a avut un carecare succes la sala Dacia, dar nu s'a putut menține. Văzând că nu mișcă de loc, Vlădicescu primi să joace o piesă antisemită a cunoscutului anti-evreu I. N. Polichroniadi ; piesa era intitulată, dacă nu mă înșel : *Nici un ac de la Jidani.*

Imediat toți evreii s'au pus în grevă, iar Românii n'au secondat de loc încercarea antisemită. Și astfel trupa Vlădicescu-Tardini fu silită să plece.

Vara aproape nu era spectacol în București. Din când în când câte o trupă de comedii sau de operetă franceză, câte

odată câte o mică trupă de varietăți germană. Cinematograful nu era descoperit. Circ de vară nu mai venea, toată lumea „bună" pleca în străinătate, așa că toată distracția se reduce la orchestrele care cântau în câteva grădini-restaurant.

*
* *

Grădinile cunoscute și căutate erau : Grădina Gagel mai târziu Blanduzia ; Grădina Rașca ; Grădina la Constantin, astăzi Epurescu ; Grădina Alcazar, sau Guenter în dosul Pasagiului român. Pentru cei din înalta societate care mai rămâneau în București, nu erau decât Capșa și Șoseaua Kiseleff.

Pe vremea aceea — acum 40—45 ani — vara Bucureștiul era aproape pustiu. Seara Calea Victoriei era goală, cei câțiva muscali cu birjile luxoase încrucișau mereu prin fața lui Capșa rugându-se de cei câțiva cunoscuți cari se plictiseau pe trotuarul cofetarului ca să facă un „tur" la Șosea pentru 5 lei.

Ce vremuri !?...

Pentru cheflii, cu oare care dare de mână, erau grădinile de afară : Herăstrăul vechiu, Vila Regală, Avedic și Sans Souci.

Aceasta din urmă era ținută într'o vreme de către Papa Gilet, antreprenorul restaurantului Frascati, dar avea și prețuri pipărate. De aceia cineva făcuse un joc de cuvinte asupra scumpetei : *„On y entre sans souci, on en sort sans six sous"*. (Intri fără nici o grijă și ieși fără para chioară).

Acestea erau vremurile când cu 3 și 4 lei puteai mânca un prânz bun la orice restaurant de mâna întâi, afară de Capșa și de Hugues unde trebuia să mergi până la 7—8 lei.

In toate birturile românești, la Iordache, la Constantin, la Enache pe strada Academiei, la cele de mâna a doua precum, Leul și Cârnatul, Zdrafcu, Purcel, etc. o fleică costa 40 de bani, o vrăbioară 80 de bani, un cârnat patrician 40 de bani, un fel de mâncare cu sos între 40 și 80 bani, cele de 80 bani fiind mâncările de păsări, vânaturi, pescărie. Puiul de găină se cumpăra în piață cu 40 bani, chilogramul de pește cu 60 și 70 bani, chilogramul de vin 60 de bani, sticla de vin „d'al lui Brătianu" cel mai scump și mai fin vin românesc, 2 lei. Cu preț fix de 5 lei de cap se mânca un prânz complet cu cafea și vin la restaurantele cu bucătărie occidentală precum : Frascati și Hotel Union.

La birtul „La Mielul Alb" ținut de către madam Mari Popovici lângă biserica Albă într'o casă care a ars, se mânca foarte bine, cu porții mari, cu fripturi vestite, cu vin și cafea, pentru 80 lei pe lună abonamentul.

Aci mâncau aproape toți parlamentarii moldoveni în cap

cu generalul Leca și Ion Agarici președintele și vice-președintele Camerei.

Bacșișul la chelneri era de 10 bani, numai chiaburii își iertau luxul a 20 bani. Când vedeai pe unul care da 20 bani te uitai cu invidie la el.

Și nu sunt de cât 40 de ani de-atunci...

INCIDENTUL NICOLAE BLARENBERG— GEORGE SAN MARIN

— In zuia de 26 Mai un mare scandal emoționează toată societatea bucureșteană. La Șosea avocatul și omul politic Nicolae Blaremberg, pe când stătea în trăsură, a fost lovit de către brigadierul de călărași George San Marin, cumnatul lui Constantin Stoicescu, mai târziu ministru liberal.

Iată cum și de ce s'a petrecut agresiunea, după declarațiunea părților și martorilor.

George San Marin, în etate de 23 ani, era un om de o putere atletică. La Paris avea în sălile de luptă și de box o reputațiune făcută, trecea drept unul dintre cei mai tari oameni din lume și mai ales omul cu fizicul cel mai estetic.

Intr'una din zile o femee necunoscută s'a prezentat la d-na Stoicescu, sora lui San Marin, și i'a făcut propunerea unei întâlniri amoroase din partea lui Nicolae Blaremberg. In adevăr d-na Stoicescu era una din rarele frumuseți ale Bucureștilor. George San Marin surprinzând pe intermediatoare pe cand convorbea cu sora sa — care își prevenise fratele — a luat-o de păr, a târât-o în camera de alături, a lungit-o jos și a bătut-o peste tot spatele până ce a leșinat. Apoi i-a tăiat părul, i-a tăiat rochia cu foarfecile, i-a rupt lanțul de aur al ceasornicului, i-a zdrobit ceasornicul cu călcâiul și, după ce femeia și-a venit în fire, a aruncat-o astfel dezbrăcată și mutilată în stradă. Aceasta este declarația lui Georges San Marin în fața judecătorului de instrucție.

A doua zi la Șosea Blaremberg a fost atacat de Georges San Marin și bătut.

Această agresiune a pricinuit o mare fierbere în tot Bucureștiul și a mișcat adânc cercurile politice.

De oarece C. Stoicescu era liberal iar Blaremberg din opoziție, partidele politice s'au luat la harță pe această chestiune, iar la judecată, cei mai mari avocați ai timpului precum : Gheorghe Vernescu, Petre Grădișteanu, Nicolae Fleva, Iancu

Lahovary, C. Arion, Take Ionescu, V. Missir, etc., etc. au pledat fie de o parte, fie de alta.

In vederea marei afluențe de public, procesul s'a judecat nu în sala tribunalului, ci în sala teatrului Orfeu din strada Câmpineanu, amenajată atunci special pentru acest proces.

Lupta era atunci, din partea opoziției ca să implice în proces și pe Constantin Stoicescu fruntașul liberal, dar au lipsit dovezile. Singur George San Marin a rămas în cauză și a fost osândit la închisoare, bine înțeles.

Voiu da mai departe amănuntele.

*
* *

— La începutul lunei August, Ion Brătianu își remaniază iarăș cabinetul. Era a 20-a sau a 30-a în curs de 6 ani. Ion Brătianu trece de la interne la război, Chițu de la justiție la interne, Stătescu de la externe, la justiție, Dimitrie Sturza intră în guvern la externe, V. A. Ureche iese din guvern și în locul său vine P. S. Aurelian. Eliminat a mai fost și generalul G. Angelescu, ministrul de război.

— Procesul San Marin-Blaremberg s'a judecat pe la începutul lunei Septembrie.

Nicolae Blaremberg este asistat de avocații : George Vernescu, Aristid Pascal, Take Ionescu, Mișu Cornea, Nicolae Fleva, Tache Giani.

Apărarea o fac avocații Petre Grădișteanu, Grigore Păucescu, N. Crătunescu, Grigore Ventura, Vlădescu, Radu Stanian, Protor, Schina, Stoica și D. Ionescu.

Tribunalul e compus din : M. Ciocârdea, președinte, judecători Triandafil și Ghimpa.

Procesul a durat mai multe zile și a dat naștere la mai multe incidente violente. In sală publicul este în număr extraordinar de mare și numai cu multă greutate jandarmii pot menține ordinea.

Nicolae Blaremberg s'a apărat și el de și au pledat pentru dânsul atâți avocați mari.

Afară în stradă mulțimea staționează în număr mare și, de câte ori se deschide ușa sălei, dă năvală spre a intra.

In timpul dezbaterilor s'au mai asociat, spre a lua apărarea lui Blaremberg, și avocații I. Lahovary, Nicolae Ionescu. C. Disescu, etc.

După nesfârșite pledoarii, tribunalul condamnă pe brigadierul George San Marin la 2 ani închisoare și 2000 lei amendă, iar pe Constantin Stoicescu la 3 luni închisoare. Femeei Anica

Scorțeanu, pe care San Marin a bătut-o și i-a stricat obiectele îi acordă 1000 lei despăgubiri.

Atât osândiții cât și N. Blaremberg au făcut apel.

In apel C. Stoicescu a fost achitat iar pedeapsa lui San Marin scăzută la 1 an închisoare, 10.000 lei despăgubiri pentru Blaremberg si 300 pentru Anica.

— Mare senzație în lumea politică. C. A. Rosetti, printr'o scrisoare pe care o publică în *Românul*, declară că se retrage din viața politică. Motivul era că, față de mișcarea marilor proprietari, Ion Brătianu nu vrea să suție reformele democratice ale lui Rosetti. De altfel majoritatea în partidul liberal era ostilă lui Rosetti, iar Ion Brătianu înclina către dreapta.

Plecând din politică și din țară, Rosetti scrie în *„Românul“*, adresându-se liberalilor · *„Iubiți poporul, iubiți pe țărani!“*.

*
* *

— Un mic incident care face plăcere lumei gastronomice și high-life-ului. Restauratorul la modă dela hotelul Hugues anume Baptistin Mars, a angajat un bucătar celebru din Paris Acesta este Trompette, bucătarul lui Leon Gambetta, pe care l'a părăsit la căderea sa dela putere.

Intâiul menu, la Hugues, a fost următorul :

Soupe brouillée au scrutin de liste.
Sole a la presidence.
Salmi de beacasses a la Gambetta.
Dindonneau en tribune
Petits pois a l'egyptienne.
Salade a la Léon.
Poires francaises, raisins de Ville d'Avray.

*
* *

— In 15 Octombrie, Camerele sunt convocate în sesiune extraordinară. dar frământărle din partidul liberal sunt foarte mari.

In ședința Camerei dela 21 Octombrie este cetită demisiunea lui C. A. Rosetti care e primită. Imediat Dimitrie Brătianu demisionează dela președinția Camerei.

Alexandru Lahovary deplânge hotărîrea acestui om nepărtinitor împotriva căruia nimeni nu are să se plângă.

Demisiunea lui Dimitrie Brătianu e primită cu 44 voturi, contra 22, iar generalul Leca e ales președinte al Camerei.

Astfel începe marea sciziune care va slăbi neîncetat partidul liberal, de și el mai stă la cârmă încă 6 ani.

*
* *

— La 18 Decembrie vine știrea morței lui Leon Gambetta La Cameră președintele general Leca pronunță câteva cuvinte de ocazie, iar Nicolae Blaremberg urmează cu un scurt discurs în care face elogiul defunctului. Discursul sfârșește cu strigătul: „Trăiască marea națiune! Trăiască Franța!“

*
* *

— Anul 1882 se încheie cu două acte politice importante: întâiul este hotărîrea guvernului de a face noui alegeri pentru parlament cu scopul de a revizui Constituția. Al doilea act este coaliția partidului liberal-vernescan cu partidul conservator spre a lupta în alegeri împotriva guvernului. Coaliția adresează țării un manifest cerându-i să înlăture ipocrizia și imoralitatea dela cârmă.

Ideia revizuirei și a reformei legei electorale pornise dela C. A. Rosetti. C. A. Rosetti se retrăsese din guvern și din Cameră tocmai fiindcă majoritatea partidului nu înțelegea nevoia reformelor democratice, tocmai fiindcă partidul începea să se plece spre dreapta, de când mulți din membrii săi se îmbogățiseră.

In cele din urmă și Ion Brătianu primi ideia revizuirei din cauza primejdiei ce o prezinta pentru partidul liberal colegiul I.

Reformele democratice ale lui C. A. Rosetti, în special legea tocmelilor agricole, ridicaseră pe marii proprietari împotriva guvernului și-i împinsese către partidul conservator. Colegiul I era dar, aproape pierdut. Trebuia ca acest colegiu să fie înnecat în massa alegătorilor colegiului al II-lea, ceea ce s'a și făcut.

*
* *

— Tocmai la epoca aceasta eu eram redactor la ziarul *„Telegraful“*.

Cu acest prilej să spun cum am intrat în presă.

In toamna anului 1878 am revenit în București. Aveam bacalaureatul și îmi trebuia o ocupațiune ca să pot trăi. Presa, în mod instinctiv, mă atrăgea. Tocmai citesc în *Războiul* lui Weiss că ziarul caută un traducător din limba franceză. Fiindcă știam mai mult sau mai puțin binișor această limbă, m'am prezentat a doua zi dimineața la redacție.

Ziarul *Războiul* era instalat în localul tipografiei Weiss din strada Lipscani, acolo unde mai târziu s'a mutat la etaj Banca Agricolă. Acolo mă adresez redactorului principal Grigore Haralambie Grandea, care — după ce află scopul vizitei mele — îmi prezintă un ziar francez cerându-mi să traduc un articolaș pe care mi-l indică

Articolul purta drept titlu: *Les canards vienois*.

Din cuprinsul articolului am înțeles că vorba „canards" nu însemna de loc aceea ce știam eu, adică nu era de loc vorba despre „rațe"; însă franțuzeasca mea se oprea aci; ceea ce mai însemna cuvântul „canards" nu știam.

Peste câteva luni cetesc în *L'Indépendance Roumaine* că redacția caută un traducător din limba română. Mă prezint. Era Emile Galli, proprietarul gazetei, care făcea angajamentele.

Angajat, mi s'a dat însărcinarea de a traduce după *„Monitorul Oficial"* în schimbul a 100 lei pe lună. Fiind și copist la ministerul de instrucțiune — instalat atunci în strada Colței în casa Ritoridi colț cu Batiștea, casă dispărut de mult, făceam serviciul la ziar seara. După o lună am părăsit redacția fiindcă Eml Galli nu a voit să-mi plătească. De altfel așa pățeau mai toți redactorii lui Emile. Galli, era un tip fără scrupul din acest punct de vedere.

Mai târziu, în 1881, după ce V. A. Urechiă[1] m'a destituit din funcțiunea de copist al ministerului de instrucțiune pentru faptul că participam la agitațiile socialiste ale studenților, am fost primit corector la ziarul *Telegraful* cu leafă de 200 lei lunar. Acum eram în presă. Trecerea mea pe la *Curierul Român* a lui Costache Sulioti, cu un an mai înainte, n'am considerat-o ca o intrare în carieră.

ANUL 1883

VIAȚA BUCUREȘTEANA.

— Obiceiul de a face revelionul în restaurante nu este de astăzi, nu este nici post-belic, nu este nici de când s'a deschis în București Casinoul de Paris, este cu mult mai vechiu. Este astăzi aproape o jumătate de secol de când „lumea cea bună" mergea la restaurant pentru revelion. *Claymoor* ne spune aceasta în *L'Indépendance Roumaine* dela 3 Ianuarie.

„La miezul nopței s'a revelionat mai peste tot, în cerc intim, în lumea mare ca și la cârciumă.

Câteva doamne mari *(grandés dames)* au trecut dela teatru

la restaurant unde, într'un cabinet particular, și-au muiat rumenele lor buze într'o cupă de Mumm frapată".

Iată singura deosebire: pe când astăzi lumea revelionează în sălile mari ale restaurantelor, într'un general amestec și în sunetele Jazzbandului, pe vremea anului 1883 se reveliona discret în cabinetele particulare.

*
* *

— Iarna fiind geroasă, lacul Cișmigiului începe să aibă clientelă; pe ghiața lucie înalta societate își dă plăcerea de a aluneca în toate zilele.

Inalta societate acaparează lacul și-i dă autoritate și „vază". Se organizează curse cari încep la ora 2 după amiază. Sunt 2 muzici militare, iar comitetul acestor întreceri e compus din oameni serioși din societatea de sus. Iată compoziția: Constantin Boerescu, maior Vlădoianu, Iancu Lahovary, M. Șuțu, Ion Stavri Brătianu, Emil Costinescu și A. Docan.

Arbitrii pentru plecare și sosire: generalul Haralambie, Gr. Cerkez, Leon Lebel, N. Cuțarida, N. Cerkez, I. Ghica, Al. Oteteleșeanu.

Duminică 9 Ianuarie, au fost cursele.

In cursa de mică iuțeală, înconjurul lacului, odată, a luat premiul maiorul Vlădoianu, bătând cu un cap pe Tilică (Christian) Orăscu. Au fost 13 concurenți.

Cursa a doua a figurilor timp de 15 minute a fost câștigată de L. Edouard, bătând pe Benedict Petrescu, sosit al doilea.

La a treia cursă, vânătoarea drapelului, cea mai interesantă, au concurat cei mai tari patineuri în număr de 8. Tilică Orăscu, Radu Cornescu, G. Capeleanu, Rădulescu, Popini, Scarlat Ghica, Constantin Duca și I. Ghica. Trebuia de făcut de două ori înconjurul lacului, fără să se fi luat drapelul din mână. Premiul a fost câștigat de Tilică Orăscu, după multe peripeții, lupte, căderi și situații comice.

A patra cursă de fond: trei ori înconjurul lacului, a fost câstigat ușor de N. Cutarida, Tilică Orăscu al 2-lea.

Publicul era foarte pasionat după aceste întreceri sportive; la 9 Ianuarie s'au înregistrat 1700 intrări plătite, ceea ce era foarte mult pentru vremea aceea.

*
* *

— Epoca de care mă ocup era și epoca marilor baluri în casele particulare ale boierilor nostri. Fiindcă au dispărut boierii au dispărut și balurile. Astăzi toată lumea petrece prin sălile hotelurilor și restaurantelor, organizând ceaiuri dansante și alte kermese cu scop de binefacere.

Iată programul acestor serbări pentru luna Februarie 1883 după Claymoor :

Joi 3 Februarie mare serată la hotelul prințului Bibescu.

Sâmbătă 5 Februarie mare bal mascat la Operă, (adică Teatrul Național). Toate benoarele au fost reținute. Se vorbește de o mare bandă de „bebei" și de „bone" care vor asista la această serbare.

Marți 8 Februarie mare reprezentație de gală dată de prințesa Elena Bibescu la Teatrul Național cu grațiosul concurs al mai multor persoane din societate.

Mercuri 9 Februarie, mare bal țărănesc al societății Furnica.

Joi 10 Februarie bal la hotelul Șuțu.

Vineri 11 Februarie mare bal la d. Ion Marghiloman.

Mai multe recepțiuni cu ceai la Legațiunea Rusiei.

In ultimele zile ale Carnavalului mare bal la George Cantacuzino.

*
* *

— Camerele votează revizuirea Constituției după desbateri violente și foarte agitate.

C. A. Rosetti e tot în streinătate, dar partizanii săi din parlament încep să ia atitudini neprietenești față de guvern.

Pe de altă parte opoziția de toate nuanțele — afară de Dumitru Brătianu care nu este încă opozant declarat — ia atitudini belicoase. Ziarul *L'Independance Roumaine*, moderat până aci, trece hotărît în câmpul adversarilor ireductibili al guvernului.

Opozitia se hotărăște pentru un front unic și pentru lupta dârză în alegerile pentru Camerele de revizuire. Un comitet de luptă este ales. El e compus din : Mihail Cogălniceanu, Gheorghe Mârzescu, C. Șuțu, Al. Holban, Gheorghe Vernescu, Alexandru Lahovary.

Dar junimiștii lipsesc din front. Petre Carp a fost numit ministru al României la Viena, Titu Maiorescu profesor la facultatea de litere din București, Maiorescu și Vasile Alecsandri membri ai Academiei Române, iar tratativele urmează pentru ca 15 junimiști să fi aleși pe listele guvernamentale, în Camerele de revizuire Cu chipul acesta Brătianu dezorganizează iarăși partidul conservator, slăbește frontul opoziției și crează un partid de opoziție de care să poată dispune la trebuință.

— In sfârșit se înființează o Societate a Presei. Treizeci și trei de ziariști se adună și aleg următorul comitet : Președinte

B. P. Hașdeu, vice-președinți D. A. Laurian și colonel Skeletti, I. G. Bibicescu, Al. Ciurcu, Eminescu, Missail și Barbu Constantinescu membri, M. Minovici casier.

Dar această societate nu va avea această viață; unul din motive e faptul că președinția nu a fost dată lui C. A. Rosetti.

Motivul nealegerei lui Rosetti a fost Eminescu care, cu nici un preț, n'a voit să admită președinția directorului *Românului.*

* * *

Eminescu era un om mare căci era un poet genial, dar în politică vedea strâmt, n'avea lărgimea de orizont a lui Rosetti, era pătimaș, nu erta lui Rosetti cele două mari păcate, întâiul că era liberal, al doilea că avea și sânge grecesc în vine.

Rosetti era cel dintâi ziarist al epocei lui, cine-i putea contesta aceasta; președinția unei Societăți de presă se cuvenea de drept omului care luptase o viață pentru libertatea presei; totuși glasul lui Eminescu a avut mai multă trecere și Rosetti a fost înlăturat.

Și atunci, cá și mai târziu, oamenii cu adevărată valoare pătrundeau mai greu de cât mediocritățile. Mediocritatea nu deștepta niciodată invidia.

Eminescu era ziarist politic ca și Rosetti, B. P. Hașdeu era numai publicist. Eminescu nu admitea să existe în România un ziarist politic deasupra lui. Incă un motiv ca să înlăture pe Rosetti și să se puie sub președinția lui Hașdeu care nu-i subordona întâietatea lui ca ziarist politic.

CONTRABANDELE BUCUREȘTENE

— Nicolae Xenopolu redactor la *Românul* plecase în concediu; trebuia cineva care să-l înlocuiască pe timp de o lună. Am fost cerut eu dela *Telegraful*. Astfel am fost, timp de o lună, redactor la *Românul.*

Dela *Românul* am trecut, sef de biurou la serviciul axizelor dela Primăria Capitalei.

Doctorul Sergiu, care era ajutor de primar, prinsese simpatie de mine din puținul cât scrisesem la *Telegraful* și *Românul.* Așa că mă voia la primărie.

Pe vremea aceea existau încă axizele comunale. Axizele fuseseră arendate unei asociații particulare, sub președinția

d-rului Balanolu. Dar tocmai în anul 1883, primăria luase căutarea în regie a acestor venituri.

Directorul serviciului era Apostol Aricescu, fratele poetului Constantin Aricescu, care era tatăl pictorului nostru de astăzi și a colonelului Tudorică Aricescu din cavalerie.

In anul prim al regiei veniturile au fost mai mari, firește, decât câștiga comuna de pe urma antreprizei, însă tot nu au fost la înălțimea consumației. Și iată de ce: Când antreprenorii au fost în ultimul an al concesiunei au oferit băcanilor, angrosiștilor, cârciumarilor, etc., să le reducă taxele la jumătate, și chiar la un sfert dacă vor voi să se aprovizioneze pe mai mulți ani. Firește că cei mai mulți au primit, iar antrepriza a încasat sume însemnate. De aceea în anul care a urmat încetarea antreprizei, Capitala era saturată cu mare parte din articolele de consumație.

Apoi era contrabanda organizată pe o scară întinsă.

Bucureștiul, având o rază foarte întinsă și foarte multe locuri deschise sau mascate cu vii, paza era extraordinar de grea. In special era greu de tot de păzit extremitățile Capitalei din spre Vitan, Văcărești, Belu, etc.

Pe vremea aceea erau cartiere întregi cari trăiau de pe urma contrabandei, în special de pe urma contrabandei spirtului. Fiindcă spirtul era un articol foarte sus taxat — 7 lei la decalitru.

In înțelegere cu fabricanții, ale căror fabrici erau instalate afară de raza și raionul orașului, șefii contrabandiști aveau sub ordinele lor echipe întregi de mahalagii de pe la Vitan, Belu, etc., care nu se ocupau decât cu contrabanda. Iar contrabanda le aducea câștiguri însemnate.

Bucureștenii de astăzi nici nu-și pot închipui că, în chiar capitala României, pe la periferie, se petreceau scene și lupte, pe care astăzi le văd numai în filmele cinematografice. Dar nici chiar bucureștenii de atunci nu cunoșteau misterele nopților din unele cartiere.

Manoperile acestor contrabandiști erau nesfârșite.

In calitatea mea de șef al biuroului axizelor, am văzut numeroase instrumente care slujeau la introducerea spirtului prin barierele orașului, pe dinaintea perceptorilor și controlorilor comunali.

Găzarii: Aceștia aveau garnițe cu două funduri. Deasupra era petrolul iar în fund spirtul, romul sau cognacul.

Geamgii: Punătorii de geamuri, aveau cutiile lor măsluite. In peretele de jos era practicată o deschizătură în care era introdus un tub de tinichea, conținând spirt.

Lemnarii: Căruțele cu lemne dela pădure treceau bariera încărcate, ca de obiceiu. Dar printre aceste lemne erau câteva trunchiuri mai groase, scobite în tot lungul lor, iar înăuntru iarăși tuburi de tinichea cu spirt.

Inmormântările : Un convoiu mortuar trecea bariera către un cimitir din oraș. In cap era popa care citea, în dosul cosciugului femei care se jeleau, etc. In realitate era o bandă de contrabandiști. Popa era un contrabandist, femeile erau din bandă iar dacă ridicai capacul coșciugului găseai cutii de tinichea pline cu spirt.

Femeile borțoase : Zilnic treceau prin barieră câteva femei cu pântecile la gură. Intr'o bună zi un controlor mai curios a pus mâna : pântecele nu era altceva decât o cutie de tinichea plină cu spirt și fasonată astfel în cât să se adapteze corpului și să simuleze sarcina.

Trăsurile de Hereasca : Sunt cunoscute acele trăsuri zise „de Hereasca" cu coviltir acoperite. Ei bine, acest coviltir, bine acoperit și bine căptușit, cuprindea în toată întinderea o mare cutie de tinichea plină cu spirt.

Căruțașii : Am văzut căruțe al căror fund era dublu, iar înăuntru aceleași cutii cu spirt. Am văzut o căruță de chiristigiu a cărei osie era găurită și înăuntru tubul cu spirt.

Butoaiele cu dublu fund : La control se declara vin, fiindcă vinul era mult mai ușor taxat, dar butoiul avea două duble funduri în două părți sau un singur dublu fund. In aceste compartimente era spirt, rom sau cognac.

Dacă cotarul comunei era de rea credință, fiind cumpărat de contrabandiști, afacerea mergea strună și contrabanda trecea. Dar dacă cotarul era cinstit prindea imediat frauda. Cotul nu intra în butoi atât de adânc cât trebuia.

Căruțele cu fân : Butoaiele cu spirt erau ascunse în mijlocul fânului. Aceste care erau sondate cu niste țepe lungi și ascuțite. Dacă controlorul era mituit declara că totul e în regulă.

Femeile cu copii : Foarte ingenios mijloc. Femei cu copii de țâță în brațe treceau dela țară la oraș. In pachetul din brațe — care nu era altceva decât un butoiaș cu spirt special — se afla așezat un instrument ingenios : când femeia bătea cu palma peste spatele butoiașului, acesta scotea un țipăt de copil. Spiritul totdeauna bănuitor al controlorilor și perceptorilor, a descoperit și această fraudă.

Luptele : Dar, în afară de toate aceste fraude ascunse, erau și contrabandele fățișe.

Am spus că, unele extremități ale Capitalei, fiind deschise

sau având ascunzători, paza era foarte greu de făcut. Prin aceste locuri, — destul de bine cunoscute de altfel, — treceau contrabandele în mare. Pe aci treceau căruțele încărcate cu butoaie sau contrabandiști, bărbați și femei, venind în șiruri și purtând în spinare câte un butoiaș.

Bine înțeles că, în afară de guarzii călări și pedeștrii, direcția axizelor se slujea și de spioni. Acești spioni aduceau informațiile și denunțau locurile pe unde trebuia să treacă negreșit contrabandiștii.

Se specifica banda care trebuia să lucreze cât și noaptea și ora.

De cele mai multe ori denunțările erau opera contrabandiștilor, căci, se dedea Direcției o pistă falșă; pe când agenții erau concentrați la locul denunțat contrabanda trecea prin altă parte.

Imi amintesc cum o dată a fost organizată o cursă. Informatiuni sigure spuneau că în noaptea cutare, la ora cutare o mare contrabandă va intra pela Vitan, dacă nu mă înșel. Direcția a concentrat oameni de pază.

In anul întâiu al regiei garda comunală nu era încă înființată, de aceea comuna se slujea de oameni recrutați la întâmplare. Mai întâi erau inspectorii, apoi revizorii călări și în fine paznicii pedeștri. Printre revizorii călări se afla și Nae Ulmeanu al căruia nume, ca bătăuș politic al liberalilor, era celebru prin anii 1885—1888.

Rolurile au fost împărțite, forțe însemnate au fost concentrate si paza pusă. Denunțul era, de data aceasta, exact.

La ora indicată șirul de contrabandiști apăru. Imediat oamenii comunei, se repeziră, din toate părțile asupra lor.

Dar nici contrabandiștii nu dormeau. Știind că în noaptea aceea va trebui să treacă o foarte însemnată cantitate de spirt toată populația din partea locului veghea. La întâiele țipete, au ieșit de prin toate casele bărbați și femei înarmați cu ciomege, cu topoare, cu furci și o luptă crâncenă începu.

Rezultatul a fost că doi guarzi comunali au fost stâlciți în bătaie, iar un contrabandist a fost ucis. Bine înțeles că s'au tras și focuri de revolver.

După cum era și firesc, în acea noapte întunecoasă, numai o parte a contrabandei a fost capturată.

Casa de la Colentina : In sfârșit mai era și casa de la Colentina.

Intre comuna București și comunele rurale din prejur exista o limbă de pământ neutră numită „raion". In comuna Colentina, la marginea raionului se afla o cârciumă unde se

făceau mari depozite de spirt, fiindcă acolo taxa axizului era numai de 50 bani la decalitru. Iar la limita cealaltă a raionului pe teritoriul comunei Bucureşti era o altă cârciumă. Dela cârciuma din comuna Colentina până la cârciuma din comuna Bucureşti, era săpat, pe sub şoseaua raionului, un tunel ; şi astfel butoaiele cu spirt dela cârciuma din comuna Colentina treceau în comuna cealaltă. Cu chipul acesta o mare parte a Bucureştilor era alimentată cu spirt pentru care nu se plătea mai mult de 50 bani la decalitru.

Un contrabandist de forţă era un evreu anume Sevilio. Acesta era şi contrabandist şi denunţător.

Negreşit nu el trecea personal marfa în contrabandă dar avea echipa lui cu care lucra pe picior mare. De foarte multe ori l'am văzut la Direcţia axizelor venind să aducă denunţuri.

De cele mai multe ori denunţurile lui erau exacte. Fiindcă Sevilio, ca om deştept ce era, avea un întreit scop când denunţa :

1) Că lua parte din prima cuvenită destăinuitorilor unei contrabande ;

2) Fiindcă punea beţe 'n roate concurenţilor săi, în contrabandă, contribuia ca să fie desfiinţaţi şi rămânea el singurul contrabandist în ramura spirtului.

3) Fiindcă depărta bănuelile de la dânsul.

Sevilio era foarte dibaciu. Şi iată cum : dacă afla, în mod cert, că o contrabandă mai însemnată trebuia să se facă într'o noapte anumită şi anume în ce direcţie, venea imediat la Direcţia axizelor şi făcea denunţarea. Dar, în acelaş timp, punea la cale o altă contrabandă însemnată de spirt pe cont propriu, în aceiaşi noapte, la aceiaşi oră şi, bine înţeles. pe la un alt punct de trecere. Cum Direcţia dispunea de foarte puţine forţe de pază, acestea fiind aproape toate concentrate în punctul pe unde aveau să treacă contrabandiştii denunţaţi. punctul de trecere al lui Sevilio rămânea pustiu.

De altfel Direcţia ştia bine că Sevilio face contrabandă : îl pusese chiar în urmărire însă, închidea de multe ori ochii, fiindcă aducea servicii destul de bune. Era unul din spionii dibaci ai administraţiei comunale.

E cunoscut numele acelor fabricanţi de spirt cari, până la desfiinţarea axizelor, s'au îmbogăţit de pe urma contrabandei.

Aceasta este una din feţele Bucureştilor de altă dată care a dispărut definitiv.

PETRECERI ARISTOCRATICE

— Teatrul Național schiopăta mereu. Publicul nu venea la Teatrul Național. Inalta societate nici nu vrea s'audă de piesele și de actorii români. Femeile din aristocrație nici nu prea știau românește, toată educația lor, tot sufletul lor, era strein. Ochii, mintea și inima lor, erau pironite asupra Parisului. Această elită, înstrăinată de neamul ei, vorbea, scria, citea, cânta și petrecea franțuzește. O greșală de limba franceză în această societate era descalificarea și ridicolul pentru vecinicie. O greșeală de limba română o delicioasă glumă.

Dar înalta societate este miloasă, aceste femei fără simț și ambițiune națională, condescind să vină în ajutorul *„Des pauvres acteurs roumains"*, cu ofranda lor generoasă.

O reprezentație de gală fu pusă sub patronajul înaltei societăți, biletele se vând în „societate" cu prețuri urcate, toți znobii se bat după bilete, fiindcă toată aristocrația va fi acolo.

Poporul, care urăște pe aristocrați, n'are cu toate acestea, dorință mai vie de cât să-i imite și să le intre în suflet.

In Februarie se dă o mare reprezentație de gală la Teatrul Național.

Sala este strălucitoare de toată lumea aristocrată și bogată a epocei.

Mai întâi a cântat la pian prințesa Bibescu.

Apoi a apărut frumosul și talentatul bariton brăilean Iorgu Cavadia, care cu vocea lui armonioasă, a cântat *Santa Maria* de Faure cât și *Unde ești?* versuri de Șerbănescu, muzica de Cavadia. cât si *Epistola* de Grigore Ventura.

Apoi teatrul : După *Kleftul* de Abraham Dreyfus s'a jucat *Un leu și un zlot*, comedie localizată după *Les 37 sous de Monsieur Montodoin*. Piesele au fost jucate de amatori.

Un leu și un zlot a fost jucată în mijlocul râsetelor nebune, de către Grigore Paleologu, mai târziu înalt magistrat, d-na Ana Marian, mama talentatului nostru artist diletant Lică Marianu, A. de Lenș, Alexandru Brăiloiu, Constantin Grant, domnișoarele Burelly și în sfârșit d-nii Docan și Alexandru Marghiloman, viitorul ministru și șef de partid.

*
* *

— Camera, înainte de a fi dizolvată, votează bugetul pe exercitiul 1883—1884 ; acest buget se balanțează cu cifra de lei 125.039.535,61.

— In Duminica Floriilor, — 10 Aprilie, — se execută întâia vânătoare de „paper-nunt".

Este o petrecere jumătate sportivă, jumătate „mondenă" la care participă numai înalta societate. Fiindcă trebuie ştiut că pe la anul 1883 numai petrecerile societăţei aristocratice erau înregistrate de ziare şi aveau preţ.

Intâlnirea a fost la rondul al 3-lea de la Şosea. Aci Constantin Isvoranu şi Alexandru Marghiloman, îmbrăcaţi cu jachete roşii, şepci negre, trâmbiţa la spinare şi cisme de lac, călări pe cai superbi, aşteptau toate echipagiile pe drumul Herestrăului.

Bestia era locotenentul Mihail Laptew care trecu repede cu iuţeala fulgerului. Goana a durat 2 ore.

După aceea doamnele au scoborît din trăsuri, domnii le-au dat braţul şi toată această lume aristocrată a intrat în păduricea Bănesei unde s'a mâncat, s'a băut şi s'a dansat.

Dar ce lume a vremurilor pierdute acum în besna trecutului ?...

Principesa Urusof, principesa Ferdinand Ghica, D-na Lili Bălăceanu, D-şoarele Laptew, d-na Petre Grădişteanu, d-na Scarlat Ferikidi, d-na Isvoranu, etc.

Vânătoarea a fost condusă de Alexandru Marghiloman.

CAMERELE DE REVIZUIRE

— Lupta electorală pentru Camerele de revizuire este foarte vehementă. Partidul consevator, înţelegând că revizuirea legei electorale şi desfiinţarea restrânsului colegiu I înseamnează o grea lovitură pentru el, face mari sforţări ca să biruiască.

Pentru întâia oară de când au venit liberalii la putere, întreaga opoziţie se coalizează şi retrage lui Ion Brătianu încrederea. Până aci aproape toată lumea politică era de acord cum că omul situaţiunei este Ion Brătianu ; acum, însă, se dă lupta de răsturnare.

Ion Brătianu începe să fie numit „dictatorul", „vice regele" şi „Vizirul". Toate ziarele opoziţiei iau tonul violent şi chiar injurios, însăşi *L'Independance Roumaine,* cum am mai spus, trece de la tonul moderat şi curtenitor de opoziţie, la tonul violent al ziarelor româneşti.

Opoziţia ştia bine că nu va dobândi majoritatea în alegeri dar voia să ia lui Brătianu putinţa de a dobândi cele 2 treimi necesare spre a face revizuirea.

Alegerile se fac în mijlocul protestărilor zgomotoase ale opoziţiei care se plânge de ingerinţe.

Colegiul I de Cameră din Bucureşti e luat de guvern cu cea mai mare greutate, Ion Câmpineanu, candidatul guvernului trece cu 223 voturi contra lui Gheorghe Vernescu candidatul opoziţiei care întruneşte 220. Dar la Senat Vernescu e ales la colegiul I cu mare majoritate împotriva lui Beizadea Mitică Ghica fostul preşedinte al Senatului.

La Iaşi opoziţia biruie aproape pe toată linia, opoziţia mai ia câteva locuri în restul ţărei dar guvernul dobândeşte o majoritate zdrobitoare de cel puţin şase şeptimi, astfel că revizuirea este asigurată.

Acum opoziţiei nu'i mai rămâne de cât să recurgă la arma atât de obicinuită în luptele noastre politice : retragerea din parlament.

Din această cauză lupta se va da în amândouă Camerele, numai între cele două fracţiuni ale partidului liberal : fracţiunea radicală a lui C. A. Rosetti şi fracţiunea conservatoare a lui Ion Brătianu.

Dumitru Brătianu, căzut la Cameră, este ales la colegiul 2 de Senat din Argeş pe lista guvernamentală. Dumitru Brătianu adresează o scrisoare alegătorilor săi spunându-le că, ales în aceste condiţiuni, nu poate primi mandatul. Şi Dumitru Brătianu nu va face parte din Camerele de revizuire. Iar din ceasul acesta fratele mai mare al primului ministru va deveni, din zi în zi, tot mai ireductibil opozant.

Două amănunte ale acestor alegeri : întâiul este acela că Gheorghe Panu, mai târziu director al ziarului *Lupta* şi şef al partidului radical, este ales pentru întâia oară deputat. El e trimis în Cameră de către colegiul al 4-lea de Iaşi şi va figura în grupul înaintat al lui C. A.Rosetti.

Al doilea amănunt e că generalul Dimitrie Leca, preşedintele fostei Camere, cade în judeţul său la Bacău, aşa că guvernul e silit să-l aleagă la colegiul al 4-lea de Prahova.

Opoziţia este sfărâmată din alegeri, ea nu poate obţine decât 13 mandate la Cameră şi 11 la Senat. Inţelegând că nu mai poate juca nici un rol activ în Camerele acestea şi că revizuirea legei electorale nu o mai poate împiedeca, ea se retrage atât din Cameră cât şi din Senat, trei zile după deschiderea parlamentului în ziua de 10 Mai, mai înainte chiar de alegerea biurourilor.

Retragerea din parlament este motivată de faptul că alegerile nu au fost libere.

Actul de retragere este semnat de Nicolae Blaremberg, Lascar Catargiu, N. Drosu, A. Gheorghiu, Al. Lahovary, General G.

Manu, Lascăr Rosetti, George Vernescu, Christian Tell, M. Cogălniceanu, D. S. Cesianu, Gr. Peucescu.

Junimiștii nu s'au asociat acestora și au rămas în parlament. Tot la fel nu s'au asociat nici fracționiștii moldoveni în cap cu Nicolae Ionescu fiindcă erau revizioniști.

O MANIFESTAȚIE IREDENTISTA

La Cameră, în comisiunea de revizuire sunt aleși: General D. Leca, Iancu Sturza, N. Gane, Agarici, Berendeiu, N. Voinov, P. Cazotti, C. A. Rosetti, Anastase Stolojan, C. Nacu, Al. Papadopolu Calimachi, I. Poenaru-Bordea, Nicolae Ionescu, Emil Costinescu și V. Lascăr.

Gheorghe Panu, rămas în balotaj cu V. Lascăr, este bătut la al doilea scrutin și nu intră în Comisia de revizuire.

Majoritatea Comisiunei nu este favorabilă unei revizuiri radicale, nici colegiului unic susținut de Rosetti, nici unei legiuiri de presă prea largi. Camera este mai mult aplecată să facă o revizuire pe baze conservatoare. De aceea alegerea membrilor comisiunei care să redacteze proectul nouei Constituții, e semnificativă. In adevăr, pe când generalul Leca, care cu câteva zile mai înainte rostise un discurs violent împotriva socialiștilor care „mănâncă biftec și beau șampanie" — aluzie la fiii lui C. A. Rosetti — este ales cu 87 voturi. C. A. Rosetti președintele Camerei nu trece decât al optulea pe listă cu 70 voturi. Inaintea lui, cu mai multe voturi, sunt aleși oameni fără nici o însemnătate precum P. Cazotti și alții.

Situația se desemna in Cameră; în curând C. A. Rosetti va fi pus în minoritate hotărîtă.

— Un incident care emoționează. La Iași este inaugurată statuia lui Ștefan cel Mare, la care solemnitate asistă și regele. Cu acest prilej senatorul Petre Grădișteanu rostește un discurs spunând că, din Coroana de oțel mai lipsesc câteva pietre nestimate; urează regelui Carol ca să le câștige. Bine înțeles Grădisteanu făcea aluzie la provinciile subjugate.

La București mare emoție, la Viena și la Pesta emoție încă și mai mare.

Ziarele conservatoare exploatează incidentul iar *L'Indépendance Roumaine* care e câștigată cu desăvârșire politicei rusofile, atacă Austria și toarnă untdelemn peste foc.

La Iași au vorbit: Nicu Ganea, membrul din Comitetul statuei, Leon Negruți, primarul Iașilor, C. A. Rosetti președintele Camerei, D. Sturza din partea Academiei, Nicolae Ionescu, care singur nu-și citește discursul, B. P. Hașdeu din partea tineretului oltenesc.

Cuvântarea lui Leon Negruți a fost foarte apreciată; această cuvântare a început cu vorbele : „Mărirea de față salută mărirea trecută".

La banchet au vorbit mai mulți oratori iar seria toasturilor a încheiat-o Petre Grădișteanu care a spus că „bea pentru toți absenții, pentru Regina mai întâi, pentru președintele consiliului și pentru toți miniștrii care sunt de față și, în sfârșit pentru provinciile surori ale regatului nostru, precum Bucovina, Transilvania și Banatul care, din nenorocire, lipsesc Coroanei regale, dar care nu vor lipsi poate întotdeauna".

Apoi, adresându-se regelui, i-a spus: „Coroana Majestății Tale e frumoasă, Sire, dar îi lipsesc câteva perle; fie ca într'o zi să le aibă"

Regele a ciocnit paharul cu al lui Petre Grădișteanu, apoi s'a dus și i-a strâns mâna în mijlocul aplauzelor furtunoase a celor 500 oaspeți.

Intr'o scrisoare adresată ziarului *România Liberă,* Grădișteanu rectifica darea de seamă a ziarelor adăogând că a vorbit astfel:

— „Sire, sunt mulți cari lipsesc dela această masă și care ar fi dorit să fie; aceștia vă iubesc, Sire, ca și noi toți căci ei văd în Majestatea Voastră, nu pe Regele României ci pe Regele Românilor. Si cu ajutorul lor Majestatea Voastră va recuceri pietrele nestimate ce lipsesc încă la Coroana lui Ștefan cel Mare".

Aceste cuvinte au provocat o furtună mare în toate ziarele austro-ungare. Nu este ocară pe care aceste foi să nu o arunce asupra Românilor; cele mai șovine amenință cu pedepsirea României, altele cer o intervențiune diplomatică energică.

In sfârșit intervenția diplomatică se face, iar guvernul este silit să publice un *Comunicat* în care spune că vorbele lui Grădișteanu n'au fost rostite astfel precum le-au reprodus ziarele, că Grădișteanu nu avea nici o calitate oficială la acel banchet, că toastul acestui domn nici n'a fost reprodus în „Monitorul Oficial" și că afacerea este, ațâțată numai de ziarele dușmane țării".

Și, în adevăr, peste câteva zile, Emil Galli, proprietarul ziarului *L'Indépendance Roumaine*, este expulzat din țară.

— Dar relațiile noastre cu Austria nu sunt de loc bune, zilnic ele se înrăesc.

Mai întâi avem chestiunea Dunării care nu e încă rezolvată. Avem apoi toastul lui Petre Grădișteanu la Iași, avem un incident de graniță la Ițcani unde grănicerii austriaci, mai mulți la număr, au atacat grănicerii noștri, i-au lovit și i-au arestat, avem în sfârșit cazul generalului belgian Brialmont.

Generalul Brialmont, o autoritate în materie de fortificații, chemat de guvernul român, a venit în România spre a redacta planurile fortificării Bucureștilor și alte fortificații. Imediat mare emoție în Austro-Ungaria. Austro-Ungaria intervine la Bruxelles și întreabă dacă guvernul belgian a autorizat pe generalul Brialmont — care era militar în activitate — să meargă în România. Răspunsul e că generalul a lucrat fără să ceară voia guvernului său. Și generalul e pedepsit, fiind pus în disponibilitate.

*
* *

— Un incident foarte penibil în lumea literară, toți intelectualii sunt foarte mâhniți, uni foarte indignați.

O nenorocire s'a întâmplat, marele poet Eminescu a înebunit. Toată lumea, prieteni și dușmani, deplâng această catastrofă. Numai un rival în literatură, poetul Alexandru Macedonschi, face excepție. In revista *Literatorul* pe care o dirige, el scrie următoarele versuri:

EPIGRAMA

Un X... pretins poet — acum
S'a dus pe cel mai jalnic drum.
L'aș plânge dacă 'n balamuc
Destinul său n'ar fi mai bun.
Căci, până eri, a fost năuc
Și nu e azi decât nebun.

Indignarea în cercurile literare și ziaristice e mare. Grigore Ventura publică în *L'Indépendance Roumaine* o scrisoare de dezaprobare intitulată *O infamie.*

Atunci această afacere a provocat indignare, dar erau mulți cari credeau, ca și Macedonski, cum că Eminescu e un pretins poet. Era patima politică care lovea în Eminescu reacționarul și redactorul *Timpului*. Cine ar mai putea îndrăzni astăzi acelaș lucru?

*
* *

— In toamnă se deschide Expoziția Cooperatorilor. Inițiatorul și animatorul este Dimitrie Butculescu care, un număr de ani de aci înainte, va fi un energic luptător pentru cauza economică a României.

Expoziția este instalată pe un loc viran în Calea Victoriei, aproape de cofetăria Nestor, acolo unde astăzi este o clădire cu două etaje.

Expoziția era doar o miniatură mai ales din cauza spațiului restrâns pe care se afla instalată. Totuși multe produse românești erau acolo iar munca națională a fost bine reprezentată.

*
* *

— Camerile redeschizându-se începe lupta pentru revizuire. In majoritate Parlamentul este ostil idelior radicale ale lui C. A. Rosetti. Din această cauză Rosetti demisionează dela președinția Camerei, iar generalul Leca e ales în locul său.

Bine înțeles din ziua aceasta legăturile de prietenie, vechi de patruzeci de ani, dintre Rosetti și Ion Brătianu încep să se desfacă.

Puține zile după demisiunea lui Rosetti, Camera se împarte în două tabere: liberali moderați cari urmează pe Ion Brătianu, și liberalii radicali cari urmează pe C. A. Rosetti. Aceștia din urmă sunt cei mai puțini. Intâia ciocnire se dă între Ion Brătianu și Gheorghe Panu, debutant în Parlament. La admonestările acre ale primului ministru, Panu răspunde înțepat cum că, dintre toți șefii partidului liberal, C. A. Rosetti este singurul care știe ce vrea. De acum spărtura dintre cele două tabere se lărgește mereu.

Dar prăpastia din Cameră se face și afară, guvernul vrea să distrugă rosetizmul, tineretul liberal cere să intre în rânduri și să scoată din circulație pe bătrâni. Cu scopul acesta consiliul comunal ales, nici de un an, e disolvat.

*
* *

— Marele eveniment teatral este apariția pe scena teatrului Național a *Nopței Furtunoase* a lui I. Caragiale. Representarea piesei, datorită stăruințelor lui Vasile Alecsandri care e membru în Comitetul Teatrului, provoacă un scandal general. Aproape toți criticii, toate penele competente, toți oamenii de teatru, toți oamenii de gust înalță mâinile la cer și-și astupă urechile ca să nu mai audă.

Claymoor scrie în *L'Indépendance Roumaine:*

— „A l'Opéra la salle este superbe, une vraie serre. Les loges apparaissent comme des jardinieres, d'ou se dressent les fleurs les plus enivrantes.

Dans les fauteuils tout un essalm de papilons attirés par le parfum et la lumière.

Le samedi a été pris comme jour *pschutt* par le *monde v'lan*".

Și, după această amețeală de vorbe și după aceste copilării care astăzi ne-ar face să ne ținem coastele, urmează:

22

— „N'est il pas navrant de voir madame Romanesco, si bien dans le *Supplice d'une femme*, une jeune ingenue de grand talent, jouer le rol trivial de saute ruisseau dans *Noaptea Furtunoasă?* Et dans quel travesti, bon Dieu!"

Noaptea Furtunoasă, care, la 1833 era privită ca o rușine și o trivialitate, astăzi este una din marile valori ale literaturei noastre dramatice!

*
* *

— Consiliul comuna ldin București este dizolvat cu raport motivat sub acuzațiunea malversațiunilor. Afacerea face sgomot, Camera numește chiar o comisie de anchetă parlamentară.

Guvernul are acum o linie de conduită: desființarea întregei vechi falange liberale, cu toți Serurii, Mavrușii, Veniamin Hernii, Pană Buescu, etc., și aducerea la suprafață și onoruri a tineretului.

Spre a începe toți șefii legiunilor gardei naționale, care mai exista încă, sunt înlocuiți cu oameni noui. Dar situația tot nu este destul de netedă, fiindcă, pentru demnitatea de primar sunt doi candidați foarte serioși, unul este Nicolae Fleva, cellalt este Doctorul Sergiu.

Opoziția conservatoare și vernescană nu participă la alegeri din tactică; interesant era ca câinii lui Orole să nu se împace văzând lupul conservator. Pentru ca liberalii să se mănânce între ei și să se uzeze opoziția se abține.

Spre a compensa pierderea vechilor cadre liberale, guvernul face apel la intelectualitatea junimistă. Ziarul *România Liberă* aprobă dizolvarea consiliului comunal și... are candidații săi pe lista viitorului consiliu. D. Aug. Laurian, directorul *României* Libere, este ales pe lista oficială.

ANUL 1884

— Alegerile comunale se fac și în capul listei este ales Eugeniu Stătescu, desemnat pentru demnitatea de primar dar Stătescu nu primește. Lupta se dă, după aceea, între Fleva și doctorul Sergiu. Pentru motive politice, Ion Brătianu alege pe Fleva, însă majoritatea consiliului comunal nu-l agrează. După multe târgueli Nicolae Fleva este ales primar cu 15 voturi din 27 votanți, fiind și 3 consilieri absenți.

In realitate Fleva n'are majoritatea din numărul de 30 consilieri câți compuneau consiliul, dar avea majoritatea — o foarte slabă majoritate — din numărul consilierilor prezenți.

— In luna lui Ianuarie a murit Vasile Boerescu, fost ministru de externe, profesor la facultatea de drept din București, unul din oamenii fruntași ai epocei sale. Când a murit stătea de câtva timp în neactivitate, atât din cauza nefritei de care suferea cât și din cauză că în chestiunea Dunării nu avusese mâna fericită în calitate de ministru de externe.

*
* *

— Incepând în Cameră dezbaterile asupra revizuirei Constituției, agitația începe și afară.

Dumitru Brătianu, ales deputat de colegiul I de Argeș, refuză din nou mandatul, sub cuvânt că acea Cameră era aleasă prin fraudă.

Adresează țării un apel care sfârșește cu vorbele *„Jos regimul corupțiunei și al minciunei“* Era acelaș Dumitru Brătianu care, fiind chemat dela Constantinopole în anul 1881 ca să ia frânele guvernului, a rostit în Cameră un discurs care a făcut senzație și a culminat cu vorbele: *„Hoții la pușcărie, oamenii de treabă la lucru“*.

Dumitru Brătianu n'a stat la lucru decât un mic număr de săptămâni.

In urma scrisorii lui Dumitru Brătianu intră în scenă prințul George Bibescu care, sub tilul *Reforma,* cere tutulor nuanțelor opoziționiste să-și dea mâna pentru ca, sub un singur șef, să plece la luptă pentru răsturnarea guvernului și reformarea moravurilor politice. Candidatura prințului Bibescu la șefia întregei opoziții era astfel pusă, dar apelul n'a avut alte urmări deocamdată. Prințul era bănuit că manevrează pe contul Rusiei de aceea lumea politică a stat în rezervă.

*
* *

— In Februarie 1884, a murit la vârsta de 77 ani, generalul Christian Tell, fostul membru al comitetului revoluționar dela 1884, de mai multe ori ministru și membru al partidului conservator.

Lui Tell i s'au făcut funeralii naționale; Ion Brătianu a mers în urma cortegiului.

*
* *

— Un incediu distruge redacția și atelierul tipografic al ziarului *Românul.* Rosetti era sărac și n'avea alt mijloc de trai decât ziarul său. Atunci s'a format un comitet care să-i adune o sumă care, purtând numele de „Recompensă Națională“, să-i fie oferită. Comitetul era compus din: Prințul Grigore Sturza, general Haralambie, Dumitru Giani, Ștefan Ioa-

nide, V. Al. Urechiă, Stancu Becheanu, G. Cantili, I. I. Manoach, D. Pruncu, Al. Băicoianu, C Nacu, P. Enciulescu, Anton Carp, D. Bilcescu, doctor Marcovici, Pană Buescu și bancherul Mauriciu Blank.

C. A. Rosetti, printr'o scrisoare publică, a refuzat categoric acest dar.

* * *

— Un fapt picant și edificator pentru regimul electoral cenzitar al epocei.

In urma retrageri lui Gheorghe Vernescu din Parlament, a rămas vacant colegiul I de Senat din Ilfov. Colegiul fiind convocat Vernescu face un apel către alegători ca să se abție: candidatul guvernului este un domn Solacolu. Dar la vot, din 200 alegători înscriși, agenții nu pot aduce decât 12 alegători din care 8 votează pentru Solacolu și 4 votează alb. Colegiul I de Senat din Capitala țării, a rămas atunci reprezentat de către un domn care întrunise 8 voturi din 200 înscriși.

Și tot mai erau oameni cari nu primeau reforma legii electorale propusă de C. A. Rosetti.

Bine înțeles cetățeanul Solacolu n'a putut fi senator fiindcă nu putuse întruni quoromul cerut de lege.

* * *

— Un mare eveniment teatral, Joi la 22 Martie se reprezintă pentru prima oară *Fântâna Blanduziei* a lui Vasile Alecsandri.

Distribuția e următoarea: Horațiu—C. Nottara, Meceniu—Petre Velescu, Postumiu—Ștefan Iulian, Scaurus—I. Cristescu, Zoil—D. Rașianu, Glutto—M. Mateescu, Hebrea—I. Petrescu, Gallus—Vasile Hasnaș, Neera—Amelia Nottara, Getta—Aristița Romanescu.

Dintre toți acești interpreți, nu mai trăesc astăzi la 1927 decât doi: Nottara și Iancu Petrescu.

* * *

— In noaptea de Vineri 23 Martie spre Sâmbătă, a luat foc aripa dreaptă a Palatului Universității despre strada Academiei.

Focul, care clocise toată noaptea, a izbucnit către dimineață și a dat alarma în tot orașul. In câteva minute bulevardul era plin de lume. Primul ministru a fost unul dintre cei dintâi la fața locului.

Doi pompieri și locotenentul Albu, prinși în incendiu la etajul de sus, au fost salvați cu ajutoare de jos. Cei doi pom-

pieri au sărit într'un cearceaf ținut de pompieri, iar locotenentul Albu a legat sus furtunul unei pompe și s'a lăsat în jos pe el.

Focul, foarte violent, s'a propagat repede. El a consumat, din nenorocire, și lucruri de mare valoare. Școala de Bele-Arte a ars cu multe desene, modele, tablouri și amintiri dar mai dureroasă a fost pierderea întregei colecțiuni botanice a doctorului Brânză. Dimineața profesorul era pe trotuar plângând ca un copil când și-a dat seama că rodul atâtor ani de muncă a fost mistuit în câteva clipe.

Acest sinistru era datorit incuriei. Sub acelaşi acoperământ unde erau înmagazinate atâtea lucruri de valoare, muzeul de antichități, Școala de Bele Arte, etc., etc., locuiau mai toți servitorii cu familiile, cu bucătăriile, cu spălătoriile și cu toată neglijența culpablă dela noi. Și afară de asta, în acest palat nu era nici măcar o gură de apă.

In sfârşit intrăm în chestiunea cea mare: revizuirea Constituției. Dar în acelaş timp începe și marele proces de descompunere al majorității: legătura de prietenie între C. A. Rosetti și Ion Brătianu e sfârșită.

Pe un lucru de nimic Ion Brătianu prezintă demisiunea Cabinetului. Ce se întâmplase? Raportul Comisiunei pentru revizuire fiind depus, Ion Brătianu cere ca discuția să înceapă a doua zi. C. A. Rosetti se sculă și spuse că, a doua zi nu e cu putință, căci raportul trebue studiat. Cere, dar, ca discuția să înceapă, a treia zi. Cu 57 voturi contra 48 Camera dă dreptate lui Rosetti. Iar Brătianu demisionează.

A doua zi Camera, cu 89 voturi acordă încrederea guvernului, însă C. A. Rosetti, cu puținii lui amici, se abțin. Situația e categorică, în partidul liberal nu mai e unitate.

Dacă defecțiunea lui Dumitru Brătianu n'a produs mare pagubă lui Ion Brătianu, cu defecțiunea lui C. A. Rosetti e cu totul altceva. De îndată se creiază în țară o atmosferă nouă, așa că toți democrații, toți tinerii cu idei înaintate care acordau încă încredere guvernului liberal, din antipatie sau neîncredere pentru conservatori, acum trec francamente în opoziție.

Demisiunea lui Ion Brătianu produsă în urma votului Camerei de care am vorbit, a fost precedată de un număr de cuvinte amărâte pe care le-a rostit atunci. Aceste cuvinte au rămas în Istorie.

Necăjit pentru că majoritatea a putut da un vot împotriva dorinței sale Ion Brătianu a strigat:

„Am suportat atâtea abuzuri, am răbdat asasinate și aceasta numai pentru ca să se poată face revizuirea. Astăzi văd

că revizuirea nu se poate face așa după cum doresc, sunt obosit și nu mai am rațiunea de a sta la putere".

In urma acestor cuvinte, Camera și Senatul au dat lui Brătianu voturi de încredere.

* * *

La Cameră se începe discuția revizuirii.

Titu Maiorescu se declară antirevizionist, el nu admite revizuirea legei electorale.

Art. 1 este astfel redactat :

„Regatul României cu tot teritoriul său de dincoace și de dincolo de Dunăre constitue un singur stat indivizibil".

Maiorescu combate redactarea întrebând ce caută Dunărea aci.

A vorbi de România de dincoace și de dincolo de Dunăre, asta însemnează că am renunțat la Basarabia. Deputatul junimist propune o altă redacțiune care se votează cu unanimitate de 123 voturi, mai puțin votul lui Iepurescu dela Vlașca. Noua redacție este:

„Regatul României și districtele sale de dincolo de Dunăre formează un stat indivizibil".

Discuțiunea asupra revizuirei se oprește în loc când vine în desbatere chestiunea cea gravă a libertății presei. Aci ciocnirea se produce direct între C. A. Rosetti, care e partizanul celei mai largi libertăți. și Ion Brătianu care cere îngrădiri.

Vacanța Paștelui dă câteva zile răgaz luptătorilor.

* * *

— Duminică 8 Aprilie, Circul Sidoli, instalat pe Bulevardul Elisabeta, — acolo unde este astăzi cinema Central și Vlaicu, tot acolo unde a ars și Circul Cremsler s'a prăbușit asupra publicului.

Am alergat unul dintre cei dintâi la locul catostrofei.

Circul era o instalație primitivă învelit cu pânză dar destul de încăpător.

Era ziua întâia de Paște și circul gemea de lume; d'abia se jucase 3 numere din program și, pe la orele 9, din cauza unei furtuni, marele catart din mijloc care susținea pânza se rupse și întregul cort căzu asupra publicului.

Ori cine își poate închipui ce a urmat.

O doamnă Hemperle a fost ucisă. Mai multe persoane au fost rănite, unele chiar grav, altele călcate în picioare. Femeile, mai ales, au avut mult de suferit. Dintre cei ușor răniți au fost și generalul Haralambie și Alexandru Marghiloman. Incendiul care se declarase, a fost ușor localizat.

— La jumătatea lui Aprilie au sosit în București Arhiducele Rudolf, moștenitorul tronului Austriei și soția sa, arhiducesa Ștefania. Arhiducele și soția au sosit cu vaporul la Giurgiu, de unde cu trenul au venit la București. Regele Carol și Regina Elisabeta au așteptat pe oaspeți la Comana.

Dela gara Filaret la Palatul regal Regina și arhiducesa au mers în trăsură închisă, regele și arhiducele în trăsură deschisă, amândouă înhămate a la Daumont.

Au fost prânzuri, serbări și un mare bal la Teaturul Național. Revista militară hotărîtă la Băneasa, nu s'a putut face din cauza ploiei. După încetarea ploiei defilarea s'a făcut prin fața Palatului regal, regele și arhiducele luând poziție în fața corpului de gardă. Au defilat toate trupele prezente în Capitală din corpul 2 armată.

Regina și arhiducesa au primit defileul dela una din ferestrele palatului.

Balul dela Teatrul Național a fost organizat cu o intenție deosebită; toate doamnele erau în costum național românesc.

In vestibul prințul Dimitrie Ghica înconjurat de unii dintre miniștri și alți demnitari, a primit pe rege care dădea brațul arhiducesei, iar regina era la brațul arhiducelui.

Regina ca și arhiducesa erau în costum național românesc. Această punere în scenă avea de scop să facă pe arhiduce simpatic în România și să amețească pe români spre a uita și chestia Dunărei și soarta românilor subjugați în Austro-Ungaria.

Zadarnice încercări cari nu puteau înșela pe nimeni.

Arhiducele Rudolf, de altfel nici n'a domnit căci a avut un trist sfârșit la Mayerling.

* * *

— In timpul vacanței de Paște partizanii colegiului unic, adică rosetiștii, întreprind o campanie de întruniri prin țară în favoarea ideii lor, dar fără ecou; publicul nu era copt pentru această reformă. In acelaș timp opoziția retrasă din parlament, înțelegând că retragerea ei se arată ridicolă dacă nu e urmată de o acțiune extraparlamentară, convoacă în seara de 28 Aprilie o întrunire publică în sala Bossel. Au vorbit Nicolae Blarenberg, Gheorghe Vernescu, Al. Lahovari.

Opoziția pusese la cale o manifestație de stradă la orele 12 din noapte, după eșirea de la întrunire. Toată organizația era a prințului Bibescu care se înscrisese oficial în partidul liberal conservator, și luase comanda acțiunei. Intervenind armata și poliția au fost mari dezordini de stradă.

Manifestanții aveau consemnul să invadeze curtea Pala-

tului regal și să manifesteze zgomotos. Primul ministru prevenit, a dat fuga la Palat, unde în scurt timp au sosit miniștrii Kițu și Voinov cât și alți demnitari și militari. Regele, sculat din somn, a fost pus în curent cu intențiile opoziției, pe când afară se dedeau lupte între agenții acesteia și forțele polițienești.

In sfârșit, pentru a împrăștia mulțimea care nu voia să golească Piața Teatrului, în ciuda șarjelor jandarmilor călări comandați de maiorul Fănuță, fură aduși măturătorii primăriei cari, cu măturile lor, înălțară nouri de praf în văzduh. Mulțimea asfixiată se împrăștie repede și manifestația încetă.

Dar Clubul Conservator întreținea și mișcarea printre studenți.

MIȘCAREA STUDENȚEASCA

La Facultatea de medicină din București o mișcare de nemulțumire se manifestă în contra unora dintre profesori, mai ales în potriva profesorului doctor Grigore Romniceanu. Aceasta prin anii 1883—1884.

In acelaș timp pătrund în facultate și ideile socialiste. Este de notat că mediciniștii au fost aceia cari fură mai întâiu influențați de socialism.

Mediciniștii se plângeau împotriva mijloacelor acestui profesor. Elevii cari nu știau răspunde repede și bine, atât la cursul dela facultate cât și la clinica spitalului, erau ofensați cu apostrofe violente. Se spunea — și aceasta e bine de cunoscut ca document al epocii, — că pe la anul 1883 și pe la 1884, studenții universității cari răspundeau greșit și dovedeau lene sau lipsă de inteligență la studiu, erau scoși din bancă și puși în genuchi într'un colț al sălei. Este demn de notat, nu numai pentru că se puteau găsi profesori capabili de a-și înjosi astfel elevii, dar, mai ales, fiindcă se găseau studenți cari se lăsau pedepsiți în felul acesta. Da, studenți universitari aveau lașitatea de a se așeza pe genunchi în fața colegilor lor, iar ceilalți studenți tolerau fără să protesteze.

Mai este încă ceva de notat, anume că, pe portița pe care au pătruns ideile socialiste în facultate, a pătruns și sentimentul demnității și spiritul de revoltă. Intr'o bună zi studenții au înțeles să nu mai tolereze acest tratament și s'au pus în grevă.

Greva în contra profesorului Grigore Romniceanu a ținut în agitație facultatea timp de mai bine de un an. Un număr de studenți erau personal țintiți iar unii din ei, precum: Dumitropolu, Thedor Crinescu, Emil Frunzescu, etc., au fost

siliți să părăsească facultatea. Unii s'au dus la Paris ca să obțină diplome, alții au trecut la facultatea de drept.

Studenții facultății de medicină se adunau acum de mai multe ori pe săptămână, unde veneau și mulți studenți dela alte facultăți. Agitațiunea o întreținea elementul socialist din universitate, precum și un număr de studenți conservatori cari, agitând în contra profesorului Romniceanu, agitau împotriva guvernului Brătianu. Aceasta fiindcă d-rul Romniceanu era deputat și corifeu liberal.

„Intrunirile se țineau la sediul Societății studențești „Unirea", strada Colței nr. 30, acolo rosteau cuvântări fulgerătoare studenții: Stăuceanu, Spiroiu, Inotescu, Bianu, Frunzescu, Ghica-Simionescu, Costică Iliescu, Jano Iancovescu. Paul Scorțeanu, Gogu Florian, Costică Rădulescu, N. Maimarolu, autorul acestor rânduri, etc. etc.

Pe lângă studenții convinși și indignați erau și studenții agenți ai clubului conservator. Fiindcă trebue să se știe că, pe vremea aceea, cele două partide de guvernământ întrebuințau, rând pe rând, pe studenți ca element de agitație în contra guvernelor. Și în agitația în contra d-rului Romniceanu clubul conservator juca un rol activ.

Pe vremea aceea la clubul conservator acțiunea era condusă, cum am spus, de prințul Gheorghe Bibescu.

Agitația studenților mediciniști se complica, în timpul acesta, și cu alte elemente de agitație. De astă dată opoziția conservatoare puse mâna pe o chestie națională pe care o specula contra guvernului prin canalul studenților. Iată despre ce fu vorba:

La Cluj se întâmplase o ciocnire între studenții români și studenții unguri. Studenții unguri, în majoritate, bătură pe români, și-i izgoniră din universitate; o parte dintre români fură eliminați, iar cealaltă parte împiedicată de a frecventa cursurile. Injuriile, batjocurile, loviturile așteptau pe fiecare student român care se arăta.

Studenții și publiciștii ardeleni, Secășanu, Ocășanu, Droc-Bănciulescu și alții se puseră în capul agitațiunei. Studenții dela toate facultățile se mișcară de astă dată.

O întrunire publică, ațâțată, firește de la clubul conservator, fu convocată. Această agitație făcea parte din acțiunea extraparlamentară a opoziției retrasă din Cameră.

Studenții conservatori, cari primeau instrucțiile și chiar subsidiile de la clubul conservator din casa Mandy, împingeau în totdeauna la violențe. In seara aceea consemnul era ca studenții, după întrunire, să iasă în stradă, să treacă pe la

legația austro-ungară, să huiduiască și să spargă geamurile. Dar poliția, care și ea, avea printre studenți spionii ei, știa ce se plănuise, de aceea pe de o parte a vestit Legația din strada Vienei — astăzi strada Wilson — ca să închidă mai de vreme porțile, apoi forțe polițienești au fost aduse în apropiere spre a interveni la nevoie și imediat.

Intrunirea s'a ținut în sala Carpați, acolo s'a votat o Moțiune de protestare contra celor petrecute la Cluj, Moțiune ce a fost, în urmă, semnată de sute de studenți. Apoi studențimea a redactat următoarea adresă către studenții români din Cluj :

„Fraților noștri,

Studenți Români din Cluj,

Știrea lașului atentat îndreptat în potriva voastră de către sugrumătorii neamului românesc a umplut de amărăciune și de indignare inima tinerimei universitare din București.

Dar să nu vă coprindă desnădejdea, căci loviturile dușmanilor voștri nu vor avea alt rezultat de cât să grăbească ziua când vom trece munții spre a lupta alături de voi spre a sfărâma jugul ce vă apasă, după cum voi ne-ați trimis pe Gheorghe Lazăr spre a lupta lângă noi pentru regenerarea României.

Dar până ce ne vom putea da mâna pe deasupra Carpaților, până ce vom putea țese pe stindardul românismului cuvântul : „Dacia independentă“, până atunci, fraților scumpi inimilor noatsre, luptați fără încetare. Nu obosiți, nu vă descurajați, apărați-vă drepturile și pământul ce vi s'a luat, cu orice armă, de vreme ce toate armele sunt bune în mâinile apăsătorilor.

Faceți din fiecare casă o cetățue, din fiecare femee o eroină. din fiecare copil un luptător. Luptați, luptați fără preget și, când cea din urmă cetătue va fi luată, când cel din urmă voinic va cădea, când ultima armă va fi frântă, femeile și copii să se urce pe culmile munților ca

Luând fulgerul din nouri
Și de sus din înălțime
Să'l arunce 'n ungurime.

Comitetul studenților bucureșteni

I. M. Iancovescu-Smeurat, Vasile Cârlova, Constantin Bacalbașa, Emil Frunzescu, Theodor Canari, Ghica Simionescu, Const. Iliescu.

Din acești 7 studenți au murit 4. Astăzi la 1927 mai trăesc

doi: Emil Frunzescu, avocat, şeful stenografilor Senatului şi autorul acestor rânduri.

Legaţia Austro-Ungară a protestat energic pe lângă guvern cerând să se ia măsuri împotriva studenţilor cari au semnat protesturile împotriva faptelor de la Cluj. Imediat ministrul instrucţiunei a cerut rectoratului ca studenţii vinovaţi să fie eliminaţi din Universitate.

In capul semnatarilor celorlalte manifeste, eram eu.

De acum agitaţia mediciniştilor în contra d-rului Romniceanu s'a contopit cu agitaţia naţionaliştilor.

Spre a potoli fierberea care sporea, şi tot mereu creştea. doctorul Romniceanu hotărî pe d-rul Severin, decanul facultăţei de medicină, şi senator liberal, să convoace pe studenţi în marele amfiteatru al facultăţii de drept spre a încerca să pună capăt agitaţiei.

La ziua hotărâtă amfiteatrul gemea de studenţi. Băncile din faţă erau pline cu studenţii dela medicină, însă băncile din fund erau ocupate de studenţi de la celelalte facultăţi. Erau aci toţi militanţii şi toţi agitatorii.

Decanul dr. Severin — poreclit de medicinişti cu numele de „Moş Tăbârcă" — intră legănându-se, — căci era scurt şi bortos — urmat de secretarul universităţei, şi se urcă la tribună. Dar n'apucă să spuie întâiele cuvinte şi un zgomot drăcesc izbucneşte:

— Jos, Moş Tăbârcă!

— Afară!...

— Hoo!...

Şi o ploaie de pleznituri, aruncate din fundul sălei, încep să se spargă în peretele din spatele tribunei.

Ingrozit, zăpăcit, bietul moş Tăbârcă scoborî repede catedra şi fugi pe uşă, urmărit de huiduielile, ţipetele şi pleznitorile din sală, care acum răpăiau ca o descărcătură de mitralieră.

In altă zi a fost atacat însuş omul care era cauza acestei mişcări. Se ştia că doctorul Romniceanu va veni la spitalul Colţea. Aci studenţii îl aşteptau. Manifestaţia era pregătită din vreme, camerele, coridoarele, curtea, erau pline de studenţi. Când doctorul Romniceanu apăru, fu primit cu aceleaşi arătări de ostilitate. Insă Romniceanu era îndrăzneţ şi dârz. Rezista cu cuvinte violente dar, în faţa numărului şi a hotărârei manifestanţilor, fu silit să bată în retragere.

Repede se sui în careta care-l aştepta la poartă. După el studenţii vociferau şi ameninţau, i s'au aruncat cu pleznitori în caretă, i s'au lipit pe spatele trăsurei afişe injurioase!

După ce d-rul a plecat în fugă, poliţia înştiinţată, veni cu forţă şi ocupă curtea spitalului.

Noi studenţii din agitaţie ţineam cartierul general la cafeneua Regală instalată sub hotel Regal în colţul str. Regale cu str. Academiei. Era o mare cafenea care cuprindea întreg parterul.

Un medicinist în fugă vine să anunţe, găfâind, cum că la Spital a pătruns poliţia şi că bate pe studenţi. Eram în cafenea vre-o 20; Nicolae Maimarolu, Costică Iliescu, Paul Scorţeanu, Iancovescu, eu şi alţii. Ne sculăm şi plecăm în fugă, intrăm ca un vârtej în curtea spitalului Colţea, dar sub gangul turnului ne lovim de corifeii poliţiei de pe atunci: căpitanul Stănciulescu, comandantul jandarmilor pedeştri, — un adevărat zbir care a sfârşit osândit pentru delapidare, — comisarul Coemgiopolu, un hercule, înalt de doi metri, ofiţerul de sergenţi Chipiliu, celebrul Mischiu alt ofiţer de sergenţi, etc.

Venirea noastră a reîncurajat pe mediciniştii înghesuiţi prin celule şi coridoare. O explozie de vociferări izbucneşte. Mediciniştii — în parte — reapar în curte, o scurtă învălmăşeală urmează, dar, liniştea se restabili. Emil Frunzescu, Petre Inotescu şi Leon Constantinescu fură arestaţi.

Procurorul Chiru Economu veni la spital şi arestă pe Emil Frunzescu care fu personal desemnat de d-rul Romniceanu cum că s'ar fi dedat la o brutală agresiune asupra sa.

Ceea ce este exact e că, atunci când poliţia însoţită de vestiţii bătăuşi, porecliţi mai târziu „cetăţeni indignaţi", au năvălit în curtea spitalului Colţea, studenţii s'au apărat cu ce au putut, servindu-se de seringe cu acid sulfuric, ardei pisat, etc. In amestec d-rul Romniceanu a fost lovit la ureche şi rănit.

Emil Frunzescu, acuzat că a lovit pe doctorul Romniceanu, s'a judecat până la Curtea de Casaţie unde a rămas osândit la 200 lei amendă pentru... insultă adusă superiorului în exerciţiul funcţiunei.

— Fierberea creşte. Politica, nelipsită, ca în totdeauna, din mişcările studenţeşti, întreţine agitaţia.

In timpul acesta în parlament se discută revizuirea Constituţiei, iar agitaţia se întinde din cauza dezbaterilor asupra legei de presă.

Atitudinea lui C. A. Rosetti, influenţează mult pe o parte din tineret, pe toţi aceia cu idei înaintate. C. A. Rosetti, susţine libertatea deplină a presei, el cere ca toate delictele de presă să fie judecate de juraţi, el cere ca atacurile în contra

familiei regale și a suveranilor străini să nu fie judecate de către tribunalele ordinare. Camera dă dreptate lui Rosetti.

La Senat ideea contrarie lui C. A. Rosetti triumfă.

Impotriva părerei rosetiste, adică a principiului libertăței absolute a presei, se ridică cel mai cu autoritate jurist al partidului liberal, Eugeniu Stătescu. El, împreună cu Beizadea Grigore Sturza propun și fac să se voteze un amendament care trimite atacurile în contra familiei regale și a suveranilor străini la tribunale. Teza contrarie o susțin senatorii : Mișu Schina, Nicolae Fleva și alții.

La Cameră discuția asupra acestui amendament provoacă furtuna. C. A. Rosetti îl combate și face apel la Ion Brătianu, șeful guvernului, ca să apere libertatea presei. Ion Brătianu răspunde în mod evasiv, dar convingerea sa este pentru amendament. Atunci C. A. Rosetti, simțind că Adunarea va vota amendamentul Senatului, demisionează din Cameră ca o protestare.

Acest eveniment ne aruncase și pe noi, studenții cu idei radicale, în tabăra opoziționistă.

— Pentru ziua închiderei Camerelor care trebuia să vină peste câteva zile — la 6 Iunie —, se plănuește o manifestație în contra lui Ion Brătianu.

Era o zi de Duminică plină de soare. Un număr de câteva sute de studenți, ne adunăm la societatea „Unirea“, unde se rostesc discursuri aprinse în contra guvernului.

Pe la orele 11 jum. ieșim în masă, și ne revărsăm către Piața Teatrului, unde trebuia să se petreacă manifestația.

Pe piață găsim lume multă, iar balcoanele și ferestrele clubului conservator gemeau de fruntași ai partidului și alți membri. Aceștia erau inițiați și așteptau scandalul. Clubul conservator era instalat atunci în casa Mandy, acolo unde acum e un club de joc de cărți. Bine înțeles poliția și bătăușii erau în .păr.

Ion Brătianu apare în trăsură alături de generalul Dimitrie Leca, președintele Camerei. Un huiduit prelung isbucnește.

Brătianu oprește trăsura și chiamă un ofițer de poliție căruia îi dă un ordin ; pe loc bandele, sergenții, agenții se năpustesc asupra studenților și znopeala începe.

Unii studenți, precum Costică Rădulescu de la Pitești și Gogu Florian, au fost arestați pe loc. Costică Rădulescu a fost bătut măr.

Eu am fost arestat peste câteva ore în cafeneaua Regal, sub hotelul Regal.

Doi agenti de poliție m'au condus în cabinetul directo-

rului de poliţie, pe atunci Alecu Lahovary. Procurorul Anghel Solacolu m'a anchetat. Am fost întrebat câţi bani am asupra mea. Am arătat că am 60 de lei.

Alecu Lahovary observă :

— Ciudat, şi la ăil'alţi doi s'a găsit aceiaşi sumă.

Eram bănuit că am primit bani de la clubul conservator.

Lahovary ştia bine că eu nu eram conservator, dar avea în contra mea motive de ordin intim ca să spue o mică obrăsnicie.

După anchetă suntem urcaţi în dubă şi conduşi la Văcăreşti.

Eram înăuntru cinci : Costică Rădulescu, Ion Iancovescu, Vasile Cârlova, Gogu Florian şi cu mine.

In jurul dubei galopau jandarmii călări. De teama manifestaţiilor studenţeşti am fost conduşi pe cheiurile Dâmboviţei.

Costică Rădulescu, care era o natură de farsor, s'a văicărit în tot timpul parcursului, stând cu gura la crăpătura dubei şi strigând :

— Săriţi, fraţilor ! că ne omoară ! Săriţi de ne scăpaţi !... Suntem studenţi români !... etc."

In sfârşit ajungem la Văcăreşti.

Duba e descuiată, suntem scoborâţi. Unul câte unul sărim sprinten, afară de Rădulescu care, făcând pe mortul, urmează să se vaite şi este dus pe mâini !

Poarta Văcăreştilor se deschide !...

Şi intrăm...

In cea dintâi curte vedem o mare desfăşurare de forţe. Postul de gardă este întreg în picioare, soldaţi în cerc şi cu arma la mână, d. director şi d. grefier Luca Manovici. Acesta un tip despre care voi mai vorbi.

De ce această desfăşurare de forţe militare ? Iată ce se întâmplase.

Nu ştiu prin ce mijloc de comunicare deţinuţii de la Văcăreşti aflaseră că în Bucureşti studenţii au făcut revoluţie, şi se mai aflase că o mare parte din aceştia, fiind arestaţi, vor fi aduşi la închisoare. Şi deţinuţii erau hotărâţi ca, în momentul în care studenţii vor intra pe poarta Văcăreştilor, să se revolte şi să încerce o evasiune generală.

Luca Manovici, care era foarte deştept şi şiret, prinsese de veste. De aceea, pe de o parte, înainte de a fi aduşi la închisoare, toţi deţinuţii fură închişi prin dormitoare, iar nouă ni se făcură onorurile unei primiri ce nu era banală.

După formalităţile de rigoare la cancelarie, cu scotocelile prin buzunare, luarea banilor, etc., am fost puşi la secret fie-

care în câte o celulă. Și în seara aceea am prânzit cu câte o bucată de pâine cu o bucată de brânză telemea. Iar pentru distracție Luca Manovici ne-a gratificat cu romane franceze de clasa III-a.

A doua zi de dimineață ni s'au deschis celulele. Ceilalți arestați, afară de Costică Rădulescu și de mine au fost duși la tribunal spre a depune ca martori în chestia dr. Romniceanu-Emil Frunzescu; eu m'am dus în celula lui Rădulescu — care încă zăcea pe coaste — spre a dejuna.

Dejunul fusese comandat la o cârciumă din fața temniței. O cutie cu sardele este deschisă. Trebue să fi fost din alt secol căci untdelemnul era rânced. Apoi vin patru ouă fierte. Intâiul pute, al doilea este putred, din al treilea apare un pui mort. Cârciumarul, neavând ouă proaspete, ne vânduse ouăle răcite de la o cloșcă.

In urma ordinelor venite „de sus" suntem scoși de la secret și instalați în două camere mari. Eu sunt într'o cameră cu 4 patrui împreună cu Iancu Iancovescu, Gogu Florian și C. Costaforu.

Aci este și sala de mâncare a celor 7 deținuți fiindcă, cu Costică Rădulescu, Vasile Cârlova și Christescu suntem, șapte.

Peste zi ne vine și un mosafir; acesta este Milone Lugomirescu care în ziare iscălea Baba Novak. Ce căuta Baba Novak care nu luase parte la mișcare — nefiind student — și nici nu fusese arestat ? El spunea că a venit să ne ție de urât și că a fost introdus pe furiș de directorul pe care îl cunoștea bine. Insă unii îl bănuiau de spionaj. Adică l-am bănuit toți fiindcă aducerea lui la Văcărești și instalarea în a doua cameră, împreună, cu prietenii noștri era făcută ca să fie bănuită.

Am stat 5 zile în temniță. Dar ce temniță veselă ?...

Fruntașii partidului conservator în cap cu prințul Gheorghe Bibescu, ne-au trimis imediat sumedenie de bunătăți. Chilograme de icre tescuite, șunci, prăjituri de la Capșa, pui fripți, ouă proaspete, sticle cu vin, duzini de butelii cu șampanie.

La ora dejunului și la ora prânzului o mare masă erea întinsă în camera mea — fiindcă era cea mai mare — și aci mâncam cu toții plus doi militari condamnați cari'și făceau osânda la Văcărești, plus Luca Manovici, prieten al nostru al tuturora.

Am spus că Luca Manovici era un tip. Foarte inteligent, foarte isteț, foarte boem, foarte original, dar și foarte vițios. Nu făcea sat nicăeri, ori în ce slujbă era numit, nu trecea mult și trebuia să facă o boroboață. Era ceeace se chiamă, un adevărat papugiu de București.

Părăsind de vreme gimnaziul pentru ca să hoinărească prin cafenele, maidanuri, și alte localuri clandestine ale orașului, încercase de toate: fusese actor, ziarist, funcționar, etc. Vorba lui : numai popă nu fusese.

Bine înțeles că a sfârșit prost răpus de mizeria fiziologică; a murit tuberculos. Dar mai 'nainte cu câțiva ani, de ași da obștescul sfârșit a avut grija să se însoare și să facă și un copil.

Luca Manovici, în calitatea lui de secretar-contabil al închisoarei, ducea de nas pe director, care era un om blajin și foarte de treabă. Luca îi spunea gogoși și îi făcea farse.

Am constatat imediat că, din fiecare duzină de butelii de șampanii, ne vămuia câte șase. Când l'am tras la răspundere ne-a răspuns :

— „Regulamentul închisorei nu permite consumarea băuturilor spirtoase. Și atâta cât vă dau e numai pe răspunderea mea.

După masa de seară jucam cărți, făceam o partidă de Chemin-de fer. Regulat Luca ne câștiga pe toti. Dar cum vedea că norocul i s'a oprit și îndată ce-și făcuse porția, se scula, scotea pe streini din odaie și ne încuia, spunându-ne :

— Regulamentul închisorei !...

Peste ora 9 nu mai pot lăsa ușile deschise".

Noi râdeam și înghițeam.

De altfel eram serviți de minune. Aveam, nu mai puțin de trei servitori.

Un grec, osândit nu știu pentru ce, ne făcea cafelele turcești. Eșeau toate cu caimac și delicioase.

Un negru, fost în serviciul doamnei Petre Grădișteanu, arestat pentru furt, ne servea la masă, ne văcsuia ghetele și ne peria hainele.

Un alt deținut mătura odăile și făcea paturile.

Când am eșit eram buimăciți !

Efectele deprimante ale detențiunei au fost de mult constatate. Intemnițarea celulară dezorganizează sistemul nervos, topește energiile, sleiește puterea de rezistență a voinții. Chiar o întemnițare de scurtă vreme și în condițiuni de quasi-libertate lasă urme. Numai după cinci zile de ședere la Văcărești, când am eșit pe calea Victoriei eram parcă străin între străini.

In urma scandalului din Piața Teatrului am fost destituit de la primărie. Primarul Nicolae Fleva, cunoscutul tribun al poporului, — titlu ce i se da mai mult în zeflemea — nu mă

avea la stomac, de oarece mă privea ca pe un protejat al rivalului său la postul de primar, d-rul Sergiu — ceeace nu era adevărat. După scandalul din Piața Teatrului, a profitat de ocazie spre a mă inlocui.

Atunci s'a înființat „Societatea Caputiniștilor“ cu sediul la Cafeul Regal.

Ce era Societatea Caputiniștilor ?

Din această Societatea făceau parte toți acei studenți lipsiți de ocupațiune, cari n'aveau asigurată hrana zilnică. Și eu, ca unul care din Iulie 1884 și până în Februarie 1885 când a apărut ziarul *Drepturile Omului,* n'am avut slujbă, — eram de drept membru al acestei societăți.

Președinte al acestei instituții a fost ales profesorul de matematici, Nicolae Chirilov, un boem incorigibil și un temperament nedisciplinat. Secretar fusese ales Luca Manovici.

Luca Manovici, prieten cu cei mai mulți dintre noi, n'a mai putut trăi închis cu slujba lui la Văcărești, după ce am plecat. Spiritul revoltat al nostru convenea de minune naturei lui fără disciplină, de aceea cum am plecat noi, a plecat și el. A venit după noi, — de și era sărac lipit, — și s'a instalat la Cafeneaua Regală ținută de către un evreu Roth, mai târziu administrator al mai multor ziare.

Rolul lui Manovici era să constate gradul de inanitiune al membrilor societăței și dreptul lor la un caputiner cu un corn. Iată procedarea.

Când un membru se prezenta la cafenea și cerea un caputiner gratuit Luca Manovici era însărcinat să-l cerceteze corporal. Adică îi descheia jiletca, îi aplica urechea pe stomac și îl bătea cu două degete : dacă suna a plin cererea era respinsă. Fiecare membru avea dreptul la 2 caputinere pe zi. Aceste caputinere erau plătite dintr'un fond format prin cotizarea membrilor cu dare de mână, mai ales acelor cari aveau familia în București.

Din această societate făceau parte, — după cât îmi aduc aminte, — pe lângă Kirilov, Luca Manovici și cu mine, și studenții : Nicolae Maimarolu, Costică Iliescu-Olt, Paul Scorțeanu, Emil Frunzescu, C. Ghica-Simionescu, Jeano Iancovescu, Gogu Florian, etc., etc.

Pe lângă caputiniști erau și „Inimile generoase“.

Inimile generoase erau acei studenți cu dare de mână, care apăreau, din când în când, pe la Regal și ne invitau la masă. Când o inimă generoasă, bine cunoscută, se ivea în ușa cafenelei, era o furtună de aplauze și de aclamări. Apoi, fără a

mai pierde timp, luam „inima" pe sus și intram cu ea busna în câte un birt de mâna a doua ori a treia.

Imi amintesc cum odată Nicolae Maimarolu, apare cu un prieten al său anume Borcănescu. Era un băiat timid, bun băiat de altfel și cu parale. Maimarolu îl cam pusese în curent cu situația când l-a adus la cafenea. Ii spusese că va trebui să invite la masă pe câțiva caputiniști, fiindcă așa e tradiția. Borcănescu a primit condiția cu bună-voință. Dar nu credea că i se va întâmpla ce i s'a întâmplat.

In ziua în care s'a ivit el la Regal era ședință mare, toți caputiniștii erau în păr. Astfel când s'a aflat despre apariția une inimi generoase excepționale, toată lumea aceasta s'a socotit invitată. Și în adevăr, bietul Borcănescu s'a pomenit în birtul modest din strada Academiei unde am intrat, înconjurat de 25 de caputiniști care i-au mâncat și urechile.

Pentru cafegiu Societatea caputiniștilor a fost o calamitate.

Ședințele se țineau de mai multe ori pe zi în jurul unei mese mari rotunde iar zgomotul era infernal. Unul câte unul clienții au părăsit cafeneaua, așa că, în cele din urmă, am rămas numai noi.

Intr'o zi, cam pe la ceasurile 10 dimineața, apare în sfârșit un neamț ca de vre-o 50 de ani, cu părul lung și cu ochelarii după urechi.

Omul cere o cafea cu lapte și se așează lângă o fereastră cu „Neue Freie Presse" în mână. Insă noi eram în ședință așa că un zgomot nebun izbucnește. Bietul neamț a răbdat câtva timp în tăcere, dar, în cele din urmă, răzbit, a trântit cornul pe tavă, si, lăsând caputinerul pe jumătate nemâncat, a fugit pe ușă înjurând.

Acesta a fost ultimul client al cafenelei Regal, cât timp a mai durat Societatea caputiniștilor.

FARSE STUDENȚEȘTI

— Iată câteva anecdote din viața studențească.

La spitalul Filantropia era un centru studențesc foarte vesel. Studentul Sabin și alții își făceau zilnic farse. De pildă: dacă un bolnav era adus la spital, internul de serviciu era obligat să iasă înainte, să-l primească și să-l instaleze într'o cameră. De multe ori, tocmai în timpul dejunului, răsuna clopotul care anunța aducerea unui bolnav. Atunci internul trebuia să se scoale de îndată dela masă și să primească pe noul venit.

Insă ceilalți camarazi, îi făceau, mai întotdeauna farsa de

a-i mânca friptura. Sabin găsi într'o zi, mijlocul de apărare: era tocmai de serviciu când de odată răsună clopotul. Insă friptura de abia fusese pusă pe masă. Atunci Sabin avu o inspirație genială, trase un scuipat deasupra cărnei fripte și lăți scuipatul cu cuțitul, apoi se duse liniștit la datorie.

Când s'a întors friptura îi era neatinsă.

Să povestesc și farsa cu „pălăria lui Olchovsky".

Olchovsky, doctorand pe vremea aceea, era unul din cei mai veseli și mai inteligenți studenți.

Mai târziu, ca doctor de boale interne, era foarte apreciat. El este fundatorul sanatoriului din calea Călărași.

Intr'o seară din luna lui August, ne aflam, vreo zece camarazi, în grădina Alcazar pe strada Câmpineanu. După un șir de rânduri de halbe de bere, nimeni nu mai avea para chioară. Numai Olchovsky avea o hârtie de 20 lei, pe care, însă, o păstra, ca ochii din cap, spre a-și cumpăra o pălărie. Și avea ambitia ca să-și cumpere o pălărie de întâia calitate, de la întâiul pălărier din București, francezul Paul Martin.

Paul Martin avea magazinul instalat sub Grand Hotel, actual Hotel Continental, iar prețul celei mai scumpe pălării era de 20 lei.

Deci Olchovsky nu voia să se atingă de polul său.

Dar unul dintre noi îi ținu următorul discurs:

— Bine, mă Olchovsky, de ce să dai atâtea parale pe o pălărie? Și de ce n'ai lua-o dela Fain? Cu 15 lei poți lua dela Fain o pălărie tot atât de bună ca și dela Paul Martin.

Olchovsky se gândi, se scărpină în cap, apoi se convinse. Și rândul de 10 halbe sosi.

Dacă pofta de mâncare vine mâncând, pofta de băutură nu e mai pe jos. Cele 10 halbe fură repede înghițite.

Atunci un alt coleg luă cuvântul:

— Adică, mă Olchovsky, de ce să iei tu pălărie dela Fain? la Fain cumpără Nababul nu studenți pârliți ca noi. Ia-ți pălărie de la Fain Martin. Cu 10 lei ai o pălărie admirabilă; și unde mai pui că o ai și dela Fain și dela Martin.

Am râs cu toții, a râs și Olchovsky și al doilea turneu a sosit.

Dar... mai erau 10 lei la bătaie și ne steteau în gât.

— Măi Olchovsky, de ce să iei pălărie dela Fain Martin, spuse altul? Fain Martin are marfă proastă. Mai bine repar-o pe asta care e de prima calitate. Pentru 5 lei la Constantinescu, în strada Carol, ți-o face ca și nouă. Și ai și pălărie bună.

Olchovsky se convinse pentru a treia oară, și zece pahare spumoase se înșiruiră pe masă.

Dar mai erau 5 lei. Trebuiau bătuți și ăștia la tălpi.

Unul din mediciniști luă pălăria lui Olchovsky în mână, o suci, o învârti, o privi cu admirație și zise :

— Bine, mă, da de ce să repari tu pălăria asta ? E pălărie încă foarte bună. De ce s'o dai la un cârpaciu ca Constantinescu și să ți-o strice ? Caută-ți de treabă, mă, și ține-ți pălăria așa cum e fiindcă e foarte bună.

Toți am fost, în cor, de aceiaș părere, și... Olchovsky s'a executat.

Pe la 2 din noapte am ieșit dela Alcazar cu cea mai bună dispoziție și fiecare necăjeam cum puteam pe bietul Olchovsky.

— Cum se poate, mă, să rămâi fără pălărie ?

— Măcar dacă ți-ai fi băut-o tu, dar să ți-o bea alții ?!...

— Da prost ai fost, mă Olchovsky !

— Să rămâi tu cu ruptura asta de pălărie pe cap !

— Și soioasă, de ți-e scârbă să pui mâna pe ea !...

Si tot așa mai încolo.

Bietul Olchovsky răspundea și el ce putea, dar a doua zi, când s'a desmeticit, ne-a tras la fiecare câte o gură.

— Prieteni sunteți voi, mă ? Să-mi beți pălărăia și apoi să vă și bateți joc de mine ?...

Cam asa se petrecea între mediciniști.

Dar mai erau și celelalte facultăți.

VIAȚA STUDENȚEASCA

— Mă opresc un moment spre a spune câteva cuvinte despre viața studențească între anii 1879 și 1884. Fac, deci, o ușoară întoarcere înapoi.

Studentii de astăzi vor face o apropiere între ce era și ce este.

Nevoile bănești, destul de mari și pe atunci, împingeau pe studenți ca să ia funcțiuni publice ; cei mai mulți erau funcționari prin ministere, alții pe la diferitele autorităti iar dela o vreme, intrau și în poliție.

Colonelul Radu Mihai prefectul de poliție, cel mai vestit prefect al lui Ion Brătianu, voind să reformeze poliția si să-i întinerească cadrele, a numit un număr de studenți în posturile de comisari. Printre aceștia, îmi amintesc de unii studenți foarte distinși, precum Teodor Canari de fel din Bârlad, mai târziu avocat la Iași. Canari era un tânăr foarte simpatic și foarte inteligent. La Iași se înscrisese în partidul junimist și ar fi avut un frumos viitor politic, căci avea una din mințile

cele mai bine echilibrate, dar din nenorocire o nefrită cu formă gravă l-a omorît prematur.

Studenții dela celelalte facultăți, afară de mediciniști, trăiau mai răzleți, pe când mediciniștii, — mulțumită faptului că erau concentrați prin spitaluri — erau strânși legați. Grupul de studenți în medicină care trăia în mare camaraderie era compus din: Stăuceanu, mai târziu doctor, tatăl inginerului cunoscut în București, Al. Spiroiu, vesel camarad și bun medic, mai târziu doctor, mort în plină tinerețã dintr'o intoxicație cu alimente, Petre Inotescu, doctor, mort deunăzi la Buzău, Ștefănescu, fost subdirector al serviciului sanitar mort probabil, Uziel, evreu, mai târziu doctor la Ploești; a murit infectându-se pe când diseca un cadavru. Era un bun român, excelent camarad și bun medic. Sicriul, până la mormânt a fost urmat de o mare mulțime de ploeșteni. Olkovsky, mai târziu doctor, a fundat Sanatoriul din calea Călărași. Eminent practician, mort tânăr cosit de o boală mizerabilă. Emil Frunzescu, a părăsit medicina pentru ziaristică, apoi pentru stenografie și pentru avocatură. Sabin, doctor actualmente la R.-Vâlcea. Nae Tomescu distins medic de copii, mort după războí luat de un erizipel. Manicea a murit fără să ajungă doctor; Chiriac Ionescu, actualul chirurg, a fundat Sanatoriul din strada Sft. Ionică, Popovici, cred că a murit undeva prin Moldova. Bianu, fratele d-lui I. Bianu, dela Academie, mai târziu doctor. Bianu era umoristul bandei. Cuvântările sale comice dela diferitele agape înveseleau și plăceau mult. Avea umorul fin fără trivialități, astăzi la modă. Nu știu pe unde se ascunde acum.

Mai erau și alții mai tineri precum Nae Bărdescu, Răutoiu, etc., acestia, însă, nu făceau parte din camaraderia de toate zilele, a celor de mai sus.

Eu, de și nu eram medicinist, mi-am ales tovarășii de viață, printre aceștia, și mi-am trăit câțiva ani ai tinereței prin spitalul de copii, pe la Colțea și pe la Filantropia. Aveam pentru Olkovsky o prietenie deosebită, aproape nu era zi să nu-l văd. Era o minte subțire, având rasa polonezului rafinat. In afară de medicina lui, cunoștea perfect farmacia, citise filozofie, muzică, literatură, de toate.

Când l-am cunoscut era farmacistul spitalului de copii. Neavând bacalaureatul nu putea obține doctoratul în medicină. Era numai licențiat în medicină și în farmacie. Dar a trecut examenul de bacalaureat și a devenit doctor.

In aceiași categorie era și Chiriac Ionescu actualul chirurg doctorul Chiriac. Când l-am cunoscut era telegrafist și licențiat în medicină. Căci n'avea bacalaureatul. Mai târziu s'a pus

în regulă cu regulamentul facultăței de medicină și a putut lua doctoratul.

Mai tânăr puțin era și Obreja și încă și mai tânăr actualul doctor G. Marinescu specialistul de boli nervoase pe care l'am cunoscut în treacăt pe la spitalul de copii.

Pe lângă mediciniști aveam și alți prieteni printre studenții dela drept; aceștia erau: Paul Scorțeanu, despre care am scris altă dată; Ion Iancovescu-Jano; Grigore Golescu fost director al Băncei Agricole, etc. Toți aceștia erau dintre cei mai inteligenți și buni camarazi din facultate.

In grupul: Golescu-Iancovescu-Nae Papadat, Mișu Alexandrescu-Guranda, Marinescu dela Ploești și încă vreo doi am petrecut ani de zile, anii începători în studenție.

In colțul stradei Pictor Grigorescu cu calea Victoriei, în fața farmaciei Kihăescu era un birt sărăcăcios, ținut de Madame Caliopi și sora sa. Madame Caliopi fusese frumoasă în tinerețe, dar acum, nu mai avea de cât niște rămășițe pe care, totuși, căuta să le pue în valoare. Căci madame Caliopi avea în totdeauna un amic, de obicei un sergent major din intendență sau un fost agent de percepție.

La madame Caliopi plăteam 30 lei pe lună pentru 4 feluri de bucate: 2 la dejun și 2 la prânz. Cu pâine dar fără vin și cafea.

Madame Caliopi avea atențiuni deosebite și pentru unii din tinerii studenți din grupul nostru. Când a doua zi vedeam că unul din noi primea porțiile mai arătoase înțelegeam, numai de cât, cum că nu era lucru curat la mijloc. Colegul și amicul nostru Grigore Golescu, de pildă, primea cele mai monumentale porții de varză acră cu costițele de purcel ce nu se văzuseră vreodată sub tavanul lui madame Caliopi, „Honni soit qui mal y pense".

Unde s'or fi odihnit astăzi necăjitele oase ale acestei milostive restauratrice?!...

Mai târziu ne-am reslățit. Căci mai toți din grupul acesta de studenți în drept — ba chiar toți afară de mine, — aveau idei conservatoare. Pe mine m'au împins ideile înaintate către mediciniști, spre care m'am dus cu Paul Scorteanu.

Am spus că viața studențească era grea pentru mulți. Eu, pe la 1879—1881, eram un simplu copist la ministerul de instrucție de unde primiam 88 de lei lunar. Cu ce să plătești chiria, cu ce să mănânci, cu ce să te îmbraci, cu ce atâtea și atâtea? Rezultatul era o viață de expediente, de împrumuturi la cămătari, neîndeplinire de angajamente către proprietar, birtaș, etc.

Pe lângă fiecare minister foiau un număr de cămătari care ne împrumutau — cu leafa pe o lună — nici odată, mai mult — și cu o dobândă de 2 lei la napoleon opriți dinainte. La darea lefurilor trebuia să plătești, fiindcă ne executa mandatarul. Pentru ca să ai cu ce trăi, trebuia să te împrumuți imediat la alt cămătar. Și tot așa până ce nu te mai alegeai cu nimic din leafă.

Pe vremea aceea nu se votase încă legea lui Petre Grădișteanu care apăra salariile de popriri. Trebuia, dar, să trăesc cu 58 de lei și 35 de bani.

Intr'o zi birtășița unde mâncam pe credit — tot madame Caliopi — a dat faliment și a închis birtul. In ajun îi plătisem ce-i datoram, adică tot ce aveam în buzunar.

Și astfel am rămas pe drumuri, fără para chioară și fără putința de a mai găsi bani cu împrumut.

Dar tinerețea este plină de încredere și de nepăsare. Ce'mi păsa că eram fără franci pe câtă vreme aveam atâta viitor înaintea mea ?!...

*
* *

Steteam în piața Amzei în aceiași cameră cu Doicescu — supranumit și Ispahan — ajutor de șef de biurou la Prefectura Poliției cu leafă de 120 lei lunar. Il invidiam.

Student, ca și mine, trăgea, ca și mine, pe dracul de coadă. Cu leafa, secfestrată, rămăsese „pe drumuri" întocmai cum rămăsesem eu, fiindcă mânca tot la madame Caliopi.

Vorba aia :

Ce te faci Ghincule ?

Dar, ca oameni citiți, știam că Alecsandri scrisese odată:

Unde 's doi puterea crește,
Și Chesatul nu sporește.

Și ne-am pus pe treabă.

Era vară, prin Iulie. La grădina Rașca era un oarecare spectacol cu orchestră unde se plătea 1 leu intrarea. Ne-am împărțit rolurile.

Doicescu avea mai mult tupeu decât mine. Plecam pe Podul Mogoșoaei amândoi. De cum întâlnea un cunoscut Doicescu îl oprea :

— Mă, Mitică, împrumută-mă cu 10 bani. Vreau să mă duc la Rașca și n'am pentru intrare decât 90 bani. Ți-l dau mâine negreșit.

Operaţia se repeta de patru ori cu acelaş succes. Aveam acum 40 de bani preţul unei pâini.

Am spus că rolurile noastre erau împărţite. Eu, pentru nimic în lume n'aşi fi cerut cuiva bani cu împrumut, iar Doicescu, iarăş pentru nimic în lume, nu ar fi intrat într'o brutărie ca să cumpere o pâine. Fiindcă Doicescu era un elegant, întotdeauna era îmbrăcat după ultima modă, purta mustaţa, — o mare mustaţă mare şi frumoasă — răsucită în sus, întotdeauna ras, întotdeauna mirosind frumos.

Aşteptam până la ora 1 noaptea când eşea pâinea din cuptorul întâiu. Alături de noi pe strada Piaţa Amzei era o brutărie. Doicescu sta la distanţă respectabilă, ferindu-se ca să nu-l bănuiască cineva că e prieten cu mine — de şi era ceasul unu după miezul nopţii. Eu intram curajos în brutărie, cumpăram pâinea şi porneam repede spre casă, fiindcă nu mâncasem de 24 de ceasuri. In urma mea Doicescu, uitându-se în dreapta şi în stânga ca nu cumva să se compromită, intra busna după mine. Şi intram în odaia, care, bine înţeles, era cufundată în întunerec. De unde bani pentru gaz?

Par'că revăd scena. O fâşie din lumina lunei albea în parte odaia. Eu rupeam în două pâinea care-mi ardea degetele şi dedeam o jumătate lui Doicescu. Fiecare stând pe marginea patului său, mâncam în tăcere, şi cu lăcomie pâinea care fumega şi care la 23 de ani nu prea cădea greu la stomac... Apoi luam cana, mergeam pe sală unde se afla o putină cu apă de băut bătută cu piatră acră, şi mă întorceam în odaie. Eu băusem la putină, Doicescu bea în odaie, gâfâind şi bând încă odată. Apoi, cu burţile pline de apă şi de cocă, amândouă calde, ne culcam.

A doua zi făceam acelaş lucru. Campania de lucru a ţinut 15 zile.

Intr'o zi un prieten dela R.-Vâlcea, Costică Vlădescu, cumnatul lui Grigore Golescu veni proaspăt din provincie. Bine înţeles ne-a poftit pe Golescu, pe Iancovescu şi pe Iancu Zografos, un alt camarad din Vâlcea, la o îngheţată la cofetăria Rădulescu sub hotel High-Life, hotel Mano pe atunci. Eram nemâncat de 9 zile şi grozav aşi fi luat, în schimb, o cafea cu lapte. Insă, de şi prieten intim cu Vlădescu, mi-a fost ruşine şi am mâncat îngheţată pe stomacul gol.

Când, după 15 zile am dat de bani — 58 de lei şi 35, — a dat şi Doicescu de cele două treimi din leafa lui. Şi atunci ne-am repezit la un birt mai... scump.

Acest birt mai scump care nu era de nasul nostru, studenţi săraci lipiţi, era firma „La Ochiul lui Dumnezeu" şi era

așezat în fața Palatului regal lângă hotel Metropol. Era o cârciumă-birt-simigerie, cu un mic colț de curte botezată „grădină“ unde întotdeauna putea a latrină. Porția de mâncare costa 40 de bani dar serveau și jumătăți de porții cu 20 bani,

După 15 zile de post ne-am luat inima în dinți și ne-am hotărît pe lux: haidi la Ochiul lui Dumnezeu!

— O căpățână de miel la tavă!

Era eroic. Căpățâna singură costa 60 de bani. O căpățână de miel în luna lui Iulie nu era banal de loc.

Dar n'am înțeles nimic dintr'însa fiindcă, în urma curei de 15 zile, pierdusem cu desăvârșire, simțul gustului. D'abea după câteva zile l-am recăpătat.

In sfârșit am găsit un alt birt. Pe strada Lipscani, lângă casa unde este instalată Banca Agricolă era o intrătură și peste drum tipografia P. Cucu. Acolo era instalat într'o odăiță birtul pentru studenți ținut de către macedoneanul Costache Belimace.

Costache Belimace era un tip, înflăcărat patriot român, adversar al lui Apostol Mărgărit, om cu idei destul de înaintate pentru cutura lui, însă om foarte energic și foarte inteligent, după cum era și foarte afabil și simpatic.

Anii de care îmi aduc aminte cu cea mai mare plăcere din toată tinerețea mea, sunt acești ani în care, în birtul sărac, ca și noi toți, ne întruneam spre a discuta despre toate, dar mai ales despre românii macedoneni.

Aci venea Ghejan, un foarte inteligent student în drept mai târziu avocat, mort foarte tânăr de tuberculoză. Incă o pierdere dureroasă. Apoi toți studenții macedoneni din generația cea mare a macedonenilor aduși în școlile din România. Era Andrei Bagav, un hercule, mort de tuberculoză și îngropat la Câmpulung, Costache Cairetti, cel mai vesel camarad ce am cunoscut, plin de viață, plin de inimă, plin de cinste, plin de focul nestins al patriotismului. Un entuziast fără seamăn. A murit și el de tuberculoză.

Toți acești atleți, toți acești premianți întâi la gimnastică, rupți dintre brazii Pindului n'au putut trăi în aerul mlăștinos al Bucureștilor. Unul după altul s'au culcat în mormânt, când erau încă tineri și plini de toate puterile vieței.

Mai veneau și Gulioti, și Smota, și Niculescu, toți studenți macedoneni, mai venea și bătrânul octogenar, dar încă verde, bătrânul Zissu. Sărac lipit și el, trăia la masa săracului dar inimosului Costache Belimace.

Aci. în birtul obscur și ascuns, era unul din colțurile cele mai vii ale Bucureștilor. Căci, pe lângă macedoneni, mai mân-

cau și alți camarazi, studenți și ei: Nicolae Ratnu dela Focșani, Iancu Stătescu dela Romanați, și, din când în când, distinsa noastră artistă Marieta Ionașcu. O văd încă tânără, domnișoară, elevă a Conservatorului de declamație, venind modestă, la masa sărăciei vesele, cu ghiozdanul la subțioară, însoțită de logodnicul ei, mai târziu soțul, studentul Papadopolos.

Din birtul acesta a plecat întâia pornire socialistă — cu Paul Scorțeanu și cu Spiroiu.

*
* *

Viața studențească este întotdeauna și peste tot aceiași: sărăcie, nepăsare de viitor, veselie, glume.

Pe la anii de care mă ocup acum, între 1879 și 1884, viața studențească era, din multe puncte de vedere, cu totul deosebită de cea de astăzi.

Mai întâiu nu eixista curentul ideilor socialiste. Câțiva rari studenți cari începeau să guste din cetitul filozofiei materialiste, câțiva studenți cari ceteau pe Lamenais, ori pe Michelet, Edgard Quinet, Rousseau sau Voltaire. Mai târziu Buchner, Auguste Comté și Darvin.

Tinerimea când se ocupa de altceva decât de studiu și de petreceri, când făcea politică și discuta idei, era împărțită în două tabere: unii susțineau pe liberali cari erau la putere și reprezentau, încă, ideile democrate înainte, alții apărând pe conservatorii reprezentați prin Lascar Catargiu, Alexandru Lahovari sau Titu Maiorescu.

In strada Brutari locuiau cu chirie patru studenți, toți din Râmnicu-Vâlcea și anume: Ion Iancovescu, Grigore Golescu, Costică Vlădescu, fratele fostului jude-instructor și avocat Nicu Vlădescu și Ion Zografos.

Zografos era liberal după tată, Grigore Golescu și Vlădescu nu se prea prăpădeau cu firea după politică, iar Ion Iancovescu era un conservator fanatic care, pe vremea aceea începea să fie maiorescian.

Eram bun prieten cu acest quator și, de multe ori, petreceam în strada Brutari, casă primitoare cu 2 odăi și piano.

Imi amintesc cum Grigore Golescu era un mare amator de femei, trecea drept taurul quartetului și avea o păgânească pasiune pentru „ma belle Catrine“, o eteră tânără, frumoasă și... generoasă.

De multe ori petrecerile țineau până la 2, 3 și 4 după miezul nopței, cu băuturică și cu demne tovarășe studențești. Când erau parale mai multe, petrecerea era udată cu vin roșu,

cumpărat cu 2 lei butelia dela Păun Popescu sau alţi băcani cu bună reputaţie.

Oamenii se culcau lăsând de multe ori o parte din vin, nebăut. Dar a doua zi dimineaţa, vedeau cu surprindere, că vinul era evaporat până la ultima picătură.

O anchetă minuţioasă a dovedit cum că cucoana gazdă era evaporizatoarea.

In toate dimineţile, după ce se crăpa de ziuă cucoana gazdă intra binişor în odaia în care dormeau trei din cei patru locatari. Binişor, lua ghetele şi hainele spre ale curăţi, apoi se apropia de masă şi golea sticlele încă cu rămăşiţe de vin. Faptul era dovedit.

Atunci o ideie diabolică trecu prin capul unuia; o farsă grotească fu pusă la cale pe socoteala intemperantei bătrâne.

Seara şi noaptea fusese petrecere mare, se mâncase crenvurşti, piftii şi pastramă, se fumase şi se băuse mult.

Pe la 6 ceasuri dimineaţa, a doua zi, cocoana gazdă intră, ca de obiceiu, cât se poate mai tiptil, călcând în vârful degetelor. Un miros greu de usturoiu, de ceapă, de tutun, de vin şi de alte mirodenii umplea aerul. Pe masă o sticlă, pe jumătate încă plină cu un generos vin negru provoca privirile. Era prea mult.

Cocoana gazdă, ţinând în mâna stângă trei perechi de ghete şi pe acelaş braţ un număr de pantaloni, de jiletci şi de sacouri se îndreaptă către masă. Cu dreapta prinde sticla, o duce la gură şi un prelung gâl-gâl-gâl se aude...

Dar imediat o explozie!.. Sticla cade pe masă ghetele şi hainele se împrăştie pe covor, iar cucoana gazdă scuipă, varsă, icneşte, tuşeşte, lacrimile îi curg din ochi, balele îi curg din gură. Aiurită, sufocată iese pe uşă, urmată de râsul sgomotos care ţâşneşte de sub toate plapomele!

Cetitorul a înţeles despre ce e vorba. Cetitorul ghiceşte cu ce fel de lichid fusese adăpată sărmana bătrână lacomă.

In urma războiului din 1877—78 studenţimea trăia bine în societatea tuturor femeilor pe care invazia rusă le înţolise. Imi amintesc de o oarecare tinereţe castanie, care se întorsese în Capitală după o lungă peregrinaţie prin Rusia şi prin Bulgaria şi care acum era plină de poli imperiali. Generaţia mea studioasă — dacă nu este plină de ingratitudine — ar trebui să-şi aducă aminte de această femeie sentimentală căreia îi plăcea cântecul privighetoarei.

Era vara. In toate serile, răsturnată într'un Muscal. femeea se oprea înaintea cofetăriei Rădulescu din faţa Grădinei Episcopiei, şi invita un tânăr cunoscut la Şosea. Acolo era o pri-

vighetoare care, între orele 11 și 1, cânta invariabil în verzișul grădinei Cogălniceanu.

De câte ori n'am ascultat și eu privighetoarea!?...

Dar să reviu la evenimentele dela 1884.

AGITAȚIA URMEAZA

— Studenții universitari publică un memoriu împotriva d-rului Romniceanu. Broșura poartă titlul: „Memoriul studenților universitari, contra profesorului dr. Romniceanu, prezentat consiliului profesoral universitar".

Ca cuvânt înainte cetim:

„Țara întreagă a fost alarmată de o mișcare a studenților universitari și toți se întreabă care e cauza, care e scopul ce urmărește această din urmă mișcare a tinerimei.

„Multe ziare și cei chemați a lumina opinia publică n'au făcut decât a denatura cu totul adevărul prin insinuări rău voitoare.

„Publicarea acestui memoriu devine, dar, imperioasă.

„In el va vedea ori cine că cauza mișcării noastre e numai profesorul dr. Romniceanu, că scopul mișcării e depărtarea sa din Universitate, că mișcarea, în fine, e legitimă, și trebuia să se facă".

Iar la sfârșit se afla semnăturile a 277 de studenți din toate facultățile, dar cei mai mulți mediciniști.

Public, aici imediat, numele tuturor acestora. Este de făcut o foarte interesantă constatare, anume ce s'a ales din toți acești tineri cari formau atunci, fruntea universităților și partea ei cea mai militantă. Câte valori s'au manifestat, câți au ajuns în fruntea treburilor publice ori au devenit fruntași în cariera lor.

Iată aceste nume : Adam Petre, Mărăscu Ștefan, Andreescu G. M., Atanasescu N., Aronovici D., Antonescu G., Axente August. Alexescu I., Bradu V., Bădulescu I., Băleanu N., Bălăescu D., Bărdescu N., Basnea I., Bernstein Sol., Berberianu I., Basilescu Elie, Blernoski I., Bolintineanu, Caloian T., Brauer Adolf, Butea A., Butea G., Bucur Ion, Bârzănescu V., Buescu I, V., Braunstein S., Bistrițeanu Ion Nițulescu, Călinescu Mihail, Calalb A., Calalb V., Capeleanu N., Ciolac Mardari, Căpitanovici Toma, Costăchescu Cr., Cristescu Corneliu, Constantin Mihalache. Constantinescu Nicolae, Constantinescu Petre, Constantinescu Iulian, Constantinescu Dumitru, Codrea Iulius, Cosma G., Cristescu N., Crinescu Teodor, Calotă Const., Demetriade George E., Dumitriu M., Damian Cutcudache, Duma M. I., Deil C. B.,

Diamantberger M., Drugescu Nicolae, Dumitrescu D-tru, Dumitrescu I., Dumitrescu T., Emilian G., Eremia I., Elian N., Enășescu C., Foulquier F., Fluturescu I., Frunzescu Emil, Florescu E. P., Gheorghe Constantin, Georgescu Ștefan, Goldenberg Ad., Gropper Herman, Gardarianu D., Goldenberg Iosef, Goldstein I., Georgescu S., Ghețu G., Gaster Anghel, Grunau Pavel A., Georgescu N., Grosovici Cal. M., Ghica Simionescu C., Hrisodorescu M., Hornstein B., Helfant Lazăr, Hâldan M, Halunga M., Ionescu Daniel, Inotescu P., Ioanid C., Istrătescu C., Iliescu Sava, Ianșa Gheorghe, Ianulescu M., Ionescu N., Ighel Ioan, Iliescu Pavel, Iliescu C., Iliescu A., Ionescu N., Ionescu I, Iurist E., Iurașcu V., Ionescu G., Iinde V., Linde C., Macovei Dumitru, Manasian Nicolae, Marinescu I., Mihalcea Ion, Mihalcea P., Mărculescu, Mendonidi Ion, Margulius I., Marinescu N., Macedonescu Vasile, Mihăescu M., Mihăescu E., Mihăescu Al., Marcovici P., Marinescu I., Miloș, Mutescu M., Nanu I. Gh., Neuman Iulius, Ninoreanu Gr., Neuman H., Nicolau Gr., Oardă C., Ornstein H., Obrejeanu Al., Ocășanu G., Petrol A., Popovici I., Palauz Andrei, Petrașcu V., Popp E., Popescu Grozeanu I., Popescu D., Popovici I. I., Pleșoianu C., Posulescu I., Paladi G. D., Patron G., Popescu Pompiliu, Papadopolu D., Popescu Petre, Possa Ștefan, Pohl Fr., Păcuraru Corneliu, Popovici Ion. Petrescu Mihail, R. Rosen, Rosen Rafael Risdörfer I., Rădulescu, I., Rapaport S., Rădulescu M. Rigani N., Radian Ion St., Rădulescu C-tin, Rădulescu Marin, Stăiculescu George, Ștefanovici A. E., Scherer Solomon, Schwartz V., Succiu M., Stein Leon, Segala R., Stoianovici I., Savini Nicolae, Șapcaliu I., Schlandt, Spartali I., Șerman Adolf, Sabner Tudori Al., Stoenescu G., Silva Pandele, Scurea G., Sănduleanu, Staicovici N., Soiu Ion, Stinghe N., Tomescu N. C., Tneic C. D., Tătaru A, Tonciu G., Țanu A., Ținc Dumitru, Tiron V., Teodoriu Luca, Tomasian O, Tănăsecu G., Tănăsescu C., Tănăsescu A., Vasilescu G. Virgiliu, Vrabie Weiss L., Vlădescu N. I., Vereanu Armin, Welles Bronislav, Vârlănescu Al., Vineș Victor, Zamfirescu M., Zürner I., Zentler M., Zaharia P., Zaremba M., Alexandrescu G. S., Antonescu V., Aureliu I., Alexiu N., Andronescu Gr, Botea Gr., Bogdan N., Bacalbașa C., Buhl Alfons, Bratu C., Botez I., Cârlova V., Canari Teodor, Caraș S., Coltescu T. D., Cocriș Petre, Constantinescu G., Constantinescu Șt., Chernbach G. I., Drăgulinescu T., Dumitrescu I., Iliescu I., Isvoranu I., Iliescu C., Ionescu G., Florian Gheorghe Aron, Fratoștițeanu G. N., Georgescu D., Gancean G. T., Ghirgiu Alexandru, Klein D. C., Maimarolu N., Nanu Șt. F., Popescu P, Popescu G., Popescu D., Parisian Al., Polțer A., Poenaru D. B., Popovici C.,

Popovici I., Petreanu Sache, Protopopescu Christian, Petrescu C., Tâlpianu I., Valerian C. D., Vincler Eug., Votoceanu C., Rădulescu Const. I., Solacol N., Stroescu P., Slăvițescu P., Protopopescu I., Pop I., Sclia C., Talianu Z., Tomescu E., Vlădescu M., Vasiliu G. D., Vicol G. D., Săulescu G. N., Stoenescu A., Vasiliu C., Vasiliu Dem. I., Vasiliu G. I.

*
* *

— Agitațiunea provocată de evenimentele din urmă și mai ales, revizuirea Constituției împotriva propunerilor democratice ale lui C. A. Rosetti nu este încă potolită. Acum opozițiunea va dobândi mereu forțe noui. C. A. Rosetti și Dumitru Brătianu vor trece hotărît în cea mai ireductibilă opoziție, Ion Brătianu a pierdut pe toți vechii lui tovarăși de luptă și nu se mai reazămă decât pe elementele mai tinere și pe tânăra dreaptă reprezentată prin junimiști.

In seara de 7 Iunie ziarul *L'Independance Roumaine* oferă un banchet la hotelul Brofft (actualmente hotel Continental casă clădită din nou), acest banchet e intitulat: *Banchetul libertăței presei.*

Era, firește, o mașină de opoziție.

Banchetul era dat, pe de o parte pentru a onora lupta lui C. A. Rosetti dată în Cameră pentru deplina libertate a presei, pe de altă parte spre a sărbători o izbândă a ziarului francez care câștigase la Curtea de Casație un proces în potriva Creditului funciar rural.

Au asistat la banchet C. A. Rosetti, Gheorghe Vernescu, Alexandru Lahovary, Gheorghe Meitani, Gheorghe Cantili, Nicolae Ionescu, D. A. Laurian, Constantin Boerescu, Ion Lahovary, Bordeanu, Al. Ciurcu, Frederic Damé, etc., etc.

La sfârșitul banchetului au intrat în sală un mare număr de studenți dintre care unul a rostit o cuvântare pentru presă, căruia i-a răspuns directorul *României Libere*. D A. Laurian, care a băut pentru studenți.

*
* *

— Agitațiunea în țară crește și pentru un alt motiv, Camerele de revizuire votează instituirea unui Domeniu al Coroanei care constitue un apanagiu regelui.

Opoziția spune și propagă în țară cum că Ion Brătianu a cumpărat pe regele Carol cu acest Domeniu spre a-i aproba revizuirea și a-l susține la cârmă. In țară opinia publică este în contra dotațiunei și astfel nemulțumirile se înmultesc văzând cu ochii.

In ziua de 11 Iunie, advocații și oamenii politici cari au luat apărarea studenților pentru că au huiduit pe Ion Brătianu pe Piața Teatrului, vin să le anunțe eliberarea pe cauțiune. Acești studenți sunt: Vasile Cârlova, I. Iancovescu, G. Florian, Chirculescu, C. Ioanide, C. Rădulescu și autorul acestor rânduri. Mai era și d-l Costa-Foru, redactor la *România*.

Advocatii erau: Gheorghe Vernescu, N. Blaremberg, Atanasiadi și alții.

De altfel acest proces nici nu s'a mai judecat, acțiunea închizându-se.

*
* *

— Dar agitațiunea în București crește. Guvernul are indicii ca se pregătește ceva. Regimentul de roșiori cu garnizoana în București este trimis repede în Dobrogea de oare ce ofițerii, fiind din familii boerești, guvernul nu e sigur de el.

Liberalii sunt alarmați și văd cum partidul se sfarmă. O întrunire publică e convocată la sala vechiului Ateneu, pe locul căruia s'a ridicat Teatrul Lyric. Intregul stat major brătienist e acolo.

După ce vorbește N. Fleva. primarul Capitalei, se alege un comitet de salut public, zis comitet de rezistență împotriva acțiunei anarhice a opozițiunei.

De odată apare la tribună un tânăr advocat Grigore Crisenghi, nepot al lui Take Giani, care face declarația că dacă țara e agitată iar partidul liberal divizat, cauzele sunt numai două: revizuirea Constituției cu restrângerea libertății presei și dotațiunea Coroanei.

Un zgomot mare izbucnește.

Eugeniu Carada se repede la tribună, și pe deasupra oratorului, vorbește publicului. Zgomotul este de neînchipuit. In sală începe îmbrâncelile — fiindcă mulți conservatori erau acolo, apoi se aud zgomote de uși trântite, de geamuri sparte etc. Și întrunirea se risipește în mijlocul celei mai mari dezordini.

*
* *

— Legea electorală din nou votată împărțea acum corpul electoral în 3 colegii în loc de 4, ca până aci. In vederea alegerilor noui ce trebuiau să se facă după legea nouă, C. A. Rosetti convoacă pe reprezentanții ziarelor la clubul ziarului *Natiunea* al lui Dimitrie Brătianu. Erau de față 14 ziariști reprezentând 14 ziare. Sub președinția lui C. A. Rosetti, aceștia semnează o rezoluție prin care se obligă ca ziarele lor să explice legea electorală nouă, să vie în ajutorul alegătorilor

și să semnaleze toate abuzurile administrației și abaterile de la lege.

Moțiunea era semnată de: C. A. Rosetti *(Românul)*; N. Bordeanu *(Națiunea)*; D. D. Racoviță *(România Liberă)*; Frederic Damé *(L'Indépendance Roumaine)*, D. C. Butculescu. *(Cooperatorul')*; C. Șerbescu *(Vocea Covurluiului)*; I. Nițescu *(Carpații)*; Chr. Negoescu *(Alarma)*; Em. Arghiropolu *(Românul)*; R. C. Pătărlăgeanu, *(Democratul)*; I. C. Valentineanu *(Reforma)*, V. Negruți *(Perdaful)*.

Din acești 14 nici unul nu mai trăește astăzi, la 1927.

*
* *

— Un număr de studenți naționaliști ne întrunim și hotărîm sărbătorirea de 100 de ani a revoluțiunei lui Horia de la 21 Octombrie 1784.

Un comitet — compus din: *Gheorghe Secășanu*, delegat al Societăței Carpații; *C. C. Dobrescu, Droe Bănciulescu, A. P Crainic*, delegați ai aceleași Societăți, *C. Bărcănescu*, delegat al Unirii Corale, *C. Ionescu*, delegat al Societăței comerciale „Viitorul", *P. I. Inotescu*, delegat al Societăței studenților în medicină, *Al. Lenș Filipescu*, delegat al Societății „Viitorul Român", *I. N. Iancovescu*, delegat al Societătei universitare „Unirea", *Em. A. Frunzescu* delegatul studenților în medicină, *Constantin Bacalbașa*, delegatul studenților în drept, *Al. Șhabner Tuduri*, delegat al studenților facultății de științe, *Al. V. Georoceanu*, delegat al facultății de litere—este format. El redactează un apel „La Români", cerându-le să se asocieze la sărbătorirea zilei de 21 Octombrie (2 Noembrie). Sărbătorirea se va face prin publicarea unui album intitulat: *„Centenarul Revoluției lui Horia de la 1874"*. Albumul a coprins: 1) Reproducția portretelor lui Horia, Cloșca și Crișan, 2) organizarea unui banchet la 21 Octombrie; 3) crearea unui fond numit *„Fondul lui Horia"* destinat a ajuta pe Românii subjugați căzuți victimă îndeplinirei datoriei lor de Români".

Dintre toți membrii acestui comitet nu știu dacă astăzi mai trăește vreunul afară de Frunzescu.

Văzând că au pierdut ziarul *Românul*, care a trecut în opoziție, guvernamentalii fac să apară un nou ziar cotidian *Voința Națională*.

*
* *

— La 26 August a murit generalul Carol Davila, medicul cu atâtea merite, omul care a inaugurat serviciul medical militar în România, acela care a înființat cea d'întâiu școală de medicină și sub-chirurgi de unde au ieșit atâți medici buni,

numiţi totuşi cam în zeflemea „de la şcoala lui Davila". Doctorul Davila era una din figurile cele mai populare ale Bucureştior.

O boală de inimă care nu iartă l'a răpus încă tânăr, fiind că a murit la vârsta de 56 ani Azilul Elena Doamna îi datoreşte lui existenţa.

Doctorul Davila împlinise 30 de ani de când se afla în Romania.

NOUL REGIM LIBERAL

Ion Brătianu trece prin ceasuri de grije.

Aproape toţi bătrânii liberali, toţi bătrânii lui tovarăşi de luptă dela 1840, îl părăsise. L'a părăsit fratele său Dumitru, l'a părăsit nedespărţitul tovarăş C. A. Rosetti şi odată cu ei, aproape întreaga veche gardă a liberalizmului cu Grigore Serurie, Pană Buescu, Veniamin Hernia, generalul Adrian, C. T. Grigorescu din Ploeşti, Radu Pătârlăgeanu etc., etc. In faţa acestei infrângeri şi spre a nu pierde puterea, neputându-se rezema nici pe bătrânii liberali moldoveni ca Mihail Cogălniceanu, Nicolae Ionescu şi alţii, cari şi aceştia sunt în opoziţie, Ion Brătianu cârmeşte spre dreapta şi se apropie de junimişti.

Regele Carol dorea şi el această apropiere, dorea chiar un minister Ion Brătianu-Carp-Maiorescu, fiindcă aceşti doi corifei junimişti erau partizani hotărîţi ai intrărei Românei în tripla alianţă germană-austriacă-italiană.

In memoriile sale apărute mai târziu regele Carol spune că, fiind solicitat să alăture România alianţei austro-germane, el a răspuns că fiind dat faptul că mulţi Români sunt subjugaţi de Ungaria şi Austria, România nu s'ar putea alia cu această putere. Cu totul alta ar fi situaţia dacă o altă putere, de rasă latină — de exemplu Italia — ar intra în alianţă. Dar la 1884 Italia intrase în această alianţă, prin urmare situaţia României, din acest punct de vedere se uşurase.

Alegerile generale pentru Cameră şi Senat bat la uşă. Opoziţia liberal-conservatoare care, sub imboldul prinţului Bibescu, devenise foarte activă, face o întrunire publică la sala Orfeu în strada Câmpineanu, însă, de astădată bătăuşii organizaţi de poliţie, îşi fac apariţia. Şi, când ies de la întrunire, şefii liberali-conservatori, banda se aruncă asupra lor. A fost un mare scandal de stradă, urmat după aceea de o desăvârşită inacţiune.

Boerii conservatori erau luptători de sezon. Luptau primăvara şi iarna, însă când venea vara plecau la Paris, în El-

veția, în Italia sau pe la moșii; nu erau mulți cari și-ar fi jertfit petrecerile din stațiile balneare sau din capitala Franței pentru ca să asude la munca politică în București. De aceea, cum au dat căldurile, mai toți corifeii s'au risipit iar agitația politică a încetat.

La alegerile generale pentru parlament opoziția liberal-conservatoare : Vernescu-Catargiu s'a abținut, iar în luptă au rămas numai Dumitru Brătianu și cu ai săi. C. A. Rosetti, printr'o scrisoare publicată în *„Românul”*, declară că el nu mai există politicește de când partidul liberal a părăsit vechile lui principii democratice, și se retrage din luptă.

Ion Brătianu dă lupta luând în brațe un mare număr de tineri și de junimiști.

La București alegerile sunt caracteristice. La colegiul I de Senat sunt aleși pe lista guvernului, prințul Dimitrie Ghica și poetul Vasile Alecsandri. Deci doi foști și chiar actuali conservatori, în contra lui Dumitru Brătianu și Mihail Cogălniceanu, doi dintre cei mai mari corifei ai liberalizmului.

La colegul al 2-lea este ales junimistul D. A. Laurian, directorul *României Libere*. La colegiul al 3-lea țărănesc e ales Take Ionescu.

Ion Brătianu și-a atras pe toți tinerii de valoare sosiți de curând de la Paris, astfel sunt aleși pe listele guvernului C. C. Arion la București, Alexandru Marghiloman la Buzău, C. Disescu la R.-Vâlcea, Iacob Negruți, Vasile Pogor, Leon Negruți la Iași, Alexandru Djuvara la Brăila.

Guvernul dispune de o majoritate zdrobitoare în amândouă Camerele, la Senat aproape nu a intrat vreun opozant, la Cameră d'abia au putut pătrunde Mihail Cogălniceanu, Nicolae Ionescu și pentru întâia oară, tânărul G. Paladi, ales în opoziție la Bârlad.

S'a putut strecura și marele istoric și filolog B. P. Hașdeu, însă, în urma contestației ridicată de către Eugeniu Stătescu în Senat și a lui Mihail Cogălniceanu în Cameră, alegerea lui Hașdeu este invalidată cu 53 voturi contra 42 sub cuvânt, că Hasdeu, fiind director al arhivelor statului, nu putea fi ales legal.

In cercurile politice se vorbește cu stăruință despre remanierea ministerială cu intrarea în guvern a junimiștilor, dar tratativele lui Ion Brătianu nu reușesc. Liberalii nu pot primi programul lui Petre Carp.

*
* *

Am dat numele celor 277 studenți cari au semn[illegible] memoriul în contra profesorului dr. Gr. Romniceanu Și c[illegible]ntrebare

TABLA DE MATERII

PAG.